

POLITICI PUBLICE PRIVIND ECHITATEA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

Politici publice privind echitatea în învățământul superior

Copyright © Unitatea Executivă a Finanțării Învățământului Superior,
Cercetării, Dezvoltării și Inovării

Coordonatori: Daniela Alexe, Delia Gologan, Cezar Mihai Hâj

Autori: Diana Cismaru, Bogdan Murgescu, Ana Maria Stăvaru,
Nicolae Toderaș

Copyright © TRITONIC 2015 pentru ediția prezentă.

Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC

Str. Coacăzelor nr. 5, București

e-mail: editura@triton.ro

www.triton.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut
în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):

http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ALEXE, DANIELA

*Politici publice privind echitatea în învățământul superior/ Daniela Alexe,
Delia Gologan, Cezar Mihai Hâj (coordonatori)*

Tritonic, 2015

ISBN: 978-606-749-070-1

I. GOLOGAN, DELIA

II. HÂJ, CEZAR MIHAI

Coperta: ALEXANDRA BARDAN

Redactor: BOGDAN HRIB

Tehnoredactor: DAN MUȘA

Comanda nr. 69 / noiembrie 2015

Bun de tipar: noiembrie 2015

Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al
editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

POLITICI PUBLICE PRIVIND ECHITATEA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR

STUDII DE IMPACT

Cuprins

În căutarea drumului de la acces la succes în învățământul superior	11
I. Despre studiu	19
II. Cadrul de manifestare al politicilor de echitate în învățământul superior	27
II.1. Rolul politicilor publice pentru coeziunea socială în învățământul superior	30
II.2. Contextul legal al politicilor de echitate în învățământul superior	33
III. Metodologia cercetării	37
IV. Evaluarea politicii de acordare a burselor sociale (<i>Daniela Alexe, Bogdan Murgescu</i>)	41
IV.1. Contextul politicii. Provocări pentru învățământul superior din România	41
IV.2. Aspecte metodologice	50
IV.3. Răspunsul universităților la actualele provocări	51
IV.4. Impactul actualului sistem de burse studențești	53
IV.5. Concluzii finale	67
IV.6. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului	71
V. Evaluarea politicii privind serviciile sociale – cămine, cantine, servicii medicale și de consiliere (<i>Cezar Mihai Hâj, Nicolae Toderaș, Ana-Maria Stăvaru</i>)	77
V.1. Contextul politicii. De la concepte la tendințe în învățământul superior	77
V.2. Particularități metodologice	95
V.3. Analiza datelor. Impactul serviciilor sociale	101
V.4. Concluzii finale	130

V.5. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului	137
VI. Evaluarea politicii privind locurile speciale pentru romi <i>(Diana Cismaru, Delia Gologan)</i>	143
VI.1. Contextul politicii. Caracteristicile romilor ca grup social vulnerabil și premise pentru accesul lor în învățământul superior	143
VI.2. Particularități metodologice și cadrul de analiză	153
VI.3. Analiza datelor. Particularități ale implementării politicii locurilor special rezervate pentru romi	155
VI.4. Percepția studenților care au fost admiși pe locuri speciale pentru romi	175
VI.5. Sugestii de îmbunătățire venite din partea respondenților	180
VI.6. Rezultate ale chestionarului online aplicat la nivel de facultăți	181
VI.7. Evoluția accesului pe locuri rezervate romilor: comparația cu alte studii în domeniu	188
VI.8. Eficiența politicii locurilor rezervate pentru romi și particularități ale implementării	193
VI.9. Concluzii finale	198
VI.10. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului	200
VII. Concluzii generale	203
VIII. Bibliografie	215
IX. Anexa 1 – Lista experților implicați în elaborarea studiului	225
Anexa 2 – Lista universităților participante în cadrul studiului	231
Anexa 3 – Formular colectare date pentru studiu de impact privind politicile de echitate	232
Anexa 4 – Ghid interviuri semistructurate vizite de studiu în universități	251
Anexa 5 – Listă persoane intervievate în cadrul vizitelor de studiu	262
Anexa 6 – Cadrul de analiză - criterii	263
Anexa 7 – Chestionar online pentru universități pe tema categoriilor vulnerabile	267

Lista tabelelor

Tabel 1	– Populația ocupată după nivel de instruire, pe grupe de vârstă și medii de rezidență, INS, AMIGO Trimestrul I 2015	42
Tabel 2	– Gradul de cuprindere (%) în învățământ a populației de vârstă școlară, INS, Tempo, selecție 2015	43
Tabel 3	– Distribuția studenților pe tip universitate și tip finanțare, CNFIS 2013	46
Tabel 4	– Evoluția procentului din fondul de burse (licență) de la nivelul universităților implicate în analiza, alocat pe criterii sociale	57
Tabel 5	– Proporția tipurilor de burse studențești în totalul studenților înmatriculați în cele șase universități vizitate (2012/2013), calcule proprii	59
Tabel 6	– Evoluția distribuției tipurilor de burse în totalul studenților bursieri în universitățile vizitate (2009-2014), Alexe, Hâj & Murgescu, 2014	60
Tabel 7	– Relația stakeholderi/ obiective de infrastructură – tipuri de date și instrumente utilizate	99
Tabel 8	– Evoluția indic. Numărul total de locuri în cămine (perioada 2009/2010 – 2013/2014), universități vizate	104
Tabel 9	– Evoluția ponderii. Numărului total de locuri subvenționate în Numărul total de locuri în cămine (perioada 2009/2010 – 2013/2014)	105
Tabel 10	– Evoluția indic. Studenți cu părinți cadre didactice care au beneficiat de subvenție mai mare sau dublă (perioada 2009/2010 – 2013/2014)	106
Tabel 11	– Evoluția indic. Taxa de cămin pe student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) – student bugetat (perioada 2009/2010–2013/2014 – corectate cu rata inflației)	107
Tabel 12	– Evoluția indic. Taxa de cămin/student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) –	

	student la taxă (perioada 2009/2010–2013/2014 – corectate cu rata inflației)	107
Tabel 13 –	Evoluția indic. Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile) (perioada 2009/2010 – 2013/2014)	109
Tabel 14 –	Evoluția ponderii. Numărului total de locuri în căminele universităților în nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile) (perioada 2009/2010 – 2013/2014)	110
Tabel 15 –	Nr. de cantine și capacitatea totală a acestora (locuri)	116
Tabel 16 –	Participarea romilor la educația secundară superioară (liceu), MEN, 2012	145
Tabel 17 –	Participarea romilor la educația terțiară, UEFISCDI, 2013	147

Lista figurilor

Figura 1 –	Evoluția numărului de candidați prezenți și a numărului de candidați admiși la examenul de bacalaureat după ambele sesiuni, prelucrare date CNEE, 2012, MEN, 2013	45
Figura 2 –	Evoluția numărului de studenți în funcție de forma de proprietate a universităților, CNFIS, 2014	46
Figura 3 –	Evoluția proporției burselor pe criterii sociale și a burselor pe criterii de merit în totalul studenților înmatriculați în universitățile vizitate (2009-2013)	60
Figura 4 –	Evoluția cuantumului bursei sociale, de la nivelul celor opt universități analizate (2009-2014)	63
Figura 5 –	Evoluția cuantumurilor burselor de merit și studiu la nivelul universităților vizitate (2009-2014)	64
Figura 6 –	Evoluția numărului de studenți 1990-2014, INS, Tempo-online	87
Figura 7 –	Evoluția numărului de unități de cazare, MEN, 2014	88
Figura 8 –	Evoluția subvenției cămine-cantine, MEN, 2014	88
Figura 9 –	Evoluția alocărilor bugetare pentru reconstrucție și modernizări, MEN, 2014	89
Figura 10 –	Evoluția bugetului aferent subvenției cămine-cantine din universitățile publice, MEN, 2014	90

Figura 11 – Evoluția numărului de subvenții individuale pentru cazare, MEN	91
Figura 12 – Matrice conceptuală prezentând complexul de factori care influențează accesul și succesul în educație al romilor	151
Figura 13 – Grupuri percepute ca fiind vulnerabile de către respondenții la chestionarul online de percepție	182
Figura – Aprecierea nevoii măsurilor de sprijin pentru categorii de grupuri vulnerabile	183
Figura 15 – Prioritatea diferitelor subcategorii ale grupului de „adulți și copii cu dizabilități fizice sau psihice” în accesul la diverse forme de sprijin	183
Figura – Șansele diferitelor categorii să termine cu succes studiile academice	184
Figura 17 – Intensitatea percepută a factorilor care limitează accesul romilor	185
Figura 18 – Măsuri propuse pentru studenții din grupuri defavorizate	185
Figura 19 – Categoriile de studenți percepute ca beneficiind de măsuri concrete de sprijin	186
Figura 20 – Intensitatea percepută a măsurilor de sprijin acordate de către stat grupurilor vulnerabile	187
Figura 21 – Implementarea politicii, pe dimensiuni	197
Figura 22 – Universitățile studiate și implementarea politicii	198

Lista de acronime

AMIGO	Ancheta forței de muncă în gospodării
ANOSR	Alianța Națională a Organizațiilor Studentești din România
ARACIS	Agenția Română pentru Asigurarea Calității în Învățământul Superior
CECOP	Centrele de consiliere și orientare profesională
CNEE	Centrul Național de Evaluare și Examinare, Ministerul Educației și Cercetării Științifice
CNFIS	Consiliul Național pentru Finanțarea Învățământului Superior
EHEA	European Higher Education Area
ITEMU	Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un învățământ superior de calitate
INS	Institutul Național de Statistică
LEN	Legea Educației Naționale
MECS	Ministerul Educației și Cercetării Științifice
MEN	Ministerul Educației Naționale
OM	Ordinul Ministerului
OUG	Ordonanță de Urgență a Guvernului
POSDRU	Programul Operațional Sectorial – Dezvoltarea Resursei Umane
SEIS	Spațiul European al Învățământului Superior
TEMPO	Baza de date statistice online a Institutului Național de Statistică
UE	Uniunea Europeană
UEFISCDI	Unitatea Executivă a Finanțării Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării
UNESCO	Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură
UNICEF	Fondul Internațional pentru Urgențe ale Copiilor al Națiunilor Unite

În căutarea drumului de la acces la succes în învățământul superior

Unul dintre cele mai interesante studii dedicate domeniului particular al învățământului superior, deopotrivă contestat, supus unor critici sociale profunde dar și apreciat și adulat, *From Access to Success: An Integrated Approach to Quality Higher Education Informed by Social Inclusion Theory and Practice*, (Gidley, Hampson, Wheeler, 2010) alături antitetic dar

și provocator cele două „mărci condiționante” ale calității și prestigiului unui sistem de învățământ superior, aflat în poziția de servant al societății: „Accesul echitabil, succesul și calitatea în învățământul superior sunt examinate dintr-o varietate de perspective ideologice. Calitatea este poziționată la nivelul unui complex noțional generic în care accesul și succesul sunt identificate ca și concepte cheie în domeniul incluziunii sociale. Problematika este analizată dintr-o perspectivă integrativă a literaturii de specialitate privitoare la incluziunea academică. După contextualizarea educației superioare în condițiile globalizării economice, problema calității este decuplată de necesitatea unui cadru neo-liberal

care să permită o abordare vastă îmbunătățită cu perspective ideologice incluzive. Accesul, participarea și succesul sunt afișate ca niveluri ale incluziunii sociale, potențate de un spectru variat de ideologii: neo-liberalism, justiție socială, potențial uman, aceeași din urmă abordare fiind aceea care oferă un nou potențial de referință educațională pentru viitor”.

Așa cum subliniau și autorii mai sus-menționați, provocările sociologice, mai mult decât cele filosofic-epistemologice, afișate prin ideile lansate către comunitatea de teoreticieni și de practicieni din domeniul învățământului superior, pornesc de la realități înregistrate în spațiul public ilustrat în media, de la chestiuni critice vehiculate în cultura organizațională a instituțiilor de învățământ superior, de la starea de spirit și de la perspectivele personale resimțite în mod acut uneori de partenerii educaționali, studenți dar și de la investigații foarte valoroase cum este și aceea prezentată nouă spre studiu avansat. Lucrarea privind politicile de echitate deja implementate în sistemul de învățământ superior din România, pe care am avut satisfacția intelectuală de a o studia recent și pe care o propunem spre lectură, s-a derulat în cadrul proiectului „Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un Învățământ de calitate” (IEMU), co-finanțat prin fonduri structurale europene și coordonat de către UEFISCDI în perioada aprilie 2014 – noiembrie 2015.

Am încercat să surprindem, alături de autorii studiului *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact*, o definiție a unui concept: echitatea în învățământul superior care, deși atât de mult dezbătut precum subliniază și autorii, „are surprinzător de puține definiții (...) Literatura de specialitate mizează pe natura intuitivă a conceptului – dar în fapt fiecare înțelege sugerează o abordare diferită. Astfel, echitatea în învățământul superior se poate referi la o selecție non-discriminatorie, fără

diferențe între clase sociale, genuri, religii și apartenențe etnice, sau la lipsa barierelor de acces în universitate sau, în definițiile oficiale, la lipsa discriminării în accesul și determinarea rutei educaționale în universitate. Totuși, rămâne în continuare un concept insuficient operaționalizat din perspectiva practicilor de cercetare și analiză științifică. În acest context, puteam arăta faptul că interesul autorilor nu a fost acela de a identifica și a oferi comunității academice o definiție de dicționar științific a conceptului (lucru pe care apreciem ca au reușit chiar să-l realizeze deși nu și-au propus), cât mai mult o descriere operaționalizată a principalelor extensii practice care se pot converti în factori de potențare a intervențiilor academice de guvernantă și a celor de policy improvement.

Este de remarcat faptul că aria subiectelor specifice învățământului superior s-a extins treptat în preocupările publice odată cu ceea ce Perkin (2007) numește „cea mai mare expansiune a învățământului superior după secolul al doisprezecelea” (dat fiind că 75% din universitățile lumii, chiar și din cele europene, au fost fondate după 1945), dezvoltare care a dus apoi la realizarea mai multor studii comparative și a unor analize istorice, tendința fiind de a opune definițiilor instrumentale ale educației superioare abordările ce pun în centrul atenției valorile, tradițiile și identitățile – așa-numitele componente expresive ale sistemelor sociale de tip educațional. În acest context interesant valorizat de întemeietorul sociologiei învățământului superior Burton Clark, apreciem eforturile colegilor noștri, care s-au orientat către valorizarea contactului real dintre lumea universitară și problematica foarte profundă a capitalului uman într-o manieră mai mult decât apreciativă din punct de vedere conceptual și cu ajutorul unor instrumente extrem de interesante și relevante, din perspectiva metodologică. Toate instrumentele utilizate în acest studiu *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact* poartă o fină pecete

educațională, așa cum ne-au obișnuit deja autorii studiului în alte lucrări de consacrare științifică, care au formulat și orientat politici educaționale consistente.

Declarația de la Paris a miniștrilor educației (Paris, 2015) a subliniat rolul educației ca promotor al cetățeniei și a valorilor comune ale libertății și toleranței, nondiscriminării, creșterii coeziunii sociale, ajutorării tinerilor pentru a deveni responsabili, „open minded” și membri activi ai societății diverse și inclusive. Măsurile concrete care sunt solicitate pentru a susține ciclul politicilor cheie, este recomandabil să urmărească: promovarea achizițiilor sociale, civice, competențelor interculturale, valorilor europene fundamentale și cetățeniei democratice, promovarea dialogului intercultural și integrarea tinerilor cu probleme speciale.

Cel mai recent document european dedicat politicilor educaționale reconsiderate și redefinite în contextul orizontului Europa 2020, Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the Strategic framework for European cooperation in education and training (ET2020): New priorities for European cooperation in education and training, (EC, 2015), face câteva referiri substanțiale la subiectul abordat și-l particularizează astfel: „educație incluzivă, egalitate, nondiscriminare și promovarea competențelor civice, sociale și relaționale, înțelegerea reciprocă, respectul, valorile democratice și drepturile fundamentale / îmbunătățirea calității învățării în învățământul superior pentru toate categoriile de beneficiari, inclusiv cei proveniți din grupuri dezavantajate, cei cu nevoi speciale, migranți și din cadrul populației roma, în scopul combaterii discriminării, segregării, violenței, rasismului și al stereotipurilor”.

Într-o Europă pentru care politicile de tip regional sunt extrem de bine reprezentate în toate documentele publice, apreciem că analizele prezentate în studiul de față ne semnalează ideea că

demersurile trebuie extinse până la nivelele regionale sau chiar teritoriale, cu atât mai mult cu cât viitorul proiecțiilor de politică publică în domeniu vor pune accent și pe dezvoltarea unor abordări referitoare la zone defavorizate, cu risc educațional crescut (acestea presupunând o solidă documentare la nivel teritorial, incluzând chiar și unele analize pe comunități). Într-un context internațional marcat de evoluția și dinamica sistemelor educaționale, într-un Spațiu European al Învățământului Superior (EHEA) de calitate, devine un deziderat unanim acceptat la nivel internațional și un reper al strategiilor de politică educațională pentru domeniul amintit, dezvoltarea maximală a potențialului incluziv al sistemelor de învățământ superior. În același peisaj foarte complex dar în mediul național de referință, printre reforme sistemice nereușite, fără impact și cu efecte resimțite direct la nivelul protagoniștilor, este extrem de interesant să remarcăm în lucrarea de față *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact* un discurs coerent și original asupra politicilor de echitate în universitățile românești care au fost preocupate în ultima perioadă de reformare Post-Bologna și de redefinirea politicilor instituționale mai ales în raport cu prioritățile financiare și de supraviețuire economică. Declinul politicilor de echitate în învățământul superior românesc determină o reacție foarte promptă pentru a putea proiecta și promova politici viabile și sustenabile. În acest univers de preocupări se situează și demersurile investigaționale ale distinșilor noștri colegi care ne-au oferit un exemplu remarcabil de comprehensiune tematică dar și de intensiune metodologică, astfel încât, în sens instituțional, contribuția lucrării prezentate nouă de prețuiții noștri colegi aduce o contribuție excepțională la conștientizare nevoii de a împluternici nu numai sistemul educațional în general, cât mai ales instituțiile de învățământ superior, în vederea consolidării politicilor de echitate și incluziune.

Am apreciat că, pentru valorizarea studiului *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact* prezentat comunității academice și de leadership din învățământul superior, este important să fie localizat interesul global și european al ultimilor ani dar chiar și al ultimilor luni, dat fiind că scopul anunțat de autori este acela „de a contribui la îmbunătățirea politicilor publice, programelor sau măsurilor privitoare la asigurarea echității dezvoltate și implementate la nivel național în sistemul de învățământ superior din România”. Cu profundă considerație pentru autori apreciem că acest studiu poate aduce, de asemenea, „valoare adăugată demersurilor de cercetare privind acest tip de politici la nivel național, dar și demersurilor de fundamentare a unor inițiative de politici publice în domeniu”. Echilibrul dintre formulările încărcate de problematizarea enunțurilor teoretice și proiecțiile investigaționale pline de realism, poate fi lesne observat la trecerea în revistă a obiectivelor întregului studiu. Astfel, în viziunea oferită de autori, pentru construcția unor repere facturale privind politicile analizate este nevoie de „elaborarea unor concluzii cu privire la gradul de eficacitate a acestora și la identificarea cauzelor problemelor identificate pe parcursul demersului evaluativ, pentru o gestionare viitoare mai bună a acestora prin intermediul unor măsuri corective, atât la nivel național, cât și la nivelul instituțiilor de învățământ superior”. Formulările sunt realizate cu un grad mare de operaționalizare, axele și direcțiile strategice reclamând o asemenea perspectivă directă prin formalizarea enunțurilor. Acest lucru presupune și faptul că, la nivel de recomandări, împuternicirea instituțională despre care vorbeam anterior reprezintă o necesitate acceptată și valorizată de către autori.

Construcția unităților de conținut se pliază extrem de bine pe întregul pachet de finalități al documentului care, în viziunea noastră, nu trebuie să fie asimilat unui raport de cercetare ci, mai ales, unui

document complex de politici (este adevărat unul operațional cu valoare preponderent practic-aplicativă) fundamentat pe evidențe.

Instrumentarul metodologic a fost impresionant din perspectiva unei aprecieri generale și din perspectiva competențelor excepționale ale echipei de cercetare. Tabelele statistice, materialele de tip sinoptic, produsele de cercetare cu un potențial mare de generalizare, pot fi reținute, de asemenea ca elemente cu un conținut substanțial de nouitate și relevanță. Reperle bibliografice pot fi apreciate ca fiind impresionante și extrem de riguros structurate și selectate. Fidelitatea și acuratețea cu care datele factuale și sursele informaționale au fost moderate în text ne îndreptățesc să apreciem că au fost respectate la un nivel foarte ridicat și standardele etice ale unei lucrări. Dintr-o altă perspectivă, ca evaluatori ai narațiunii, recunoaștem o scriitură de o calitate impresionantă, un stil armonios și pedant, o aplecare către fraza care, prin expresivitate și rafinament, descrie cele mai nuanțate concluzii științifice, academice și de politici educaționale.

Literatura de specialitate a ultimilor ani a oferit, prin propunerea Anyei Kamenetz – *Universitatea pe care să ți-o construiești singur*, o nouă paradigmă de construcție a modelului organizațional pentru învățământul superior. Structuri organizaționale sau pseudo-organizaționale de tipul Peer2Peer sau Lyon Zero cu siguranță că vor fascina generații de cercetători ai acestor domenii. Nu trebuie să ne surprindă faptul că asemenea inițiative vor avea o priză din ce în ce mai mare, în condițiile în care nu sunt suficient fundamentate politicile educaționale substanțiale centrate pe valorizarea studentului, a nevoilor și priorităților lui, prin prisma potențării șanselor de acces, prin instrumente manageriale adecvate de promovare a echității și prin politici bazate pe evidențe. Apreciam echilibrul autorilor studiului *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact* care nu s-au lăsat influențați de orientările focalizate către extreme ci au reușit să ne ofere un discurs temperat și constructiv.

Prezentul studiul se adresează, pe de o parte, factorilor guvernamentali de decizie care dezvoltă politici privind echitatea în domeniul învățământului superior, iar pe de altă parte, așa după cum arătam în paragrafele anterioare, acesta „se adresează factorilor de decizie de la nivelul instituțiilor de învățământ superior, aceștia având la dispoziție, la rândul lor, posibilități și instrumente de îmbunătățire a modului în care se desfășoară, la nivelul universităților din care fac parte, instrumentele de creștere a accesului și echității la nivel instituțional”.

Autorii ne-au pus la dispoziție și un raport foarte fidel privind eficiența și eficacitatea politicilor actuale, precum și prezentarea unor recomandări de îmbunătățire a lor, atât din perspectiva membrilor comunităților academice participante la studiu (care au oferit propriile lor recomandări), cât și din perspectiva autorilor. Lectura acestei lucrări privitoare la politicile de echitate deja implementate în sistemul de învățământ superior din România, a reprezentat una dintre extraordinarele ocazii academice pentru care le sunt recunoscător autorilor ce formează un pol al excelenței în domeniul analizelor și cercetărilor pe domeniul învățământului superior și al ofertelor științifice de o calitate unică și substanțială – fundamentarea politicilor în domeniu pe evidențe solide. Ocazia academică despre care pomeneam anterior are la bază o afinitate primordială de stare de spirit și de simțire cu propunerea formulată de autorii noștri *Politici publice privind echitatea în învățământul superior – studii de impact* și reprezintă, prin intermediul politicilor educaționale care vor urma să fie implementate (... aceasta este speranța noastră...), o garanție a consolidării drumului de DE LA ACCES LA SUCCES ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR românesc...

Prof. Univ. Dr. Romiță Iucu
Prorector al Universității din București

I. Despre studiu

Studiul privind politicile de echitate deja implementate în sistemul de învățământ superior din România s-a derulat în cadrul proiectului „Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un Învățământ de calitate” (IEMU), co-finanțat prin fonduri structurale europene și coordonat de către UEFISCDI în perioada aprilie 2014 – noiembrie 2015.

Adresabilitate

Prezentul studiu se adresează, pe de o parte, factorilor de decizie guvernamentali care dezvoltă și monitorizează politicile privind echitatea în domeniul învățământului superior, pe de altă parte, factorilor de decizie de la nivelul instituțiilor de învățământ superior. Aceștia din urmă, prezentul document le pune la dispoziție posibilități și instrumente de îmbunătățire a modului în care se implementează, la nivelul universităților din care fac parte, politicile de echitate și instrumentele de creștere a accesului la învățământ superior. Prin politicile de echitate deja implementate analizate în cadrul prezentului studiu se înțelege: sistemul de acordare de burse sociale (forme de sprijin financiar), servicii sociale (serviciile de cazare, masă, consult și îngrijire medicală, consiliere și orientare în carieră) și „locurile speciale pentru romi” (sprijin financiar indirect, prin acoperirea de către Ministerul Educației, de la bugetul de stat, a taxei de școlarizare pentru beneficiarii politicii).

Scop

Scopul acestui studiu este acela de a contribui la îmbunătățirea politicilor publice, programelor sau măsurilor privitoare la asigurarea echității dezvoltate și implementate la nivel național în sistemul de învățământ superior din România. Considerăm că acest studiu poate aduce, de asemenea, valoare adăugată demersurilor de cercetare privind acest tip de politici la nivel național, dar și demersurilor de fundamentare a unor inițiative de politici publice în domeniu.

Obiective specifice

Pentru evaluarea politicilor de echitate deja implementate de către instituțiile de învățământ superior, analiza a urmărit atingerea următoarelor trei obiective:

- Investigarea măsurilor de asigurare a echității și de creștere a gradului de acces al studenților la diferite instrumente și mecanisme specifice oferite la nivel sistemic și, particularizat, la nivelul universităților. Studiul își propune să descrie starea actuală în ceea ce privește implementarea măsurilor de asigurare a accesului și participării la învățământ superior, atât dintr-o perspectivă longitudinală, cât și prin prisma eficacității, calității și utilității măsurilor aplicate la nivelul instituțiilor de învățământ superior și la nivel sistemic;
- Identificarea și oferirea de recomandări privind îmbunătățirea politicilor de echitate în învățământul superior;
- Identificarea și prezentarea unor exemple de bune practici referitoare la dezvoltarea și/sau particularizarea acestor politici la nivel instituțional.

Oferirea de repere factuale privind politicile analizate conduce la posibilitatea de elaborare a unor concluzii cu privire la gradul de eficacitate a acestora și la identificarea cauzelor problemelor

pentru o gestionare viitoare mai bună prin intermediul unor măsuri strategice, atât la nivel național, cât și la nivelul instituțiilor de învățământ superior.

Obiectivele secundare ale studiului au vizat, pe de o parte, identificarea și caracterizarea nevoilor grupurilor vulnerabile – în special a studenților romi ca grup social vulnerabil și situarea acestuia în perspectiva de ansamblu a grupurilor vulnerabile iar, pe de altă parte, identificarea etapelor și variabilelor relevante pentru analiza implementării acestei politici publice (etape și variabile care au constituit cadrul de analiză).

Parteneri

Pentru realizarea demersului au fost selectate opt universități cu o variabilitate mare a profilului instituțional, în cazul cărora au fost aplicate instrumentele de colectare de date descrise în cadrul secțiunii *Metodologia de evaluare*. Criteriile de selecție au vizat următoarele aspecte ale diversității și variabilității profilului instituțional ale acestora:

- Domeniul de specializare al universității (ex. generalistă sau specializată într-un domeniu de studiu);
- Mediul în care se situează și își desfășoară activitatea – diversitatea geografică a regiunilor în care sunt localizate universitățile;
- Dimensiunea universităților (estimată prin numărul de studenți înmatriculați);
- Misiunea asumată de către universități;
- Viziunea managerială și politicile de echitate ale universităților.

Dintre universitățile care s-au înscris pentru a participa la studiu, au fost selectate, pe baza criteriilor de mai sus, opt instituții de învățământ superior (enumerate în **Anexa 2**). Perspectiva

universităților în implementarea unei politici publice pentru echitate în învățământul superior este relevantă din trei motive. Primul este că, deși există recomandări pentru implementare, elaborate la nivel național, acestea vor da rezultate (și politica însăși va da rezultate) doar dacă sunt implementate de echipe care cred în utilitatea ei. Acestea se vor deosebi de restul prin faptul că nu se limitează doar la bifarea formală a unor standarde, ci depun efortul necesar pentru transformarea în realitate a dezideratului integrării grupurilor defavorizate în comunitatea academică. Mai mult, universitatea (începând cu nivele superioare ale managementului universitar) determină calitatea implementării unei politici publice (de echitate sau de alt tip), prin resursele umane și financiare pe care le implică și prin modul în care situează politica în prioritățile și contextul celorlalte elemente care definesc universitatea. Suplimentar, orice universitate poate realiza propria colecție de măsuri și instrumente de sprijin care să faciliteze sau, dimpotrivă, să împiedice eficiența unei politici publice.

Al doilea motiv al relevanței explorării perspectivei universității asupra politicilor publice se situează la nivel cultural și simbolic. Colecția de valori și obiective care orientează procesul de management la nivel de universitate este, de regulă, extrem de importantă în alocarea resurselor și în generarea rezultatelor. Chiar dacă autonomia și descentralizarea permit o variabilitate relativă a acestui set de valori la nivelul structurilor (facultăți), prezentul studiu a pornit de la premisa că manifestarea valorilor promovate de conducerea unei universități la nivel de comportament față de studenți este importantă pentru că „dă tonul” abordării la nivel de resurse umane și structuri subsecvente.

De exemplu, câtă vreme managementul universității se va exprima deschis împotriva unei politici, va da semnalul responsabililor cu privire la faptul că politica respectivă nu aduce niciun beneficiu

și prin urmare poate fi neglijată sau, mai rău, că nu vor valoriza eforturile întreprinse în direcția implementării acestei direcții. O altă posibilitate, cu aproximativ același efect, este considerarea unei politici ca fiind minoră (mai ales când nu produce efecte materiale importante și nu vizează un număr mare de studenți) și lipsa comunicării sau exprimării echipei de management a universității. Efectul este asemănător cu exemplul anterior, chiar dacă o parte vizibilă a acestui efect este lipsa de coerență (politica va fi implementată diferit la nivelul structurilor). La polul opus, o susținere a unei politici de la nivel de management va găsi soluții de a se traduce prin forme de recunoaștere și recompensă a eforturilor depuse de către cei din structurile de implementare pentru obținerea rezultatelor scontate de către politică.

Al treilea motiv, explorarea perspectivei universității asupra acestor politici de echitate este conectată cu rolul și influența pe care universitățile și academicienii le au în societate. Fiind considerați promotori ai schimbării, deținători ai cunoașterii și catalizatori ai inovației, opinia acestora poate influența perspectiva și abordarea întregii societăți față de aceste politici și potențialii lor beneficiari. Prin rolul, activitatea și conexiunile pe care le dețin, membrii comunității academice pot influența deciziile privind continuarea sau abandonarea unor politici, gradul de susținere al lor din partea publicului larg și aderența față de decizia politică în legătură cu implementarea sau nu a unor astfel de politici. De aceea, identificarea poziției universitarilor față de aceste politici poate contribui la estimarea evoluției viitoare a politicilor de echitate vizate. Cum însă universitățile în sine reprezintă mici comunități cu ierarhii și relații de putere dinamice, am considerat relevantă identificarea perspectivei acestor comunități la mai multe niveluri: de la managementul de top, până la personalul administrativ responsabil cu implementarea deciziilor structurilor de conducere, precum și studenți și

cadre didactice deopotrivă. O altă premisă pe care a fost construit acest studiu face referire la faptul că este nevoie de efortul comun, coordonat, al tuturor părților componente ale universității pentru a atinge dezideratul incluziunii și integrării cu succes a grupurilor momentan sub/ne-reprezentate în comunitatea academică, ce sunt caracterizate prin grad ridicat de risc de excluziune socială.

Structură

Prezentul studiul este structurat în cinci secțiuni. Prima secțiune abordează cadrul de manifestare al politicilor de echitate, iar următoarea prezintă metodologia de evaluare a politicilor publice utilizată. Astfel, în cadrul acesteia sunt specificate criteriile de evaluare stabilite, planificarea etapelor cercetării și metodele și instrumentele folosite pentru culegerea datelor. Cea de-a treia secțiune cuprinde analiza și interpretarea datelor. În cadrul acesteia sunt abordate pe rând cele trei politici de echitate discutate: bursele sociale, serviciile sociale puse la dispoziție studenților și politica de acordare a „locurilor bugetate pentru romi”. În cadrul subsecțiunii privind serviciile sociale au fost analizate patru tipuri de astfel de servicii adresate studenților: serviciile de cazare, masă, consult și îngrijire medicală, consiliere și orientare în carieră. Fiecare dintre acestea este analizat din perspectiva unor criterii de evaluare prezentate mai pe larg în secțiunea metodologiei specifice politicii respective.

Ultima parte a studiului este dedicată concluziilor obținute în urma analizei privind eficiența și eficacitatea acestor politici, precum și prezentarea unor recomandări de îmbunătățire a lor, atât din perspectiva membrilor comunităților academice participante la studiu (care au oferit propriile lor recomandări), cât și din perspectiva autorilor. Recomandările sunt direcționate atât către autoritățile centrale, de reglementare, cât și către instituțiile de

învățământ superior, vizând fiecare dintre dimensiunile de elaborare, implementare, monitorizare și evaluare a politicilor publice.

Diseminare

Rezultatele intermediare ale studiului au fundamentat o serie de articole prezentate în cadrul conferinței „Future of Higher Education – Bologna Process Researchers’ Conference – second edition” (derulată la București în perioada 24-26 noiembrie 2014) și publicate în volumul „The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies”¹ sub egida Springer.

¹ Curaj, A.; Matei, L.; Pricopie, R.; Salmi, J.; Scott, P.; (Eds.) *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*, SpringerOpen, London este disponibil integral în variantă electronică aici: <http://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-20877-0/page/2>:

II. Cadrul de manifestare al politicilor de echitate în învățământul superior

Managementul în învățământul superior presupune coagularea unei multitudini de mecanisme și resurse pentru gestionarea procesului educațional și obținerea rezultatelor dorite. O universitate contemporană din România se situează într-un mediu solicitant și satisface presiunile venite din multiple direcții: cerințele abrupte de creștere a calității procesului educațional și a cercetării, în cadrul procesului de internaționalizare, în condițiile în care resursa umană nu a fost pregătită pentru această abordare; solicitarea de aliniere la cerințele interne de acreditare ale programelor academice; cerințele de aliniere la modernizarea învățământului superior, în condițiile unei austerități materiale din ce în ce mai pronunțate; cerințele de creștere a transparenței, într-un proces de marketizare a învățământului superior, pe fondul scăderii demografice dar și a nivelului rezultatelor în ciclurile educaționale inferioare. Nu în ultimul rând, managementul unei universități presupune gestionarea unui număr apreciabil de studenți în cazul cărora diversitatea și disponibilitatea de a exprima nevoi variate sunt în creștere, ceea ce face ca relația cu ei să fie din ce în ce mai dificil de întreținut.

Pe fondul acestui context, presiunea către masificare, echitate și creșterea accesului categoriilor vulnerabile în învățământul superior are mai multe cauze și implicații. Cu toate că, în multe

cazuri, există o percepție publică în care orientarea către masificare și echitate pare o tendință impusă din afară (în urma procesului de adaptare a învățământului superior la asumările comune din cadrul Procesului Bologna de construcție a Spațiului European al Învățământului Superior, precum și a strategiilor privind învățământul superior al Uniunii Europene¹), ea poate reprezenta soluția la cel puțin două din dilemele (provocări globale) cu care se confruntă universitățile în ultimul deceniu: scăderea demografică și modernizarea învățământului superior pe fondul lipsei resurselor. Mai mult, orientarea către un acces echitabil aduce cu sine o serie de beneficii, fiind dovedit impactul pozitiv asupra excelenței studiilor, diversității populației studenților (Simpson & Wendling, 2005), precum și numeroasele beneficii care se răsfrâng prin intermediul absolvenților proveniți din grupuri de obicei sub-reprezentate sau excluse, asupra acestor grupuri vulnerabile. Pe de altă parte, orientarea conștientă spre echitate necesită schimbări de mentalitate și atitudine, lărgirea perspectivei în managementul academic și a preconcepțiilor/stereotipurilor din rândul membrilor comunității academice, precum și abandonarea credinței că alegerea unei valori (de exemplu, orientarea către performanță) presupune exclusivism și excluderea altor valori (precum echitatea). Așadar, orientarea către echitate este un indicator al modernizării unei universități la nivel simbolic, prin adoptarea unei perspective diversificate asupra resurselor și obiectivelor instituționale. Această orientare este totodată un indicator al asumării de către universitate a rolului pe care îl are față de comunitatea pe care o deservește, adică îndeplinirea în totalitate a misiunii pe care și-au asumat-o formal.

¹ A se vedea Strategia EUROPE2020 care stabilește creșterea la peste 40% a ponderii absolvenților de studii superioare în rândul populației în vârstă de 30-40 de ani (disponibilă accesând link-ul: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-a-nutshell/targets/index_ro.htm)

Atât în literatura de specialitate cât și în documentele oficiale românești și europene există două perspective de abordare și totodată de definire ale grupurilor vulnerabile (Popescu R., 2011, pp. 9 – 11). O primă perspectivă presupune asimilarea cu o categorie defavorizată – respectiv, lipsa de suport a acestor categorii, condiții de viață mai dificile și starea de sărăcie și imposibilitatea de profita de oportunități. O a doua perspectivă se referă la expunerea acestor grupuri la riscuri și în primul rând la excluziune și marginalizare socială. Excluziunea socială reflectă o combinație de cauze și factori favorizanți și este definită în mai multe moduri – o definiție frecventă fiind ca „incapacitate sau eșec în integrarea unei persoane sau grup de persoane în societate, pe piața muncii și în comunitate”. (Duminică și Cace, 2006, p. 52).

Într-un ordin guvernamental din anul 2000 (OUG nr. 137/2000, art. 4), categoria defavorizată este definită prin plasarea într-o „poziție de inegalitate în raport cu majoritatea cetățenilor” din cauza diferențelor pe care le prezintă față de majoritate. În Legea nr. 116/2002, persoanele marginalizate sunt definite ca având „poziție socială periferică, de izolare, cu acces limitat la resursele economice, politice, educaționale și comunicaționale ale colectivității, manifestată prin absența unui minimum de condiții sociale de viață” (Legea nr.116/2002, p. 162, art. 3).

În 2009, o treime din populația României era sever deprivată la nivel material (Popescu, 2011, p. 23), o rată de patru ori mai mare decât rata similară de la nivelul Uniunii Europene. În acest context, apare explicabil faptul că gestionarea problemei grupurilor vulnerabile (situate într-un cadru social general defavorizat în ansamblul lui) se face deficitar, și situația acestor grupuri are mari șanse să nu fie percepută favorabil de către majoritatea populației. De asemenea, evaluarea noțiunii de defavorizare și excludere într-un asemenea context arată, de fapt, nivelul cu adevărat problematic al stării unor grupuri sociale din România.

În cercetări și programe strategice cu finanțare europeană, grupurile aflate în situație de risc cel mai des identificate din România au fost: copiii în situație de risc (copiii orfani, abandonati, cei cu părinți plecați în străinătate), adulții fără adăpost, persoanele cu dizabilități, persoanele cu HIV/SIDA, persoanele dependente, victimele traficului de ființe umane sau ale prostituției, victimele violenței domestice. În ceea ce privește categoriile socio-economice vulnerabile, cel mai des menționate au fost: vârstnicii, șomerii, femeile, familiile sărace de romi, familiile sărace din mediul rural, familiile cu mulți copii, familiile monoparentale. Deși situația mai multor grupuri și expunerea la riscuri au fost identificate în urma unor proiecte de cercetare, lipsa de disponibilitate a resurselor comparativ cu nevoia socială a făcut ca măsurile efective pentru prevenirea riscurilor și îmbunătățirea situației grupurilor vulnerabile în România să aibă doar rezultate paleative până în prezent. Cu atât mai mult, problemele și nevoile acestor grupuri ar trebui să fie luate în considerare de către toate sistemele care implementează politici cu fonduri publice sau europene.

II.1. Rolul politicilor publice pentru coeziunea socială în învățământul superior

Pentru un concept atât de mult dezbătut, echitatea în învățământul superior are surprinzător de puține definiții. Literatura de specialitate mizează pe natura intuitivă a conceptului – dar în fapt fiecare înțeles sugerează o abordare diferită. Astfel, echitatea în învățământul superior se poate referi la o selecție non-discriminatorie, fără diferențe între clase sociale, genuri, religii și apartenențe etnice, sau la lipsa barierelor de acces în universitate, sau, în definițiile oficiale, la lipsa discriminării în accesul și determinarea rutei educaționale în universitate.

În ultimele decenii, problema echității în învățământul superior a fost accentuată, existând o preocupare din ce în ce mai mare pentru excluderea socială și, simultan, pentru beneficiile sociale ale educației (Green et al., 2003). Oricum, observă autorii (idem, p. 14) discursul dominant care însoțește politicile nu se mai referă la coeziune socială, la solidaritate socială și la impactul educației asupra acestora, ci mai degrabă la reînnoirea comunității și la impactul educației asupra „incluziunii sociale” prin intermediul pieței de muncă. De asemenea, discursul teoretic s-a schimbat, prin mutarea accentului de pe teoriile integrării sociale pe exploatarea și îmbogățirea capitalului social. Perspectiva a fost schimbată de la analizele de tip societal la analizele de o anvergură mai redusă, la nivel de comunități sau de indivizi.

Într-un studiu din 2005, Halimi sintetizează problemele curen-te ale echității în învățământul superior, exprimând preocuparea Consiliului Europei de a „deschide ușile învățământului universitar către categorii care au fost foarte puțin reprezentate – femei, minorități etnice sau culturale, persoane cu dizabilități, tineri sau maturi din medii defavorizate” (Halimi, 2005, p. 15), într-un model umanist care să ducă la o îmbunătățire a calității vieții. Categoriile vulnerabile sus-numite au de obicei și probleme financiare și întâmpină dificultăți atunci când trebuie să valorifice studiile dobândite. De asemenea, majoritatea poate prezenta probleme în dobândirea certificatelor educaționale anterioare sau alte tipuri de probleme: diferențe în mediul de proveniență și așteptări, dificultăți de adaptare emoțională și comportamentală.

Nu doar globalizarea și emergența modelului învățării continue au generat probleme în domeniul echității, ci și masificarea învățământului superior în unele țări. Din rapoartele studiate reiese că masificarea a generat inegalități în privința accesului și continuării studiilor academice (McCowan, 2004). Alți autori (Brennan,

Naidoo, 2008) au considerat că grupurile dezavantajate sau subreprezentate reprezintă doar o fațetă a problemei, în timp ce cealaltă fațetă se referă la menținerea echilibrului între autofinanțare și finanțarea publică a învățământului, autonomia academică și legăturile cu comunitatea. În dezbaterăa acestei balanțe, unele studii (Johnstone, 2004) au explorat forme variate de sprijin pentru studiile academice și implicațiile generate de ele asupra echității, prin creșterea/reducerea participării.

Green et al. (2003) au realizat o distincție între capitalul social și coeziunea socială, spunând că, deși sunt legate unul de altul, cele două concepte nu ar trebui confundate. Astfel, o societate care este bogată în capital social la nivelul comunității nu are în mod necesar un nivel înalt de coeziune socială. În acest studiu, autorii au folosit tehnici cantitative pentru a agrega date din 15 țări și pentru a construi, în final, un instrument pentru măsurarea coeziunii sociale la nivel societal, „indexul coeziunii sociale”. Instrumentul de măsurare pentru coeziunea socială a inclus, ca variabile, încrederea generală și încrederea în democrație, cooperarea civică și atitudinea de fraudare a taxelor publice, precum și indicatorii crimelor violente. Ca rezultat, nu s-a identificat o legătură directă între nivelul de educație și coeziunea socială – în schimb, s-a identificat o corelație negativă semnificativă între coeziunea socială și inegalitatea în educație, precum și o altă corelație negativă semnificativă între inegalitatea de venit și coeziunea socială (ibidem, pp. 2, 6, 27).

În studiul menționat, Green et al (2003, p. 37) identifică două tipuri de efecte ale educației asupra coeziunii sociale: primul se referă la înțelesul tradițional al îmbunătățirii socializării și capitalului de încredere al comunității prin educație. Al doilea înțeles se referă la efectele educației asupra reducerii inegalității de venituri și, în final, în reducerea diferențelor de rezultate educaționale. Alte studii arată faptul că, din contră, educația nu face altceva decât să perpetueze

inegalitățile sociale și adâncește diferențele de clasă socială între grupuri. Aceasta se întâmplă din cauza unui cerc vicios: discriminarea persoanelor este facilitată de lipsa lor de abilități în comparație cu a celor proveniți din familii înstărite (asociate cu acces diferit la elemente de cultură generală – de ex.), diferențe adâncite ulterior de accesul inechitabil la educație, dar și de probabilitatea de a accesa/folosi o oportunitate de studiu sau de angajare după absolvire, care este mult mai mare la familiile înstărite, față de cele dezavantajate economic, ducând astfel la irosirea talentelor. Mai mult, mediul social de proveniență al potențialilor studenți le afectează nu doar capacitatea acestora de a fi admiși, notele lor, dar și alegerile privind parcursul educațional, modul în care ei se raportează la oportunitățile de învățare pe care le au la dispoziție determinat de așteptările lor inițiale (în general mai reduse) (Souto-Otero, 2010).

Așadar, în politici accentul ar trebui să cadă, în locul dezvoltării de competențe sociale, pe dezvoltarea de valori de cooperare și pe atenuarea inegalităților (Green et al., 2003, p. 7): „politicile existente se concentrează pe dezvoltarea resurselor individuale și competențelor care îl ajută pe individ să construiască capitalul social și coeziunea comunitară. Aceste competențe individuale nu vor avea, în mod necesar, o influență asupra coeziunii la nivel societal. Crearea unei societăți coezive cere politici care sunt destinate să crească nivelul de egalitate, prin îngustarea rezultatelor educaționale”.

II.2. Contextul legal al politicilor de echitate în învățământul superior

În România, dreptul la învățătură este garantat de Constituția României (Art.32 alin.1) alături de autonomia universitară, libertatea învățământului religios potrivit specificului fiecărui cult, precum și învățământul gratuit, de stat. Cadrul exercitării dreptului la

educație pe tot parcursul vieții și descrierea funcționalității sistemului educațional din România este realizată prin intermediul Legii nr.1/2011 a Educației Naționale (LEN), cu modificările ulterioare.

În conformitate cu LEN, atât învățământul preuniversitar, cât și cel superior se guvernează în baza: principiului „echității – în baza căruia accesul la învățare se realizează fără discriminare” (art.3, alin. a); „principiul garantării identității culturale a tuturor cetățenilor români și dialogului intercultural” (art.3, alin. g); „principiul recunoașterii și garantării drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale, dreptul la păstrarea, la dezvoltarea și la exprimarea identității lor etnice, culturale, lingvistice și religioase (art.3, alin. i); „principiul asigurării egalității de șanse” (art.3, alin j); „principiul incluziunii sociale” (art.3, alin. o); „principiul centrării educației pe beneficiarii acesteia” (art.3, alin p). Documentul pornește de la asumția conform căreia „educația contribuie la integrarea socială”.

Articolele legii fac referire la politicile naționale și instituționale de echitate implementate în România, serviciile suport oferite de către universități și drepturile studenților. Acestea din urmă sunt detaliate în O.M. nr. 3666/2012 privind Codul universitar al drepturilor și obligațiilor studentului (cunoscut sub titlul de „Statutul studentului”).

Principiile promovate de lege și drepturile constituționale stau la baza unor documente strategice elaborate de către Guvernul României:

- Cadrul strategic pentru creșterea participării, calității și eficienței învățământului terțiar din România, 2014-2020;
- Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar 2015-2020;
- Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii 2020.

În baza acestora sunt formulate și implementate o serie de politici publice de echitate, printre care și cele trei analizate în prezentul studiu: (1) sistemul de burse sociale, (2) serviciile sociale furnizate

studenților de către universități, (3) locurile de studiu speciale pentru romi. Cadrul legal de implementare specific celor trei politici este descris în secțiunea destinată specific fiecăreia dintre ele, în capitolele următoare.

Toate aceste politici însă se subsumează asumărilor României la nivel internațional și recomandărilor Uniunii Europene în domeniu:

- asumarea unor strategii naționale privind dimensiunea socială a educației, însoțite de planuri de acțiune și măsuri de evaluare a eficacității acestora (Londra, 2007);
- considerarea creșterii accesului la educație o prioritate pentru stat (UNESCO, 2009);
- creșterea participării grupurilor subreprezentate în învățământul superior prin adoptarea măsurilor necesare atingerii acestui obiectiv (Leuven, 2009);
- dezvoltarea de politici care să vizeze creșterea ratei de finalizare cu succes a studiilor superioare, prin îmbunătățirea sprijinului individual, a ghidării și consilierii studenților (Consiliul Uniunii Europene, 2010);
- adoptarea de măsuri pentru lărgirea accesului (București, 2012);
- depunerea de eforturi în sensul creșterii participării la învățământ superior a grupurilor subreprezentate, cu dezvoltarea dimensiunii sociale a educației și reducerii inegalităților, acordarea de servicii studențești de suport adecvate, consiliere și orientare, trasee flexibile de învățare, rute alternative de acces, recunoașterea educației anterioare (București, 2012);
- încurajarea învățării colegiale (*peer learning*) în domeniul dimensiunii sociale și monitorizarea procesului (București, 2012);

- încurajarea mobilităților internaționale pentru grupurile defavorizate (Yerevan, 2015).

III. Metodologia cercetării

În conformitate cu obiectivele asumate, această evaluare investighează starea de fapt de la nivelul sistemului de învățământ superior în ceea ce privește implementarea a trei politici publice de echitate din domeniul educației:

- Bursele studentești;
- Serviciile sociale oferite studenților (cămine, cantine, cabinete medicale și cabinete de consiliere și orientare în carieră);
- Locurile „bugetate” rezervate pentru candidații de etnie romă.

Designul de evaluare adoptat, bazat pe un ansamblu de criterii, ne-a permis la final, după extragerea concluziilor generale privind implementarea politicilor publice de echitate și a celor specifice fiecărei politici analizate în parte, enunțarea unui set de recomandări de îmbunătățire a eficienței, dezvoltare și consolidare a acestor politici în vederea creșterii echității și a gradului de acces la învățământul superior. În subsecțiunile ce abordează fiecare politică în parte, autorii au prezentat aspectele metodologice specifice fiecărei analize. Deși construite pe un schelet comun și o serie de principii agreate de toate cele trei echipe de experți, analizele celor trei politici de echitate diferă totuși din prisma specificității, care s-a reflectat și în modul în care a fost abordată evaluarea lor.

Metodologia abordată pentru realizarea acestui studiu a fost mai degrabă una exploratorie, ce a combinat o serie de instrumente calitative cu unele cantitative, fără să își propună să verifice validitatea unor ipoteze de cercetare. Mai degrabă, studiul și-a propus să exploreze răspunsuri posibile pentru întrebările de cercetare formulate inițial pentru a putea aprecia în final modul de implementare a acestor politici și a identifica modalitățile posibile de îmbunătățire pe viitor a rezultatelor. Justificarea alegerii unei astfel de metodologii este corelată cu tipul de informații disponibile pentru colectare și analizare, perioada de timp pe care experții au avut-o la dispoziție (șase luni), dar mai ales cu scopul propus al acestui studiu. Așa cum este menționat și în capitolul introductiv, studiul de față își propune nu să ofere răspunsuri absolute, ci să folosească ca fundament pentru viitoare decizii (fundamentate astfel pe dovezi) privind evoluția (îmbunătățirea, extinderea sau abandonarea) acestor politici publice de echitate, dar și ca o bază de pornire pentru viitoare cercetări pe subiect. Printre principiile pe care această evaluare a fost fundamentată amintim principiul consultării actorilor implicați în implementarea politicilor respective (*stakeholders*).

Astfel, în acord cu tipul de metodologie mixtă aleasă și a instrumentelor considerate adecvate pentru aceasta, studiul s-a derulat conform următoarelor etape:

1. Analiza literaturii din domeniu – identificarea și parcurgerea unor articole, monografii și studii de caz relevante în raport cu subiectul analizat;
2. Analiza cadrului legislativ, normativ și metodologic specific asigurării accesului studenților la serviciile sociale;
3. Culegerea de date generale privind sistemul (CNFIS, MECS, INS, alte surse relevante);
4. Dezvoltarea unui formular de colectare a datelor aplicabil la nivelul instituțiilor de învățământ superior (prin

intermediul formularului s-au cules cu precădere date de tip cantitativ) – **Anexa 3**;

5. Elaborarea unui ghid de interviu semi-structurat pentru diferite categorii de stakeholderi – **Anexa 4**;
6. Colectarea, prelucrarea și interpretarea datelor solicitate prin intermediul formularului;
7. Colectarea și analizarea unor materiale suport (regulamente, proceduri ș.a.) de la nivelul instituțiilor de învățământ superior, anexe la răspunsurile furnizate de către acestea la chestionarul transmis;
8. Realizarea vizitelor la fața locului și desfășurarea focus-grupurilor și a interviurilor în baza ghidului de interviu;
9. Sistematizarea datelor colectate din teritoriu;
10. Prelucrarea datelor și dezvoltarea analizei prin interpretarea rezultatelor;
11. Elaborarea versiunii preliminare a studiului;
12. Supunerea studiului unui proces de peer-review;
13. Finalizarea studiului;
14. Publicarea și diseminarea studiului.

Întrebările de cercetare care au orientat investigația au fost:

- În ce măsură politica analizată se dovedește a fi o pârghie eficientă de dezvoltare a echității în învățământul superior și/sau de stimulare a accesului în învățământul superior?
- Care sunt particularitățile de implementare ale acestei politici, pe dimensiuni ale aplicării?
- Care sunt obstacolele care influențează negativ aplicarea acestei politici?

În urma răspunsului la aceste întrebări și pe baza analizei datelor calitative și cantitative, au fost enumerate și exemple de bune-practici

și s-au formulat o serie de recomandări de îmbunătățire a politicilor analizate pentru maximizarea impactului lor asupra echității în educație. Recomandările au vizat reglementarea, implementarea, monitorizarea și evaluarea în vederea îmbunătățirii permanente a politicilor adresate grupurilor vulnerabile pentru creșterea echității în învățământul superior. Ele au fost prezentate în funcție de nivelul la care se adresează: nivel național sau instituțional (universități).

Capitolele următoare vor prezenta rezultatele obținute din analiza datelor primare și secundare, concluziile la care s-a ajuns în urma evaluărilor și recomandările formulate de către autori pe baza acestora și a sugestiilor primite de la reprezentanții comunităților academice (în cadrul interviurilor din timpul vizitelor de studiu) pentru îmbunătățirea politicilor analizate.

IV. Evaluarea politicii de acordare a burselor sociale

Daniela Alexe, Bogdan Murgescu

IV.1. Contextul politicii.

Provocări pentru învățământul superior din România

Inegalitățile economice și sociale determină inechități în accesul la educație, așa cum creșterea accesului la educație pentru anumite categorii – în special cele defavorizate – contribuie la îmbunătățirea statutului social și economic al categoriei respective, favorizând șansele mobilității sociale. Pornind de la aceste ipoteze, accesul, parcurgerea și finalizarea studiilor de către anumite grupuri de persoane în pofida sărăciei, a mediului rural de proveniență, a lipsei de educație a părinților, a existenței unui handicap sau statut de minoritate etnică sunt explicate în majoritatea statelor europene din perspectiva condiționării corelate cu apartenența la o anumită categorie socială, precum și prin existența unor atribute de marginalizare.

Contextul macro-economic al României ne arată că deși România a înregistrat una dintre cele mai mari creșteri economice la mijlocul anilor 2000, rămâne una dintre țările din Europa cu cel mai mare risc de sărăcie și excluziune socială în rândul tinerilor. Astfel, cu o rată de risc de sărăcie de 48,5% pentru grupul de vârstă 0-17 ani, în 2013 România se afla la coada Europei, fiind depășită

doar de Bulgaria cu 51,5% rată de risc de sărăcie și excluziune socială în rândul tinerilor. Mai mult, în timp ce rata sărăciei în rândul populației totale a scăzut firav în ultimii cinci ani, rata sărăciei în rândul copiilor a crescut (Eurostat, 2013). În același timp, un studiu al Băncii Mondiale din 2010 arată că rata sărăciei este mult mai mare în rândul populației de etnie romă – 67%.

Un alt aspect care trebuie luat în considerare atunci când ne referim la politicile educaționale sunt schimbările demografice. Astfel, din 1990/1993 cohorta de nou-născuți (4 ani) a scăzut cu aprox. 27% până în 2010/2013¹. Ponderea majoritară pe medii de proveniență a înregistrat o schimbare de la rural (1990) la urban (2013).

În ceea ce privește disparitățile economice și sociale, nivelul de educație are un impact major asupra statusului social individual, acest lucru reflectându-se, spre exemplu, în distribuția persoanelor active pe piața muncii în funcție de mediul de rezidență. Se constată astfel că din totalul persoanelor active care au absolvit învățământul superior, 85,45% provin din mediul urban, în timp ce doar 14,55% provin din mediul rural. Evident, în cazul persoanelor active care au ca ultim nivel de instruire nivelul gimnazial, majoritatea covârșitoare a acestora provine din mediul rural.

Tabel 1 – Populația ocupată după nivel de instruire, pe grupe de vârstă și medii de rezidență, INS, AMIGO Trimestrul I 2015

Nivel de instruire	Medii de rezidență	Grup de vârstă 25 – 34 ani
Superior	Urban	85,45%
	Rural	14,55%
Gimnazial	Urban	24,69%
	Rural	75,31%

¹ INS, Tempo – INS, Tempo. Baza de date statistice online a Institutului Național de Statistică <http://statistici.insse.ro/shop/?page=info>;

Disparitățile se reflectă, în mod evident, în participarea la educație. Înainte de a ne referi la disparitățile în participarea diverselor grupuri, analizând datele publicate de INS (2015), se observă un trend descendent în participarea la educație a majorității grupelor de vârstă din anul 2009 până în 2013. Acestea deși România și-a asumat la nivel internațional diverse ținte în creșterea participării la educație și depune eforturi pentru implementarea de programe și realizarea de strategii și politici. Mai mult, se poate observa că odată cu înaintarea în vârstă, rata de participare la educație scade inclusiv pentru vârstele aferente învățământului obligatoriu.

Tabel 2 – Gradul de cuprindere (%) în învățământ a populației de vârstă școlară, INS, Tempo, selecție 2015

Grupe de vârstă ale populației școlare	Anul 2009	Anul 2010	Anul 2011	Anul 2012	Anul 2013
3 – 6 ani	81,0	81,8	82,0	:	:
7 – 10 ani	97,3	95,7	93,6	:	:
11 – 14 ani	94,3	94,3	93,1	92,1	91,5
15 – 18 ani	88,8	86,2	84,2	82,2	81,4

Diferențele în participarea la învățământul obligatoriu dovedesc existența unui tip de abandon școlar. Studiile realizate pe cohortă ne dezvăluie însă date și mai tragice. Astfel, un studiu realizat de către UNICEF arată că mai mult de un sfert din cohorta de elevi intrați în clasa I și aproape jumătate dintre cei care au intrat în clasa a V-a în anul școlar 2006-2007 au abandonat studiile (Jigău și Fartușnic, 2012).

Accesul la învățământul superior este determinat de structura și numărul absolvenților din învățământul preuniversitar. Astfel, echitatea în învățământul superior este strâns legată de factori care afectează parcursul educațional al tinerilor în etapele educaționale premergătoare nivelului terțiar. Accesul în această etapă de educație

nu este determinat doar de capacitatea intelectuală și efortul de studiu al elevului, ci și de alți factori, ca de exemplu: accesul la școli bune, profesori competenți (care motivează elevii), o familie care să susțină și să motiveze elevii pentru un anumit traseu educațional, resurse educaționale acasă, capacitatea financiară de a-și permite meditații sau uneori chiar și lucruri simple precum condiții de trai decente, mese echilibrate nutrițional și regulate, un stil de viață sănătos (cu un număr adecvat de ore de odihnă specific vârstei). Drept urmare, o centrare excesivă doar pe rezultatele școlare ale elevilor în vederea admiterii în învățământul superior (sau chiar pentru oferirea unui suport financiar) poate ridica o serie de probleme în ceea ce privește echitatea.

Totodată, având în vedere faptul că absolvirea examenului de bacalaureat este o condiție necesară pentru accesul în învățământul superior, este extrem de important de analizat caracteristicile populației de absolvenți de bacalaureat. În cifre absolute, se poate observa în figura de mai jos că numărul de absolvenți a scăzut din 2009, în 2012 înregistrându-se cu 32,7% mai puțini elevi promovați decât în anul 2008 (luând în considerare și scăderea numărului de elevi înscriși la examen). Totuși, se poate observa din 2013 o tendință ascendentă în termeni absoluți a numărului de elevi, în special datorită numărului mare de elevi înscriși la examen, procentul de promovabilitate fiind puțin mai mare față de 2012.

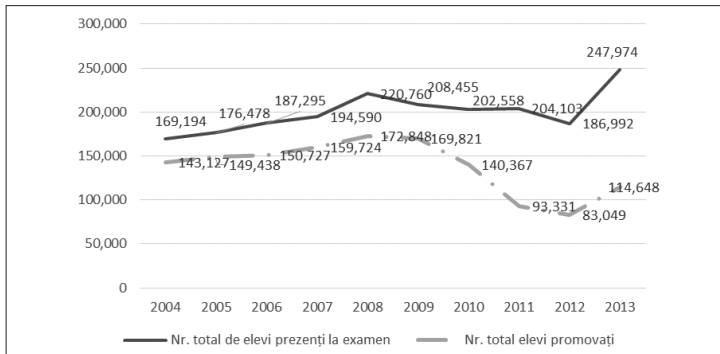

Figura 1 – Evoluția numărului de candidați prezenți și a numărului de candidați admiși la examenul de bacalaureat după ambele sesiuni, prelucrare date CNEE, 2012, MEN, 2013

Pentru analiza disparităților din mediul urban-rural în învățământul superior, un indicator bun este gradul de promovabilitate al elevilor proveniți din unitățile de învățământ din mediul rural. Astfel, se poate observa că procentul candidaților respinși din unitățile din mediu rural este mult mai mare (67,96% în anul 2013) decât în cazul celor din mediu urban (42,94% în același an).

Scăderea numărului de elevi și reducerea ratei de absolvire a bacalaureatului s-au reflectat în scăderea numărului de studenți. Astfel, după trecerea de la un sistem elitist de educație superioară la un proces de masificare a învățământului superior, reflectat inițial într-o creștere a numărului de studenților, accesul la acest nivel de educație a început din nou să se restrângă. Motivele principale țin de participarea și abandonul școlar la nivelurile inferioare de educație, rata scăzută de absolvire a examenului de bacalaureat, decizia absolvenților de bacalaureat de a urma studii în afara țării, dar și tendința demografică descendentă. Scăderea cea mai abruptă a numărului de studenți este resimțită în primul rând de universitățile private, care au înregistrat un declin de la 410.860 de studenți în 2008/2009 la 79.250 în 2013/2014. În cazul universităților de stat, deși cifrele de școlarizare aprobate de Guvernul României pentru

alocarea numărului de locuri la buget au rămas constante, impactul scăderii numărului de studenți s-a reflectat în diminuarea locurilor pentru care se percep taxe de studii (Tabel 3).

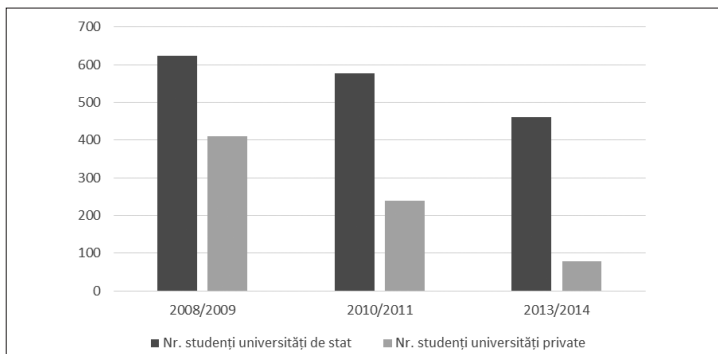

Figura 2 – Evoluția numărului de studenți în funcție de forma de proprietate a universităților, CNFIS, 2014

Tabel 3 – Distribuția studenților pe tip universitate și tip finanțare, CNFIS 2013

Sistem		Instituții publice – locuri bugetate și cu taxă						Instituții private	
An	Total studenți	Studenți	% din total studenți	Buget	% din total studenți	Taxă	% din total studenți	Studenți	% din total studenți
2008/2009	1.035.513	624.654	60,3%	284.616	27,5%	340.038	32,8%	410.859	39,7%
2010/2011	816.228	576.290	70,6%	288.580	35,4%	287.710	35,2%	239.938	29,4%
2013/2014	540.560	461.314	85,3%	287.032	53,1%	174.282	32,2%	79.246	14,7%

În ceea ce privește participarea grupurilor defavorizate la învățământul superior, multiple studii au constatat că odată cu masificarea învățământului superior, contrar așteptărilor, disparitățile în participarea diferitelor grupuri au crescut în loc să se diminueze, dovedind gradul de inechitate al sistemului educațional. Riscul în această situație este de a perpetua, prin intermediul participării diferențiale la educație, preferențial către păturile superioare ale

societății, discrepanțele sociale în loc să stimuleze și faciliteze mobilitatea socială (între clase sociale).

Deși Comunicatul Ministerial al Procesului Bologna (Leuven, 2009) menționează clar angajamentul statelor de a defini grupurile defavorizate și a seta ținte de acces la învățământul superior, România nu are încă o definiție clară a acestor grupuri (Alexe, Hăj & Murgescu, 2014). Pe de altă parte, în cadrul procesului de raportare al Procesului Bologna România menționează existența anumitor grupuri subreprezentate precum: etnici romi, tineri orfani, tineri din familii cu venituri reduse, din mediul rural, etnici români din afara granițelor.

Similar cu tendințele la nivel global există o corelație puternică între statutul socio-economic și participarea și finalizarea învățământului superior. Totuși, pentru România există foarte puține date și studii cu privire la distribuția studenților în funcție de veniturile familiei. Un set de date a fost furnizat de universități pe propria răspundere, în procesul de clasificare a universităților și de ierarhizare a programelor de studiu, acesta indicând faptul că procentul studenților care provin din medii socio-economice dezavantajate² a oscilat în jurul a 10-11% din totalul de studenți înmatriculați în perioada 2005-2010. Un studiu al Băncii Mondiale indică faptul că „din cei 20% (chintilă) cei mai bogați tineri (cu vârsta 25 – 29 ani) din România, peste 50% dețin o diplomă de nivel terțiar, comparativ cu sub 5% din cei 20% (chintilă) cei mai săraci tineri din România” (Banca Mondială, 2011). Se poate observa faptul că participarea studenților din familii cu venituri reduse la forme de educație superioară este încă scăzută în comparație cu cea a studenților din familii cu venituri crescute.

Alături de studenții proveniți din familii cu venituri reduse, și studenții care provin din mediul rural au o participare scăzută

² Conform Legii Educației nr. 1/20011 , Art 205, lit. 6

la învățământul superior. INS indică faptul că, în 2014, veniturile totale medii pe o gospodărie din mediul rural au fost cu 29,3% mai mici decât ale gospodăriilor din mediul urban. Dacă analizăm distribuția populației României pe medii de rezidență putem observa că 55% din populație trăia în mediu urban, iar 44% în mediu rural³. Totuși, la începutul anului universitar 2011-2012, distribuția studenților pe medii de proveniență era de 75,68% din mediul urban și 24,32% din mediul rural.

În schimb, privind disparitățile de la absolvire, se observă că în 2009, 7,1% dintre tinerii cu vârste între 25-29 de ani din mediul rural au absolvit o instituție de învățământ superior comparativ cu 33,4% din mediul urban, (Banca Mondială, 2011). Alt raport al Băncii Mondiale indica faptul că: „Diferența observată în rata urban-rural denotă diferențe semnificative în educație și ascunde lipsa de acces a grupurilor vulnerabile. Diferențele în performanță pot fi atribuite inechității și ineficienței alocării resurselor.” (Banca Mondială, 2007). În România, participarea tinerilor din mediul rural în învățământul superior este redusă, aceștia reunind caracteristicile mai multor grupuri dezavantajate, precum cel al studenților care provin din familii cu un nivel educațional scăzut sau din familii cu venituri reduse. Trebuie luate în considerare și particularitățile sistemului educațional românesc, în care o mare parte din unitățile educaționale (liceu, universități) sunt concentrate în mediul urban – aspect ce generează costuri suplimentare pentru aceste familii care provin din mediul rural.

Tinerii cu dizabilități sunt considerați un grup dezavantajat la nivel internațional. În România, la finalul anului 2012, procentul persoanelor cu dizabilități din totalul populației României a fost de 3,66% conform INS. În 2011, deși 2,6% din această populație

³ INS, Tempo – INS, Tempo. Baza de date statistice online a Institutului Național de Statistică <http://statistici.insse.ro/shop/?page=info>;

erau de vârstă școlară (15-24 ani), numai 6.669 de persoane erau înregistrate ca elevi și studenți cu dizabilități.

Potrivit datelor oficiale furnizate de Direcția Generală pentru Protecția Persoanelor cu Dizabilități, dimensiunea populației cu dizabilități este reprezentată de peste 679.765 persoane, din care peste 17.000 sunt instituționalizați. Totuși, datele cu privire la participarea studenților cu dizabilități diferă în funcție de sursă. Astfel, conform Eurostudent, procentul studenților cu dizabilități fizice și boli cronice din totalul studenților este de 1,10% în România (Eurostudent, 2008).

Romii rămân în mod categoric grupul etnic cu cea mai mică rată de acces la învățământul superior. Conform raportului Băncii Mondiale, datele din anul 2009 arată că un procent de 0,6% dintre romii cu vârste între 25-29 de ani finalizează studiile superioare comparativ cu 24,2% dintre români și 18,7% dintre cei de etnie maghiară. Conform recensământului populației din anul 2002, 2,5% din populația României era de etnie romă, iar în 2011 acest procent era 3,2%. Situația romilor este una mult mai complicată comparativ cu cea a altor etnii sau a populației majoritară. În cazul romilor se intersectează și suprapun mai multe condiționalități nefavorabile accesului la educație, spre deosebire de alte grupuri subreprezentate. De exemplu, problema de acces la educație a romilor din mediu rural (și o majoritate dintre ei locuiesc în mediul rural) este mult mai mare decât a celor din mediu urban, iar femeile beneficiază de mult mai puțină educație decât bărbații de etnie romă. Astfel, politicile care îi vizează trebuie să ia în considerare complexitatea situației lor pentru a putea avea și rezultate.

În acest context, politicile educaționale care se adresează învățământului superior, în special dacă ținesc îmbunătățirea echității, trebuie să țină cont de contextul specific socio-economic, dar și de specificitatea grupurilor diverse din care provin studenții.

IV.2. Aspecte metodologice

Dintre politicile naționale menite să sprijine grupurile defavorizate, sistemul de burse sociale este singurul care poate oferi resurse financiare tinerilor cu o situație materială precară. Conform Legii Educației, bursele sociale au rolul de a susține studenții cu venituri reduse prin asigurarea cheltuielilor minime pentru masă și cazare ale acestora (Art.223, (10)).

Analizând cadrul legislativ în vigoare, putem concluziona că obiectivul acestei politici nu este foarte clar. Prezentul studiu încearcă astfel să răspundă la două întrebări: „Își propune sistemul de burse să aibă un impact în creșterea accesului la studii universitare a studenților proveniți din grupuri defavorizate?” și „Contribuie actualul sistem de burse sociale la menținerea studenților defavorizați în sistem, odată intrați?” Din acest motiv, metodologia prezentului studiu include și analiza măsurii în care existența burselor a influențat decizia studenților de a urma o facultate.

În afara metodelor de cercetare descrise în metodologia analizei (Cap. III), în cadrul vizitelor de studiu desfășurate în universități au fost organizate și o serie de focus-grupuri cu studenți. Numărul de studenți a variat între trei și zece, per total, din cele șapte universități fiind consultați în total 37 de studenți. O serie de întrebări au vizat sistemul de burse studentești, precum și perspectiva studenților cu privire la prioritățile universității în ceea ce privește sistemele de sprijin. Astfel, pe parcursul analizei, vom evidenția și perspectiva studenților privind impactul sistemului de burse. O altă mențiune importantă referitoare la datele utilizate pentru diverse calcule este aceea că, deși opt universități au fost implicate în furnizarea informațiilor pe baza cărora a fost realizat acest studiu, nu toate au

oferit date pentru toți indicatorii solicitați. Din această cauză, pentru diverși indicatori, numărul de universități respondente poate diferi.

IV.3. Răspunsul universităților la actualele provocări

Dat fiind contextul prezentat anterior, autorii au considerat că, înainte de a aborda problematica specială a sistemului de burse sociale, este necesar să fie înțeleasă și abordarea strategică a decidenților de la nivelul universităților românești față de provocările actuale, în special perspectiva asupra scăderii numărului de studenți. Cercetarea a vizat modul în care conducerea universităților vizitate abordează provocările din învățământul superior, atât în termeni de viziune proprie, cât și prin abordări strategice.

Astfel, cauzele principale enumerate de universitari pentru scăderea numărului de studenți sunt: scăderea masivă a numărului potențialilor viitori studenți, introducerea sau menținerea admiterii pe bază de examen care sperie și limitează potențialii candidați, plecarea potențialilor studenți în străinătate și scăderea numărului absolvenților de liceu care promovează examenul de bacalaureat.

În ceea ce privește scăderea numărului de studenți, abordările strategice inițiate ca răspuns sunt următoarele:

- Intenția de deschidere a unei sucursale a universității în afara țării. Astfel, prin școlarizarea de studenți străini se diminuează impactul scăderii numărului de candidați din România;
- Internaționalizarea educației ca prioritate strategică a universității în vederea atragerii de studenți străini. Argumentul principal pentru această abordare este creșterea veniturilor proprii ale universităților, mai ales în contextul în care taxele de școlarizare pentru studenții non-UE pot fi mai mari decât cele percepute pentru studenții români și UE;

- Schimbarea ponderii studenților pe cicluri de studii, cu creșterea numărului de studenți la ciclul de doctorat concomitent cu reducerea în timp a celor înmatriculați în programe de studiu de licență. Argumentul pentru o astfel de soluție vizează dezvoltarea durabilă a învățământului superior datorită variațiilor demografice.

Neabordarea problemei reducerii sau stagnării numărului de studenți reprezintă un alt tip de răspuns al *leadership*-ului curent. Argumentele principale pentru această abordare sunt:

- întrucât numărul de locuri bugetate rămâne în principal constant de la an la an, o creștere a numărului de studenți s-ar reflecta în creșterea numărului de locuri „cu taxă”. Această situație ar genera o competiție între universitățile de stat și universitățile private din aceeași regiune. Pentru păstrarea avantajului competitiv, universitățile de stat ar trebui să perceapă taxe de studii mici (la nivel apropiat de cele percepute de universitățile private), ceea ce nu este rentabil sau sustenabil din perspectiva financiară. Se preferă astfel un număr mai mic de studenți plătitori de taxe cu valoare mai mare;
- După o perioadă de masificare a învățământului superior care a dus la situația ca numărul de studenți înmatriculați să fie mult mai mare decât capacitatea instituțională, se identifică o tendință de stabilizare a numărului de studenți în acord cu resursele disponibile în universitate – în special cu numărul de cadre didactice. Evaluarea potențialului, a resurselor existente și a pieței (numărul total de potențiali studenți) duce la adaptarea numărului de locuri scoase la concurs de către universități, în prezent prin scăderea acestora;
- Se dorește o creștere a „calității” studenților prin scăderea numărului lor;

- Nivelul numărului curent de studenți este asemănător cu situația numărului de studenți înmatriculați în perioada 1989-1990.

IV.4. Impactul actualului sistem de burse studentești

Pentru ca un sistem de învățământ superior să fie unul echitabil, în care să se regăsească reprezentate toate categoriile de tineri, acesta trebuie să fie susținut prin politici naționale menite să ajute la integrarea studenților proveniți din grupuri defavorizate. În absența acestor tipuri de politici publice, sistemul de învățământ superior va tinde să mărească diferențele socio-economice dintre indivizii unei societăți în loc de a le reduce (Schwarzenber, 2008). Mai mult, existența de mecanisme specifice pentru creșterea participării la educație superioară reprezintă atât angajamente ale României la nivel internațional, în special ca stat membru al Procesului Bologna, cât și elemente prezente în documentele oficiale sau strategiile guvernamentale ale țării.

Unul dintre instrumentele cele mai importante prin care comportamentele instituțiilor de învățământ superior pot fi influențate semnificativ îl constituie mecanismele de finanțare a educației. Aceste mecanisme pot fi implementate de către stat prin finanțarea publică a educației și a costurilor asociate sau costurile pot fi acoperite din alte surse private (de către studenți, absolvenți, familii, mediu privat). Modalitățile de finanțare a învățământului superior de stat pot fi grupate în două categorii: sprijin direct către universități și sprijin indirect sub formă de resurse transferate studenților sau familiilor lor (Salmi & Hauptman, 2006).

Pe lângă costurile de școlarizare, există și alte tipuri de costuri necesare accesării, parcurgerii și finalizării unui program de studiu. Aceste costuri sunt generate în principal de nevoia unei locuințe pe

durata studiilor, alimentația, procurarea de resurse educaționale (manuale) și echipamente, alte cheltuieli pentru întreținerea personală sau alte taxe plătite către universitate (taxe pe înmatriculare, pentru susținerea examenelor finale, pentru reexaminări, pentru accesul la bibliotecă, s.a.m.d.) și care nu sunt acoperite prin finanțare publică. În cazul tinerilor provenind din familii cu venituri reduse, efortul de a fi susținuți financiar de către familie, pe o perioadă lungă de timp, (pentru a finaliza un ciclu în învățământul superior, este nevoie de aprox. 15 ani), fără a apela la o soluție de tipul angajare temporară, de tip *part-time* sau *full-time*, este mult mai ridicat decât în cazul altor categorii sociale. Practic, deși există o motivație a familiei pentru continuarea studiilor copiilor, situația financiară precară reprezintă o barieră în accesul la învățământ superior din cauza costurilor asociate procesului educațional. Acestea i se adaugă și alte bariere de tipul: motivație, perspective de viitor, încredere în forțele proprii, percepția unei valori scăzute a educației și a dimensiunilor investițiilor presupuse de continuarea educației, nesiguranța unui viitor mai bun datorită educației, grijile curente etc.

Un prim aspect analizat în cadrul vizitelor de studiu a fost legat de măsura în care bursele sociale afectează în mod pozitiv accesul studenților fără posibilități financiare la programe de studiu. Astfel, în ceea ce privește posibilitatea ca existența burselor să fi influențat decizia studenților de a urma o facultate, peste jumătate dintre studenții intervievați în cadrul vizitelor de studiu au afirmat că știau de existența burselor înainte de a fi admiși la universitate – dovedind că există premisele unui astfel de impact. Mijloacele principale de informare au fost colegii din anii superiori, prietenii și familia. Pe de altă parte, nu dețineau informații suplimentare privind modul de accesare al acestor burse, iar informația nu a influențat decizia lor de a intra la o anumită universitate, facultate sau domeniu de studiu. Mai mult, studenții care beneficiază sau au

beneficiat de burse sociale nu consideră ca acestea le-au influențat accesul într-un anumit program de studiu. **Concluzia principală care poate fi dezvoltată pe baza acestor argumente este aceea că bursele sociale nu afectează/îmbunătățesc accesul studenților din categorii defavorizate la învățământul superior.**

La nivel național, sistemul de burse a fost reglementat în 1997 odată cu adoptarea Hotărârii de Guvern nr. 445⁴ care stabilește criteriile generale pentru alocarea burselor și a altor forme de sprijin pentru elevii și studenții înmatriculați în instituții de stat. Astfel, Ministerul Educației alocă o anumită sumă universităților de stat, sumă calculată ca produs dintre numărul de locuri bugetate și suma de 69 lei/lună. Această sumă alocată per universitate acoperă atât bursele alocate pe criterii de merit (burse de studiu, merit și/sau performanță), cât și bursele sociale, universitatea fiind cea care decide cum sunt distribuite aceste fonduri între aceste două categorii de burse și care sunt valorile acestora. Mai mult, conform legii, un student are posibilitatea să primească ambele tipuri de burse dacă îndeplinește concomitent ambele tipuri de criterii de alocare⁵. În procedurile de asigurare a calității regăsite în metodele ARACIS⁶, pentru evaluările instituționale există indicatori care încurajează universitățile să suplimenteze fondul de burse din venituri proprii, deși în practică această referință nu este atinsă de majoritatea instituțiilor.

Categoriile de grupuri defavorizate care sunt sprijinite prin sistemul de burse, la nivel național, sunt definite indirect prin criteriile

⁴ HG 445/1997 privind stabilirea Criteriilor generale de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru elevii, studenții și cursanții din învățământul de stat, cursuri de zi

⁵ Art. 12 (4)

⁶ H.G 1418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a ARACIS

generale de acordare a burselor sociale menționate în legislația în vigoare. Astfel, conform H.G. 445/1997, categoriile de studenți eligibili pentru a beneficia de o bursă socială, sunt:

- studenții care nu realizează pe ultimele 3 luni un venit lunar net mediu pe membru de familie mai mare decât salariul de bază minim pe țară;
- studenții din instituțiile de învățământ superior de stat cărora li se aplică prevederile art. 10 lit. r) din Legea nr. 42/1990, republicată, cu modificările ulterioare, în baza certificatului eliberat de Comisia pentru aplicarea Legii nr. 42/1990, care atestă calitatea lor ori a unuia dintre părinți de "Luptător pentru Victoria Revoluției Române din Decembrie 1989" sau de "Erou-martir", cu una dintre mențiunile: rănit, reținut, rănit și reținut, remarcat prin fapte deosebite;
- studenții orfani de ambii părinți, cei proveniți din casele de copii sau plasament familial;
- studenții bolnavi TBC care se află în evidența dispensarelor medicale, cei care suferă de diabet, boli maligne, sindromuri de malabsorbție grave, insuficiență renală cronică, astm bronșic, epilepsie, cardiopatii congenitale, hepatită cronică, glaucom, miopie gravă, boli imunologice, cei infestați cu virusul HIV sau bolnavi de SIDA, spondilită anchilozantă sau reumatism articular. Senatele universitare pot lua în considerare și alte boli cronice pentru completarea acestei liste.

La nivel instituțional, universitățile adoptă propriile criterii pentru acordarea burselor sociale.

Dată fiind autonomia universităților în distribuirea fondului de burse, pentru a înțelege comportamentul instituțional privind politicile de susținere financiară a studenților din grupuri vulnerabile, autorii au analizat evoluția procentului alocat burselor sociale din totalul fondurilor publice disponibile pentru burse. Din analiză a

reieșit și importanța acordată de către membrii comunităților academice unor astfel e politici de echitate. Astfel, conform datelor CNFIS, în anul 2013, cele 44 universități publice care au raportat date, alocă, în medie, 15% din fondurile publice disponibile pentru burse către bursele sociale restul fiind alocate către cei mai performanți studenți prin burse de merit, de studiu și/sau de performanță. Mai mult, în șapte universități procentul alocat pentru burse sociale nu depășește 7% din fondul total. Aceste date demonstrează faptul că, deși există o preocupare a universităților românești de a susține studenții cu nevoi sociale, preocuparea de a stimula performanța academică și de a răsplăti studenții merițoși rămâne în continuare în topul priorităților. Mai mult, datele evidențiază dorința comunităților academice de a distribui fondurile publice disponibile pe baza capacităților dovedite de studenți în detrimentul luării în considerare a nevoilor lor financiare.

Analizând datele disponibile din universitățile implicate în vizitele de studiu (patru universități), se observă că procentul mediu alocat pentru burse sociale corespunde cu media națională evidențiată de CNFIS. Pe de altă parte, se poate sesiza atât din analizele autorilor, cât și din datele colectate de CNFIS că în timp, procentul alocat bursele sociale a crescut, ceea ce ne demonstrează că subiectul echității devine tot mai mult o preocupare în universitățile românești. Din discuțiile cu reprezentanții universităților s-a constatat că această creștere a fondului de burse sociale alocat se datorează în principal creșterii numărului de cereri depuse de studenții cu nevoi financiare.

Tabel 4 – Evoluția procentului din fondul de burse (licență) de la nivelul universităților implicate în analiza, alocat pe criterii sociale

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Procent din fondul de burse (fonduri publice) alocat pe criterii sociale – licență	12,75%	13,00%	13,25%	15,75%	16,50%

Analizând percepția generală a universitarilor legată de sistemul de burse sociale, din discuțiile purtate s-a putut constata că, în general, **bursele sociale sunt văzute ca burse „second-hand” sau „inferioare” altor tipuri de burse**. Atât timp cât cele două categorii de burse sunt provenite din același fond, se **generează o „competiție” între distribuția celor două fonduri și o comparație la nivel de percepție** a celor două categorii, deși ele au două obiective de politici total diferite, așa cum vom arăta mai jos. Acest aspect tinde să afecteze atât statutul de student cu bursă socială (fiind considerat în mentalul colectiv un student care nu a învățat suficient de bine cât să ia o bursă de merit), dar și să genereze o falsă dezbatere între calitate/performanță și cantitate.

IV.3.1. Câți studenți sunt susținuți prin sistemul de burse?

Un calcul publicat și în articolul menționat în metodologie ne poate arăta câți studenți primesc burse sociale în România. În universitățile care au raportat date privind sistemul de burse (CNFIS, 2014), sunt înmatriculați la buget un număr de 389.037 studenți (licență și master). Aceasta se traduce prin faptul că, practic, universitățile au un fond lunar total disponibil pentru burse de aprox. 6 milioane de euro. Luând în considerare că 15% din acesta este alocat către burse sociale, iar valoarea medie națională a bursei este de 224 lei (CNFIS, 2014), înseamnă că aproximativ 17.975 de studenți ar trebui să beneficieze de acest suport financiar, ceea ce reprezintă 4,62% din studenții de la buget (Alexe, Hâj & Murgescu, 2014).

Analizând datele obținute de la șase universități vizitate, pentru anul universitar 2012/2013, procentul de studenți care primesc burse sociale din totalul studenților înmatriculați în ciclul licență este de 8,62%. Mai mult, 22,2% dintre studenți primesc o bursă de merit

iar 2,68% beneficiază de o bursă de studiu. Prin comparație, dintre studenții universităților, 24,88% sunt răsplătiți pentru performanțe academice iar 8,62% sunt susținuți pentru a-și acoperi nevoile financiare minime.

Tabel 5 – Proporția tipurilor de burse studentești în totalul studenților înmatriculați în cele șase universități vizitate (2012/2013), calcule proprii

Procente din total studenți înmatriculați	2012/2013
Procent studenți cu burse sociale	8,62%
Procent studenți cu burse de merit	2,68%
Procent studenți cu burse de studiu	22,20%
Procent studenți burse merit și studiu	24,88%

Dacă ne uităm la evoluția în perioada 2009/2010 – 2012/2013 a procentului de studenți care primesc burse sociale și a procentului de studenți care primesc burse de merit din totalul studenților, se poate observa faptul că, în timp, numărul de studenți sprijiniți financiar reprezintă o pondere tot mai mare (procentul a crescut). Acest lucru poate demonstra **o disponibilitate mai mare a universităților pentru sprijinirea studenților cu nevoi financiare sau faptul că, în contextul crizei financiare din perioada analizată, un număr mai mare de studenți au ajuns în situația accesării unei burse sociale**. Cu toate acestea, creșterea ponderii studenților cu burse sociale este atât de mică încât nu putem vorbi de o abordare foarte diferită a politicilor de echitate în universitățile românești.

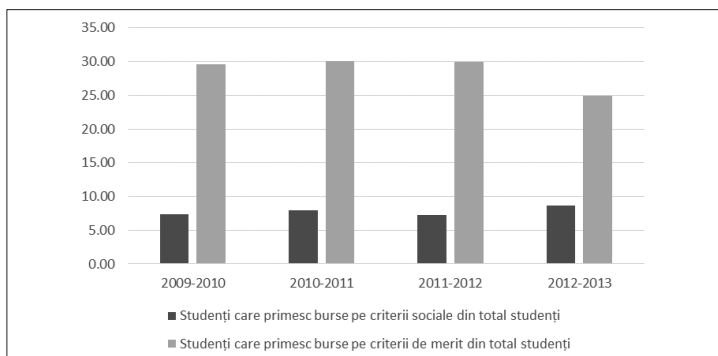

Figura 3 – Evoluția proporției bursei pe criterii sociale și a bursei pe criterii de merit în totalul studenților înmatriculați în universitățile vizitate (2009-2013), calcule proprii

În ceea ce privește evoluția numărului de burse acordate studenților, în cazul universităților analizate, se poate observa un trend descendent în cazul tuturor tipurilor de burse, mai accentuat în cazul bursei de studiu și mai puțin accentuat cu mici creșteri în anumiți ani, în cazul bursei sociale. Principala cauză poate fi scăderea numărului total de studenți, dar și creșterea valorii unei burse în contextul stagnării fondurilor totale.

În ceea ce privește distribuția tipurilor de burse în totalul studenților bursieri, se poate constata că, din totalul bursierilor, studenții care primesc burse sociale reprezintă doar 24,73% (în anul universitar 2013/2014) (Alexe, Hâj & Murgescu, 2014). Pe de altă parte, acest procent a crescut în ultimii cinci ani după cum urmează:

Tabel 6 – Evoluția distribuției tipurilor de burse în totalul studenților bursieri în universitățile vizitate (2009-2014), Alexe, Hâj & Murgescu, 2014

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Procentul bursei sociale, din total bursieri	19,54%	21,06%	20,54%	24,87%	24,73%

Toate aceste date ne conduc la concluzia evidentă că **distribuirea fondurilor publice pentru burse se face în principal pe citerii meritocratice**, în timp ce un procent neglijabil din totalul studenților este sprijinit pentru a-și acoperi nevoile financiare. Deși se constată creșteri ale numărului de studenți sprijiniți, aceste creșteri sunt mici și insuficiente raportate la nevoia generală de a integra tinerii proveniți din grupuri defavorizate. Mai mult, dat fiind procentul ridicat de studenți care primesc burse de merit, o întrebare care poate fi investigată în continuare este legată de măsura în care această politică reușește să genereze concurență între studenți și, implicit, să crească performanța, sau este mai degrabă un bonus oferit tuturor celor care au medii mari.

IV.3.2. Valoarea burselor sociale și costurile minime pentru masă și cazare

Conform Legii Educației, bursele sociale trebuie să acopere cheltuielile minime ale unui student pentru a-și asigura cazarea și masa. Mai mult, CNFIS trebuie să recomande anual universităților o valoare minimă a burselor sociale care să îndeplinească acest criteriu. Astfel, după adoptarea Legii Educație în anul 2011, CNFIS realizează periodic analize ale costurilor minime ale unui student pentru cazare și masă solicitând și analizând datele universităților privind taxele de cămin și a costurilor de la cantinele studențești. În baza acestor analize, CNFIS stabilește o valoare minimă a burselor sociale, care nu este respectată însă de către nicio universitate din România.

Astfel, în cele 44 de universități de stat care au raportat date la nivel național (CNFIS, 2013), costul mediu minim de cazare pe lună în căminele studențești este de 126 lei, iar costul mediu minim pentru masă, pe zi, este de 14,8 lei. Practic, pentru ași plăti taxa de cămin și a mânca două mese pe zi, într-o lună, **un student are**

nevoie de minim 570 lei. În ceea ce privește costurile menționate, într-o primă etapă autorii au plecat de la premisa că acestea variază în special datorită contextului socio-economic al regiunii în care funcționează universitatea, așteptându-ne ca în centrele mari universitare, inclusiv în capitală, costurile necesare de trai să fie mai ridicate decât în orașele mici din regiunile sărace ale României. Analizând în schimb datele furnizate de către universități și coroborându-le cu informațiile obținute din vizitele de studiu, concluzia principală este aceea că aceste costuri sunt direct influențate de capacitatea managerială a directorilor care au atribuții în gestionarea căminelor și a cantinelor. Astfel, investițiile direcționate către unitățile de masă și de cazare (termoizolarea căminelor, dotarea cu centrale proprii, cumpărarea energiei de pe piață la un preț bun, montarea de contoare pentru energie), strategiile de reducere a costurilor aplicate (de exemplu reducerea costurilor pentru curățenie prin externalizarea acestora către o firmă privată în detrimentul angajării de personal cu normă întreagă și/sau cumpărarea electro-nicelor și a materialelor pentru curățenie), precum și competențele manageriale ale personalului administrativ au un impact direct asupra costurilor, împreună evident cu piața de energie, apă, s.a.m.d. Se poate observa că în centrele mari, costurile de trai sunt mult mai mici decât în centrele universitare din regiunile sărace ale României (de exemplu prețurile medii pentru cazare în București sunt de 111 lei, în timp ce costurile minime la Suceava și Bacău sunt de 210 lei).

În ceea ce privește valoarea diferitelor tipuri de burse, din datele colectate de către CNFIS în 2013, la nivelul a 44 de universități de stat, valorile medii au fost:

- 225 lei bursa socială;
- 271 lei bursa de studiu;
- 354 lei bursa de merit;
- 486 lei bursa de performanță.

În ceea ce privește evoluția valorii medii a burselor sociale în opt universități de stat vizitate, aceasta a urmărit un ușor trend ascendent.

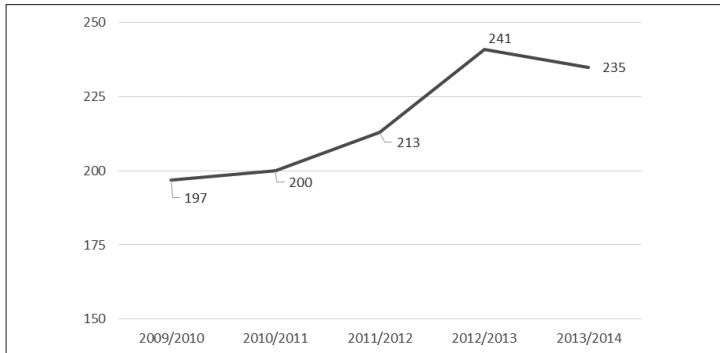

Figura 4 – Evoluția cuantumului bursei sociale, de la nivelul celor opt universități analizate (2009-2014), calcule proprii

Data fiind autonomia universitară în distribuirea fondului de burse, comportamentul instituțional privind disponibilitatea de sprijinire a studenților din grupuri defavorizate poate fi analizat folosind ca *proxy* analiza în profunzime a procesului de alocare ale acestor fonduri. Astfel, analizând valoarea bursei sociale în fiecare universitate, din cele incluse ca studii de caz în prezenta analiză, s-a observat că doar în două din cele opt universități valoarea bursei sociale a rămas neschimbată în ultimii cinci ani.

În ceea ce privește percepția comunității academice, în interviurile realizate la vizitele de studiu, majoritatea participanților a afirmat că valoarea actuală a bursei sociale nu acoperă cheltuielile minime pentru masă și cazare. În mare parte, valoarea bursei sociale nu se stabilește pe baza unor calcule reale ale cheltuielilor minime necesare ci, așa cum afirmă liderul unei universități: „Din păcate, calculele sunt făcute nenatural, în sens invers, pornind de la sumele deținute” (Prorector).

Valorile burselor de merit și de studiu au evoluat după cum urmează:

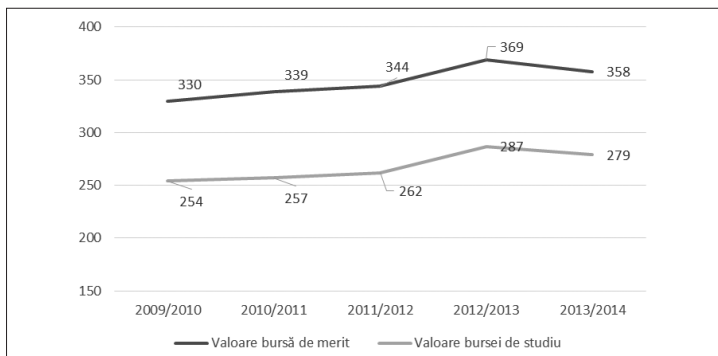

Figura 5 – Evoluția cuantumurilor burselor de merit și studiu la nivelul universităților vizitate (2009-2014), calcule proprii

Se poate observa că în perioada 2009 – 2014 valoarea burselor sociale crește ușor, însă valorile burselor de merit și de studiu înregistrează o ușoară scădere. Un posibil motiv pentru acest fenomen este acela că sumele totale alocate universităților au rămas constante în perioada de analiză, ceea ce determină ca o universitate să scadă valoarea anumitei categorii de burse dacă își dorește să crească valoarea altei categorii.

Percepția studenților privind impactul sistemului de burse asupra îmbunătățirii performanțelor academice sau asupra acoperirii cheltuielilor reale a fost un alt aspect urmărit în cadrul analizei. Astfel, majoritatea studenților intervievați care beneficiază de o bursă de merit sau studiu a afirmat că, deși valoarea acestora este mică, bursele îi stimulează în a-și menține performanțele academice pentru păstrarea beneficiilor financiare. Pe de altă parte, bursa de merit **nu a reprezentat un motiv pentru care studenții învață**, ei afirmând că, în principiu, **învață pentru a se dezvolta profesional însă, odată dobandită, bursa îi motivează să își păstreze nivelul academic atins.**

Referitor la valoarea bursei sociale, toți studenții consideră că această valoare este insuficientă pentru a acoperi cheltuielile minime pentru cazare și masă. Întrebați ce fac cu banii obținuți din bursa socială, studenții au avut două tipuri de răspunsuri: o parte dintre ei afirmă **că își acoperă cheltuielile de întreținere** (taxa de cămin și o parte din mâncare) iar altă parte afirmă că bugetul familiei acoperă cheltuielile de bază, **iar bursa socială este alocată pentru cheltuieli personale (ieșiri în oraș, facturi telefonice și altele)**. În ceea ce privește perspectiva studenților privind suma minimă necesară pentru acoperirea cheltuielilor de bază, răspunsurile au fost foarte diferite în funcție de tipologia studenților intervievați precum și a centrului universitar în care studiază. Astfel, sumele s-au încadrat între 300 și 1000 de lei, **media răspunsurilor fiind de 730 lei**.

Pentru a analiza perspectiva studenților asupra modului de distribuire a fondului de burse în contextul sistemului actual, aceștia au fost întrebați dacă, în contextul unor resurse limitate (exemplu: 300 lei), ar alege ca acestea să fie distribuite unui student nevoiaș sau celui mai performant student din an. Astfel, **73% dintre studenții intervievați au ales cazul social în timp ce 27% au ales recompensarea performanțelor academice**. Deși la nivel individual studenții ar alege mai degrabă să investească în sprijinirea studenților care au nevoie, la nivel instituțional decizia de distribuire a resurselor financiare este opusă acestei păreri.

În interviurile desfășurate cu membrii comunităților academice, un argument puternic împotriva acordării unui număr mai mare de burse sociale **a fost acela că de multe ori aceste beneficii se acordă unor studenți care de facto nu au probleme sociale sau medicale, dar care reușesc să facă dovada formală a unor astfel de probleme**. Astfel, autorii au încercat să identifice situațiile în care sistemul de burse este fraudat, amploarea acestui fenomen și impactul său asupra politicilor instituționale de echitate.

În ceea ce privește situațiile în care sistemul de burse este fraudat, din interviurile desfășurate, au fost identificate următoarele cazuri:

- Studenți care declară că provin din familii cu venituri 0, însă informațiile comunității sunt că, de facto, este vorba de o breșă a legislației care ia în considerare în evaluarea cazurilor sociale doar veniturile înregistrate (legal) în România. În acest fel, veniturile produse de părinții care lucrează în afara țării reușind să le asigure copiilor lor resurse financiare suficiente pentru un trai decent, nu sunt luate în considerare în întocmirea documentației pentru un dosar social. Similar se întâmplă și în situația obținerii unor venituri neînregistrate de către stat (în „economia neagră”). În ambele situații, studenți ce nu au neapărată nevoie de sprijin financiar ajung să beneficieze de el, fiind dificilă dovedirea adevăratei lor situații financiare.
- Studenți care declară că au diferite tipuri de boli sau handicapi, depunând la dosarul pentru obținerea unei burse sociale documente false legate de starea lor de sănătate.

Amploarea fenomenului de fraudare este dificil de estimat, iar percepția comunităților academice variază între 5% și 30% din totalul burselor sociale sau 90% dintre bursierii sociali care declară că provin din familii cu venituri 0.

S-a constatat însă că, tocmai datorită acestei percepții referitoare la fenomenul de defectare a sistemului de burse sociale, *leadership*-ul universității alege să nu investească în fondul de burse sociale.

„Cazurile de fraudare ne fac să fim sceptici. Nu sunt de acord să crescă procentul alocat burselor sociale dacă nu putem avea un mecanism prin care să dovedim că acele cereri sunt reale situații sociale. Am ajunge în situația în care reducem numărul de bur-

se alocate studenților buni, performanți pentru a putea da bursă unora care fraudează sistemul”.

„Dacă am ști că cei care aplică sunt chiar nevoiași, am aloca mai multe fonduri către social”.

„Din fondul pentru burse sociale, aprox. 50% sunt distribuite pentru cei care declară venit 0. Dintre aceștia, percepția este că 90% sunt fraude. Nu ai cum să trăiești cu venit 0”.

În acest context, se poate concluziona că **fenomenul de „defectare” a sistemului de burse sociale este unul real și că există foarte puține inițiative ale universităților menite să îl diminueze.** Singurele instrumente întâlnite în cadrul universităților vizitate, implementate în vederea reducerii acestui fenomen, au fost realizarea de anchete sociale și organizarea unei comisii speciale de medici care să confirme problemele de sănătate ale studenților candidați pentru o bursă socială. Aceste instrumente nu sunt cele mai eficiente, în cazul anchetelor sociale fiind nevoie de colaborare cu autoritățile locale și de timp pentru realizarea anchetelor, iar în cazul comisiilor de medici fiind nevoie de resursă umană de specialitate (de aceea ele sunt accesate în principal de universități de medicină). Pe de altă parte, impactul percepției comunităților academice asupra fenomenului de fraudare a sistemului de burse este unul de mare amploare asupra dezvoltării sistemului de sprijin financiar acordat studenților, reprezentând principalul argument împotriva îmbunătățirii lui.

IV.5. Concluzii finale

Politicile educaționale specifice nu pot fi analizate decât într-un context general al dezvoltării sistemului românesc de educație. Astfel, situația curentă a învățământului superior din perspectiva accesului dar și a echității trebuie văzută în strânsă legătură cu situația nivelurilor inferioare de educație.

România se confruntă momentan cu o rată de participare la educație în scădere pentru majoritatea nivelurilor școlare, cu un procent semnificativ de tineri care abandonează sistemul formal de educație și cu rezultate școlare nesatisfăcătoare atât din perspectiva testărilor internaționale, cât și din perspectiva ratelor fluctuante de absolvire a examenului de bacalaureat, acestea pe fondul unui trend demografic descendent. Toate acestea au dus la o scădere masivă a numărului de studenți înmatriculați în învățământul superior, fenomen care reprezintă o mare provocare pentru universitățile românești în special din prisma sustenabilității financiare. Drept răspuns, leadership-ul universităților tinde să accepte mai degrabă situația curentă cu argumentul că, în procesul de masificare numărul de studenți este mult mai mare decât resursele existente astfel încât, momentan, se ajunge la echilibrul dorit. În acest caz, se aleg politici de eficientizare a activității, inclusiv prin comasarea și/sau lichidarea de programe de studiu în special de licență. sau centrarea pe programe de doctorat. Pe de altă parte, dintre cei care aleg să abordeze problema scăderii numărului de studenți, măsura deseori aleasă este de a investi în politici de internaționalizare, în vederea compensării pierderilor financiare. În acest caz, atragerea de studenți străini fie în țară, fie prin deschiderea de sucursale în afara țării, reprezintă soluții viabile pentru o parte dintre universități.

Deși România a trecut de la un sistem elitist de educație superioară la un sistem masificat, în continuare asistăm la discrepanțe uneori uriașe de participare la învățământ superior între categorii diverse ale societății. Tinerii care provin din mediul rural, cei din familii cu venituri reduse, de etnie romă sau cei care au o boală sau un handicap se regăsesc în procent mult mai scăzut față de reprezentarea lor reală, la nivelul societății românești. În aceste cazuri, politicile naționale de echitate trebuie să susțină prin diverse instrumente accesul și menținerea lor în sistemul educațional.

La nivelul învățământului superior, acest obiectiv este reflectat în sistemul de burse sociale care și-a propus menținerea în sistem a anumitor categorii de tineri defavorizați prin acoperirea cheltuielilor minime pentru asigurarea traiului în comunitatea academică. Prezentul studiu și-a propus să analizeze dacă prin modul în care este implementată această politică, ea își atinge obiectivul. În primul rând este important de notat că, așa cum confirmă și cercetarea realizată, bursele sociale nu îmbunătățesc accesul studenților din categorii defavorizate la învățământul superior, ele având un rol doar în menținerea lor la facultate și în ameliorarea fenomenului de abandon din cauza problemelor financiare.

O altă concluzie a studiului reflectă percepția comunității față de bursele sociale. Acestea sunt văzute mai degrabă ca burse „second-hand” sau „inferioare” altor tipuri de burse (ex: de merit, de studiu sau de performanță). Mai mult, pentru că ele provin din aceeași „ciutură”, se generează o „competiție” între distribuția celor două fonduri și o comparație la nivel de percepție a celor două categorii, deși ele au două obiective de politici total diferite. Acest aspect tinde să afecteze atât statutul de student cu bursă socială (fiind considerat în mentalul colectiv un student care nu a învățat suficient de bine cât să ia o bursă de merit), dar și să genereze o falsă dezbateră între calitate/performanță și cantitate.

Studiul demonstrează faptul că, deși există o preocupare a universităților românești de a susține studenții cu nevoi sociale, preocuparea de a stimula performanța academică și de a răsplăti studenții meritoși rămâne în continuare obiectivul principal în distribuirea beneficiilor studențești. Această afirmație este susținută prin următoarele concluzii ale analizei: 16,5% din fondurile publice disponibile pentru burse sunt distribuite către bursele sociale, restul fiind distribuite către burse acordate pe criterii de medie. În șapte universități procentul alocat pentru burse

sociale nu depășește 7% din fondul total. Totodată, dintre studenții universităților analizate, 24,88% sunt răsplătiți pentru performanțe academice iar 8,62% sunt susținuți pentru a-și acoperi nevoile financiare minime.

În ceea ce privește valoarea burselor sociale, deși conform legii aceasta trebuie să acopere cheltuielile minime pentru cazarea și masa unui student, în nici o universitate ea nu ajunge la valoarea necesară. Totodată, este de notat și faptul că aceste costuri (cunoscute de obicei prin raportare la taxele de cămin și prețurile la cantină) ajung să fie destul de ridicate, ele fiind direct influențate de capacitatea managerială a directorilor care au în atribuții gestionarea căminelor și a cantinelor. Se poate observa că, de cele mai multe ori, în centrele mari costurile de trai sunt mult mai mici decât în centrele universitare din regiunile sărace ale României.

În cadrul analizei a fost abordat și fenomenul de „defectare” a sistemului de burse sociale. Acesta se manifestă prin primirea unor beneficii financiare de către studenți care, în mod normal, nu au nevoie de ele. Acest fenomen este unul real și există foarte puține inițiative ale universităților menite să îl diminueze. Mai mult, impactul percepției comunităților academice asupra fenomenului de fraudare a sistemului de burse este unul de mare amploare asupra dezvoltării sistemului de sprijin financiar acordat studenților reprezentând principalul argument împotriva îmbunătățirii lui.

Dat fiind faptul că bursa socială nu reprezintă un instrument financiar care să mențină studenții din categorii defavorizate în universitate răspunzând problemelor lor sociale iar trendul instituțional nu prevede îmbunătățiri în viitorul apropiat, sunt necesare intervenții a nivelului politicii actuale pentru a eficientiza investiția publică în acest sens. O serie de recomandări au fost explicate anterior, însă pentru a alege cea mai bună opțiune de politică este nevoie atât de o largă consultare în special cu principalii

beneficiari, dar și de voință politică și de setarea acestui aspect ca prioritate națională.

IV.6. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului

După trasarea concluziilor principale ale analizei, două tipuri de recomandări au fost dezvoltate astfel: recomandări care au venit din partea celor intervievați în cadrul vizitelor de studiu și recomandări ale echipei de experți care au realizat analiza.

În toate interviurile avute în universități, au fost colectate recomandări ale comunității academice privind modul de îmbunătățire a sistemului de burse studențești. Răspunsurile primite au fost împărțite în mai multe categorii:

- Recomandări care s-au regăsit în majoritatea cazurilor în interviurile realizate și care reflectă probleme sistemice privind implementarea sistemului de burse;
- Argumente pentru menținerea sistemului actual de distribuire a bursei fără modificări structurale;
- Recomandări inovative, venite din partea diferiților membri ai comunităților academice care vizează îmbunătățirea sau schimbarea fundamentală a sistemului de burse.

Recomandări cu cele mai mari frecvențe de apariție (în ordinea frecvenței de apariție):

- Suplimentarea fondului de burse de la nivel național este recomandarea făcută de cel puțin o persoană din fiecare universitate vizitată, fiind și recomandarea cu cea mai mare frecvență de apariție. Astfel, valoarea curentă a sumei alocată per student bugetat (69 lei) ar trebui să crească astfel încât bursele de merit să reprezinte adevărate stimulente pentru studenții cu performanțe academice, iar bursele de studiu

să acopere în mod real cheltuielile minime pentru masa și cazarea studenților cu dificultăți financiare;

- Combaterea fenomenului de fraudă sau „defectare” a sistemului de burse sociale. Câteva instrumente care au reieșit din dezbaterile purtate au fost: realizarea de anchete sociale eficiente, gestionarea sistemului de către alte instituții care să poată avea puterea și abilitatea de a verifica situația socială a celor care cer burse sociale;
- Impunerea, de la nivel național, a unui quantum minim pentru bursele sociale. De exemplu, acest quantum minim ar putea fi egal cu salariul minim pe economie;
- Creșterea numărului de burse sociale pentru a acoperi nevoia de susținere a studenților din familii sărace.

Recomandări inovative privind modificarea sistemului de burse

- Oferirea bursei sociale de către Ministerul Muncii – se recomandă transferarea atribuțiilor de integrare a grupurilor defavorizate în învățământul superior de la Ministerul Educației la Ministerul Muncii, cu argumentul principal că Ministerul Educației ar trebui să încurajeze în principal calitatea actului educațional;
- Crearea unui sistem național de burse sociale, sub Ministerul Educației, prin care acestea să fie distribuite targetat către anumite grupuri defavorizate, cu criterii diferențiate pentru fiecare grup, cât și să permită targetarea diferențiată a grupurilor în funcție de universitate și centru universitar;
- Reducerea numărului de burse sociale și creșterea cuantumului acestora – pentru a avea un impact mai mare asupra reducerii abandonului universitar;
- Despărțirea fondului pentru burse sociale de fondul pentru burse de merit – date fiind obiectivele diferite de politică

națională: încurajarea performanței, respectiv integrarea grupurilor defavorizate. Pentru gestionarea și evaluarea eficientă a întregului sistem, cele două instrumente trebuie să fie separate;

- Introducerea examenului de admitere drept criteriu obligatoriu de la nivel național pentru a evita ca modalitatea de admitere să fie stabilită de piață;
- În stabilirea cuantumului minim pentru bursele sociale, să se ia în calcul și alte tipuri de cheltuieli nu numai masa și cazarea, de exemplu cheltuieli pentru: transport, manuale și haine;
- Implementarea de politici de sprijin și pentru studenții din mediul rural. Aceștia nu se încadrează la burse sociale din cauza criteriului privind venitul minim, deoarece primăriile nu le eliberează adeverințe de venit 0 în contextul în care familiile lor dețin pământ. Pe de altă parte, ei sunt foarte săraci, fiind și grupul care abandonează cel mai des studiile;
- Oferirea de burse sociale tuturor celor care au nevoie, indiferent de grupul defavorizat din care fac parte și dezvoltarea unui sistem elitist cu câteva burse de performanță mai mari ca valoare pentru cei cu performanță academică deosebită;
- Clarificarea procedurilor naționale de distribuire a bursei sociale prin detalierea celor existente.

Totodată, au existat și câteva păreri privind menținerea actualului sistem de burse. Argumente privind menținerea sistemului actual au avut la bază ideea că deciziile de distribuire a bursei fac parte din autonomia universitară, instituția fiind cea care decide modul de distribuire, valoarea sau numărul de burse acordate.

Toate acestea, alături de concluziile reieșite în urma analizei de date primare și secundare, au fundamentat o serie de recomandări ale studiului, de îmbunătățire a politicii de acordare a bursei sociale astfel încât să se determine creșterea impactului acestora

asupra echității educației superioare. Recomandările formulate de către experți sunt prezentate în continuare și se adresează către două niveluri de acțiune: național și instituțional (universități), propunând acțiuni ce pot fi întreprinse la fiecare dintre aceste două niveluri pentru a obține rezultatul scontat. Acestea țin cont și de recomandările venite din partea comunităților academice.

a. Recomandări pentru nivelul național

- Actualizarea reglementărilor privind bursele sociale și corelarea acestora cu legea educației;
- Separarea fondului pentru burse sociale de fondul pentru burse acordate pe criterii de merit (fie că este vorba despre centralizarea sistemului de burse sociale, fie prin adoptarea unui procent minim obligatoriu de acordare a burselor sociale din total fonduri sau alte tipuri de instrumente);
- Îmbunătățirea proceselor de colectare a datelor cu privire la alocarea burselor;
- Setarea clară de ținte naționale privind sprijinirea grupurilor defavorizate dar și a tipurilor de grupuri sprijinite;
- Realizarea unui studiu de impact cu privire la bursele acordate pe criterii de merit.

b. Recomandări pentru universități

- Colectarea de date privind caracteristicile studenților. Această măsură va facilita realizarea de analize instituționale privind situația curentă a structurii corpului studențesc și va sprijini dezvoltarea de strategii bazate pe evidențe;
- Combaterea fenomenului de fraudare a sistemului de burse sociale. Aceasta se poate face și prin: demararea de

achete sociale, organizarea de comisii suplimentare de verificare a situației reale a studentului, introducerea în regulamente a sancțiunilor, campanii de conștientizare și prevenire, etc.

- Alocarea unui procent mai mare din totalul fondurilor disponibile pentru burse studențești către bursele sociale;
- Oferirea posibilității ca un student care primește o bursă socială să poată primi și alt tip de burse (merit/studiu etc.), conform legii (această prevedere legislativă nu se respectă în multe cazuri);
- Regândirea și/sau excluderea criteriilor de merit pentru acordarea bursei sociale. Obiectivul social se pierde atunci când intervin criteriile de merit în special cele cu cerințe ridicate;
- Dublarea sistemului de sprijin financiar de un sistem de sprijin pentru integrare socială și îmbunătățire academică pentru studenții care fac parte din categoriile defavorizate. Acest serviciu poate fi preluat de centrele de orientare în carieră;
- Sondarea nevoilor studenților proveniți din familii defavorizate și modelarea sistemului de sprijin financiar și academic în funcție de nevoile acestora.

V. Evaluarea politicii privind serviciile sociale – cămine, cantine, servicii medicale și de consiliere

Cezar Mihai Hâj, Nicolae Toderaș, Ana-Maria Stăvaru

V.1. Contextul politicii.

De la concepte la tendințe în învățământul superior

V.1.1. Guvernanța universităților

Conform actualului tip de guvernanță și specificului politicilor din învățământul superior din România, nu putem vorbi despre o singură politică referitoare la oferirea serviciilor sociale pentru studenți. Mai degrabă, putem vorbi despre un set de măsuri ce pot fi înțelese ca programe pentru facilitarea accesului la învățământul superior. În ultimii 25 de ani dezideratul asigurării accesului echitabil la învățământul superior a fost asumat, mai mult sau mai puțin, de toate guvernările. Privite ca mijloace prin care guvernările încearcă să atingă acest deziderat (Miroiu, 2001: pp. 25-26), măsurile întreprinse în domeniu de către autoritățile guvernamentale de specialitate pot fi considerate politici publice. Acestea sunt implementate în baza unui set de reglementări explicite, sunt caracterizate printr-un mod de organizare procedurală, dar și de acumulare și respectiv distribuire sau redistribuire a resurselor către potențialii beneficiari. Astfel, setul de reglementări referitoare la oferirea de către universități a serviciilor

sociale prin care să se asigure echitatea accesului și menținerea în învățământul superior derivă din prevederile enunțate în legislația primară aferentă învățământului. Modul de organizare a acestor servicii derivă din prevederile Cartelor universităților, dar mai ales din setul de acte normative interne (regulamente, metodologii, instrucțiuni). Procedurile de acumulare, gestionare, distribuirea și redistribuirea resurselor necesare pentru asigurarea accesului și menținerii echitabile în învățământul superior derivă din legislația de specialitate, precum și din prevederile normative și metodologice specifice finanțării învățământului superior.

În contextul dependenței de resurse alocate de la bugetul de stat, universitățile românești de stat sunt condiționate să aplice prevederile legale în vigoare în ceea ce privește serviciile sociale, în ciuda lipsurilor cadrului normativ. Comportându-se ca actori autonomi pe o piață subfinanțată cronic, universitățile implementează aceste politici în limitele disponibilităților instituționale și financiare existente. De aceea, ponderea acumulării resurselor și capacitatea de distribuire și redistribuire a acestora sunt rezultatul unei (sub)performanțe organizaționale, care se reflectă în calitatea serviciilor educaționale și a cercetării. Acestea sunt însă dependente de menținerea unui contingent constant sau în creștere de studenți bine motivați, de oferirea unor servicii complementare atractive și apreciate de către comunitatea de beneficiari, de asumarea unui rol în dezvoltarea comunităților regionale și locale (proiecte structurale și de investiții) ș.a., care să asigure sustenabilitatea și siguranța financiară a instituțiilor de învățământ superior (dependente de aceste elemente în actuala schemă de finanțare). Nu în ultimul rând, acestora li se mai adaugă și capacitatea de persuasiune față de autoritățile guvernamentale de specialitate, în vederea obținerii de fonduri pentru investiții, cu precădere pentru cele care sunt indispensabile procesului educațional (spații de curs și laboratoare, biblioteci, spații administrative ș.a.).

Astfel, capacitatea instituțiilor de învățământ superior de a oferi programe de formare profesională și servicii sociale echitabile este circumscrisă acestui helix de condiționalități și oportunități.

În învățământul superior românesc nu putem identifica practici unitare, generalizate și standardizate de tratament echitabil în accesarea serviciilor sociale. Fiecare instituție de învățământ superior se constituie într-un caz particular, caracterizat de propriile variații interne. La nivel de sistem se poate constata o diversitate de forme și abordări referitoare la oferirea serviciilor sociale într-o manieră echitabilă, eficientă și adecvată contextului. În schimb, din perspectiva stakeholderilor procesului educațional, diversificarea este analizată critic. De exemplu, aici poate fi amintită activitatea Alianței Naționale a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR)¹, care în ultimul deceniu a realizat multiple analize și a oferit o serie de exemple de bună-practică referitoare la inițiativele de nivel național și instituțional privind nevoile studenților cu risc crescut de excluziune.

V.1.2. Conceptul de „servicii sociale”

Cu toate că LEN și alte prevederi legislative și normative specifice învățământului superior sunt pe alocuri profund reglementate, este totuși dificilă definirea și interpretarea conceptului de „servicii sociale” și înțelegerea modului în care acestea ar trebui să contribuie la dezvoltarea unui sistem de învățământ superior echitabil (care să faciliteze accesul și să contribuie la menținerea echitabilă în procesul de formare profesională inițială și continuă). Unul dintre principiile

¹ De exemplu, aici poate fi invocată Poziția ANSOR cu privire la Gestionarea Serviciilor Studențești de către Ministerul Educației Naționale. Documentul este accesibil în versiune electronică la: <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2013-Pozitie-Gestiune-Servicii-Sociale-MEN-adoptat-AG-2013.pdf>

enunțate la art. 202 din LEN se referă la dreptul la asistență și la servicii complementare gratuite în învățământul superior de stat. Principiul este explicat doar prin prisma oferirii actului educațional propriu-zis, cum ar fi consiliere, informare, acces la resurse de învățare și la propria situație școlară. Însă, potrivit explicitării acest principiu nu se ia în considerare generarea și asigurarea precondițiilor sau condițiilor necesare pentru ca potențialii beneficiari să aibă acces facil la învățământ superior. Astfel, pentru a avea acces în învățământul superior, cu toate serviciile sale complementare, beneficiarii trebuie să dispună și de un set de facilități integrate necesare dobândirii competențelor aferente programelor de studii. Pentru unii beneficiari, aceste precondiții se referă la garanția unui loc de cazare în căminele universității, pentru alții la obținerea unor resurse financiare minimale pentru subzistență ș.a. Cu toate că prioritățile individuale legate de obținerea calificărilor profesionale variază de la caz la caz, în condițiile în care în 2012 rata sărăciei la tinerii din categoria 18-24 ani era de 31,4%², iar peste 20% dintre tinerii cu vârste între 15 și 24 de ani se aflau în situație de inactivitate, este necesar ca universitățile să acționeze responsiv față de nevoile, așteptările și posibilitățile economice și sociale ale potențialilor studenți.

Plecând de la o accepțiune generală, acțiunea responsabilă se referă la modul în care instituțiile de învățământ superior reușesc să atingă un nivel ridicat de performanță pe fundalul oferirii unui grad ridicat de încredere a beneficiarilor față de serviciile sale. **În cazul instituțiilor de învățământ superior, asumarea unui rol responsabil contribuie la aprofundarea relației dintre acestea și comunitățile deservite.** Acest lucru presupune dezvoltarea universităților în strânsă simbioză cu nivelul de dezvoltare al comunității (locale, profesionale, culturale etc.) pe care o

² conform Strategiei naționale privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020), p. 8;

deservește, universitățile contribuie la îmbunătățirea stării de fapt. În acest demers, instituțiile de învățământ superior se comportă nu numai ca organizații menite să ofere servicii de formare profesională inițială și continuă sau să deruleze programe de cercetare, dar și să-și asume implicarea directă în dezvoltarea comunităților deservite (Bărbulescu, Toderaș și Ion, 2012; Vlăsceanu, 2010). Prin urmare, din perspectiva relației studenți-universitate, acțiunea responsabilă a universităților se referă la comportamentul manifestat de acestea în interiorul comunității deservite prin asumarea rolului de sprijin social, prin acordarea serviciilor de consiliere și de îndrumare a beneficiarilor. Din perspectiva relației comunitate-universitate, acțiunea responsabilă a universităților înseamnă asumarea unor roluri proactive în generarea de oportunități și contexte de dezvoltare și inovare socială, economică și tehnologică a comunităților deservite. În ambele cazuri, pentru a fi deschise la nevoile și aspirațiile beneficiarilor și comunităților deservite, este nevoie ca instituțiile de învățământ superior să cunoască variațiile nevoilor, aspirațiilor, capacităților și perspectivelor de dezvoltare. Cel mai evident rezultat al acestui tip de acțiune constă în oferirea șanselor de pregătire a persoanelor pentru viață și societate. Conchizând această idee, **acțiunea responsabilă a universităților se dovedește a fi o condiție esențială pentru asigurarea accesului și menținerii echitabile în învățământul superior a diverselor categorii sociale de beneficiari.**

V.1.3. Descrierea sistemului de servicii sociale pentru studenți

Serviciile de cazare și masă

Majoritatea universităților din România dețin cămine și cantine în administrare cu scopul de a oferi, în primul rând studenților proprii, o alternativă mai puțin costisitoare de cazare și masă.

Aceste facilități fac parte dintr-un set limitat de politici de echitate destinate studenților cu venituri reduse, existând în România încă din timpul regimului comunist. Astfel, se poate observa că universitățile care existau și înainte de 1990 au în administrare un număr mai mare de cămine și cantine decât universitățile înființate după 1990.

Sursa legală pentru fundamentarea demersurilor de oferire a serviciilor sociale este art. 205 din Legea Educației Naționale (LEN). Astfel, dreptul de a beneficia de cazare în căminele universităților este stipulat în alin. 12, 13, 14 și 15 ale art. 205, iar accesul la cantinele universitare este prevăzut la alin. 12 și 13. Cadrul normativ însă a rămas în mare parte neschimbat din 1997. De exemplu, Ordinul Ministrului Educației Cercetării și Inovării nr. 4479/1997 privind organizarea activităților în caminele studențești este în vigoare și în prezent. Astfel, regulamentele universităților privind organizarea și funcționarea căminelor studențești sunt în continuare întocmite în baza acestui ordin. Deși la un an de la intrarea în vigoare a LEN trebuiau dezvoltate noi acte normative în ceea ce privește oferirea serviciilor sociale, MECS nu a reușit să aducă pe agenda publică versiuni de noi acte normative. Potrivit LEN, cheltuielile de întreținere a internatelor, a căminelor și a cantinelor universităților se acoperă din veniturile proprii ale instituțiilor de învățământ și din subvenții de la bugetul de stat (LEN, art. 205, alin. 12). Mai mult decât atât, modalitatea de calcul a tarifelor privind regia de cămin este și ea reglementată, tarifele fiind teoretic cel mult egale cu diferența dintre costurile de funcționare (cheltuieli personal, utilități, materii prime, consumabile, întreținere curentă) și subvențiile acordate de stat, balanța financiară a căminelor studențești trebuind să fie publicată (LEN, art. 205, alin. 13 și 14). Ministerul Educației, alocă așadar o subvenție lunară diferită (mai mare pe timp de iarnă și mult mai mică pe timp de vară),

care teoretic ar trebui să acopere, împreună cu regiile de cămin, cheltuielile de cazare și masă. Subvenția lunară este crescută cu un coeficient în cazul studenților bursieri ai statului roman sau fii de cadre didactice, ultima categorie beneficiind de gratuitate potrivit legii (LEN, art. 277).

Cazarea studenților în cămine este reglementată la nivel instituțional, neexistând alte reglementări subsecvente LEN. Totuși, Legea 448 din 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap, indică faptul că studenții cu handicap grav și accentuat beneficiază, la cerere, de reducere cu 50% a taxelor pentru cazare și masă la cantinele și căminele studențești.³

O alta componentă importantă este subvenția individuală de cazare, care, conform Legii Educației Naționale (art. 205, alin.1) poate fi acordată și studenților care aleg altă formă de cazare decât căminele instituțiilor de învățământ superior. Conform OUG 73/2004 privind instituirea subvențiilor individuale de sprijin pentru cazare pentru studenții care locuiesc în alte spații decât căminele instituțiilor de învățământ superior de stat, alocarea subvenției individuale de cazare studenților care aleg o altă formă de cazare decât căminele universităților vizează în special studenți care provin din familii cu venituri lunare pe membru de familie care nu depășesc salariul minim pe economie, categorii care în general au prioritate în căminele studențești.

Serviciile de consiliere și orientare în carieră

În ceea ce privește serviciile de consiliere și orientare în carieră, acestea trebuie privite dintr-o perspectivă duală: atât în calitatea

³ Mai mult chiar, normele de aplicare a legii indică și faptul că în situația în care studentul/ a cu handicap grav sau accentuat adresează cererea de reducere cu 50% a taxelor pentru cazare și masă la cantinele și căminele studențești, iar aceasta nu este rezolvată favorabil, persoana lezată se poate adresa instanței de contencios administrativ (Secțiunea a 2-a, Educație, art. 11);

lor de servicii sociale, dar și în calitatea acestora de servicii complementare formării profesionale inițiale sau continue. Acest tip de servicii este definit în art. 350-354 din LEN. Față de celelalte tipuri de servicii sociale, activitățile de consiliere și orientare în carieră se încadrează într-un regim procedural mult mai convergent, ceea ce permite analiza generalizată privind starea de fapt. Acest lucru este susținut, pe de o parte, prin demersul de investiții întreprins prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane (POSDRU)⁴, ceea ce corespunde sensului de politică publică ca program. Pe de altă parte, față de celelalte categorii referitoare la asigurarea accesului și menținerii echitabile în învățământul superior, această categorie de servicii este mult mai bine reglementată printr-un cadru normativ de specialitate. De exemplu, o primă prevedere normativă a intrat în vigoare încă din 1998⁵, definind misiunea, modul de înființare sau constituire și modul de finanțare a serviciilor de consiliere. Apoi, în 2005 au urmat alte două acte normative⁶ care reglementau modul de înfăptuire a procesului educațional în contextul trecerii la arhitectura învățământului superior pe trei cicluri universitare și care stipulau că universitățile înființează Centre de consiliere și orientare în carieră pentru a-i sprijini pe studenți să ia decizii adecvate în structurarea propriei traiectorii de formare. Așa cum subliniază unele studii realizate în

⁴ a se vedea Axele Prioritare 1 și 2. Intervențiile finanțate prin POSDRU care au ca obiectiv îmbunătățirea serviciilor de consiliere și orientare profesională sunt fundamentate printr-o serie de documente strategice și de planificare pe termen mediu (De exemplu, Cadrul Național Strategic de Referință 2007-2013);

⁵ Ordinul Ministerului Educației nr. 3277 din 16 februarie 1998 cu privire la Departamentele de consultanță pentru alegerea rutei profesionale și plasamentul pe piața muncii;

⁶ Art. 11 din Ordinul Ministerului Educației nr. 3235 din 16 martie 2005 privind organizarea ciclului de studii universitare de licență; precum și alin 4 din art. 4 al Ordinului Ministerului Educației nr. 3617 din 16 martie 2005 privind aplicarea generalizată a Sistemului European de Credite Transferabile;

ultimii ani, după 15 ani de aplicare a cadrului normativ specializat, nu toate instituțiile de învățământ superior s-au conformat acestor prevederi, după cum au relevat mai multe studii și analize întreprinse în ultimii ani (Dima, 2009; ANOSR, 2014a).

În contextul aplicării LEN, acest tip de servicii a fost reglementat relativ târziu față de programările calendaristice stabilite inițial. Totodată, impactul negativ al Legii 329/2009 privind reorganizarea unor autorități și instituții publice, raționalizarea cheltuielilor publice, susținerea mediului de afaceri și respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeană și Fondul Monetar Internațional, a vizat și funcționarea serviciilor de consiliere și orientare în carieră din cadrul universităților. Astfel, dacă înainte de intrarea în vigoare a Legii unele posturi prevăzute în ștatele Centrelor erau ocupate de personal încadrat pe posturi didactice în baza cumulului, după intrarea în vigoare a Legii, precum și după blocarea posturilor, Centrele de Consiliere și Orientare în Carieră au rămas fără personal. Situația s-a îmbunătățit treptat, dar activitatea acestor structuri a fost profund periclitată.

Prin intermediul OUG 49 din 26 iunie 2014, Ministerul Educației a completat art. 352 din LEN cu două noi aliniate, prin care instituțiile de învățământ superior de stat sau private sunt obligate să înființeze centre de consiliere și orientare în carieră. În acest context, la 19 noiembrie 2014 a fost semnat Ordinul de Ministru cu nr. 650 privind aprobarea Metodologiei-cadru privind organizarea și funcționarea centrelor de consiliere și orientare în carieră în sistemul de învățământ superior din România. La fel ca și în cazul Ordinului din 1998, acesta stabilește misiunea serviciilor, modul de înființare sau de constituire, standardele minimale de organizare și funcționare și modalitatea de finanțare. Modificările aduse prin OMEN nr. 650/2014 contribuie la crearea unei noi generații de proceduri și instrumente specifice consilierii și orientării în carieră

care să fie convergente cu procedurile și instrumentele de evaluare a gradului de asigurare a calității, precum și cele de finanțare a programelor de studii să fie îmbunătățite semnificativ astfel încât acestea să condiționeze universitățile să dezvolte servicii eficiente și relevante. De pildă, în proiectul Metodologiei de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a ARACIS, din octombrie 2011, consilierea și orientarea în carieră au dobândit un statut mult mai însemnat comparativ cu abordarea dezvoltată în 2006 și care este aplicată, cu anumite modificări, până în prezent.

V.1.4. Câteva repere privind starea de fapt la nivel național

Pornind de la perioada comunistă în care universitățile au beneficiat de un număr considerabil de cămine în comparație cu numărul de studenți de la acel moment, România încă beneficiază de un număr relativ mare de locuri de cazare pentru studenți comparativ cu alte state europene. Totuși, această ofertă nu a ținut pasul cu fenomenul de masificare a învățământului superior de până în 2008. Este de remarcat însă faptul că aceste cămine au trecut printr-un fenomen masiv de renovare, care a dus și la scăderea numărului de unități de cazare.

Evoluția numărului de studenți este relevantă din perspectiva echității și a limitării existente în capacitatea universităților de a oferi servicii sociale pentru studenți. După cum se poate vedea în graficul de mai jos, în comparație cu anul 1990, vârful creșterii numărului de studenți a fost atins în perioada 2007 – 2008, când numărul studenților ajunge să fie de aproape cinci ori mai mare, urmând apoi să scadă din nou, ajungând în 2014 la un număr de două ori mai mare în raport cu anul 1990.

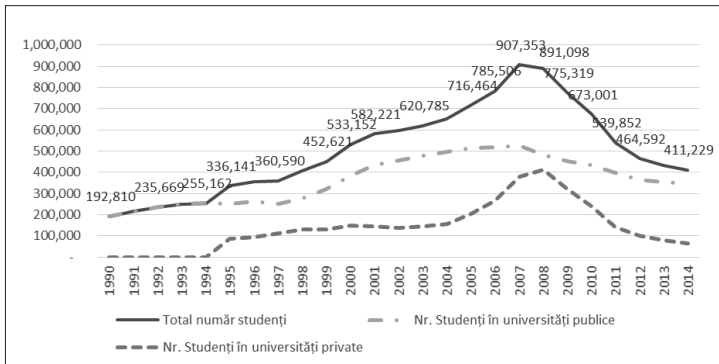

Figura 6 – Evoluția numărului de studenți 1990-2014, INS, Tempo-online

Analizând și evoluția numărului de unități de cazare, ce se regăsește în graficul următor, se poate observa un fenomen de scădere a acestora odată cu intrarea lor în reconstrucție sau modernizări (RK), proces care de cele mai multe ori a determinat scăderea numărului de locuri disponibile pentru studenții dintr-un cămin, deoarece unele cămine care ofereau camere cu 4-6 locuri oferă acum camere cu două locuri de cazare. Această evoluție nu a urmat și tendința de masificare a învățământului superior. Dintr-o perspectivă națională, luând în considerare tendința descendentă în ceea ce privește numărul de studenți în universitățile publice, precum și finalizarea în intervalul de timp analizat a investițiilor în cămine-cantine începute încă dinaintea crizei economice, apare o tendință medie de creștere a raportului între numărul de locuri de cazare și numărul de studenți, crescând astfel accesul studenților la servicii de cazare.

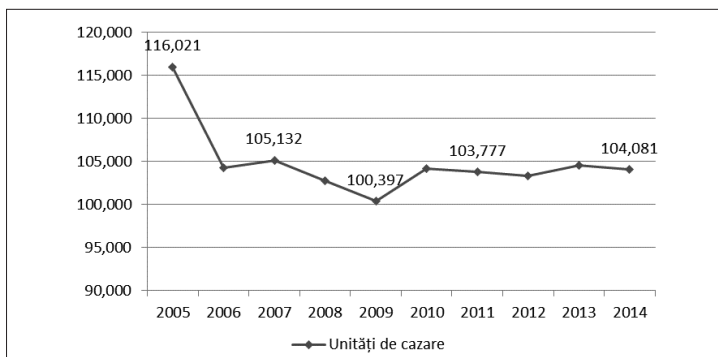

Figura 7 – Evoluția numărului de unități de cazare, MEN, 2014, calcule proprii

În ceea ce privește evoluția subvenției cămine-cantine, după cum se poate vedea în graficul de mai jos, vârful de creștere al subvenției a fost atins de asemenea în perioada 2007-2008, când ajunge să fie de aproape două ori mai mare decât la nivelul anului 2005, urmând apoi să scadă din nou.

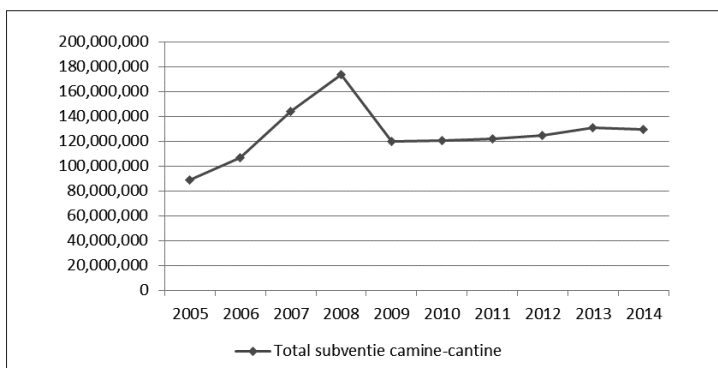

Figura 8 – Evoluția subvenției cămine-cantine, MEN, 2014, calcule proprii

În privința alocărilor bugetare pentru reconstrucție și modernizări, acestea au urmat o tendință incrementală foarte limitată până

în perioada 2007-2008, când au avut o creștere bruscă și de mare anvergură, pentru a reveni la fel de brusc din 2009 la o perioadă de stagnare.

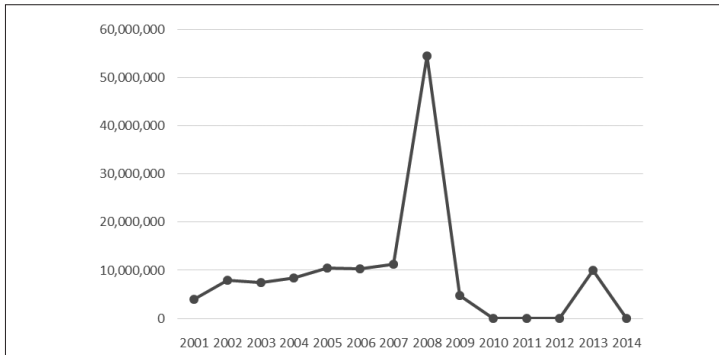

Figura 9 – Evoluția alocărilor bugetare pentru reconstrucție și modernizări, MEN, 2014, calcule proprii

Conform unui studiu al ANOSR (ANOSR, 2014a), scăderea bugetului alocat subvențiilor pentru cămine-cantine începând din anul 2009, neindexarea acestei subvenții precum și creșterea cheltuielilor utilităților au dus la creșterea taxei de cămin, indicând faptul că 55% din cele 22 de universități analizate au crescut cheltuielile alocate regiei de cămin sau au discutat despre creșterea lor în anul 2013. Totuși, analizând evoluția bugetului aferent subvenției cămine – cantine, se observă că aceasta, deși a scăzut odată cu reducerea numărului de studenți și a subvenției, în ultimii ani a început să crească din nou.

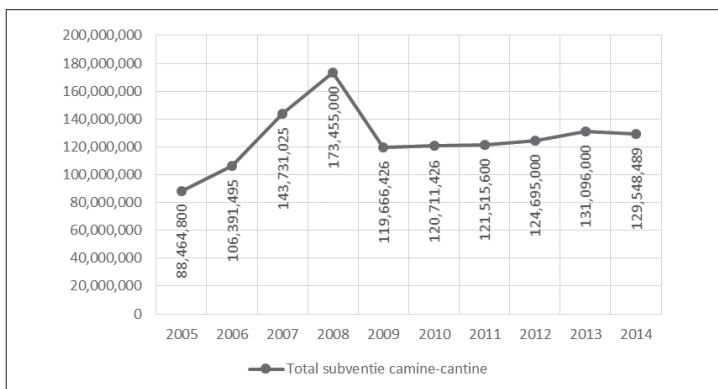

Figura 10 – Evoluția bugetului aferent subvenției cămine-cantine din universitățile publice, MEN, 2014, calcule proprii

Ceea ce trebuie subliniat aici este faptul că obiectivul acestei subvenții este încă unul neasumat oficial, toate documentele în acest sens vizând mai degrabă aspecte metodologice și nu aspecte cu privire la scopul acestora. Continuând pe ideea în care aceste cămine oferă din diverse motive alternative mai ieftine de cazare la analiza cuantumurilor regiilor de cămin, se poate observa că această ipoteză este una corectă, regiile de cămin plătite de majoritatea studenților cazați fiind mult mai mici (de peste trei ori) decât a celor ce locuiesc în chirie.

Din perspectiva profilului beneficiarilor, pentru a înțelege cine primește acest sprijin prin intermediul căminelor studențești, în cadrul unei analize realizate de Salmi, Hâj și Alexe, (2015) în faza incipientă a prezentului studiu, au fost analizate criteriile după care sunt distribuite studenților locurile din cămine. În acest sens, „criteriile specificate în regulamente relevă și modul în care universitățile tratează problema echității. În urma parcurgerii și analizării regulamentelor de cazare a 41 de universități de stat a reieșit faptul că:

- majoritatea universităților (26) au proceduri și criterii clare referitoare la distribuirea locurilor din cămine, iar reglementările sunt publicate pe website-urile lor oficiale;
- patru universități urmează o procedură specifică, dar nu au criterii clare pentru distribuirea locurilor;
- în patru universități, o comisie stabilește criteriile pentru distribuire după analiza tuturor cererilor din partea studenților;
- cinci universități nu au publicat procedura pe website-ul propriu” (Salmi, Hâj și Alexe, 2015).

În ceea ce privește oferirea de servicii alternative de cazare, la nivel național se poate observa faptul că numărul subvențiilor individuale pentru cazare au scăzut dramatic în ultimii 10 ani, determinând ca în prezent această politică să nu mai aibă substanță datorită numărului foarte mic de beneficiari.

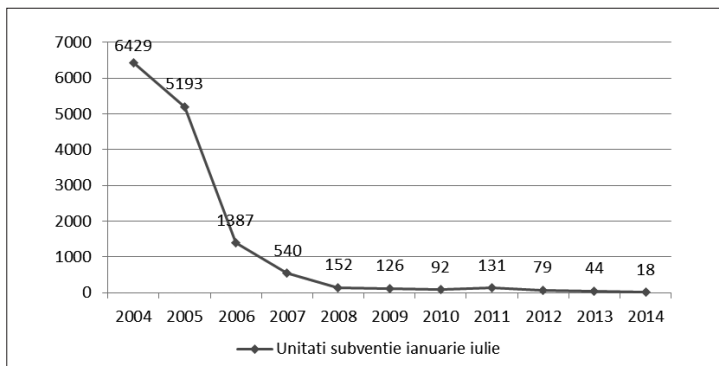

Figura 11 – Evoluția numărului de subvenții individuale pentru cazare, MEN, calcule proprii

Coform prevederilor legale, CNFIS face anual o evaluare a costurilor cu privire la valorile regiilor de cămin și a costurilor cu masa în vederea recomandării unui cuantum minim pentru bursele sociale (care ar trebui să acopere minim masa și cazarea).

Astfel, conform datelor CNFIS, la nivel național în 2013 în ceea ce privește regiile de camin⁷ cheltuielile minime au fost de 127,84 lei iar cheltuielile medii maxime au fost de 244,71 lei, existând totuși discrepante mari între diverse centre universitare (de exemplu 90 lei în Suceava și 250 lei în Brașov ca și cheltuieli minime pentru regiile de camin, 140 lei în Pitești și 350 lei în Bacău sau Suceava ca și cheltuieli maxime pentru regiile de cămine).

În ceea ce privește cuantumul cheltuielilor pentru masa pe lună în același an⁸, acestea au variat de la 240 lei în Arad sau Alba Iulia la 540 lei în Suceava (cheltuieli minime) și între 360 Reșița și 1260 Suceava (cheltuieli maxime).

Comparând aceste costuri cu cele din „piața liberă” se poate observa faptul că acestea sunt în medie mult mai mici, existând însă centre universitare unde diferența este totuși mică.

În ceea ce privește serviciile consiliere și de orientare în carieră, deși în versiunea inițială a LEN, intrată în vigoare în ianuarie 2011, se definea explicit ce sunt serviciile de consiliere, din 2011 s-a constatat că activitatea centrelor de consiliere s-a diminuat semnificativ. **Prin sistarea cumulului, unele dintre acestea au rămas fără coordonarea din partea cadrelor didactice responsabile de activitatea lor, iar personalul de specialitate (consilieri și psihologi) s-a redus semnificativ.** În consecință, studenții au manifestat neîncredere față de eficiența și calitatea serviciilor acestora și astfel nu au apelat la serviciile lor (ANOSR, 2014a, p. 11). În contextul scăderii continue a numărului de studenți înmatriculați, dar și a veniturilor încasate, în universitățile în care până în 2011 nu au existat asemenea structuri, nici după ianuarie 2011 ele nu au fost înființate, deși prin proiectele POSDRU universitățile aveau posibilitatea să le înființeze și să le susțină minimum doi ani din fonduri europene nerambursabile.

⁷ media a 45 de universitati publice care au furnizat date

⁸ Media a 27 de universitati care au furnizat date

Spre deosebire de sistemul de învățământ preuniversitar, unde coordonarea activității la nivel național a fost întreprinsă de Institutul de Științe ale Educației⁹, în învățământul superior o asemenea coordonare nu a putut fi realizată de o instituție sau structură asociativă națională. În consecință, de-a lungul timpului, unele centre de consiliere și orientare în carieră din universități au valorificat abordările ISE și s-au implicat în activitățile derulate în cadrul rețelei naționale a centrelor de consiliere din învățământul secundar și din cel profesional și tehnic. Cu toate acestea, universitățile fie nu au fost interesate, fie nu au fost capabile să genereze procese de cooperare inter-instituțională în vederea îmbunătățirii activității centrelor de consiliere. De asemenea, universitățile nu au avut capacitatea să sprijine demersuri de profesionalizare a angajaților în aceste structuri. De aceea, în cazul învățământului preuniversitar, activitățile de consiliere și orientare profesională au fost întărite și dezvoltate constant atât pe dimensiunea structural-funcțională, cât și pe cea normativ-instrumentală. În schimb, în învățământul superior acest proces s-a limitat doar la dezvoltarea structural-funcțională și la o cooperare informală, limitată și segmentată între unele centre active.

În contextul acestei stări de fapt, o serie de organizații studențești au întreprins acțiuni de analizare a situației și de impulsare a proceselor de îmbunătățire și eficientizare a serviciilor de consiliere. De exemplu, în aprilie 2014, ANOSR a publicat analiza „Serviciile de consiliere și orientare în carieră – Perspectiva studenților”, în care este prezentată o radiografie a stării de fapt din universitățile românești. Astfel, în baza unui formular de colectare

⁹ ISE întreprinde coordonarea centrelor de consiliere profesională încă de la începutul anilor 2000 prin intermediul Centrului Național de Resurse pentru Orientarea Profesională, parte din rețeaua EuroGuidance, rețea dezvoltată cu sprijinul Comisiei Europene. Mai multe detalii despre rețea pot fi accesate la: <http://www.euroguidance.ise.ro>;

de date la care au răspuns 22 de universități, s-a constatat faptul că în peste jumătate din universitățile analizate nu există niciun angajat cu atribuții exclusiv specifice domeniului consilierii psihologice. Un alt aspect constatat este acela că universitățile se orientează mai mult către oferirea de servicii de consiliere și orientare în carieră în detrimentul serviciilor de consiliere psihologică. Totodată, centrele de consiliere dispun în medie de un angajat cu ocupație în domeniu la 8493 de studenți. În baza constatărilor obținute, ANOSR a înaintat Ministerului Educației și universităților o serie de propuneri de intervenție în vederea îmbunătățirii și eficientizării acestor servicii.

Pe de altă parte, în ultimii ani comunitatea profesională din domeniul consilierii și orientării în carieră din universități s-a organizat într-un cadru informal prin care realizează schimburi de experiență, transferuri de instrumente și proceduri etc., însă fără să implice angajamente instituționale din partea universităților. De aceea, în contextul multiplelor aspecte problematice ce vizează activitatea lor, în perioada 2012-2014 mai multe centre de consiliere și orientare în carieră din universitățile românești au întreprins demersuri referitoare la „standardizarea” serviciilor de consiliere. Astfel, în urma conferințelor semestriale „Angajabilitatea în centru” din 2013, 17 centre de consiliere și orientare în carieră au înaintat Ministerului Educației, ARACIS și CNFIS solicitări referitoare la îmbunătățirea cadrului legal, normativ și procedural referitor la asigurarea calității și finanțării programelor de studii.

Cu toate acestea, abia după 15 ani de la intrarea în vigoare a primului act de reglementare a activității unor asemenea structuri în cadrul universităților, comunitatea profesională din domeniu a început să desfășoare demersuri de îmbunătățire a cadrului normativ aferent consilierii și orientării în carieră în învățământul superior. Astfel, pe lângă demersurile clasice ce vizează asigurarea

material-financiară a structurilor, din 2013 centrele au început să identifice perspective comune de dezvoltare a serviciilor de consiliere. Cooperarea a mai vizat stabilirea unei agende comune de intervenție în vederea corelării cu abordările europene actuale în această privință, precum și identificarea pârgurilor de instituționalizare a unui sistem național de certificare și acreditare a centrelor de consiliere în carieră din învățământul superior. De exemplu, pe termen mediu, rețeaua creată urmărește să conceapă și să adopte un cod etic al consilierii în carieră, să utilizeze seturi de instrumente comune de lucru și să stabilească abordări unitare în desfășurarea activităților de consiliere în carieră și de plasare pe piața muncii.

Ținând cont de cele prezentate la nivel național în ceea ce privește serviciile sociale pentru studenți, în secțiunea de analiză a datelor culese în cadrul acestui studiu urmărim să analizăm în ce măsură modul de oferire a serviciilor sociale de către universități ține pasul cu trendurile de la nivel național.

V.2. Particularități metodologice

În conformitate cu obiectivele asumate ale studiului, acest capitol prezintă rezultatele *evaluării stării de fapt de la nivelul sistemului de învățământ superior pe dimensiunea servicii sociale*, incluzând o serie de concluzii generale și de recomandări de îmbunătățire ale acestora. Analiza derulată a tratat fiecare universitate analizată în contextul său specific de dezvoltare instituțională și relaționare cu diverși actori societali. Designul de evaluare adoptat, bazat pe un ansamblu de criterii, ne-a permis enunțarea unui set de recomandări de dezvoltare și consolidare a serviciilor sociale pentru studenți în vederea creșterii echității și gradului de acces în învățământul superior.

Criteriile de evaluare în acest caz au fost următoarele:

- **Accesibilitatea serviciilor sociale pentru diferite categorii de studenți** (suficiență, acoperire, modalități de facilitare a accesului, preț);
- **Eficacitatea serviciilor sociale pentru studenți** (este strâns legată de criteriul anterior, vizând estimarea impactului serviciilor existente în raport cu obiectivele propuse în contextul autonomiei universitare);
- **Calitatea serviciilor sociale oferite studenților** (condițiile din cămine, calitatea mâncării și condițiile de servire a mesei, diversificarea meniului, rapiditatea servirii – durata de așteptare, rentabilitatea);
- **Utilitatea investițiilor în extinderea sau modernizarea serviciilor sociale pentru studenți** (localizarea, echiparea și funcționalitatea, succesul în a răspunde unei nevoi reale a studenților).

În ceea ce privește **accesibilitatea și eficacitatea serviciilor sociale** am urmărit în primul rând estimarea impactului acestor servicii din perspectiva acoperirii diverselor categorii de potențiali beneficiari. Un alt aspect vizat se referă la asigurarea corespunzătoare a accesului pentru anumite categorii sociale (prevăzute de cadrul normativ) la aceste servicii. De aceea, utilizarea unei abordări pur cantitative pentru estimarea impactului nu ar fi reușit să ofere explicații de profunzime cu privire la cauzalitățile deficiențelor întâmpinate. De asemenea, utilizarea unui grup de control nu ar fi fost fezabilă în contextul în care, prin natura cerințelor din partea comunităților beneficiare, toate universitățile acreditate sau autorizate¹⁰ asigură într-o măsură mai mare sau mai mică, cel puțin un

¹⁰ Inclusiv *Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare A Calității în Învățământul Superior*, varianta proiect, publicată de ARACIS

tip de servicii sociale pentru studenți. Astfel, estimarea impactului în acest caz utilizează atât date de tip cantitativ (cu accent asupra efectelor observabile în ultimii cinci ani), cât și date de tip calitativ în complementaritate pentru a asigura flexibilitatea cerută de natura serviciilor evaluate.

Spre exemplu, înțelegerea dinamicii de distribuire a locurilor în cămin și a categoriilor de studenți care beneficiază de prioritate în acest proces au contribuit la fundamentarea concluziilor referitoare la criteriile: accesibilitatea serviciilor sociale pentru diferite categorii de studenți, respectiv eficacitatea serviciilor sociale pentru studenți. Posibilitatea identificării unor modificări substanțiale sau marginale în cadrul normativ privitor la repartizarea locurilor implică astfel și aprecieri asupra strategiilor instituțiilor de învățământ superior de a facilita accesul unor anumite grupuri prioritare pe baza unor criterii de eligibilitate. Evident, aceasta presupune o serie de considerații privind grupurile vulnerabile aflate în situație de risc de excludere socială, pentru care sunt necesare măsuri adaptate nevoilor lor.

Totodată, pentru operaționalizarea primelor două criterii de evaluare s-a avut în vedere identificarea, în cazul în care există, a metodelor alternative de oferire a accesului la servicii sociale pentru studenți, cum ar fi: modalități alternative de cazare, modalități alternative de furnizare a unor servicii medicale ș.a. Prin intermediul interviurilor derulate în cadrul vizitelor la sediul universităților s-a urmărit reconstituirea contextului mai larg și identificarea

în 2011, pune accentul pe criteriul B.2. Accesibilitatea resurselor adecvate învățării, măsurabil prin intermediul indicatorilor precum: Calitatea serviciilor studențești: cămine, cantine; Existența și funcționarea serviciilor de orientare în carieră a studenților; Existența unor programe de stimulare și recuperare a studenților cu dificultăți în procesul de învățare și a studenților maturi, a celor care provin din medii socio-economice dezavantajate sau a celor cu dizabilități.

modalităților prin care instituțiile de învățământ superior gestionează situațiile care pun în dificultate accesul studenților la serviciile sociale. Au fost vizate inițiativele universităților de a rezolva într-o manieră inovativă aspectele problematice privind serviciile sociale pentru studenți. De asemenea, studenții beneficiari ai serviciilor sociale au putut oferi propria lor perspectivă asupra eficienței și relevanței acestora.

În ceea ce privește **calitatea serviciilor sociale oferite studenților**, acest criteriu este operaționalizat prin intermediul evidențelor colectate prin vizitele la fața locului și prin interviurile și focus-grupurile desfășurate. Astfel, au fost valorificate opiniile studenților privind aspectele de zi cu zi ale vieții în cămin, precum condițiile de cazare și gradul de modernizare a acestora. Pe de altă parte, au fost vizate aspecte ce țin de cantine, cum ar fi condițiile de servire a mesei, raportul calitate-preț, accesibilitatea din punctul de vedere al orarului și locației unității. În ceea ce privește serviciile medicale și cele de consiliere, au fost avute în vedere elemente precum existența personalului specializat, disponibilitatea acestora (orarul cu publicul), gradul de mulțumire și încrederea studenților în serviciile primite. Opiniile enunțate de studenți au fost totodată confirmate în urma vizitelor în cămine, cantine și prin interviurile cu administratorii unităților respective.

De asemenea, identificarea variației investițiilor publice din bugetul de stat alocate în ultimele două decenii pentru construirea sau modernizarea căminelor, cantinelor și edificiilor cu funcțiuni medicale a reprezentat un aspect important în înțelegerea valorii adăugate aduse dimensiunii serviciilor sociale. Acest aspect contribuie și el la formularea concluziilor pentru criteriul eficacitatea serviciilor sociale pentru studenți. Pe baza observației din cadrul vizitelor în campusurile universitare am putut aprecia raportul între ponderea la nivel de sistem a resurselor alocate și rezultatele

care s-au materializat prin recepționarea de către universități și darea în folosință a construcțiilor din ultimii ani.

Pe baza datelor calitative obținute din partea diverselor categorii de stakeholderi, criteriul de evaluare **utilitatea investițiilor în extinderea sau modernizarea serviciilor sociale pentru studenți** a fost astfel operaționalizat.

Aspecte metodologice

În procesul de elaborare a instrumentelor de colectare a datelor, precum și în procesul propriu-zis de colectare și prelucrare a datelor a fost formată matricea metodologică prezentată mai jos.

Tabel 7 – Relația stakeholderi/ obiective de infrastructură – tipuri de date și instrumente utilizate

Stakeholderi	Tipuri de date și instrumentele utilizate
Studenti	Tipuri de date: calitative Instrumente: focus-grup
Candidați	
Absolvenți	
Personal academic auxiliar și TESA	Tipuri de date: cantitative și calitative Instrumente: formular de colectare de date, interviuri semi-structurate
Cadre didactice	Tipuri de date: calitative Instrumente: interviuri semi-structurate
Reprezentanți ai conducerii universităților (prorector pe probleme sociale, prorector pe probleme administrative, membri ai Senatului)	Tipuri de date: calitative Instrumente: interviuri semi-structurate
Personal cu răspundere administrativă (DGA, Director servicii sociale, șefi-servicii, responsabili de cămine, șefi ai structurilor de consiliere ș.a.)	Tipuri de date: cantitative și calitative Instrumente: formular de colectare de date, interviuri semi-structurate
Reprezentanți ai organizațiilor studențești	Tipuri de date: calitative Instrumente: focus-grup
Reprezentanți ai partenerilor sociali și economici ai universităților (instituții publice, firme, organizații neguvernamentale ș.a.)	
Relația Obiective de infrastructură – tipuri de date și instrumente utilizate	
Obiective de infrastructură	Tipuri de date și instrumentele utilizate

Cămine studențești	Tipuri de date: cantitative și calitative Instrumente: analiza rapoartelor ministerului de resort, analiza rapoartelor instituțiilor de învățământ superior vizitate, observație prin vizite la fața locului
Mijloace alternative de cazare	
Cantine	
Spații sociale (cluburi, terenuri de sport, spații de recreere ș.a.)	
Policlinică, dispensar sau cabinet medical	

În ceea ce privește tipul de itemi utilizați, formularul de colectare a datelor a vizat aspecte cantitative precum capacitatea de cazare și de servire a mesei, capacitatea de consiliere, numărul studenților beneficiari, numărul cererilor, numărul studenților beneficiari din anumite categorii sociale, personalul alocat pentru oferirea serviciilor, fondurile alocate, prețurile practicate, investițiile realizate etc. De cealaltă parte, grila de observație și grilele pentru interviuri și focus-grupuri au avut în vedere provocările întâmpinate de universități în gestionarea problemelor specifice dimensiunii serviciilor sociale, modalitățile de gestionare a problemelor, profilul studenților beneficiari, modalitățile de facilitare a accesului și de livrare a serviciilor, criteriile pe care se bazează distribuirea locurilor în cămin, aspectele pozitive și aspectele negative ale diferitelor tipuri de servicii, recomandări cu privire la îmbunătățirea serviciilor etc. Focus-grupurile au fost organizate în timpul vizitelor de studiu. Acestea au avut o durată medie de aprox. 60 de minute și au avut la bază o grilă semi-structurată. La focus-grupuri au participat studenți, reprezentanți ai organizațiilor studențești și membri ai comisiilor de cazare. Interviuurile semi-structurate s-au desfășurat în baza unor grile de interviu concepute în funcție de tipul subiecților vizati (Anexa 4). Astfel, acestea au fost particularizate pe categoriile de personal, ținând cont de tipurile de servicii pe care le gestionează. Fiecare interviu a avut o durată de aprox. 25-30 de minute.

V.3. Analiza datelor. Impactul serviciilor sociale

În această secțiune sunt abordate pe rând cele patru tipuri de servicii sociale analizate adresate studenților: serviciile de cazare, masă, consult și îngrijire medicală, consiliere și orientare în carieră. Fiecare dintre acestea este analizat din perspectiva a patru criterii de evaluare prezentate mai pe larg în secțiunea metodologie.

V.3.1. Serviciile de cazare a studenților

a. Accesibilitatea serviciilor de cazare a studenților

Un aspect care trebuie menționat mai întâi este acela că în cazul celor opt universități analizate profilul cel mai des întâlnit în rândul celor care au aplicat pentru un loc la cămin este acela al studenților din afara centrului universitar (la peste 20/30 km) cu probleme sociale (cu o situație financiară dificilă și/ sau provenind din mediul rural), în unele cazuri, cererile acestora reprezentând chiar și 80-85% din totalul celor care solicita cazare.

Vin foarte multi cu probleme sociale. Anul acesta avem aproximativ 2000 de astfel de cazuri care reprezintă cam 80-85% din cei care solicita cazare. U8

Majoritatea sunt studenți nevoiași din afara orasului. Mulți nu își permit să ia mai mult de o masă pe zi la cantină (n.r. ceea ce indică situația lor financiară precară, de acasă). Oficiile de preparare a hranei din cămine devin sursele principale de consum de energie electrice, fiind utilizate de către cei căminizați la prepararea hranei (U7).

Societatea e polarizată. Pentru mulți, a căror situație financiară este precară, este mare diferența de 60 lei între doua variante

de regie de cămin. Însă mulți vin în cămin pentru atmosferă, nu pentru că n-ar avea bani să stea în chirie. Însă sunt și cazuri care ar renunța la studii dacă nu ar mai avea cămin (aproximativ 30% dintre cei cazați acum în cămine) (U2).

Universitatea are acum 35 de studenți/an cu handicap cazați în cămin – în general mai mulți din familii cu venituri reduse și de la țară. Studenții căminizați au probleme sociale (sunt cei care vin de la o distanță de peste 30 de km față de oraș. Da, există o polarizare. În cadrul facultăților tehnice avem înmatriculați studenți mai „avuți” (provenind din medii social superioare) sunt la programele de studiu de tipul „inginerie electrică”, „calculatoare”, „construcții”, „design de produs și mediu”. La fel e și la medicină. Spre deosebire de unele programe de inginerie (specifice zonei) la care studenții au probleme sociale mari – aici e și concurența mică. Studenții mai buni au în general o situație financiară bună. Dar avem și studenți care aleg să stea în cămin întrucât nu își permit să stea în chirie (U4).

50-50% rural-urban. Exista și o grijă a universității ca oamenii cu rezultate bune să primească cazare (pt liniștirea parintilor). Și în cămin nu vin să stea numai cei săraci (U5)

Pe acest fundal, unele universități acordă locuri gratuite în cămin pentru o parte dintre studenții aflați în dificultate financiară. Pe de altă parte, în cazul instituțiilor de învățământ superior care acoperă un spectru larg de domenii de studii, profilul studenților care solicită cazare este diversificat, observându-se de exemplu, un nivel socio-economic mai ridicat în cazul studenților de la programe de studii precum Medicină, Design etc., iar de cealaltă parte, probleme sociale mai mari în cazul studenților de la programe cum ar fi Ingineria. Totodată, din perspectiva universităților care au în prim plan atragerea de studenți străini, este mai importantă

asigurarea unui nivel mai înalt de confort în cadrul căminelor, ac-
centul nemaifiind pus pe un profil social al studenților.

În privința utilizării unor **metode alternative de cazare**, ace-
stea sunt relativ rare (trei universități din opt). Acestea acoperă
440 de cereri în cadrul celor trei universități. Cele mai frecvente
metode alternative de servicii de cazare presupun încheierea de
acorduri între universitate și o altă instituție de învățământ supe-
rior sau un liceu cu scopul cazării studenților în căminele aces-
tora din urmă. Motivele care duc la o slabă punere în practică a
unei astfel de opțiuni de către celelalte universități țin în general
de condițiile foarte slabe de cazare din căminele liceelor. Drept
consecință studenții se îndreaptă cu precădere către închirierea în
comun a unor apartamente sau cazarea în căminele private. Unele
universități oferă totuși consiliere studenților pentru a identifica
alte soluții de cazare.

**În ceea ce privește accesarea subvenției individuale de caza-
re**, în general sunt foarte puțini studenții care solicită subvenția.
Printre motivele invocate ar fi: suma mică primită din partea statu-
lui, condiții restrictive pentru cei ce nu se încadrează în cazuri so-
ciale (care de obicei au prioritate la cazare în universități), lipsa în-
cheierii unor contracte de închiriere cu proprietarii apartamentelor
în care se cazează, slaba informare asupra acestei opțiuni sau lipsa
motivației de a îndeplini demersurile necesare pentru obținerea
subvenției.

Nu putem risca să facem parteneriat sau să construim până nu
se stabilizează numărul și caracteristicile studenților (U6).

În ceea ce privește accesul în cămine, în general locurile la că-
min se împart la facultăți și apoi proporțional pe anii de studiu.
Criteriul principal în anul 1 rămâne media de admitere.

- În anumite universități (U1) aceștia își păstrează locul de ca-
zare pe toată durata facultății cu condiția să nu aibă datorii

la universitate, redistribuirile făcându-se doar pentru cei foarte performanți într-un cămin cu condiții mai bune.

- În cazurile în care acestea se fac anual, numărul de restanțe poate influența dacă studentul va primi sau nu un loc de cazare (ex: în cazul U4 studenții trebuie să aibă cel mult 3 restanțe pentru a primi cazare)
- Cazurile speciale beneficiază de prioritate la cazare în majoritatea universităților, iar în unele cazuri acestea beneficiază de gratuitate în ceea ce privește regia de cămin.
- Studenții cu dizabilități au prioritate la cazare însă nu beneficiază în mod special de reduceri ale regiei de cămin (potrivit legii).

Din perspectiva suficienței și acoperirii serviciilor de cazare, în ceea ce privește Numărul total de locuri în cămine se observă o tendință medie de creștere ușoară în anul universitar 2013-2014 față de situația din anul universitar 2009-2010, cu doar 1,29%, în cazul celor opt universități vizate.

Tabel 8 – Evoluția indic. Numărul total de locuri în cămine
(perioada 2009/2010 – 2013/2014), universități vizate

U6	(-) 10,15%
U1	(-) 4,51%
U7	(+/-) 0%
U2	(+) 8,2%
U5	(+) 0,35%
U3	(+) 8,23%
U4	(+/-) 0%
U8	(+) 8,23%
Medie	(+) 1,29%

Totodată, din perspectiva modalităților de facilitare a accesului, în 2013-2014 se observă că din Numărul total de locuri în cămine un procent mai mare de locuri (în medie cu 2,09% mai multe) sunt locuri subvenționate față de situația din 2009-2010.

Tabel 9 – Evoluția ponderii. Numărului total de locuri subvenționate în Numărul total de locuri în cămine (perioada 2009/2010 – 2013/2014)

U6	91,49%	->	90,50%	(-) 0,99%
U1	97,19%	->	96,10%	(-) 1,09%
U7	82,65%	->	85,63%	(+) 2,98%
U2	65,18%	->	83,74%	(+) 18,56%
U5	94,26%	->	94,28%	(+) 0,02%
U3	100%	->	100%	(+/-) 0%
U4	95,51%	->	90,64%	(-) 4,87%
U8	96,84%	->	99,01%	(+) 2,17%
Medie				(+) 2,09%

Din perspectiva sprijinirii unor categorii de studenți pe criterii sociale, prin asigurarea unei subvenții duble sau mai mari decât subvenția obișnuită, se pot observa câteva tendințe. În cazul indicatorului Etnici români de pretutindeni, deși doar șase din cele opt universități chestionate au oferit date pentru întreaga perioadă 2009-2014, numărul celor sprijiniți a crescut considerabil, în medie cu 41,43%. În schimb, în ceea ce privește indicatorul Studenți cu părinți cadre didactice, pentru care toate cele opt universități selectate au oferit date complete, numărul celor sprijiniți prin subvenție mai mare sau dublă a scăzut în medie cu 23,01%.

Tabel 10 – Evoluția indic. Studenți cu părinți cadre didactice care au beneficiat de subvenție mai mare sau dublă (perioada 2009/2010 – 2013/2014)

U6	(-) 41,76%
U1	(-) 15,79%
U7	(-) 18,75%
U2	(-) 6,25%
U5	(+) 2,26%
U3	(-) 38,65%
U4	(-) 46,81%
U8	(-) 18,38%
Medie	(-) 23,01%

Totodată, analizând datele culese de la șapte din cele opt universități în ceea ce privește indicatorul Studenți orfani de ambii părinți, se observă faptul că numărul celor care au beneficiat de subvenție mai mare sau dublă a crescut în medie cu 105,66%. Aceasta creștere trebuie privită însă în contextul în care numărul efectiv actual al studenților orfani sprijiniți este unul de ordinul a 15-30 de studenți/ universitate în medie. De asemenea, în cazul Studenților din centre de plasament care au beneficiat de subvenție mai mare sau dublă, pe baza datelor oferite de șase din cele opt universități analizate, se observă o creștere medie de 19,44% a celor sprijiniți, însă trebuie avut în vedere faptul că pe acest indicator este vorba de valori efective mai mici chiar decât în cazul indicatorului precedent, și anume o medie de 5-10 studenți/ universitate.

În ceea ce privește Taxa de cămin pe student bugetat, prin actualizarea la rata inflației pentru perioada 2009-2013, se observă o scădere ușoară a acesteia în valoare reală (în medie prețul lunar pentru un loc la cămin scade astfel cu 4,37%).

Tabel 11 – Evoluția indic. Taxa de cămin pe student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) – student bugetat (perioada 2009/2010–2013/2014 – corectate cu rata inflației)

U6	104,69 RON → 88,77 RON	(–) 15,21%
U1	89,76 RON → 102,00 RON	(+) 13,63%
U7	198,13 RON → 185,00 RON	(–) 6,63%
U2	189,85 RON → 156,5 RON	(–) 17,57%
U5	98,05 RON → 107,66 RON	(+) 9,8%
U3	194,09 RON → 135,00 RON	(–) 30,45%
U4	133,44 RON → 156,00 RON	(+) 16,9%
U8	260,81 RON → 246,50 RON	(–) 5,49%
Medie		(–) 4,37%

Aceeași tendință se observă și în cazul *Taxei de cămin pe student la taxă*, care la valoarea reală, prin corecție cu rata inflației este în scădere cu 4,36% în la nivelul anului 2013-2014 în raport cu anul universitar 2009-2010.

Tabel 12 – Evoluția indic. Taxa de cămin/student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) – student la taxă (perioada 2009/2010–2013/2014 – corectate cu rata inflației)

U6	104,69 RON → 88,77 RON	(–) 15,21%
U1	211,07 RON → 202,00 RON	(–) 4,3%
U7	331,57 RON → 321,66 RON	(–) 2,99%
U2	227,45 RON → 187,50 RON	(–) 17,57%
U5	98,05 RON → 107,66 RON	(+) 9,8%
U3	nu au fost cazați studenți la taxă (+/–)	–
U4	212,29 RON → 221,00 RON	(+) 4,1%
U8	nu au fost cazați studenți la taxă (+/–)	–
Medie		(–) 4,36%

În cazul unora dintre orașele reprezentând centre universitare regionale, studenților care au domiciliul în orașul respectiv nu li se acordă posibilitatea de a solicita un loc în cămin. Din totalul celor

care depun cerere, în cele mai multe cazuri, studenții din anul I au prioritate la cazare, iar în cazul unei universități din cele opt toți studenții de anul I primesc cazare, fiind considerați ca având cele mai multe dificultăți din punct de vedere social. Universitățile se preocupă de rezolvarea cazurilor dificile ale studenților cu probleme financiare stringente, procentul locurilor în cămine acordate pe acest criteriu fiind de aproximativ 10-20% din totalul locurilor. De asemenea, pentru studenții cu dizabilități, deși în ultimii ani numărul lor este redus, universitățile susțin că iau măsuri pentru sprijinirea lor.

Așa cum menționam mai sus, unele universități acordă gratuit locuri în cămin studenților cu situații financiare precare dacă ei solicită acest lucru. Limitarea acestor locuri este însă impusă de faptul că o creștere a numărului beneficiarilor de gratuitate ar duce la creșterea cheltuielilor cu utilitățile într-o măsură ce ar impune creșterea taxei de cămin. De asemenea, pentru unii studenți aflați în situații speciale (studenți cu situații financiare dificile, dar care nu se încadrează în categoria celor subvenționați), trei din cele opt instituții de învățământ superior analizate utilizează măsuri de sprijinire a acestora. Astfel, se recurge fie la scutiri de taxă pentru cazarea în cămin, fie la reducerea tarifelor de cazare pe perioada verii până la nivelul tarifelor plătite în timpul anului universitar, fie la oferirea mesei de prânz în regim de gratuitate sau la o combinație dintre aceste măsuri.

b. Eficacitatea serviciilor de cazare a studenților

Un aspect considerat problematic de către universități în îndeplinirea obiectivelor cu privire la serviciile de cazare este faptul că alocările de la Minister în baza subvenției pentru cămine-cantine nu sunt separate, existând dificultăți în procesul de calculare și de repartizare a cheltuielilor pe cele două tipuri de servicii.

Astfel, reprezentanții conducerii administrative a universităților au subliniat faptul că aceștia nu cunosc cuantumul subvenției pentru un student subvenționat. Totodată, în contextul lipsei unor repere procedurale comune de calculare a valorii subvenției, problema repartizării subvenției pe categorii de studenți și servicii este tratată diferit de la o universitate la alta.

Referitor la Numărul studenților care studiază pe locuri bugetate cazați în cămine (toate ciclurile de studii), deși doar șase din cele opt universități chestionate au oferit date pentru întreaga perioadă 2009-2014, se remarcă o tendință de creștere ușoară, în medie cu 3,84%. Totodată, pe baza datelor oferite de aceleași șase universități Numărul studenților care studiază pe locuri cu taxă, cazați în cămine (toate ciclurile de studii) a înregistrat o creștere nesemnificativă, de doar 0,35% în medie.

În ceea ce privește Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile), acesta a scăzut în medie cu 5,45% la nivelul anului 2013-2014 în raport cu anul 2009-2010.

Tabel 13 – Evoluția indic. Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile) (perioada 2009/2010 – 2013/2014)

U6	(-) 14,09%
U1	(+) 12,81%
U7	(-) 38,32%
U2	(-) 10,06%
U5	(+) 29,66%
U3	(-) 18,22%
U4	(-) 29,3%
U8	(+) 23,85%
Medie	(-) 5,45%

Odată cu scăderea cererii de locuri în cămine din partea studenților, raportul între Numărul total de locuri în cămine și Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile) s-a ameliorat în medie cu 7,48%, mărind șanselor studenților care aplică pentru un loc la cămin de a li se acorda un loc de cazare.

Tabel 14 – Evoluția ponderii Numărului total de locuri în căminele universității în Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile) (perioada 2009/2010 – 2013/2014)

	2009/2010	2013/2014	Diferență
U6	55.31	57.21	(+) 1.9
U1	103.87	104.8	(+) 0.93
U7	22.05	37.03	(+) 14.98
U2	72.39	90.59	(+) 18.2
U5	38.89	29.84	(-) 9.05
U3	52.27	69.17	(+) 16.9
U4	60.18	85.09	(+) 24.91
U8	83.88	74.94	(-) 8.94
Medie	61.11	68.58	(+)

În privința studenților proveniți din centrele de plasament, conducerile universităților atrag însă atenția că în ultimii ani situația acestora este și mai problematică. Dacă înainte centrele de plasament acopereau costurile de cazare și ofereau cartele de masă acestor studenți, odată cu trecerea la servirea mesei în regim *a la carte* studenții din centrele de plasament nu mai primesc decât o sumă redusă pentru acoperirea cheltuielilor cu masa și cazarea. De asemenea, în cazul studenților în regim de taxă, centrele de plasament nu mai acoperă taxa de cămin.

Ca exemplu de bună practică, pentru reducerea cheltuielilor de întreținere, unele universități au apelat la reînnoirea contractelor

cu prestatorii de servicii prin schimbarea furnizorilor de energie termică sau/ și electrică, altele având de asemenea în vedere această opțiune.

c. Calitatea serviciilor de cazare a studenților

Studenții apreciază în cazul a șapte din cele opt universități căminele universităților din care provin ca având condiții bune de cazare și, în unele cazuri, și flexibilitate în privința alegerii colegilor de cameră. Studenții cazați au acces la internet, iar în unele cămine la televizor și frigider în cameră, oficiu și spălătorie pe etaj și/ sau o spălătorie centrală la serviciile căreia pot apela. În ceea ce privește posibilitatea efectuării cazărilor pe parcursul anului universitar, aceasta variază de la o universitate la alta, în raport cu dinamica cererilor. Dacă unele universități nu fac deloc cazări pe parcursul anului universitar, altele lasă deschisă această opțiune de la o lună la alta. De asemenea, un element pozitiv îl constituie în cazul unora dintre universități faptul că deși unii studenți nu primesc inițial un loc la cămin, această situație este remediată în primele două luni din anul universitar, în urma redistribuirii locurilor rămase neocupate.

Sunt ok în comparație cu alte universități. Aș îmbunătăți condițiile de cazare în anumite cămine. Cum numărul de studenți scade, ar trebui să investim în calitatea condițiilor (U6).

Nu sunt condiții de lux, însă se poate trăi bine. Depinde cum îți gestionezi spațiul. Fetele ar prefera baia în cameră, însă este bine și așa (U1).

Studenții sunt mulțumiți de condiții, însă depinde și de studenți din anii trecuți cum au întreținut camerele (U8).

Comparativ cu alte univ de același profil condițiile sunt foarte bune. S-a investit în renovări mult și în fiecare vară se fac modernizări (U3)

Studentzii sunt mulțumiți, mai ales că regiile de cămin (taxele) n-au crescut în ultimul timp (U2).

Căminele noastre au condiții foarte bune. Au și mașini de spălat – în regim de administrare proprie (U4).

Rezonabile. Multe au și chiuvetă în cameră, dar au băi la comun. Doar un cămin are frigider în cameră (U5).

În cazul căminelor uneia din cele opt universități analizate și în cazul anumitor spații de cazare din cadrul celorlalte, studenții scot în evidență nevoia unor renovări semnificative, a înlocuirii instalațiilor sanitare și a creșterii eficacității serviciilor de curățenie din cămine.

Un alt aspect apreciat de studenți în cazul a șapte din cele opt universități este acela că nu se acceptă supra-cazarea sau aceasta se acceptă doar în cazuri excepționale și cu acordul colegilor de cameră. Studenții celor opt universități sunt mulțumiți și de faptul că taxa pentru cămin nu a crescut în ultimii ani sau a crescut într-o măsură nesemnificativă. Totodată, este apreciat faptul că numărul locurilor de cazare păstrate pentru protocol de către universități este în scădere, în favoarea repartizării unui număr mai mare de locuri către studenți.

Pe de altă parte, în cazul căminelor uneia din cele opt universități, cămine în care se practică supra-cazarea, gradul de uzură a căminelor crește într-un ritm accentuat, ceea ce duce la creșterea costurilor de întreținere și reparație. Tot în cazul uneia din cele opt universități analizate, studenții intervievați au semnalat faptul că nu se acoperă nici 50% din cererile pentru un loc la cămin. În privința taxei de cămin, în cazul uneia dintre cele opt universități, studenții o apreciază ca fiind prea ridicată, în special în cazul studenților în regim cu taxă, devenind pentru unii dintre ei o povară financiară echivalentă cu situația de a închiria un apartament de trei camere împreună cu alți doi colegi, situat chiar

la o distanță mai mică în raport cu sediile universității. Pe fondul acestei situații, mulți dintre studenți nu-și permit să ia mai mult de o masă pe zi la cantina universității.

În ceea ce privește fraudă referitoare la înstrăinarea locurilor de cămine, conducerea universităților susține că se fac verificări periodice pe baza colaborării dintre administrație și studenți, numărul cazurilor întâlnite fiind în scădere, iar universitățile declarându-se preocupate de descurajarea corupției. Totodată, direcțiile sau departamentele care se ocupă de aceste servicii la nivelul universităților au semnalat cadrul legislativ învechit privind căminele și cantinele (Ordinul MECI 4479/97), care nu mai este în totalitate adecvat pentru asigurarea în bune condiții a serviciilor sociale pentru studenți.

Ca exemple de bune practici întâlnite în cadrul unora dintre universitățile analizate, au fost stabilirea taxei de cămin în funcție de costuri, reducerea taxei de cămin pentru studenții cu dizabilități, descurajarea corupției în cămine prin verificări periodice și promovarea ideii conform căreia *„locul câștigat nu este o proprietate a studentului cazat, ci un beneficiu a cărui menire este să fie utilizat, nu tranzacționat (U5).”* În schimb, studenții intervievați au subliniat faptul că pentru a crește calitatea serviciilor de cazare este nevoie de construirea unor noi cămine și de renovarea și modernizarea celor existente astfel încât să fie soluționate pozitiv și în bune condiții un număr mai mare al cererilor de cazare în cămine și, în același timp, să se asigure spații de gătit și mașini de spălat rufe în căminele care nu dispun de astfel de facilități.

La nivelul percepției, studenții intervievați împreună cu reprezentanții acestora consideră că grupurile subreprezentate ar trebui să aibă prioritate în accesarea unui loc de cazare în cămine, inclusiv cei săraci și din mediul rural.

d. Utilitatea investițiilor

în extinderea sau modernizarea serviciilor de cazare a studenților

În ceea ce privește strategia privind dezvoltarea serviciilor de cazare pentru studenți, pentru perioada următoare, universitățile nu își mai propun construcția de noi cămine ci mai degrabă renovarea celor existente, vizând pe de o parte sporirea confortului (scăderea numărului de locuri în cameră) și pe de altă parte scăderea cheltuielilor de regie (izolații termice, geamuri termopan, schimbarea furnizorilor de energie și gaz, introducerea de contoare, centrale proprii). Ca soluții de creștere a numărului de locuri, leadership-ul universitar vizează mansardarea, preluarea de cămine de la licee și finalizarea construcției căminelor începute în anii anteriori.

După cum reiese din datele culese, rezultatul investițiilor de după 1990 a constat pentru jumătate din cele opt universități analizate în construirea unor cămine noi sau în extinderea căminelor existente, numărul locurilor de cazare disponibile crescând în ambele situații.

Pentru universitățile care au construit cămine noi sau și-au extins căminele, modernizarea căminelor pe care le dețineau deja fie a reprezentat un subiect secundar al investițiilor, fie a lipsit în totalitate. Astfel, până în prezent, doar în cazul a jumătate dintre universitățile analizate s-au făcut renovări și modernizări ale spațiilor de cazare, unele universități nereușind însă realizarea unor astfel de investiții în cazul tuturor clădirilor cu acest rol pe care le dețin. Investițiile realizate au vizat activități de reparații și modernizări, optimizare a infrastructurii, izolare termică, înlocuire a instalațiilor, introducerea contorizării consumului de utilități, refacere a traseelor termice etc. În unele cazuri aceste investiții de renovare și modernizare s-au bazat în mare parte pe fondurile proprii ale instituțiilor de învățământ superior. În prezent, doar

una din cele opt universități analizate are în desfășurare astfel de investiții. Lucrările de reabilitare și modernizare a spațiilor de cazare au dus fie la neinfluențarea numărului de locuri de cazare, fie la scăderea lui ca urmare a îmbunătățirii condițiilor de cazare prin reducerea numărului de paturi din camere.

Unele universități au subliniat faptul că nu se pot baza pe fondurile de la bugetul de stat din cauza nesiguranței că, după aprobarea proiectelor investiționale și după primirea primei tranșe, vor primi și restul tranșelor conform valorii aprobate. De asemenea universitățile invocă faptul că procedurile de decontare a cheltuielilor realizate sunt complicate și se întind pe o perioadă îndelungată. Totodată, unele universități menționează faptul că dețin fonduri proprii consistente pe care le-ar putea utiliza pentru a putea construi cămine noi și a crește numărul de locuri de cazare de care dispun. În cazul investițiilor finanțate din fondurile proprii ale universităților însă, reprezentanții conducerii instituțiilor de învățământ superior analizate au semnalat procedura foarte lentă de analizare și aprobare a proiectelor de către Ministerul Educației, precum și reticența altor autorități guvernamentale (de exemplu Ministerul Finanțelor) în acest sens.

În ceea ce privește accesarea de fonduri europene pentru realizarea unor astfel de investiții, universitățile subliniază dificultatea susținerii financiare a proiectelor în eventualitatea câștigării lor, ca urmare a necesității avansării de fonduri proprii și a duratelor mari de așteptare pentru rambursarea cheltuielilor efectuate. Datoriile cauzate de întârzierile rambursărilor în cazul proiectelor finanțate din Fondul Social European au determinat, în cazul unora dintre universități, ignorarea opțiunii de construcție a unui cămin nou, precum și stoparea procesului de modernizare a unor cămine deja existente.

V.3.2 Serviciile de servire a mesei pentru studenți

a. Accesibilitatea serviciilor de servire a mesei pentru studenți

Din perspectiva accesibilității, în ceea ce privește Numărul de cantine de care dispun instituțiile de învățământ superior, acestea dețin în medie 2-3 unități de servire a mesei, capacitatea lor în număr de locuri fiind în medie de aproximativ 620 de locuri pentru fiecare universitate în parte.

Tabel 15 – Nr. de cantine și capacitatea totală a acestora (locuri)

Universitatea	Nr. cantine	Capacitate
U6	2	1640
U2	8	1237
U4	2	400
U8	2	375
U1	4	324
U7	1	208
U3	1	150
U5	0	0
Medie pe universitate	2,8	619,14

În cazul instituțiilor de învățământ superior care monitorizează acest aspect (șase din cele opt), Numărul mediu de persoane pe zi care au beneficiat de serviciile cantinei/ cantinelor (în unitățile destinate studenților) are în prezent o valoare de aproximativ 598 de persoane/ universitate. Totodată, în raport cu anul universitar 2009-2010, în anul 2013-2014 se observă o tendință de creștere ușoară, în medie cu 7,41%. În ceea ce privește prețul plătit pentru servirea mesei la cantinele universitare, costul mediu al unui meniu complet variază între 10 și 15 lei la cele opt universități analizate.

Doar jumătate dintre cele opt instituții de învățământ superior analizate recur la utilizarea unor prețuri diferențiate pentru studenți în raport cu celelalte categorii de clienți ai cantinelor, diferențierea aplicându-se în baza prezentării legitimației de student sau a carnetului de student. În cazul unei universități din cele opt diferențierea de preț se face și pe diferite categorii de studenți: cei din cămin primesc un card vizat de către administratorul căminului, obținând prin prezentarea cardului la cantină un preț special echivalent a 40% din regia privind cheltuielile cu masa, pentru ceilalți studenți prețul fiind echivalentul a 60% din regie. Exista cazuri în care, din cauza formei de organizare a acestora (externalizare), o parte din cantine nu beneficiază de subvenția camine-cantine.

b. Eficacitatea serviciilor de servire a mesei pentru studenți

În ceea ce privește atingerea obiectivului de oferire pentru studenți a unor servicii de servire a mesei, deși majoritatea universităților analizate deține cel puțin o cantină, una din cele opt universități nu deține nicio cantină, studenții apelând la serviciile de servire a mesei ale unei alte universități din oraș. Totodată, conducerea universității nu consideră rentabilă oferirea de servicii proprii de servire a mesei pentru studenți. O altă universitate s-a confruntat cu problema insuficienței personalului calificat (fără de care universitatea nu poate menține deschisă cantina pentru ca studenții să servească și cina). În acest caz varianta externalizării serviciilor nu a fost însă viabilă deoarece avea drept consecință creșterea prețurilor pentru studenți, fără a aduce și o îmbunătățire vizibilă în privința calității mâncării servite.

În contextul lipsei unor repere procedurale comune de calculare a valorii subvenției alocate pentru serviciile de cazare și masă, problema calculării modului de acoperire a cheltuielilor cu serviciile de servire a mesei pentru studenți este tratată diferit de la o

universitate la alta. În cazul unor universități, conducerea administrativă a subliniat faptul că suplimentează fondurile cantinei și acoperă unele cheltuieli, cum ar fi cele aferente activității de pază și protecție.

c. Calitatea serviciilor de servire a mesei pentru studenți

Printre aspectele apreciate de către studenți în cazul cantinelor a cinci universități din cele analizate se numără amplasarea acestora în interiorul campusurilor studențești, între cămine și aproape de spațiile academice. De asemenea, este apreciată și calitatea mâncării servite, chiar în condițiile existenței unor oferte private de servire a mesei în apropierea universităților. Un alt aspect apreciat de studenți în cazul uneia din cele opt universități este posibilitatea de servire inclusiv a cinei la cantină.

Ca exemple de bune practici, unele universități se străduiesc fie să achiziționeze materii prime la prețuri reduse, dar în condiții de calitate, apelând la soluții precum ferma didactică experimentală a universității (pentru ouă, lactate etc.), fie să valorifice la cantină produsele realizate în urma dotării în cadrul unui proiect a laboratoarelor pentru specializarea industrie alimentară cu echipamente moderne de flux tehnologic din industria alimentară (U1 și U3). Aceste practici au avut ca efect scăderea prețului alimentelor de la cantină.

În cazul a trei dintre instituțiile de învățământ superior analizate, studenții preferă să apeleze la alte servicii de servire a mesei decât cele oferite de universitatea de care aparțin, chiar dacă unii dintre ei au la dispoziție bufete în clădirile destinate activităților academice. Calitatea mâncării, amplasarea cantinei principale, spațiile reduse de servire care se aglomerează rapid, durata de așteptare la rampa de servire și la casă, dar și varietatea limitată a ofertei din meniu sunt principalele motive pentru care serviciile

de servire a mesei oferite de aceste universități își pierd populația în rândul studenților, beneficiarii principali rămânând în aceste cazuri studenții cazuri sociale. Alternativele la care recurg studenții sunt cantinele altor universități, mai apropiate ca amplasare și având meniuri mai ieftine, mai diversificate și cu o mâncare mai apreciată din punct de vedere calitativ, dar și furnizorii privați de mâncare rapidă sau tip autoservire.

d. Utilitatea investițiilor în serviciile de servire a mesei pentru studenți

Rezultatele investițiilor în serviciile de cantină se regăsesc mai degrabă în construirea de unități noi de cantină sau în extinderea unităților existente, astfel încât să se atingă cel puțin parțial obiectivul de creștere a capacității, prin creșterea numărului de locuri disponibile. În plan secund se poate observa și o direcționare a investițiilor către modernizarea cantinelor existente, prin reamenajarea spațiilor și înlocuirea instalațiilor sau a echipamentelor de lucru. În acest sens, unele universități dispun de teren sau clădiri pe care le au în vedere pentru construirea de noi cantine sau reamenajarea și extinderea spațiilor de servire a mesei pentru studenți, subliniind însă că nu dispun de fondurile necesare pentru realizarea acestor lucrări. Reprezentanții unei universități au specificat faptul că în proiectul strategic al universității este prevăzută construcția unui complex care să ofere servicii de servire a mesei pentru studenți precum și spații de recreere și socializare pentru studenți. În ceea ce privește dezvoltarea în perioada următoare a serviciilor de masă pentru studenți, doar una dintre cele opt universități menționează explicit ca prioritate îmbunătățirea condițiilor de servire a mesei în cele două cantine și diversificarea meniurilor.

În ceea ce privește metodele alternative de oferire a serviciilor de masă pentru studenți, din cele opt universități vizitate, doar una apelează la astfel de servicii. Varianta utilizată în acest caz

presupune închirierea de către instituția de învățământ superior a unui spațiu utilizat cu funcția de bufet pentru studenți.

V.3.3. Serviciile medicale pentru studenți

a. Accesibilitatea serviciilor medicale pentru studenți

În ceea ce privește accesibilitatea la serviciile medicale, putem specifica faptul că toate universitățile dispun de un dispensar studentesc unde sunt furnizate servicii medicale pentru studenți. În privința Numărului de unități medicale puse de instituțiile de învățământ superior la dispoziția studenților, două din cele opt universități analizate dispun de câte două unități medicale, patru dintre ele dispun de câte o unitate medicală, iar două dintre ele nu au nicio unitate medicală. Cele două universități din urmă indică drept cauză a lipsei unităților medicale faptul că în trecut acestea erau gestionate de unități exterioare universității pentru a deservi mai multe universități localizate în campusuri comune. Serviciile oferite pentru studenți sunt gratuite, acestea fiind servicii de urgențe (inclusiv stomatologice) sau lucrări care nu sunt de amploare, iar pentru intervenții mai complicate studenții fiind direcționați către alte spitale/cabinete. În toate universitățile analizate s-a constatat împărțirea cheltuielilor pentru funcționarea cabinetelor medicale între universitate, care acoperă partea pentru dotări, instrumentar, materiale, medicamentele de administrare la urgențe, și alte instituții publice, care acoperă costurile cu resursa umană. Acestea din urmă sunt suportate, de la caz la caz, fie de instituțiile de învățământ superior (cum ar fi cazul parteneriatelor cu Universitățile de medicină), fie de Spitalul Municipal / Direcția de Sănătate Publică / Casa de Asigurări de Sănătate / Primărie. În cazul unora dintre instituțiile de învățământ superior analizate, acestea recurg și la parteneriate cu alți furnizori de servicii

medicale, precum cabinete stomatologice, oftalmologice etc. Deși în general unitățile medicale sunt amplasate în interiorul campusurilor universitare, în unele cazuri accesul studenților la acestea este îngreunat, prin situarea lor la o distanță considerabilă de zona în care se desfășoară cea mai mare parte a activităților didactice. În cazul acestor universități, studenții intervievați au subliniat necesitatea deschiderii mai multor puncte de lucru sau inițierii mai multor colaborări cu alți furnizori de servicii medicale, astfel încât să se ofere o mai bună acoperire a nevoilor studenților, evitându-se concentrarea serviciilor de acest tip într-un singur loc.

b. Eficacitatea serviciilor medicale pentru studenți

În funcție de mărimea spațiului alocat unităților existente (care variază între 30 mp și 230 mp), atingerea obiectivului de oferire de servicii medicale studenților diferă. Spre exemplu, în cazul unității medicale cu suprafața de 30 mp Nr. studenților care au apelat la serviciile medicale a fost în medie de 6888 studenți/ an în perioada 2009-2014. În schimb, în cazul unității medicale cu suprafața de 230 mp Nr. studenților care au apelat la serviciile medicale a fost în medie de 21271 studenți/ an în aceeași perioadă de referință. Totuși nu toate universitățile monitorizează evoluția acestui indicator, doar jumătate din cele opt universități prelucrând datele din registrele de consultații pentru a obține evidențe în acest sens la nivel de universitate.

În ceea ce privește cheltuielile aferente serviciilor medicale puse la dispoziția studenților de către instituțiile de învățământ superior, acestea sunt de obicei acoperite din trei tipuri de surse: din veniturile universităților, din bugetul local și din fondurile caselor de asigurări de sănătate, universitățile oferind în general spațiile și mobilierul pentru funcționarea unităților și acoperind cheltuielile cu utilitățile și, în unele cazuri, costurile medicamentelor și

materialelor medicale folosite în cadrul unităților. Cheltuielile cu angajații proveniți din exteriorul instituțiilor de învățământ superior nu sunt suportate de către acestea.

c. Calitatea serviciilor medicale pentru studenți

În ceea ce privește existența personalului de specialitate în unitățile medicale, doar patru din cele opt instituții de învățământ superior au oferit date complete în această privință, acestea având în medie 3-4 posturi cu specific medical ocupate de către angajați proprii și 3-4 posturi ocupate de către angajați ai altor instituții (precum Direcțiile de Sănătate Publică etc.). În unele cazuri, toți angajații unităților medicale universitare sunt angajați proveniți din exteriorul instituției de învățământ superior, fiind de obicei angajați susținuți din bugetul local sau din fondurile Caselor de Asigurări de Sănătate. În cazul unora dintre instituțiile de învățământ superior analizate, studenții intervievați au afirmat explicit că serviciile medicale oferite din partea universității în care studiază nu le inspiră încredere și că apelează la aceste unități doar pentru adevăruri sau trimiteri și mai puțin pentru servicii medicale propriu-zise. Totodată, aceștia au subliniat că este necesară alocarea unor sume mai mari de bani pentru dotarea unităților medicale, angajarea de resurse umane și stabilirea unor colaborări cu centre medicale de încredere. De cealaltă parte, în cazul a jumătate dintre universitățile analizate, studenții intervievați au afirmat explicit că unitățile medicale puse la dispoziția lor de către instituția de învățământ superior în care studiază sunt de încredere sau le-au inspirat încredere în momentul în care au apelat la serviciile lor. În ceea ce privește accesul la serviciile medicale a studenților romi, în cazul unei singure universități au fost oferite informații în acest sens, studenții romi manifestând încredere față de serviciile medicale oferite.

În cazul universităților cu profil medical se observă ca exemplu de bună practică valorificarea competențelor studenților din anii patru și cinci în cadrul unităților medicale, unde aceștia ajută la desfășurarea activităților specifice adresate colegilor lor. Totuși studenții nu apelează foarte des la serviciile oferite în unitățile medicale universitare deoarece beneficiază și de acces la serviciile spitalelor universitare în care fac practica.

d. Utilitatea investițiilor în serviciile medicale pentru studenți

În cazul unora dintre universitățile analizate, nu se prevăd investiții pentru dezvoltarea serviciilor medicale, conducerea universităților susținând că astfel de investiții nu sunt preconizate inclusiv ca urmare a faptului că nu au fost sesizate nereguli sau probleme în desfășurarea activității unităților. Aceste aspecte trebuie interpretate în contextul în care pe de altă parte, aceste servicii nu par să fie promovate suficient **în rândul studenților astfel încât aceștia să apeleze în primul rând la ele atunci când au nevoie de servicii medicale**. Unul dintre aspectele care indică lipsa de promovare și popularizare în rândul studenților este faptul că în cazul unora dintre universitățile analizate, studenții intervievați nu aveau deloc cunoștințe cu privire la tipurile de servicii care sunt oferite în cadrul unităților medicale adresate lor. Totodată, trebuie avut în vedere aspectul enunțat în secțiunea anterioară referitor la lipsa de încredere a studenților în serviciile medicale pe care le furnizează unele dintre universitățile analizate. Cu alte cuvinte, cel puțin în cazul unora dintre universități, studenții resimt nevoia unor investiții în dezvoltarea unităților medicale universitare.

În ceea ce privește oferirea unor servicii medicale alternative studenților, doar două dintre cele opt universități recurg la astfel de măsuri, care în general constau în încheierea unor acorduri de

colaborare cu firme specializate, de exemplu pentru oferirea de controale oftalmologice sau stomatologice gratuite studenților, sau a unor protocoale de furnizare de servicii între instituțiile de învățământ superior și policlinici.

Complementar, una dintre cele opt universități achiziționează din fonduri proprii medicamente pentru aprovizionarea dispensarului. În general însă, instituțiile de învățământ superior nu practică măsuri pentru acoperirea costurilor necesare pentru intervenții medicale, din veniturile proprii ale universității, nici pentru studenții aflați în situații sociale speciale.

Un aspect negativ referitor la calitatea serviciilor subliniat univoc de studenții care au participat la focus-grupuri se referă la faptul că serviciile medicale oferite de universități în parteneriat cu autoritățile locale nu sunt de încredere. De aceea, recomandarea acestora este ca universitățile să dezvolte acorduri de parteneriat cu cabinete medicale sau clinici private în vederea asigurării accesului la servicii medicale alternative de calitate.

V.3.4. Centrele de consiliere și orientare în carieră (profesională)

a. Accesibilitatea serviciilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți

Cele opt instituții de învățământ superior analizate au în cadrul lor câte un centru de consiliere și orientare în carieră, doar una dintre ele dispunând de două astfel de centre. Capacitatea lor de a fi la dispoziția studenților este însă limitată, atât prin prisma numărului de angajați, cât și prin prisma suprafeței alocate pentru desfășurarea activităților specifice. Astfel, centrele dispun în medie de aproximativ 30 mp pentru a lucra cu studenții, personalul fiind alcătuit în medie din 2-3 angajați. În ceea ce privește Numărul angajaților de specialitate (psihologi/ sociologi), centrele de consiliere și orientare în carieră dispun în medie de un singur specialist, restul angajaților

nefiind de specialitate. În cazul uneia dintre universitățile analizate, centrul nu are niciun angajat, activitățile sale fiind desfășurate de către cadre didactice cărora li se acordă o indemnizație suplimentară la norma didactică.

În aceste condiții accesibilitatea serviciilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți trebuie privită din cel puțin două perspective. Pe de o parte, universitățile nu alocă personal și spații suficiente pentru ca centrele de acest tip să aibă capacitatea necesară acoperirii nevoilor existente în rândul studenților. Pe de altă parte, în cazul unora dintre universități, serviciile de consiliere și orientare în carieră nu se bucură de popularitate în rândul studenților, numărul celor care apelează la centru într-un an universitar fiind destul de redus.

CECOP nu e foarte popular deoarece oferă servicii nepopulare și insuficient promovate și au personal puțin. Acestor probleme li se adaugă amplasarea centrului – care ar putea reprezenta o problemă de accesibilitate (U5).

Astfel, cele două aspecte menționate mai sus sunt interdependente, generându-se un cerc vicios care limitează posibilitatea de creștere a accesibilității și de dezvoltare a calității serviciilor oferite. În cazul unora dintre universitățile analizate, activitățile centrelor de consiliere și orientare în carieră sunt cunoscute în foarte mică măsură în rândul studenților, în principal ca urmare a faptului că numărul angajaților centrului este atât de redus încât activitățile desfășurate de centru au o rată de acoperire și diseminare foarte mică în raport cu numărul studenților existenți. În cazul unora dintre universitățile analizate, amplasarea centrelor de consiliere și orientare în carieră este semnalată de către studenți ca fiind mai greu accesibilă, fiind relativ îndepărtată de locul unde se desfășoară majoritatea activităților didactice.

b. Eficacitatea serviciilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți

În ceea ce privește eficacitatea serviciilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți, șapte din cele opt universități monitorizează datele cu privire la Numărul studenților care beneficiază anual de serviciile centrului de consiliere și orientare în carieră, acesta fiind în medie de aproximativ 462 de studenți/ universitate în anul universitar 2013-2014. În raport cu anul 2009-2010 se observă astfel o creștere a numărului studenților beneficiari, în cazul unor universități chiar și de peste 10 ori. În unele cazuri, absolvenții de studii liceale care doresc să se înscrie la universitățile analizate, reprezintă un procent semnificativ din numărul celor care apelează anual la serviciile centrelor de consiliere și orientare în carieră. În ceea ce privește Numărul studenților romi care au apelat la serviciile centrului de consiliere și orientare în carieră, doar două din cele opt universități au monitorizat datele cu privire la acest indicator, numărul beneficiarilor romi înregistrați fiind în medie de 10 studenți/ universitate.

Centrele de orientare și consiliere în carieră nu au o activitate omogenă. Printre principalele activități desfășurate de centre se numără:

- Activități de consiliere în carieră și implementarea de proiecte în acest sens împreună cu AJOFM;
- Consiliere psihologică;
- Activități de monitorizare a studenților cu probleme ce includ discuții cu studenții care doresc să abandoneze studiile (trimiși de secretariatele facultăților);
- Studii privind condițiile în cămine, nevoile studenților, inserția absolvenților pe piața forței de muncă, nevoile de predare învățare și relația studenți-cadre didactice;
- Organizarea de evenimente/activități precum evenimente de informare a studenților de anul I (familiarizarea cu

- orașul, clădirile universităților, transportul în comun), evenimente gen „zilele carierei”, concursuri de fotografii etc;
- Organizarea de cursuri/workshop-uri privind tehnici de management al stresului sau tehnici de învățare, utilizarea timpului liber, de socializare organizațională (de inducție a integrării studenților);
 - Facilitarea unui sistem de tutoriat din partea studenților mai mari;
 - Facilitarea obținerii de stagii de practică pentru studenți.

Cu toate acestea, centrele fie nu reușesc, fie nu au printre preocupări să analizeze motivele pentru care cei care abandonează studiile universitare iau această decizie. În cazul uneia dintre cele opt universități analizate, studenții primesc, la înscrierea în anul I, un voucher privind serviciile de consiliere și orientare în carieră de care pot beneficia pe parcursul ciclului licență. Voluntarii centrelor, fără de care îndeplinirea acestor activități ar fi foarte dificilă din perspectiva lipsei de personal, sunt în general la rândul lor sprijiniți de către centre pentru a li se recunoaște activitatea ca practică studentască sau pentru a accesa diferite oportunități de dezvoltare personală și profesională. După intrarea în vigoare a Legii 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat, în cazul unora dintre centrele vizitate reprezentanții acestora au semnalat faptul că începând cu anul universitar 2014-2015 voluntarilor recrutați li se vor întocmi contracte de voluntariat.

În ceea ce privește diseminarea informațiilor privind oferta universității, canalele de promovare utilizate de instituțiile de învățământ superior și modalitățile de informare a potențialilor studenți cu privire la serviciile sociale oferite nu diferă foarte mult de la o universitate la alta. În vreme ce informarea către potențialii studenți privind căminele, cantinele și serviciile medicale disponibile în cadrul universității se face în general prin intermediul

materialelor publicitare (pliante, broșuri, afișe etc.) și a informațiilor generale pentru studenți afișate pe site-ul universității, cât și prin vizitele de promovare în cadrul liceelor sau al unor evenimente, modalitățile de promovare pentru cei care au statutul de student sunt puțin mai diversificate. Acestea din urmă includ și accesul către platforme special create pentru studenți, unde sunt disponibile informații mai detaliate, cât și, în cazul unora dintre instituțiile de învățământ superior, întâlniri tematice de informare sau tutoriat cu studenții.

Totodată, în cazul unor universități s-a evidențiat nevoia unei cooperări mai intensificate la nivel local sau regional în vederea aplicării adecvate a instrumentelor și practicilor de consiliere și orientare profesională.

c. Calitatea serviciilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți

Calitatea serviciilor oferite de centrele de consiliere și orientare în carieră este, în opinia reprezentanților centrelor din universitățile analizate, influențată negativ în mod direct și vizibil de capacitatea redusă a acestora, în termeni de personal și spațiu, în raport cu nevoile studenților. Ca și consecință, numărul de studenți care participă la activitățile centrelor este mic comparativ cu numărul total al studenților din universitățile deservite, deși participarea acestora este în creștere. Centrele au început să își dezvolte activități de promovare a serviciilor (ex: prin flyere la început de an, informări prin intermediul cadrelor didactice, prin intermediul proiectelor implementate, cursuri de introducere a studenților de anul I).

Dintre studenții intervievați, cei care au apelat la serviciile centrelor au apreciat activitățile desfășurate de către acestea, deși au subliniat totodată că ar dori să se organizeze mai multe activități și ca acestea să fie mai diversificate și mai bine organizate.

Un alt element care afectează calitatea activității centrelor de consiliere și orientare în carieră este, în opinia unora dintre coordonatorii centrelor, **lipsa unor proceduri convergente la nivel național privind activitatea centrelor, dar și lipsa unor practici comune în acest sens la nivelul consorțiilor sau asociațiilor de centre.**

În ceea ce privește realizarea studiilor de monitorizare a inserției pe piața muncii a absolvenților, centrele se confruntă de asemenea cu mari dificultăți. Din cauza personalului redus, acestea nu reușesc să contacteze absolvenții și să colecteze date relevante privitoare la traseul lor socio-profesional, iar sistemele electronice de care dispun universitățile în acest sens sunt subdezvoltate. Toate acestea conduc de cele mai multe ori la imposibilitatea realizării periodice a unor studii relevante de monitorizare a inserției socio-profesionale a absolvenților. Astfel, puține centre reușesc să implementeze o serie de activități exploratorii cu privire la absolvenți: studii de percepție, studii privind inserția acestora pe piața forței de muncă.

Acum facem doar un chestionar legat de percepția absolvenților privind studiile absolvite (care se completează de către absolvenți la ridicarea diplomei) – iar rezultatele sunt trecute în Raportul anual al rectorului (U2).

Prin activitatea comisiei de absolvenți, se face monitorizarea absolvenților prin aplicarea unui chestionar absolvenților care vin să își ridice diploma, la un an după absolvire. Totodată, încercăm realizarea unui studiu de inserție a absolvenților prin transmiterea de scrisori către aceștia (U8).

Dea asemenea, puține centre de consiliere au relații de colaborare cu organizațiile studențești, iar în unele cazuri amplasarea centrelor determină un acces dificil al studenților. Centrele de orientare nu monitorizează abandonul școlar, iar în general aceste centre

nu se adresează în special studenților din categoriile dezavantajate (ex: studenții de etnie romă sau cu dizabilități).

d. Utilitatea investițiilor de consiliere și orientare în carieră pentru studenți

Pentru a se dezvolta, centrele de consiliere și orientare în carieră din unele universități au constituit rețele și au inițiat parteneriate cu alte centre similare la nivel regional sau național. Totuși, aceste demersuri nu se dovedesc suficiente ținând cont de capacitatea foarte redusă a centrelor în raport cu numărul studenților din cadrul universităților. Una dintre universitățile analizate are în perspectivă dezvoltarea centrelor de consiliere și orientare în carieră pe care le deține pe baza accesării de fonduri europene. În acest sens, scrierea de proiecte care includ activități de consiliere și orientare în carieră pentru studenți reprezintă strategia urmată pentru dezvoltarea centrelor și pentru angajarea de personal care să poată acoperi mai bine nevoile universității în acest sens.

V.4. Concluzii finale

Neaplicarea sau aplicare neuniformă a unor prevederi legale duce la discriminări între aceeași categorie de studenți care studiază la universități diferite.

- Exista universități în care se primește subvenție pentru studenții care sunt la taxă și locuiesc în cămine și universități în care această subvenție nu se ia în considerare (posibil și datorită faptului că bugetul în acest sens nu este detaliat, rămânând la latitudinea universității modul de interpretare a legislației și automat a modului de utilizare a fondurilor primite).
- Aceeași situație este întâlnită și în cazul studenților care beneficiază de gratuitate conform legii (etnici români din

afara granițelor, copiii cadrelor didactice, etc) care primesc subvenție mărită din partea ministrului, dar se regăsesc în situații diferite în funcție de universitate. O parte beneficiază de gratuitate, diferența dintre subvenția primită și costul real fiind suportat de restul colegilor din cămin sau de universitate din fonduri proprii, iar o parte trebuie să plătească diferența dintre subvenție și costul real.

- În cazul studenților cu un anumit grad de handicap, doar o universitate cunoștea prevederea conform căreia această categorie de studenți trebuie să beneficieze de reducerea cu 50% a regiei de cămin, de la minister nefiind furnizate fonduri suplimentare în acest sens.
- Dacă înainte centrele de plasament acopereau costurile de cazare și ofereau cartele de masă acestor studenți, odată cu trecerea la servirea mesei în regim *a la carte*, studenții din centrele de plasament nu mai primesc decât o sumă redusă pentru acoperirea cheltuielilor cu masa și cazarea.

Accesibilitatea locurilor în cămine a crescut

Din analiza datelor la nivel național se poate observa cu ușurință faptul că România a avut o creștere exponențială a numărului de studenți, situație disproporționată cu capacitatea universităților de a oferi servicii sociale echitabile (locuri în cămine, cantine, capacități centre de consiliere). Totuși, scăderea numărului de studenți începând cu 2008 (în 2014 erau cu 53,8% mai puțini studenți decât în 2008), odată cu creșterea numărului de unități de cazare (deși modestă – în 2014 cu 1,25% mai mare față de 2008) și o scădere a bugetului total pentru subvenții cămine-cantine care nu este corelat cu scăderea în populația studențească (în 2014 cu 25,3% mai mică față de 2008), **a determinat ca accesibilitatea locurilor din cămine să crească.**

Lipsa unei coerențe cu privire la obiectivele politicilor

Deși România raportează la nivel european¹¹ politica de susținere a serviciilor de cazare și masă ca fiind una circumscrisă echității, la nivel național **obiectivul acestei subvenții este încă unul neasumat oficial, toate documentele în acest sens vizând mai degrabă aspecte metodologice și nu aspecte cu privire la scopul acestora, ceea ce poate determina o interpretare diferită la nivelul universităților.**

Capacitatea managerială influențează calitatea și echitatea serviciilor sociale

Luând în considerare datele furnizate de către universități și coroborându-le cu informațiile obținute din vizitele de studiu concluzia principală este aceea că **aceste costuri sunt direct influențate de capacitatea managerială a directorilor care au atribuții în gestionarea căminelor și a cantinelor.** Astfel, investițiile realizate în unitățile de masă și de cazare (termoizolarea căminelor, dotarea cu centrale proprii, cumpărarea energiei de pe piață la un preț bun, montarea de contoare pentru energie), strategiile de reducere a costurilor (de exemplu reducerea costurilor pentru curățenie prin externalizarea acestora către o firmă privată în schimbul angajării de personal cu normă întreagă și cumpărarea electronicelor și a materialelor pentru curățenie), precum și competențele manageriale ale personalului au un impact direct asupra costurilor împreună evident cu piața de energie, apă, s.a.m.d. Se poate observa că în centrele mari costurile de trai sunt mult mai mici decât în centrele universitare din regiunile sărace ale României (de exemplu prețurile medii pentru cazare în București sunt de 111 lei, în timp ce costurile minime la Suceava și Bacău sunt de 210 lei).¹² Cu toate că CNFIS face

¹¹ Chestionar EHEA <http://www.ehea.info/country-details.aspx?countryId=38>

¹² Concluzie preluată din cadrul analizei privind bursele studentești

anual o evaluare a costurilor cu privire la valorile regiilor de cămin și a costurilor cu masa, în vederea recomandării unui cuantum minim pentru bursele sociale (care ar trebui să acopere minim masa și cazare), aceste studii nu reprezintă o sursă de fundamentare pentru măsurile realizate de autoritățile de specialitate.

Diferența între resursele de care dispune universitatea afectează calitatea serviciilor sociale (diferența între „universități bogate – universități sărace”).

Universitățile au plecat la drum după Revoluția din 1989 cu un capital material diferit. Unele universități (cele vechi, „tradiționale”) și în special cele cu profil tehnic, care au avut parte de investiții semnificative înainte de 1989, au beneficiat de un start extrem de bun (clădiri, laboratoare, cămine), avantaj care a fost conservat în multe cazuri în următorii douăzeci și cinci de ani. Altă serie de cazuri se referă la universitățile care au reușit să sporească capitalul material după 1989, profitând de dezvoltarea unui domeniu sau a unei specializări și de ocaziile oferite de autofinanțare. În fine, o altă serie de cazuri (deși cele trei serii de cazuri prezentate aici nu reprezintă mulțimi disjuncte) se referă la universitățile care au reușit să atragă și să gestioneze eficient fonduri pentru cercetare sau dezvoltare didactică. Ca urmare a acestor trei tipuri de procese, situația materială a universităților diferă extrem de mult de la caz la caz – prin urmare, și posibilitățile și condițiile de care dispun sunt extrem de diferite (astfel, unele au posibilitatea de a completa o politică prin diverse resurse sau de a genera politici proprii)¹³.

Universitățile resimt nevoia unui cadru legislativ mai clar

Din analiza datelor și interpretarea rezultatelor, o primă concluzie se referă la faptul că în ceea ce privește oferirea serviciilor sociale

¹³ Concluzie preluată din cadrul analizei politicii privind locurile speciale pentru tinerii de etnie romă

pentru studenți – cazare, masă, servicii medicale și de consiliere, deși beneficiază de un grad de autonomie sporit, **universitățile resimt nevoia unei coordonări mai clare**. Mai mult, se poate observa **o lipsă de viziune strategică cu privire la grupurile vulnerabile**, abordările de la nivelul instituțiilor de învățământ superior privind aceste grupuri fiind deseori stabilite ad-hoc, cu soluții individuale și nu sistemice.

În urma vizitelor realizate în universități s-a evidențiat faptul că, pe de o parte, pentru oferirea calitativă a serviciilor sociale, universitățile au nevoie de prevederi normative explicite, precum și de practici și instrumente predefinite. Astfel, reprezentanții corpului administrativ au invocat faptul că din cauza lipsei unor repere procedurale instituționale clare și unitare în activitatea serviciilor oferite studenților, acestea sunt deseori ineficiente și inechitabile (de exemplu lipsa unor repere în alocarea locurilor în cămine pe criterii sociale, respectiv de merit). Pe de altă parte, aceași reprezentanți ai conducerii administrative reclamă un exces de reglementare, din partea Ministerului Educației, dar și a altor ministere de linie, pe alte aspecte referitoare la funcționarea acestor servicii (de exemplu plafonarea contingentului de personal TESA pentru cămine și cantine care poate fi angajat de către universități).

Un aspect considerat problematic de către universități în îndeplinirea obiectivelor cu privire la serviciile de cazare constă în faptul că **alocările de la Ministerul Educației în baza subvenției pentru cămine-cantine nu sunt separate**, existând dificultăți în procesul de calculare și de repartizare a cheltuielilor pe cele două tipuri de servicii. Din această cauză universitățile analizate se confruntă cu dificultăți în gestionarea eficientă a resurselor astfel încât să ofere ambele servicii la un nivel mai ridicat de accesibilitate.

Serviciile de cazare pentru studenți au un impact pozitiv asupra echității

O concluzie principală se referă la faptul că, în practică, în ceea ce privește modalitățile de repartizare a numărului de locuri în cămine se poate observa preocuparea universităților de a oferi servicii echitabile tuturor categoriilor de studenți. În toate instituțiile de învățământ superior vizitate echipa de experți a constatat faptul că profilul studentului cazat în cămine este predominant cel al studentului cu risc crescut de excludere. Totuși, criteriile de merit în accesarea locurilor în cămine determină ca numărul potențialilor studenți din aceste categorii cu risc crescut de excludere să fie mai mic decât nevoia. Proporția studenților din această categorie cazați în căminele universităților este mai scăzută în special în universitățile în care proporția acestora în întreaga populație studențească este mai scăzută.

În aproape toate cazurile s-a observat că, pentru asigurarea aplicării eficiente a principiului echității, universitățile încearcă să suplinească din propriile venituri alocările financiare pentru anumite servicii, astfel încât acestea să fie accesibile studenților, mai ales celor care fac parte din categorii vulnerabile.

În cazul universităților vizitate, unde numărul cererilor de cazare din partea studenților a scăzut, în contextul în care numărul de locuri a avut chiar o ușoară creștere (+1,29%), se remarcă **o tendință medie de creștere a raportului între numărul de locuri de cazare și numărul de studenți, crescând astfel accesul studenților la servicii de cazare.**

Totodată, datorită faptului că scăderea numărului de studenți a afectat în special locurile cu taxă, se poate observa și o creștere a proporției studenților ce beneficiază de subvenție cămine-cantine. Aceste aspecte pot explica și faptul că universitățile evită să apeleze la metode alternative de cazare cum ar fi închirierea de cămine.

Activitatea cabinetelor medicale răspunde mai degrabă unor nevoi birocratice în domeniu

Unul din cele mai problematice aspecte identificate se referă la furnizarea serviciilor medicale. În cadrul vizitelor s-a evidențiat lipsa de încredere a studenților în cabinetele medicale universitare. Aceștia preferă să apeleze la alți furnizori de servicii medicale atunci când au nevoie de astfel de servicii. Astfel, studenții apelează la serviciile cabinetelor medicale din campusuri mai degrabă pentru adeverințe și trimiteri medicale, decât pentru servicii efective. Totodată, atât studenții, cât și personalul administrativ din universități au specificat faptul că acestea sunt slab dotate cu echipamentele și materialele necesare, iar personalul este insuficient.

Serviciile de consiliere și orientare în carieră au un impact extrem de limitat asupra echității, iar activitatea acestora este deficitară

În ceea ce privește consilierea și orientarea în carieră, majoritatea universităților dețin cel puțin un centru de consiliere în carieră conform legislației și normativelor din domeniu. Totuși, aceste structuri nu dispun de personal specializat în domeniul consilierii în carieră, iar spațiul alocat desfășurării activităților este deseori insuficient. Lipsa spațiilor și dotărilor logistice corespunzătoare contribuie la diminuarea calității serviciilor oferite de către centre.

În consecință, studenții manifestă neîncredere față de eficiența și calitatea serviciilor centrelor și nu apelează la serviciile lor. Astfel, capacitatea centrelor de a fi la dispoziția studenților este limitată, lucru reflectat și prin numărul relativ redus de studenți care beneficiază de astfel de servicii.

Din perspectiva legislației în domeniu, impactul Legii-cadru a salarizării unitare, precum și cel al Legii 1/2011 asupra centrelor de consiliere și orientare în carieră a fost unul mai degrabă negativ. De exemplu, odată cu desființarea cumulului în instituțiile

de învățământ superior, centrele au rămas fără personal cu rol de coordonare, iar referenții sau consilierii nu au avut capacitatea de a se impune la nivelul structurilor academice în vederea sporirii vizibilității activității centrelor la nivelul programelor de studii. Tocmai de aceea, se așteaptă ca prin completările din iunie 2014 ale Legii 1/2011, precum și prin actualizarea cadrului normativ privind consilierea și orientarea în carieră în învățământul superior (OMEN 650 din 19 noiembrie 2014) activitatea centrelor să fie revigorată, iar calitatea serviciilor să fie îmbunătățite constant. Din perspectiva activităților desfășurate, centrele de consiliere încearcă să organizeze activități cât mai diversificate, însă în lipsa resurselor, acestea nu reușesc să analizeze cauzele abandonului pentru a putea contracara fenomenul și foarte puține universități reușesc să facă studii privind inserția absolvenților pe piața forței de muncă.

Totodată, în urma evaluării a reieșit faptul că universitățile întrețin o cooperare slabă în ceea ce privește îmbunătățirea consilierii și orientării în carieră. Se remarcă lipsa unor proceduri convergente la nivel național privind activitatea centrelor, dar și lipsa unor practici comune în acest sens la nivelul consorțiilor sau asociațiilor de centre. Această cooperare este realizată mai degrabă informal de către reprezentanții centrelor, fără a avea susținere din partea factorilor decizionali din universități.

V.5. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului

În urma analizei datelor primare (colectate în cadrul proiectului) și secundare (preluate din studii anterioare) și luând în considera concluziile reieșite, precum și sugestiile primite de la participanții la interviuri în timpul vizitelor de studiu, au fost formulate o serie de recomandări. Acestea vizează îmbunătățirea viitoare a politicii

analizate astfel încât să crească impactul lor și se adresează pe de o parte nivelului național și pe de altă parte, nivelului instituțional.

V.5.1. Recomandări privind serviciile de cazare și masă

De natură financiară:

- Alocarea unei sume mai mari pentru subvenția de cămine-cantine și aducerea subvențiilor la valori realiste („nu 69 lei/student, ci pornind de la cuantumul minim necesar pentru bursă * numărul de burse care trebuie acordate U5”);
- Creșterea finanțării pe bază de proiecte, având în vedere că proiecte de dezvoltare la nivelul universităților există, însă ultimele fonduri de investiții pentru proiecte noi au fost în 2008 (U6, U1, U3, U2, U4, U5);
- Realizarea unei recomandări naționale pentru bursa socială și de regie de cămin (ponderată în funcție de regiune), în loc să fie lăsate universitățile să își stabilească propriul cuantum (U8);
- Autonomie reală în utilizarea fondurilor MEN – urgentarea procedurilor ministerului în acest sens;
- Creșterea finanțării pe student bugetat și detalieria sumelor transmise către universități (U2, U4, U5);
- Clarificarea normelor de aplicare a legislației privind studenții care beneficiază de gratuitate la cazare, în special:
 - situația studenților care potrivit legii beneficiază de gratuitate, însă coeficientul de 1,5 sau 2 față de subvenția normală nu acoperă toate costurile serviciilor de cazare (ex: studenți din Rep. Moldova, fii cadre didactice) (U4);
 - situația studenților, copii de cadre didactice, care intră pe locuri cu taxă și care nu beneficiază de subvenție cămine-cantine, deși legea prevede gratuitate pentru aceștia (U4);

- situația studenților cu grad de handicap. Legea le asigură reducere cu 50%, dar subvenția alocată nu este mai mare pentru această categorie (U4);
- separarea subvenției pentru cazare de cea pentru cantine în momentul alocării acesteia de Minister.

Privind coordonarea:

- Înființarea la nivelul MEN a unui departament responsabil pentru zona socială a educației (ex: cămine-cantine) care să aibă o imagine de ansamblu asupra investițiilor făcute până acum și a discrepanțelor în acest sens între diversele centre universitare (U1);
- Simplificarea procedurilor astfel încât acestea să permită angajarea de personal tehnic la cămine cantine (momentan există o notă internă de la MEN care limitează această opțiune), existând de exemplu universități cu dotări necesare pentru suplimentarea schimburilor/capacităților de servire la cantine, care însă nu pot angaja personal suplimentar;
- Stimularea creării unor consorții universitare care să dezvolte în comun servicii de cazare prin intermediul unor programe guvernamentale cu finanțare de la bugetul de stat, precum și din fondurile europene;
- Înființarea de linii /programe/ politici specifice pentru studenții români din afara țării.

V.5.2. Recomandări – servicii medicale pentru studenți

- Clarificarea modului de finanțare a cabinetelor medicale astfel încât universitățile să primească alocări financiare directe de la bugetul de stat pentru dotarea acestora și salariizarea personalului;

- Alocarea de spații și dotarea corespunzătoare a cabinetelor medicale;
- Creșterea numărului personalului cabinetelor medicale, dar și stabilirea unui raport standardizat între numărul de studenți ai universității și personalul necesar în cabinete.

V.5.3. Recomandări privind servicii de consiliere și orientare în carieră

- Clarificarea modului de finanțare a centrelor, astfel încât universitățile să primească alocări financiare directe de la bugetul de stat pentru dotarea acestora și salarizarea personalului;
- Stabilirea la nivel național a unui raport între numărul de angajați din cadrul centrelor CECOP și numărul de studenți precum și atribuțiile acestora (U7, U4);
- Creșterea numărului personalului centrelor în general și al specialiștilor în particular, dar și monitorizarea respectării raportului standardizat între numărul de studenți ai universității și personalul necesar pentru fiecare centru;
- Realizarea unei platforme cu instrumente specifice (pachete de teste psihologice/de personalitate/de identificare a profesiei ideale) sau subvenție/fonduri pentru achiziția acestor instrumente /teste (U7);
- Dezvoltarea de ghiduri și manuale de bune practici care să sprijine activitatea centrelor CECOP (U1);
- Conceperea unor module specifice orientării și consilierii profesionale pentru toate programele de studii oferite de instituțiile de învățământ superior.

V.5.4. Recomandări pentru universități

- Preluarea unor cămine ale unor licee și modernizarea lor în folosul studenților;

- Modernizarea sistemelor de energie electrică sau construirea unor sisteme proprii de generare;
- Introducerea unor carduri de acces în spațiile și pentru anumite servicii destinate studenților;
- În cazul universităților care au cantinele amplasate mai departe de locul unde studenții își desfășoară majoritatea activităților, deschiderea unor cantine în campusul universitar, în apropierea căminelor, cu un program prelungit (astfel încât să se poată servi și masa de seară), dar și a unei cantine și a unor puncte de desfacere în zonele în care se desfășoară activitate didactică;
- Practicarea unor prețuri mai avantajoase pentru cei care folosesc în mod constant serviciile cantinei (spre exemplu crearea unor abonamente mai avantajoase ca preț);
- Accesarea mai multor fonduri pentru modernizarea și dezvoltarea serviciilor oferite de unitățile de tip cantină.
- Alocarea un spațiu mai mare centrelor, care să fie adecvat activităților desfășurate, permițând spre exemplu consilierea psihologică într-un spațiu separat de restul centrului;
- Profesionalizarea specialiștilor care lucrează în centrele de consiliere (U2, U6);
- Identificarea posibilităților de recompensare atutorilor / consilierilor (de ex. prin normarea lor pentru aceasta activitate) (U2);
- Cuplarea centrelor cu ce se întâmplă în licee și ce se întâmplă cu absolvenții (conectare în aval și amonte) (U7, U2);
- Organizarea unui curs de consiliere în carieră (U3);
- Colaborare cu secretariatele facultăților pentru identificarea studenților proveniți din grupuri vulnerabile și venirea în întâmpinarea lor pentru a le oferi sprijin (U3);
- Promovarea serviciilor din centrele de consiliere (U8);

- Existența unui coordonator cu activitate didactică și susținerea activităților acestuia cu personal de specialitate (U4);
- Intensificarea cooperării la nivel național între centrele de consiliere și orientare în carieră în vederea schimbului de experiență și bune practici referitoare la managementul calității în procesul de consiliere și orientare profesională, mai ales în ceea ce privește asigurarea dimensiunii etice.

VI. Evaluarea politici privind locurile speciale pentru romi

Diana Cismaru, Delia Gologan

Acest capitol va trata și discuta rezultatele obținute în urma analizei politicii privind alocarea a locurilor speciale pentru romi și va cuprinde: descrierea contextului general de implementare a politicii vizate, descrierea stadiului actual al reglementării politicilor de echitate, prezentarea caracteristicilor romilor ca grup vulnerabil, a studiilor precedente realizate cu privire la accesul romilor la educație, precum și concluziile analizei de față împreună cu interpretarea datelor colectate în cadrul proiectului și a percepțiilor celor chestionați. Toate acestea au fundamentat elaborarea unui set de recomandări în vederea îmbunătățirii impactului politicilor privind accesul, integrarea, participarea și performanța studenților proveniți din grupurile vulnerabile.

VI.1. Contextul politicii. Caracteristicile romilor ca grup social vulnerabil și premise pentru accesul lor în învățământul superior

VI.1.1. Romii ca grup social vulnerabil

Romii reprezintă o minoritate etnică acceptată/ recunoscută în România ce reprezintă 2,5% (conform recensământului din 2002) din populația României, județele cu cele mai mari comunități de

romi declarați fiind Mureș (7,0%), Călărași (5,6%), Bihor (5,0), Dolj (4,3%), Sibiu (4,2%) și Arad (3,9%)¹ (Bennet, 2010). Acest procent a crescut oficial până în 2011 până la 3,2%², deși numărul perceput al acestora este mult mai mare ajungând până la 8,32%³ – este de menționat faptul că aceste cifre nu includ acel procent din populație care nu își declară la recensământ etnia⁴ sau care nu posedă acte de identitate (nefiind astfel numărați de recensământ).

Cu o origine indiană, romii au ajuns în România în secolul al IX-lea, ca sclavi; au fost tratați astfel până în 1864, timp în care nu și-au pierdut caracteristicile de popor nomad, arareori setându-și o locație permanentă (Achim, 1998). Migrația, nivelul redus de instruire, lipsa calificărilor și caracteristicile culturale au contribuit la menținerea unui status social foarte redus și a unui nivel economic precar. De-a lungul anilor tranziției, situația romilor s-a înrăutățit și mai mult comparative cu situația din comunism: în 1997, 79% dintre aceștia se luptau cu sărăcia profundă, 44% din bărbați și 59% dintre femei erau analfabeți(e), iar 9% dintre ei nu aveau certificat de naștere. Conform unui studiu din 2003, 35,8% din români ar prefera ca romii să trăiască separați de restul societății, 65,8% sunt de părere că romii nu ar trebui lăsați să circule în străinătate, iar

¹ Studiul lui Bennet este disponibil accesând link-ul: <http://medlive.hotnews.ro/wp-content/uploads/2010/12/Raportul-Na%C5%A3ional-IRSDTC-pentru-Rom%C3%A2nia-rezumat.pdf>

² <http://www.incont.ro/infografice/evolutia-comunitatilor-etnice-in-romania-judetul-unde-sunt-cei-mai-putini-romani-12-6-din-populatia-totala.html>; last time accessed: september 2014

³ Communication „An EU framework for national Roma integration strategies up to 2020”, the European Commission based on the European Council data

⁴ Legea 677/2001 pentru protecția persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal și libera circulație a acestor date (publicată în Monitorul Oficial nr. 790 din 12 decembrie 2001) interzice prelucrarea datelor cu caracter personal legate de originea rasială sau etnică, de convingerile politice, religioase, filosofice sau de natură similară creând premisele pentru nedeclararea de către cetățeni a apartenenței la etnia romă

47,3% dintre români susțineau acțiuni de limitare ale creșterii numerice a comunității (Andreescu, 2005, pp. 81-82).

Condițiile de viață ale romilor pot fi descrise astfel: situație financiară precară, condiții de trai precare, nivel mic de calificare profesională, nivel ridicat de șomaj. Doar 53% dintre bărbații romi și 23% dintre femeile rome sunt plătiți pentru munca lor și doar o treime au o slujbă zilnică (Preda, 2009). Raportul realizat de către Comisia Prezidențială Pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice arată că mulți romi (15%) trăiesc în condiții insalubre, fără acces la apă curentă sau electricitate (față de 2% dintre Români care trăiesc în aceste condiții).

VI.1.2. Participarea romilor la educație

Raportul Comisiei Prezidențiale pentru Analiza Riscurilor Sociale și Demografice menționa două elemente specifice excluziunii sociale: discriminarea (stigma socială ce însoțește etichetarea lor ca „țigani”) și excluziunea de la organizațiile societății (viața la periferia societății). Studiul Agenției pentru Drepturi Fundamentale din 2009 arată că romii sunt cel mai adesea victime ale discriminării: 81% dintre persoanele rome incluse în studiu au fost măcar o dată victime ale unui asalt, unei amenințări sau al unui abuz în anul anterior studiului.

Un alt studiu, al băncii Mondiale și al Ministerului Educației Cercetării, Tineretului și Sportului din 2008 arată că doar 1% din populația romă a absolvit o formă de învățământ superior, cu toate că din 2009 a crescut numărul tinerilor romi înscriși la liceu (cu aproximativ 40%) (UEFISCDI, 2013, p.34).

Tabel 16 – Participarea romilor la educația secundară superioară (liceu), MEN, 2012

An	2009 – 2010	2010 – 2011	2011 – 2012
Număr de locuri planificate pentru Romi	7.483	7.675	7.906
Număr de studenți romi admiși la liceu	2.246	2.675	3.239

Situația romilor în școli prezentată de raportul EUMAP este îngrijorătoare în privința accesului acestei categorii de tineri la învățământ preșcolar: doar 20% dintre tinerii cu vârsta potrivită pentru a fi înscriși la grădiniță au avut acces la acest nivel de educație în 2000-2001. De aceea este explicabil cum doar 36% dintre tinerii romi cu vârsta cuprinsă între 15 și 18 ani merg la școală, în comparație cu 79% dintre tinerii români cu aceeași vârstă (EUMAP, 2007). În ceea ce privește participarea tinerilor de etnie romă la învățământ superior, conform raportului Băncii Mondiale citat în (Haj, 2014), datele din anul 2009 arată că un procent de 0,6% dintre romii cu vârste între 25-29 de ani finalizează studiile superioare comparativ cu 24,2% dintre români și 18,7% dintre cei de etnie maghiară. Astfel, media de timp petrecută de tinerii romi în școală este de 6,8 ani față de o medie de 11,2 ani petrecuți de copii români. Este de menționat faptul că, dintre tinerii romi, fetele rome au un procent mai mare de reprezentare (39%) decât băieții (29%), cu toate că rata de continuare a studiilor de către fetele rome este afectată de faptul că, tradițional, ele se căsătoresc devreme și 10% dintre ele au primul copil la vârsta de 12 și 15 ani (Preda, 2009).

Toate acestea duc la situația ilustrată de rezultatele recensământului din 2002, conform căruia 26,2% din populația romă cu vârstă peste zece ani nu a finalizat nicio formă de școlarizare, comparativ cu doar 4,9% din populația totală. Date din același recensământ arată că 25,6% din populația romă de peste zece ani (în total 104.737 persoane) este analfabetă, comparativ cu 2,6% pentru populația totală de peste zece ani. Mai mult, din aceeași populație (de peste 10 ani), doar 0,16% au absolvit învățământul superior, spre deosebire de 7,34% români, 4,91% maghiari, 2,5% ucrainieni, 10,7% germani (Haj, 2014).

Elevii romi învață în general în școli segregate, în care populația este preponderent de etnie romă, unde aceștia au o șansă mai mare

de a rămâne repetenți sau chiar analfabeți (procentul celor care ajung în această situație fiind de 15% în școlile doar cu elevi romi, față de 4% în cazul celor ce învață în clase mixte) (Preda, 2009). Despre școlile din comunitățile de romi, un raport din 2010 arată că din cauza stigmei sociale și a lipsei de resurse umane și materiale, acestea funcționează cu foarte puține resurse: cu laboratoare specializate neechipate corespunzător, insuficiente cadre didactice și uneori fără căldură, apă curentă sau electricitate (Duminică și Ivăsiuc, 2010).

În ceea ce privește participarea tinerilor romi la educație terțiară (universitate), există date doar privind numărul de locuri speciale pentru romi alocate anual universităților publice din România prin Hotărâre de Guvern de către Ministerul Educației, însă nu se colectează date privind numărul de candidați pentru aceste locuri și gradul lor de ocupare:

Tabel 17 – Participarea romilor la educația terțiară, UEFISCDI, 2013

Anul universitar	2010-2011	2011-2012	2012-2013
Nr. locurilor speciale pentru romi alocate la nivel de licență	555	611	555

VI.1.3. Discriminarea romilor în școli și fenomenul abandonului

Conform unui studiu din 2009 efectuat la nivelul a șapte țări, recent integrate în UE (EU Agency for Fundamental Rights, 2009), romii sunt, între minoritățile etnice, cel mai des supuși la discriminare (81% au fost molestați, amenințați sau hărțuiți în anul anterior studiului). **Percepția majorității este centrată pe stereotipuri precum cele care asociază membri acestui grup minoritar cu incidența crescută a crimelor, violenței, lipsei interesului pentru școală.** 72% din respondenții studiului sus amintit au

considerat că romii încalcă legile, și 20% ar interzice accesul lor în unele magazine sau restaurante. Deși 34% dintre respondenți nu au avut nici o interacțiune cu romi în ultimele șase luni, 64% îi consideră pe romi mai violenți decât restul populației. 23% din respondenți au asociat persoanele de etnie romă cu „furtul”, „tăl-hăria”, „cerșetoria”, în timp ce 10% i-au asociat cu „murdărie” sau „lipsă de educație”. Numai 16% din respondenți i-au considerat pe romi ca fiind oameni normali. (Bennett, 2010, p.2). 40% din români dezaprobă căsătoriile mixte între români și romi, iar 25% cred că copiii romi și copiii români nu ar trebui să se joace împreună; 35% cred că romii și românii nu ar trebui să locuiască în vecinătate (Insomar, 2009).

Discriminarea este prezentă, de asemenea, în școlile românești. **Profesorii au o atitudine negativă față de copiii romi și consideră că aceștia nu au capacitate de concentrare și nici respect pentru regulile școlii**, după cum dovedesc studiile recente (G. Duminică, A. Ivăsiuc, 2010, p 112).

Conform datelor din strategia de integrare a romilor din 2012⁵, **rata abandonului școlar este una din cele mai înalte în cazul romilor**. Conform recensământului din 2002, numai 21% din adolescenții romi din grupa de vârstă 15-18 mai erau încă înscriși în școli, din care 18% erau femei și 24% erau bărbați. De asemenea, aproximativ 80% din copiii înscriși în școli sunt romi, din care 38% sunt analfabeți funcționali. În școlile primare sunt înscriși doar 64% din copiii romi, comparativ cu media de 98,9% pentru celelalte grupuri etnice, incluzând majoritatea. (Președenția Română, 2007, p.8).

⁵ Hotărârea pentru aprobarea Strategiei Guvernului României de incluziune a cetățenilor români aparținând minorității romilor, pentru perioada 2012 – 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, Nr. 6 bis/ 4.01.2012, este disponibilă în variantă integrală aici: <http://www.anr.gov.ro/docs/MO6bis.pdf>;

Conform raportului de cercetare coordonat de Duminică și Ivăsiuc, din 2010, citat anterior, statisticile școlare evaluează fenomenul abandonului în cazul copiilor romi la 6,7% – dar, spun autorii studiului, cifra reală este de 9%.

Printre **cele mai frecvent menționate motive pentru abandon** se numără: sărăcia (44% din respondenți făcând trimitere la sărăcie), rezultate repetat nesatisfăcătoare (repetenția) (16%), și doar 4% datorită unei căsătorii timpurii (ceea ce contrazice unele stereotipuri în acest sens). **Un alt stereotip se referă la faptul că părinții romi nu ar vrea să își trimită copiii la școală** și cu toate acestea, 90% dintre părinții romi implicați în studiu au manifestat o atitudine pozitivă față de școală, declară că mențin constant contactul cu învățătorii și încurajează pe copii să aibă rezultate bune la școală (Duminică, Ivăsiuc, 2010, p. 10). Însă așteptările lor de la școală/ educație sunt diferite de cele ale majorității: după cum afirmă autorii studiului, **„pentru cele mai multe familii de romi, nivelul clasei a opta de școală nu poate fi depășit din cauza sărăciei”** (Duminică, Ivăsiuc, 2010, p. 11) în timp ce percepția generală este că fără educație superioară nu poți reuși în viață și că „toată lumea are o diplomă”. În special în zona rurală, familiile nu au infrastructura necesară pentru a trimite copiii într-o școală din mediul urban (care poate fi la 5 sau 10 km de locuința lor) și copiii sunt folosiți la muncile casei (problemă specifică pentru zona rurală în general). Problemele se agravează în cazul familiilor monoparentale. Un alt motiv, subiectiv de această dată, se referă la comparația investiției pe care o face o familie dezavantajată în educație și beneficiile financiare care ar putea fi câștigate după aceea (Duminică, Ivăsiuc, 2010, p.11): nici familiile de romi, nici familiile de români săraci nu își pot permite să gândească pe termen lung atunci când standardul lor de viață se limitează la nivelul de supraviețuire. Se poate afirma că membrii acestui grup vulnerabil ar fi captivi și limitați de o abordare orientată

spre prezent, în direcția obținerii unui loc de muncă în detrimentul continuării pe termen lung a studiilor (McNamee & Miller, 2004).

Într-un alt studiu, 57,6% din părinții romi au declarat că cel puțin unul din copiii lor a abandonat școala, 21,1% aveau doi copii în situație de abandon sau neînscrisere (Surdu, 2011, p.31). 44,2% din copiii de grupa 7-11 ani nu erau înscriși în nicio formă de educație, în timp ce 64,6% din copiii din grupa 12-16 ani erau în situație de abandon. Cele mai frecvente motive de abandon erau cele economice (41,8%), absența părinților sau indiferența părinților față de școală (27%), deficiențe ale sistemului educațional (discriminarea – 12,5%), boala sau incapacitatea (9,8%), căsătoria timpurie (6,6% – doar fete în această situație) (Surdu, 2011, p.51). Dintre copiii care au abandonat școala, 47,6 % au repetat clasa o dată, 38% au repetat clasa de două ori, iar 12% au repetat clasa de trei ori. În categoria de vârstă 12-16 ani, munca în gospodărie este motivul principal de abandon pentru o treime din respondenți, în timp ce „inutilitatea școlii” a fost menționată ca motiv de abandon în 21,1% din cazuri (Surdu, 2011, pp. 6-7).

Matricea conceptuală construită în figura de mai jos (figura 12) explică acești factori care influențează participarea romilor în învățământul superior, prin îngustarea căilor de acces la educație. Partea de sus explică fluxurile sistemice care alimentează excluderea, abandonul, calificarea precară și sărăcia (în cazul comunităților tradiționale), în timp ce „adaptarea culturală” mărește șansele de succes și calitatea rutei educaționale a copiilor romi.

VI.1.4. Strategii pentru integrarea romilor

Prima strategie elaborată de către Guvernul României vizând integrarea romilor a fost lansată în 2001 de către Ministerul Informațiilor Publice cu titlul „Strategia Guvernului României

pentru îmbunătățirea situației romilor”, adoptată prin HG 430/2001. Atunci Guvernul și-a asumat responsabilitatea de a aloca granturi de studiu de la bugetul de stat pentru acești romi la nivel de liceu și universitate. Cu toate acestea, până în 2009 nu a fost realizată nicio evaluare de impact a acestor granturi de studiu în rândul tinerilor romi cărora li se adresează, cu excepția unui raport de implementare a Strategiei Naționale elaborat de către Ministerul Educației, la un an de la adoptarea acesteia. Acest raport indica crearea unui departament pentru educația în limba minorităților din cadrul Ministerului Educației, precum și inițierea unor programe cu scopul declarat de a facilita accesul copiilor romi la educație. Cu toate acestea, multe dintre prevederile strategice sunt încă neimplementate: acordarea unei mese gratuite pe zi pentru acești copii, implicarea părinților acestora în educația copiilor (organizarea a minim două întâlniri între ei și cadrele didactice ale elevilor), organizarea de cursuri de recuperare / intensivă pentru ca această categorie de tineri să recupereze diferențele față de majoritatea elevilor/ studenților.

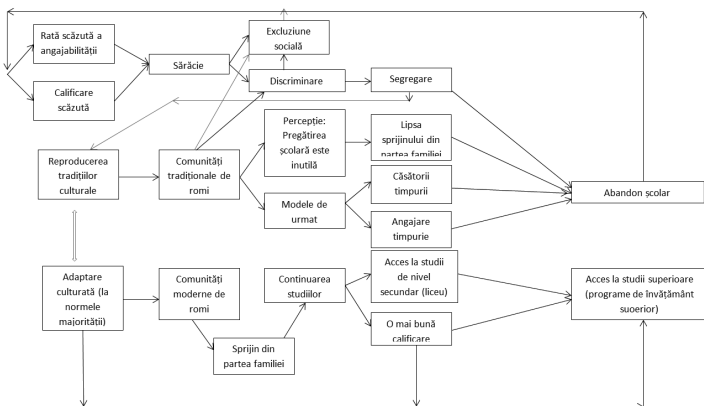

Figura 12 – Matrice conceptuală prezentând complexul de factori care influențează accesul și succesul în educație al romilor

Următoarea strategie a fost elaborată zece ani mai târziu, în 2012, și a fost publicată în Monitorul Oficial nr.6/12 ianuarie 2012, fiind bazată pe rezultatele „Riscuri și inechități sociale în România” (Preda, 2009). Strategia prezintă numeroase avantaje comparativ cu cea anterioară: este elaborată în cooperare de mai multe ministere, este bazată pe rapoarte de cercetare comprehensivă, definește fenomene negative precum excluderea și segregarea ca fiind opuse obiectivelor de incluziune socială, face diferența între obiective și priorități sau direcții de acțiune, și completează inventarul de măsuri cu rezultate dezirabile și indicatori.

Locurile special rezervate pentru romi au fost inițiate ca un program pilot în 1992/1993 de Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, și au fost introduse ca politică în 1999-2000. „Locurile speciale pentru romi” reprezintă o politică de creștere a accesului studenților romi la învățământul superior, prin alocarea de granturi de studiu acestor studenți, de la bugetul de stat (ce le acoperă astfel taxele de studiu). Numărul de granturi de studiu pentru studenții romi (mai popular cunoscute sub denumirea de „locuri speciale pentru romi”) – locuri „la buget” – se alocă fiecărei universități prin Hotărâre de Guvern, iar instituția de învățământ superior este responsabilă cu distribuirea locurilor alocate în interiorul universității, între facultăți și programe de studiu. Ele nu presupun împărțirea granturilor de studiu („locurilor la buget”) scoase la concurs de către universitate pe criterii de merit (de obicei, alocate în baza rezultatelor de la examenul de admitere), ci se alocă suplimentar acestora. Fiecare universitate, în baza autonomiei universitare, le împarte între facultăți și programe de studiu, pentru ele concurând potențialii candidați de etnie romă care trebuie doar să obțină media minimă necesară admiterii. Este de menționat faptul că și în cazul acestor locuri „bugetate”, ca și în situația restului locurilor la buget, dacă există mai mulți candidați decât locuri disponibile,

selecția se face în ordinea descrescătoare a rezultatele obținute în urma procesului de admitere, de către candidați. Dacă, în schimb numărul de candidați este mai mic decât numărul de locuri disponibile, sunt selectați toți cei care îndeplinesc condițiile minime de admitere setate de către universitate, urmând ca instituția să scoată la concurs locurile rămase neocupate. Locurile rămase neocupate la finalul tuturor sesiunilor de admitere, dintr-o universitate, se consideră „pierdute”, adică universitatea nu mai primește fondurile aferente acelor granturi de studii de la Ministerul Educației. Aceasta înseamnă că ele nu se pot transfera restului de studenți.

VI.2. Particularități metodologice și cadrul de analiză

Datele utilizate, prezentate și discutate în această secțiune au fost colectate prin intermediul cercetării de birou (*desk-research*) derulate de echipă privind reglementările în vigoare și studiile anterior realizate în domeniu, precum și cu ajutorul unor formulare completate de către reprezentanți ai universităților (prin completarea formularului prezentat la Anexa 3) incluse în analiză ca și studii de caz. Datele colectate prin intermediul acestui formular au fost completate cu datele calitative colectate prin intermediul derulării unor interviuri semi-structurate organizate pe durata vizitelor de studiu la cele opt universități selectate ca studii de caz, precum și cu date calitative și cantitative colectate prin intermediul unui chestionar online de percepție (anonim). Interviurile au fost organizate cu: rectori, prorectori, decani, cadre didactice, studenți, Directori Generali Administrativi, directori de cămine-cantine, coordonatori de centre de consiliere și orientare în carieră, etc. Au fost intervievați în total 156 de persoane, dintre care 64 de studenți (dintre aceștia, 19 au fost beneficiarii locurilor special rezervate pentru romi) (Anexa 5).

Pentru construirea cadrului de analiză, cinci variabile centrale au fost considerate relevante: perspectiva universității față de accesul grupurilor vulnerabile și în particular al romilor în învățământul superior, mecanismele de informare și acces pe locurile special rezervate pentru romi, evoluția și monitorizarea studenților admiși pe locuri special rezervate (ca etape de implementare ale politicii), dar și două alte variabile de egală importanță: atitudinea profesorilor, a staffului și a celorlalți studenți cu privire la politică și la beneficiari, precum și perspectiva beneficiarilor. Fiecare dintre aceste cinci variabile a fost operaționalizată într-un set de criterii (între cinci și opt criterii în fiecare caz, în total 32 de criterii) care, însumate, reflectă profilul particular al universității în aplicarea politicii publice a cărei eficiență este investigată (Anexa 6). Datele privind politica pentru romi și atitudinea membrilor comunității academice față de această politică, au fost prelucrate apoi prin analiză fenomenologică, care presupune: selectarea datelor relevante pentru acest segment al cercetării în coloana centrală, înregistrarea comentariilor în coloana din dreapta, și în final identificarea temelor recurente în partea din stânga. Apoi, temele recurente au constituit baza dezvoltării interpretării din subcapitolele următoare (oferind posibilitatea de a identifica asemănări și divergențe în cazul celor opt universități investigate). Pe de altă parte, profilul concret al universității în domeniul politicii publice investigate s-a realizat prin bifarea criteriilor cu „da”, „nu”, sau „x” în cazul în care datele colectate prin chestionare sau interviuri nu au oferit nici o informație pentru criteriul respectiv (rezultatul este redat în Anexa 7). Analizele și interpretările din acest capitol vor fi urmate de recomandări pentru fiecare tip de caz investigat.

VI.3. Analiza datelor. Particularități ale implementării politicii locurilor special rezervate pentru romi

VI.3.1. Perspectiva universităților față de problematica grupurilor vulnerabile/ problematica romilor

Variabilitatea ridicată observată la implementarea unei politici de echitate la nivelul universităților a fost dovedită în capitolul introductiv. Mai mult decât atât, în cazul locurilor special rezervate pentru romi, riscurile ca exemplele de mai sus să se concretizeze sunt mari pentru că, pe de o parte, politica nu produce consecințe sau beneficii imediate materiale iar cele produse pot fi ușor considerate „neimportante” și, pe de altă parte, beneficiarii fac parte dintr-un grup social controversat. Așadar, în analiza perspectivei universităților s-a urmărit problematica grupurilor vulnerabile în principal pe postul de componentă a viziunii universității cu privire la egalitatea de șanse în învățământul superior, iar problematica propriu-zisă a romilor a fost urmărită doar când a existat o opinie articulată.

Interviurile au demonstrat, în această privință, existența unor variabile secundare relevante pentru interpretarea perspectivei universității:

a. Domeniul de specializare al universității

Ca domenii de specializare, putem întâlni „universități generaliste” (compuse din facultăți și specializări extrem de diverse, de obicei tipice pentru un centru universitar tradițional, indiferent de mărime) și „universități specifice” unui anumit domeniu

(economic, tehnic, medical, agronomic, umanist). Din cele două tipuri, profilul specific influențează cel mai mult perspectiva în domeniul echității: de exemplu, două din cele patru universități cu profil specific din lotul celor opt universități investigate (și chiar și una din cele generaliste) au declarat, direct sau indirect, că **specializările oferite fie nu atrag anumiți candidați din grupurile vulnerabile, fie se constituie, prin disciplinele dificile, în obstacole pentru finalizarea studiilor de către studenți proveniți din grupurile vulnerabile.**

b. Mediul în care este situată universitatea

Dezvoltarea și prosperitatea unei universități din România a ajuns să depindă extrem de mult de mediul în care se află situația. Diferențele de dezvoltare create atât între provinciile istorice românești, precum și decalajele între medii de proveniență (rural; urban mic; urban mare) își pun amprenta asupra întregului proces educațional și pe caracteristicile instituționale. Astfel, din lotul universităților investigate, trei se aflau în regiuni ce apar frecvent în statistici ca fiind cu nivel economic redus, rată de șomaj mare, rată de abandon școlar mare, de aceea pot fi considerate defavorizate (dintre care una într-o capitală de regiune, iar celelalte două într-un mediu care doar teoretic se poate numi urban mare), iar una se afla în regiunea centrală a țării dar, datorită concurenței unor centre mari, bazinul de adresabilitate și de selecție al candidaților era relativ îngust. Celelalte patru universități se aflau în centre urbane mari și în centre universitare tradiționale, ceea ce le oferea un acces mult mai bun pentru recrutarea candidaților. Acest aspect este relevant pentru implementarea politicilor vizând creșterea echității, în măsura în care mediul ar influența perspectiva la nivel de management. Astfel, cercetătorul s-ar putea aștepta ca o universitate situată într-un mediu mai sărac (regiune defavorizată

sau un centru universitar non-tradițional, mai puțin dezvoltat) să mizeze mai mult pe politicile de echitate și să promoveze o ofertă specifică pentru grupuri defavorizate (ai căror membri pot fi probabil identificați în bazinul de selecție al universității). După cum se va vedea în continuare, rezultatele cercetării au arătat o situație opusă: în cadrul lotului investigat, **universitățile din centrele urbane mari și tradiționale au o perspectivă coerentă și mizează mai mult pe o ofertă specifică pentru grupuri vulnerabile (caz în care probabil și mediul acționează ca un stimulent pentru acești potențiali studenți) mai degrabă decât cele din centrele urbane mici și caracterizate de o situație financiară precară a mediei locuitorilor.**

c. Resursele de care dispune universitatea

În lotul de universități din cercetarea de față, au existat mai multe tipuri de universități: majoritatea au fost universități tradiționale, majoritatea cu o bază materială dezvoltată (mai puțin două dintre ele) dar, ca posibilități materiale, una dintre ele a ieșit în evidență. După cum a reieșit din interviuri, chiar și în cazurile cu resurse limitate se poate realiza o corelare a resurselor astfel încât eficiența exploatării lor să fie maximă (ceea ce ar prezenta o bază bună pentru implementarea politicilor de echitate).

Revenind, după discuția acestor trei variabile auxiliare ale profilului, la perspectiva universității asupra grupurilor vulnerabile și a politicilor pentru creșterea accesului și echității în învățământul superior, observăm mai multe tipuri de abordare a grupurilor vulnerabile. Primul pas în acceptarea și promovarea unor politici în domeniul echității îl constă conștientizarea problematicei grupurilor vulnerabile și identificarea lor. În acest sens, **o mare parte a universităților din lot a demonstrat fie o slabă preocupare**

pentru acest subiect, fie o definiție și o identificare limitată a grupurilor vulnerabile (în mare parte doar pe baza criteriului material), fie (în privința politicii locurilor special rezervate pentru romi) o preferință pentru o altă categorie defavorizată. Alături sau ca opoziție față de categoria candidaților romi, au fost menționați cu cea mai mare frecvență: candidații/ studenții din mediul rural, candidații/ studenții cu situație materială precară, copiii orfani și cei din centrele de plasament. Cu o frecvență mai redusă și adesea după o întrebare ajutătoare (Q: *Credeți că studenții cu dizabilități sunt o categorie defavorizată?*) au fost menționați studenții cu dizabilități (însă în primul rând se menționa handicapul locomotor, ceea ce indica o cunoaștere vagă a nevoilor acestei categorii și o stereotipizare) și studenții cu boli cronice. Alte categorii (candidații cu handicap invizibil, studentele mame, candidații care au crescut cu părinți în străinătate) au fost menționate mai rar sau deloc.

Dintre cele opt universități, șapte au menționat în interviuri existența unor măsuri adoptate în plan intern destinate unor categorii defavorizate. Anvergura acestor măsuri era diferită, de la flexibilizarea examenelor până la scutirea de taxă de admitere pentru studenți cu dizabilități. În cadrul a două universități (U1 și U4) s-au prezentat măsuri specifice de sprijin material pentru studenții din grupuri defavorizate/ studenți ocupanți ai locurilor special rezervate pentru romi. Astfel, U4 era orientată mai puternic către sprijinul studenților cu lipsuri materiale, oferind opțiunea de a lucra în campus în schimbul accesului la diverse facilități (cămin, cantină), în timp ce în U1 s-a amintit colaborarea cu mediul non-profit:

Dintre universitățile menționate, universitatea U5 și universitatea U8 au inclus grupurile vulnerabile în mod explicit în viziunea universității – iar una din cele două universități, U8, avea o politică internă pentru sprijinul romilor.

În lotul investigat, patru universități au demonstrat, în interviurile colectate, fie o lipsă de interes pentru politicile de creștere a accesului și echității, fie experiența redusă a interacțiunii cu candidații romi datorită specializării, fie existența unor inițiative adresate romilor sau studenților cu dizabilități, cu impact redus, fie, în fine, opoziția directă față de politica locurilor special rezervate (pentru romi sau orice altă categorie defavorizată):

Mai bună decât echitatea este selecția naturală; orice altceva este discriminatoriu; performanța primează înaintea egalității de șanse (U7).

În enumerarea și compararea oportunității sprijinului pentru diferite categorii defavorizate, s-a putut identifica o respingere subiectivă a sprijinului pentru etnicii romi, cu preferință pentru alte categorii considerate „mai” defavorizate:

Studenții proveniți din grupuri vulnerabile, pe care i-am putut identifica de la înscrierea la admitere, s-au bucurat de flexibilitate din partea universității în ceea ce privește procesul de admitere (de exemplu li s-a permis să dea un examen oral în locul celui scris dacă acest lucru le era dificil) (...). Grupurile vulnerabile sunt copiii din centre de plasament, orfanii, aceștia sunt categoriile cele mai dezavantajate, care ar trebui sprijinite. Etnicii romi ar trebui judecați după situația lor de acasă (U3).

Atitudinea descrisă în cazul menționat (U3 – universitatea oferea specializări într-un domeniu restrâns și care nu era preferat de candidații romi) vine în contradicție cu faptul că numărul de studenți înscriși pe locurile special rezervate pentru romi era foarte redus – așadar, reflecția nu venea în urma unei experiențe directe, ci era o opinie neinformată.

Analiza interviurilor a permis identificarea mai multor tipuri de perspective în privința aplicării politicilor de echitate în universitate.

- a. O parte dintre **universitățile cu profil specific** (cu domeniu de specializare restrâns) **au invocat lipsa experienței** (faptul că relativ puțini romi apelează la locurile special rezervate). În aceste cazuri, perspectiva față de politică a fost analizată prin prisma perspectivei exprimate față de grupurile vulnerabile. Aceste universități au demonstrat fie o cunoaștere vagă a problematicii grupurilor defavorizate și căutarea de soluții individuale pentru fiecare caz (U3), fie o definiție limitată a grupurilor defavorizate exclusiv la cele cu probleme legate de situația materială (U2) și o lipsă a experienței cu candidați de etnie romă – datorată în mare parte specializărilor nepopulare printre studenții de origine romă, fie o lipsă de interes pentru politicile în domeniul echității, datorită situării într-un centru urban mare, universitar tradițional, cu multe oportunități. Pe de altă parte, cu un profil specific de această dată preferat de candidații de origine romă, U8 s-a situat la extrema opusă, fiind cea mai avansată universitate la nivelul politicilor de echitate în domeniul accesului:
- b. Universitățile cu profil generalist au demonstrat o diferențiere de atitudine conform tipului de mediu în care se află situate: universitatea din mediul urban mare (U5) a demonstrat includerea problematicii grupurilor defavorizate și implicit a politicilor în domeniul echității în viziunea universității, făcând pași concreți către diversificarea ofertei educaționale și accesibilizarea învățământului. Celelalte trei universități, situate în medii defavorizate (U1, U7) sau cvasi-defavorizate (U4) au demonstrat fie o implementare pasivă a politicii locurilor rezervate pentru romi și cunoașterea punctuală a unor cazuri de studenți romi (U1), fie o cunoaștere neomogenă a aspectelor legate de integrarea grupurilor vulnerabile în învățământul superior corelată cu

un nivel redus de accesare a locurilor speciale pentru romi (U4), fie o eliminare vizibilă a problematicii grupurilor vulnerabile din strategia universității, corelată cu o tratare individuală a cazurilor (U7).

VI.3.2. Obstacolele percepute în accesul pe locurile special destinate romilor

În ceea ce privește mecanismele de informare și acces pe locurile special rezervate pentru romi, acestea sunt un aspect care reflectă gradul de implementare a politicii. În cazul celor opt universități din lotul studiat, în urma variabilității profilurilor (descrisă în secțiunea anterioară) așteptările ar putea fi legate de diferențe în ceea ce privește mecanismele de promovare. Însă datele colectate relevă, dimpotrivă, o uniformitate a acestor mecanisme, și – ca notă dominantă – **lipsa unei promovări specifice pentru locurile special rezervate pentru romi**. Modelele de promovare în universitățile studiate implică caravane de prezentare, anunțuri pe site-ul facultății, distribuire de materiale informative, etc. Cu privire la locurile special rezervate pentru romi, răspunsurile celor intervievați au invocat lipsa necesității de promovare specifică:

Comunicăm cu organizațiile de romi, care au venit spre universitate și nu a fost nevoie de promovare specială până acum (U3). Nu există o promovare specifică a locurilor speciale pentru romi, doar asociațiile realizează acest lucru (...). Există un mail la care pot cere informații (U1).

Nu se face o promovare specială – dar există un anunț pe site, există ziua porților deschise (U6).

Dincolo de argumentele invocate (care s-au referit mai mult la inițiativa ONG-urilor de romi și la existența unor trasee de informare folosite de beneficiari), aspectul care s-a desprins în această

privință conturează **o atitudine pasivă din partea universităților, care așteaptă să vină solicitanții către universitate, nu iese în întâmpinarea lor cu informație și nici nu adaptează informația la nevoile lor:** „Există interes, sunau și întrebau dacă mai există locuri.” (U2)

Excepțiile de la regulă au fost reprezentate de cazurile universităților U4, U5 și U8. Universitatea U4 organizează olimpiadele de limba romani de nivel național pentru a intra în contact cu tineri romi, potențiali candidați pentru locurile speciale pentru romi și pentru a iniția astfel o relație de comunicare cu aceștia, sperând ca astfel să îi aducă mai aproape de universitate, de ocazia de a adresa întrebări privind aceste locuri.

Universitatea U5, pe de altă parte, a organizat întâlniri cu candidații romi interesați și are pe site o secțiune special rezervată pentru romi:

Pe site-ul universității există o secțiune specială pentru romi. Ei știu, în principiu. Întâlniri cu organizațiile care îi reprezintă pe romi. Însă nu știm ce capacitate de creștere a diseminării mesajului au (sunt rugați să aducă și potențialii studenți) (U5).

Potențialii candidați nu se prezintă la înscrierea pentru admitere, deși am fost foarte proactivi în a-i atrage: am organizat întâlniri cu organizațiile de romi pentru a le solicita ajutorul în privința promovării acestor locuri. Și am flexibilizat procesul de admitere pentru acești studenți încât ei pot să vină la facultate manifestându-și interesul pentru un anumit domeniu, iar universitatea alocă locuri către facultatea pentru care există cerere (U5).

O altă excepție pozitivă în privința promovării și proactivității este reprezentată și de cazul universității U8, care a realizat mai mult decât promovarea locurilor, a inițiat contacte cu liderii locali ai comunităților tradiționale de romi și a încercat să îi atragă efectiv

pe romi către aceste locuri special rezervate (atât cele de la stat cât și cele acordate din fonduri proprii):

Consider că un grup dezavantajat sunt tinerii romi, care sunt slab pregătiți, de aceea scoatem locuri speciale pentru ei, să existe minim 1 loc/specializare (suplimentăm locurile primite de la MEN cu locuri pentru care universitatea noastră subvenționează grantul de studiu) și exista mobilitate între locuri (le ducem acolo unde e concurența cea mai mare) – singura condiție este să ia peste 5 (locurile date din fonduri proprii, dacă nu sunt ocupate, sunt date românilor) (U8).

Noi încercăm să facem anunțurile cât mai curând cu putință și să anunțăm cu mai mult de 6 luni înainte de scoaterea lor la concurs, chiar dacă nu știm câte primim de la Minister sau cum vor fi în final repartizate/specializări (anunțăm întâi o repartiție orientativă de un loc/specializare urmând să le relocalizăm între specializări în funcție de cererile primite din partea potențialilor candidați) (U8).

În ceea ce privește modul de repartizare a locurilor pe diferitele specializări, majoritatea universităților au dat dovadă de flexibilitate, fie prin consultarea candidaților interesați de diferitele specializări, fie prin repartizarea proporțională și redistribuirea în cazul în care există interes pentru o altă specializare (U1, U4, U6). **În general ele se distribuie în funcție de preferințele manifestate de către studenți** (U7, U8, U5, U4) pentru un anumit program de studiu și în funcție de cifra de școlarizare (U2). Așadar, eventuala rigiditate sau neadecvare a repartiției nu se regăsește printre obstacolele care limitează eficiența acestei politici.

În ceea ce privește gradul de ocupare al locurilor special rezervate pentru romi, situația este extrem de diferită de la o universitate la alta. Astfel, în câteva universități ocuparea locurilor se face în proporție de 3/4 sau în întregime (U1, U6, U8), pentru altele este de 2/3 (U3), iar pentru altele proporția este de aproximativ

jumătate (U4, U5, U7). Această situație este consecința unui complex de variabile: în unele cazuri, cum s-a menționat mai sus, există promovare, iar în altele nu; de asemenea, diferența între specializări face ca în unele universități să existe concurență dar să nu existe o rată de promovabilitate foarte mare la examenul de admitere (cazul U2, care este o universitate cu profil specific).

În continuare, situația devine din nou uniformă cu privire la mecanismele de admitere. În toate cazurile, **s-a raportat o colaborare bună cu instituțiile locale și cu asociațiile pentru romi** (o colaborare mai bună decât media s-a înregistrat în cazul universităților U5 și U8). **Formalitățile de obținere a actelor și de depunere a dosarului s-au desprins, din interviu, a fi relativ simple** (un singur drum la asociația/ instituția locală, respectiv acte ușor de procurat pentru dosarul de admitere). Așadar, **nici birocrăția procesului de admitere** (invocată în studiile anterioare privind eficiența locurilor special rezervate pentru romi în perioada anterioară, până în 2009) **nu se regăsește între barierele care limitează eficiența politicii locurilor special rezervate pentru romi.**

Întrebați care consideră că sunt barierele sau obstacolele în calea ocupării acestor locuri, responsabili intervievați au indicat mai multe cauze percepute, de la profilul universității până la barierele culturale:

Studentii din grupurile vulnerabile probabil optează pentru alte tipuri de programe de studiu. Ar putea să mai fie vorba de cultură, mediu, bani, dar și faptul că nu finalizează liceul cu promovarea examenului de Bacalaureat. Unii studenți nu își declară etnia și nu optează pentru aceste locuri, nedorind practic să iasă în evidență față de majoritate (U2).

Nu știm, dar am putea să ne gândim la lipsa lor de interes pentru școală din cauza experienței culturale, ca o potențială cauză pentru care ei nu aleg să urmeze învățământul superior (U5).

O explicație mai complexă asupra obstacolelor specifice care obstrucționează accesul romilor la învățământul superior a fost oferită în vizita de studiu în universitatea U5:

În primul rând, romii au probleme de comunicare – se izbesc de la vârste foarte mici de respingere și în plus nu finalizează prea mulți școala, iar problema nu este a celor care intră la liceu pe locurile speciale, ci a celor care nu ajung să beneficieze de acest sprijin întrucât nu finalizează stadiile inferioare de educație (prin absolvire). Romilor le este teamă, sunt obișnuiți să fie repeziți și se miră când sunt tratați cu respect – probabil alții nu trec peste această timorare, de aceea vin de multe ori cu directorul organizației non-profit [care le dă adeverința, n.n.](U5).

Alți respondenți (universitate din centru urban mare) nu percep existența unor obstacole, neînțelegând, de fapt, nevoile acestui grup vulnerabil:

Nu ar exista obstacole pentru romi să ajungă la facultate, există locuri, burse, au toate șansele să ajungă să se înscrie. Mai departe au toate șansele, depinde de ei. Obstacolele – vin din prisma faptului că au și joburi și școală și le e greu să o urmeze. A doua – dacă mama și tata mă susțin bine, dacă nu, nu mai fac (U6).

O singură opinie a legat, în mod întemeiat, neocuparea locurilor de lipsa unei promovări corecte și adaptate publicului:

Probabil (neocuparea locurilor – la alte facultăți) se datorează ineficienței universității de a anunța din timp existența acestor locuri. Poate studenții nu deschid paginile de internet ale universităților – unde se postează informații privind aceste aspecte (U8).

Frauda în accesul la bursele sociale se constituie în obstacol indirect și pentru politicile de locuri rezervate pentru romi, determinând scăderea popularității acestui gen de măsuri în rândul membrilor comunității academice, care devin sceptici că aceste

politici își ating grupul țintă suspectând faptul că aceste beneficii nu ajung la cei care au cu adevărat nevoie, ci la cei care știu să speculeze situația (pentru că se creează suspiciunea generală din partea actorilor responsabili din universitate că o facilitate oferită de stat este exploatată pe nedrept și obiect al fraudelor):

Frauda la bursele sociale: unii mai mint de exemplu, fac cerere de gratuitate cu venit zero, dar nu au unde să își parcheze mașina. Unii studenți căminiști au lucruri de lux în camera (au familii înstărite sau lucrează) și au mașini mai de lux decât profesorii (U2).

Nu găsim soluții pentru cei care declară venit zero [pentru a obține bursa socială, n.n.] și vin la facultate cu mașini de lux (U1).

Așadar, obstacolele percepute sunt variabile de la un tip de mediu academic la altul, de la cauze psiho-sociale precum lipsa de interes sau evitarea etichetării, la cauze obiective precum scăderea procentului de absolvenți de liceu cu diplomă de bacalaureat sau la neatractivitatea unor profiluri, sau promovarea neadecvată a locurilor în cadrul ofertei academice generale.

VI.3.3. Evoluția și monitorizarea evoluției studenților admiși pe locuri speciale pentru romi

Din răspunsurile primite în timpul vizitelor de studiu și corelarea datelor existente, tabloul conturat este că **nu există o monitorizare specifică a studenților care ocupă locurile special rezervate pentru romi**, nici în ceea ce privește abandonul nici în ceea ce privește calitatea rezultatelor sau problemele, iar datele colectate în mod tradițional de către universitate vizând acest grup (ca răspuns la solicitările transmise de către finanțator sau autoritățile naționale de management) sunt insuficiente pentru a analiza

evoluția academică a acestora sau pentru a fundamenta acțiuni suplimentare de sprijin de la nivel de universitate. În lipsa unor date sociologice valide, deciziile luate la nivelul comunității academice se bazează pe opiniile și percepțiile membrilor acesteia:

Nu există mecanisme de monitorizare a performanței studenților din grupurile vulnerabile. Singurul tip de activitate directă de consiliere-monitorizare cu studenții din aceste grupuri se face doar prin departamentul de orientare în carieră și de tutorii facultăților (de an și de grupă) (U1).

Nu se face o monitorizare specială a studenților romi (U3).

Din păcate aproximativ jumătate dintre cei care ocupă aceste locuri nu își finalizează studiile prin absolvire și obținerea diplomei (U4).

În al doilea rând, **abandonul acestora nu depășește nivelul abandonului pentru celelalte categorii de studenți** (ba chiar, în general, este mai scăzut)⁶:

Procentul de studenți ce finalizează cu succes din rândul celor ce accesează locurile speciale pentru romi este similar cu cel al majorității (nu am observat diferențe) – ei se încadrează în media generală (U5).

Abandonul este mic – foarte puțini abandonează, mai ales că au optat – sunt determinați – accesează pentru prima dată facultatea, știu ce vor (U1).

Cu toate acestea, în cazurile existente de abandon, cauzele acestuia par a nu fi diferite la studenții romi față de cele invocate de majoritatea studenților:

Nu sunt cauze diferite ale abandonului la studenții din grupurile vulnerabile față de cele ale celorlalți studenți. Ei fie nu fac față

⁶ Este de menționat faptul că acestea sunt de asemenea opinii exprimate de către cei intervievați în timpul vizitelor de studii și nu concluziile analizei unor date.

cerințelor prea ridicate ale programelor de studiu, fie se răzgandesc și se înscriu în anul următor la alte programe (U4).

O altă temă discutată cu respondenții a fost integrarea și comportamentul studenților care au ocupat locurile rezervate romilor. În totalitate, răspunsurile au indicat o integrare adecvată (chiar fără sprijin) și un comportament pozitiv al beneficiarilor acestor politici:

Nu [n.a. monitorizăm comportamentul sau integrarea acestor studenți], însă din percepția mea cam 80% dintre ei finalizează și merg și la master (solicită informații legate de existența acestor locuri speciale și la master, chiar dacă ele nu există) (U7).

Acești studenți [n.a. care au accesat locurile speciale pentru romi] s-au integrat bine și ne înțelegem bine cu ei. Nu au probleme majore cu examenele (U7).

Studenții romi [aceia care ocupă locuri speciale pentru romi dar și cei ce nu își declară etnia] se comportă ca media studenților (U6).

Nu am avut probleme cu studenții romi, nici de disciplină, nici legat de cultura lor (U4).

[S-au integrat] ușor, fără probleme – nici n-am știut de existența lor printre noi, pentru că nu au fost tratați diferit (U1).

Un alt aspect sensibil în asistența post-admitere este reprezentat de **orientarea studenților din grupurile vulnerabile către centrele de consiliere și orientare, care ar putea reprezenta soluția pentru rezolvarea eventualelor probleme emoționale** (ex. de integrare sau motivare) sau de adaptare cu care s-ar confrunta. Din păcate, **asistența în acest sens lasă de dorit** din mai multe motive: multe din centrele de consiliere și orientare la nivelul universităților sunt recent înființate sau funcționează cu resurse relativ reduse (de multe ori apelând la soluții interne de ocupare a necesarului de resurse

umane, fără a avea alocat un consilier permanent, fără proiecte derulate independent, fără un spațiu propriu disponibil permanente, fără resurse specifice proprii etc.). A existat o variație mare în lotul de universități studiate în ceea ce privește: organizarea și dotarea cu resurse a acestor centre, numărul și experiența specialiștilor care lucrează, tipul de proiecte pe care le desfășoară, aplecarea către nevoile studenților și nivelul de accesare. Cu toate acestea, un punct comun este reprezentat de mecanismele de informare și de atragere ale studenților (ale tuturor studenților) către aceste centre care sunt în toate cele opt cazurile, deficitare:

Nu există astfel mecanisme pentru atragerea studenților către CECOP. Nu am făcut încă un sondaj pentru a putea ține o evidență a celor cu nevoi speciale, dar este în plan să contribuim la creșterea gradului de conștientizare în rândul membrilor comunității academice despre problemele acestor grupuri (U2).

Această lipsă de conectare a centrelor de orientare și consiliere cu eventualele probleme ale studenților din grupurile vulnerabile se produce pe fondul conectării scăzute cu majoritatea studenților. O serie de studenți (din categoria majorității) în întâlnirile din cadrul vizitelor de studiu au declarat că nu știau sau nu au recurs niciodată la serviciile centrului de consiliere și orientare:

CECOP nu este popular deoarece oferă servicii nepopulare și insuficient promovate și au personal puțin. Acestor probleme li se adaugă amplasarea centrului – care ar putea reprezenta o problemă de accesibilitate (U5).

Știm că există, dar nu am apelat la serviciile lor, deși știm că asigură consiliere psihologică (U4).

Au existat totuși, în lotul de universități incluse în studiu, două centre de consiliere mai dezvoltate: la universitatea U7 (mai dezvoltat în realizarea de studii socio-psihologice și în lucrul cu voluntarii) și la universitatea U8 (mai dezvoltat în acordarea de servicii de

prevenire a abandonului și în orientarea profesională spre sfârșitul facultății). În acest al doilea caz, eficiența centrului a fost apreciată la un nivel ridicat de alți respondenți din cadrul universității:

Da, îi trimitem la acest centru, în special pe cei care vor să abandoneze studiile, pentru motivare și încurajare. Cam 20-30% dintre studenți ajung astfel să se adreseze centrului cel puțin o dată. Din câte știm noi, studenții apelează la serviciile acestui centru și pentru orientare către o specializare, în ultimul an de studiu (peste 60-70% dintre studenți) (U8).

Din păcate, din răspunsurile primite a reieșit că studenții din grupurile vulnerabile nu au accesat prea mult serviciile acestor două centre. Astfel, în primul caz au fost menționate doar cazuri individuale de studenți cu dizabilități, iar în al doilea caz, studenții romi nu apelează la centru din cauza lipsei de informare. Din discuțiile purtate în cadrul celor opt universități a reieșit faptul că, atunci când studenții romi apelează totuși la serviciile unui centru de consiliere din cadrul universității, aceștia o fac pentru a cere sfaturi legate de promovarea unor discipline mai grele, nu invocă probleme legate de discriminare:

Studenții romi – mai revin că au probleme, nu au promovat un examen, cer sfaturi. (...) Niciodată nu au venit cu plângeri de situație de discriminare – nici la asociația studentască. Nu au avut niciodată depresii sau probleme cu presiuni de acasă să renunțe (U6).

În concluzie, **mecanismele de monitorizare după admiterea pe locuri special rezervate ar putea fi îmbunătățite pentru toate cazurile de universități – și, de asemenea, serviciile de consiliere și orientare ar putea fi îmbunătățite, precum și accesibilitatea acestora.**

VI.3.4. Cadrul psiho-social al aplicării politicii locurilor special rezervate la nivelul universităților

Cadrul social al aplicării politicii locurilor rezervate pentru romi a fost considerat ca un subcapitol separat în grila de criterii de analiză cu care am operat în cadrul acestui studiu. Alături de cadrul operațional de implementare al unei politici (viziunea universității, mecanismele de acces și de monitorizare), cadrul psiho-social are o importanță egală pentru obținerea unor rezultate complete. În ceea ce privește echitatea și egalitatea de șanse în domeniul academic, drumul este doar la început privind schimbarea atitudinilor și comportamentelor. Introducerea unor măsuri precum locurile special rezervate pentru o categorie de studenți este disputată în cadrul unui sistem în care actorii sunt obișnuiți cu ierarhii pe bază de „merit” și în care excluziunea unor categorii sociale, obișnuită în deceniile anterioare, reprezintă în continuare o atitudine des întâlnită. Așadar, în grila de analiză s-au instrumentat două seturi de criterii care reflectă atitudinea, pe de o parte, a celorlalți actori din universitate și, pe de altă parte, a studenților admiși pe locuri speciale pentru romi.

Atitudinea profesorilor, staffului tehnic și studenților

Atitudinea profesorilor și staffului tehnic este o variabilă importantă în implementarea unei politici – pentru că, oricât ar promova managementul universității o anumită măsură, participarea sau împotrivirea tacită a responsabililor cu implementarea ei are un rol clar în obținerea rezultatelor finale.

În cazul politicii investigate, atitudinea profesorilor și staffului tehnic a oscilat între acceptare și neacceptare, cu un procent

mai mare în favoarea neacceptării (identificată în șase universități din cele opt investigate). Respingerea politicii a fost mai vizibilă în cazul secretarilor generali și a unor membri ai Senatului, decât la membri top managementului universităților. În cazul unora dintre respondenții care au calificat negativ politica locurilor special rezervate pentru romi, aceasta a fost identificată în mod eronat cu favorizarea (fiind acuzată ca „discriminare pozitivă”):

Ceilalți studenți (în afară de romi, n.n) sunt discriminați prin aceste politici. La noi, pentru romi nu se oferă nici facilități nici discriminare, e tratat egal – dacă are o problemă, se adresează decanului ca și ceilalți studenți (U3).

O considerăm politică de discriminare, căci ei s-ar putea descurca și pe locuri normale, exceptând cazurile de probleme sociale. Ei practic intră astfel, în urma admiterii preferențiale, într-o elită (U4).

Din punctul meu de vedere, aceste măsuri nu sunt oportune, având în vedere numărul de solicitări – și mi se pare o discriminare față de români, în general. Nu văd de ce pentru ei ar trebui să avem o grijă prioritară, căci până la urmă beneficiază de aceleași condiții de studiu ca și românii (U7).

Unele din aceste opinii sunt implicit discriminatorii, cum ar fi ideea (desprinsă din afirmația de mai sus făcută de către secretarul universității U4) că romii nu ar putea face parte în nici un caz din „elită” și accesul la studii superioare le facilitează o poziție pe care nu o merită (idee eronată, de altfel, pentru că lărgirea accesului în învățământul superior nu se leagă neapărat de formarea unei elite, ci doar de îmbunătățirea nivelului de educație și de specializare la nivel colectiv). Mai mult, s-a observat din declarațiile înregistrate în părțile anterioare ale studiului faptul că studenții romi nu se deosebeau în privința performanțelor academice de ceilalți studenți,

denotând faptul că între ei și „elită” nu există diferențe majore de capacitate de învățare, determinare și efort depus.

Alte răspunsuri au insistat pe **„orientarea către performanță” ca fiind opusă politicii locurilor special rezervate pentru o categorie de studenți** (oricare categorie):

Nu i-aș pune pe romi la defavorizați, i-aș pune la categoria care trebuie să facă performanță. Să nu se facă diferențe în funcție de nevoi (U4).

Din nou, această idee este eronată, pentru că nu există o opoziție între cele două tipuri de orientare (performanța și echitatea nu sunt opozabile), și nici nu se susține neapărat în planul evaluării. Nivelul superior de performanță al unei universități depinde destul de puțin de alocarea unui quantum redus de resurse pentru a stimula accesul categoriilor vulnerabile în învățământul superior; pe de altă parte, performanța instituțională ar trebui să se manifeste în toate planurile. Un al doilea argument în această privință se referă la efectele pe termen mediu și lung ale acestor politici din domeniul echității: creșterea coeziunii sociale are ca efect îndepărtat creșterea performanței datorită stimulării nivelului de educație și intelectual general al unor colectivități.

A existat, de asemenea, o atitudine în favoarea generării de politici pentru alte categorii de candidați/ studenți defavorizați (cei din centrele de plasament sau din mediul rural au fost des nominalizați), ca motiv de respingere a politicii investigate (în ideea că pentru romi se întreprind mai multe proiecte pentru integrare, în timp ce pentru alte categorii nu există astfel de măsuri de sprijin).

În ceea ce privește atitudinea studenților cu privire la acceptarea politicii, a fost net negativă (peste jumătate din opiniile exprimate):

Nu sunt de acord cu locurile speciale pentru romi – pentru nici un grup defavorizat, de fapt – este nedrept pentru ceilalți. Beneficiile

trebuie câștigate, nu este corect față de ceilalți studenți de rând (U1).

Nu sunt de acord, este discriminare – romii nu sunt grup defavorizat, orice rom trebuie să se lupte să urce prin forțe proprii pe scara socială. Ar trebui definit ce înseamnă grup defavorizat. Fiecare caz ar trebui investigat (U1).

Ar trebui să candideze cu toți ceilalți studenți – nu ar trebui să se facă diferențe. Sunt bune locurile atât timp cât romii își doresc să candideze. Oricum nu îi tratăm altfel, ar putea să le fie indiferent dacă există sau nu aceste locuri (U4).

Nu suntem de acord. Depinde cum ne uităm la problemă. Dacă considerăm că suntem egali ele ar trebui să nu mai existe, dar ele se păstrează ca o chestie de PR. De fapt, existența acestor locuri speciale pentru romi ne discriminează pe noi (n.r.majoritatea) (U7).

Universitățile în care atitudinea studenților s-a plasat în favoarea politicii (mai ales ca medie a opiniilor grupului) au fost universitatea U2 și universitatea U8:

Politica cu locuri special rezervate romilor este bună, dar insuficientă, pentru că ar fi nevoie de locuri speciale și la nivelele inferioare de studii, pentru ca această măsură să aibă un impact real la nivelul IS. Trebuie intervenit mai mult în viața lor, din partea comunității (U2).

Probabil că este un lucru bun, pentru că copii de etnie romă trebuie încurajați, procentul celor care urmează facultatea este mic (U8).

În celelalte șase universități, cu excepția unor opinii moderat pozitive (U3, U5, U6), atitudinea exprimată a fost rezervată sau negativă (chiar intens negativă, cum a fost cazul președintelui Ligii studenților din cadrul unei universități).

Contradicțiile, precum în cazul U5 (studenții rezervați sau împotriva politicii, profesorii și stafful deschiși și în favoarea politicii)

pot arăta și o discontinuitate în promovarea unor atitudini în plan intern sau o lipsă de transparență în privința implementării sau rezultatelor acestor politici.

Toate aceste rezultate demonstrează că, în fapt, **atitudinile actorilor care se presupune că ar trebui să colaboreze la implementarea unei politici sunt marcate de stereotipuri și concepții greșite cu privire la motivele adoptării sau utilitatea unei astfel de măsuri.** Aceștia nu sunt interesați în aplicarea ei și probabil nu contribuie cu nimic la obținerea de rezultate (spre exemplu, nu sprijină studenții romi în cazul apariției unei probleme punctuale).

VI.4. Percepția studenților care au fost admiși pe locuri speciale pentru romi

Interviurile cu beneficiarii locurilor special rezervate au inclus 19 persoane (șase de genul feminin, 13 de genul masculin) inegal distribuite, care au provenit din patru din cele opt universități vizitate (U2, U5, U6, U8). Convorbirile au oferit opinii clarificatoare atât în privința procesului de admitere, cât și a aspectelor pozitive și a celor negative în implementarea politicii. În primul rând (ca aspect care ar trebui îmbunătățit pe viitor) ar trebui subliniat faptul că beneficiarii cu care s-au realizat interviurile proveneau din comunități moderne (doar patru cunoșteau limba romani și doar doi puteau vorbi limba romani), respectiv din familii de nivel material mediu și ridicat. Întrebați cu privire la nivelul de instruire al părinților lor, majoritatea absolviseră liceul (ceea ce, în cazul romilor, înseamnă apartenența la o pătură superioară). Relativ puțini beneficiari proveneau din familii numeroase (doar cinci beneficiari intervievați aveau mai mult de trei frați, iar din acestea doar doi proveneau din familii foarte numeroase, cu șapte frați). În toate cazurile, s-a raportat că familia i-a sprijinit și s-a bucurat de

înscrierea la facultate. În unele cazuri suportul oferit de familie a fost complet, respectiv erau susținuți pe durata studiilor, fără să fie nevoie să lucreze, sau li s-a închiriat o locuință în cazul în care era nevoie (cinci cazuri din totalul de 19). **Aceste elemente conturează tabloul unui acces inegal al romilor la învățământul superior, acces condiționat de numeroase elemente preexistente: familia cu rezidență în orașul în care se află universitatea, părinți cu nivel de instruire cel puțin mediu sau ridicat, și fără dificultăți materiale mari, și absolvirea unui liceu de nivel cel puțin mediu.** S-a observat faptul că persoanele intervievate au invocat mai multe modalități de sprijin oferite de universități de care acești studenți erau conștienți, accesul la diversele burse și facilități existente, mai puțin camera la cămin (numărul celor veniți la facultate din alte localități a fost mic, în lotul de respondenți), indicând astfel faptul că nu au luat în considerare accesarea acestui tip de facilități, fie din cauza faptului că nu ar fi avut dreptul să beneficieze (locuind în oraș și nefiind eligibili pentru a primi un loc de cămin) sau pentru că nu aveau nevoie (întrucât părinții le asigurau cazarea în oraș pe durata studiilor). Acesta poate fi considerat un proxy pentru un indicator al stării materiale a familiilor din care provin.

Motivația de accesare a locurilor, pentru majoritatea celor intervievați, a fost garantarea unui loc la buget și siguranța accesului la facultate:

Am accesat aceste locuri pentru că este dreptul și responsabilitatea noastră. Din cauza banilor, este un avantaj să nu plătim taxa. Concurăm doar între noi, prin urmare concurența e mai mică și șansele mai mari (U8).

O proporție destul de mică dintre respondenți ar fi intrat pe locuri la buget concurând cu ceilalți candidați (doar doi din cei 19 respondenți). Cei câțiva respondenți proveniți din familii cu situație materială mai bună au declarat că optaseră pentru facultate

oricum și ar fi urmat cursurile chiar dacă nu prindeau un loc special rezervat.

În ceea ce privește modalitatea de informare privind existența acestor locuri la buget, înainte de admitere, a fost invocată desigur de frecvent **continuitatea** (o bună parte dintre beneficiarii intervievați au ocupat locuri special rezervate și la liceu). Pentru toți cei intervievați însă, **sursele informale au fost canalul principal de informare** (prietenii, rude, membri ai unor asociații, studenți mai mari, etc.). Alte surse menționate au fost site-ul universității (în situația în care secțiunea dedicată romilor era actualizată), inspectoratul școlar, mediatori școlari, asociații ale romilor, instituții. Informarea pare să fie, așa cum s-a precizat în analiza promovării realizate de universități, mai degrabă rezultatul unei atitudini active din partea beneficiarilor (beneficiarul care vine către universitate, nu invers) decât o inițiativă a universităților sau a Ministerului Educației (cel care alocă fondurile pentru acoperirea acestor locuri).

Procesul de depunere a dosarului și actelor a fost perceput de majoritatea respondenților ca fiind relativ simplu, realizat fără birocrație și fără dificultăți. O singură respondentă, din cadrul universității U8, a relatat că dosarul i-a fost respins la început din cauza unei ștampile care nu avea forma necesară, dar a reușit să rezolve problema. Astfel de probleme, acolo unde sunt întâmpinate, pot fi asociate cu gradul scăzut (sau în scădere) de încredere în membrii acestui grup vulnerabil sau în capacitatea sistemului (a procedurii) de a evita fraudarea acestui proces, după modelul observat în cazul burselor sociale – ceea ce determină, așa cum explicam și în părțile anterioare, o scădere a popularității măsurilor de sprijin pentru grupurile vulnerabile în general. Pe de altă parte, relația cu stafful tehnic a fost apreciată de respondenți ca fiind satisfăcătoare, iar atitudinea personalului executiv al universității ca fiind mai degrabă neutră.

Solicitați să descrie relația cu colegii și dacă au existat etichetări și tendințe la discriminare, beneficiarii au valorizat inserția lor în colectivul de studenți. Comparativ cu perioada de studii la liceu (în care au întâlnit și s-au confruntat cu tendințe de marginalizare, de etichetare, ironii și atitudini de distanțare, din partea celorlalți) majoritatea beneficiarilor a apreciat viața de student și atitudinea colegilor ca un progres din acest punct de vedere. În cazul universității U8, din cauza politicii interne a universității (locurile suplimentare acordate de universitate și care, dacă nu se completează, se acordă majorității) s-au raportat atitudini de marginalizare:

Colegii au fost mai răutăcioși: ei nu știu ca avem locuri separate, ni se reproșează că am luat locuri din locurile lor. Există și persoane rezonabile care înțeleg, câțiva. Ca în orice grup, unii prieteni și restul dușmani – trebuie să fim diplomați cu aceștia din urmă (U8).

Procesul didactic a fost descris în acord cu profilul universității: mai dificil la universități specializate (U2, U8) și mai ușor la universități generaliste, unde respondenții urmau specializări în domeniul economic și umanist (U5, U6). **În ceea ce privește accesul la servicii de orientare și consiliere, beneficiarii au apărut relativ neinformați cu privire la adresele de mail/ telefoanele de informare, tutorii existenți, sau cu privire la centrele de consiliere din cadrul universităților** (nici în cadrul U5, nici în cadrul U8, deși în cel de-al doilea caz centrul de consiliere este destul de dezvoltat).

În ceea ce privește cauzele abandonului, mai mulți beneficiari au invocat probleme de promovare la unele discipline (dificultatea studiilor) și pericolul de a abandona în anul I (asociat informal cu alegerea eronată/ neinformată sau neconsiliată a specializării de la început). Dialogul cu unul dintre beneficiari (U2) a redat pe scurt secvența abandonului:

Î: Care a fost principala cauză a abandonului? R: Dificultățile materiale, necesitatea de a lucra cu un program de 12 ore. Î: Ați încercat să obțineți o bursă? R: Nu am știut de existența acestei posibilități. Î: Când ați decis să renunțați, v-a informat cineva despre posibilitatea de a îngheța un an și a relua studiile după ce vă rezolvați dificultățile materiale? R: Nu. La secretariat nu m-a întrebat nimeni nimic și nici nu mi-au spus acest lucru. Mi-au dat rapid dosarul cu actele personale înapoi.

Această secvență, corelată cu declarațiile secretarilor generali, **conturează ipoteza unor eforturi scăzute de a sprijini studenții beneficiari ai locurilor special rezervate pentru prevenirea abandonului și rezolvarea unor probleme materiale sau de promovare.**

Întrebați care cred că sunt cauzele pentru care nu se ocupă locurile rezervate pentru romi, beneficiarii au indicat mai multe motive:

Există colegi romi care își ascund identitatea, dar nu știe de ce – poate nu au știut de locuri, nu au vrut (U5).

Le e frică de discriminare, rușine de a nu fi etichetat, există și frica de facultate că e grea, multă materie. Există și probleme cu starea materială, ar mai putea fi cauza că nu valorizează studiile universitare – pentru familiile de romi nu sunt mare lucru (U5).

Persoana responsabilă de la Primărie nu își dă interesul (U8).

Colegii de liceu nu erau informați cu privire la locurile special rezervate pentru romi (U8).

Din 12 colegi înscriși la mentorat, 10 nu au luat bacul (U8).

Așadar, în ochii beneficiarilor, cauzele sunt și psiho-sociale (teama de discriminare și etichetare), dar și culturale (lipsa valorizării studiilor superioare), organizaționale (lipsa informării și promovării) și obiective (eșecul la bacalaureat).

VI.5. Sugestii de îmbunătățire venite din partea respondenților

Respondenții la interviuri au fost de două tipuri: fie au prezentat o rezistență tacită sau declarată față de politica investigată, fie au prezentat o atitudine de acceptare și deschidere (universitățile U2 – doar studenții – și universitățile U5 și U8) mergând până la recomandări de îmbunătățire:

Să se construiască o cultură de acceptare pentru grupurile defavorizate (dacă ei vor fi integrați, orice grup va fi mai ușor integrat) și trebuie făcut ceva începând de la nivel preșcolar (pentru creșterea toleranței). Dezvoltarea voluntariatului și a valorii implicării în situația acestor studenți, aceasta să devină politica tuturor direcțiilor și inspectoratelor școlare. Nu se aruncă bani pe mecanisme fără rost, ci se direcționează spre mecanisme care să fie elegante și funcționale.(...) Concret, mărirea bursei și consiliere, să se simtă oameni și importanți, să fie motivați (dincolo de suportul financiar). Astfel de studenți ridică standardul (e motivant și pentru ceilalți) (U5).

O altă opinie a pledat pentru premiarea facultăților care demonstrează un progres în aplicarea acestei politici în domeniul echității, pentru a motiva membrii celorlalte facultăți să se ocupe de implementarea ei:

Aș premia facultățile care au studenți romi, ca membrii facultăților să fie motivați să promoveze informațiile despre existența acestor locuri și să se preocupe de atragerea de potențiali studenți pentru acoperirea acestora (momentan nu sunt informații suficiente despre aceste locuri) (U2).

Recomandările de îmbunătățire de la beneficiari au menționat **fie promovarea, fie completarea cu alte facilități a locurilor deja**

acordate, fie prevenirea eventualelor fraude, fie acordarea de sprijin sub forma consilierii și orientării profesionale, încă din timpul liceului:

Eu aş recomanda o mai bună consiliere a studenţilor privind opţiunile pe care aceştia le au la dispoziţie. Mie mi-a lipsit această consiliere. Aş recomanda şi flexibilizarea programelor de studiu pentru a permite participarea la ore şi a celor aflaţi în situaţia mea, care lucrează (U2).

Mai multă promovare, din clasele mai mici, ca să urmeze acest drum, consiliere şi îndrumare (U5).

Să se prevină fraudă – cunosc persoane care au aplicat pt aceste locuri nu aveau nici o legătură cu romii – au existat cazuri de români care au aplicat la locuri gratis plătind o „mică taxă” (U8). Pe perioada anilor de liceu sa fie acordate burse de sprijin, ore de mentorat (U8).

Mai multe idei, atât din partea responsabililor cât şi din partea beneficiarilor, au susţinut **acordarea locului special rezervat ca pe un pachet care să cuprindă şi cazare şi cantină**:

Alocarea de pachete educaţionale de la minister (care să le acopere cheltuielile de şcolarizare, cazare şi masă) – cred că ar fi foarte apreciate (din câte observăm că se întâmplă în cazul studenţilor noştri cărora le oferim noi pe lângă acoperirea taxelor de şcolarizare şi scutirea de taxe de cazare în cămin (U8).

VI.6. Rezultate ale chestionarului online aplicat la nivel de facultăţi

Chestionarul online a cuprins mai multe întrebări care au adresat problematica grupurilor vulnerabile şi a relaţiei lor cu universitatea (Anexa 7). Chestionarul a fost aplicat online (prin intermediul monkeysurvey.com) prodecanilor sau directorilor de departament ale facultăţilor din cadrul universităţilor incluse ca studii de caz în

analiză. Chestionarul a primit 53 de răspunsuri, dintre care 24 de bărbați și 27 de femei. Împărțirea lor pe grupe de vârstă arată astfel: 1 sub 35 de ani, 20 cu vârsta cuprinsă între 35 și 45 de ani (28,46%), 21 cu vârsta între 45 și 55 de ani (40,38%) și 10 peste 55 de ani (19,3%).

Atitudinea identificată în interviuri (mai mult implicit decât explicit) a fost confirmată de rezultatele chestionarului online. Cele mai frecvent indicate categorii au fost copiii care vin din instituții, persoanele cu dizabilități, și copii din familii foarte sărace. Unele categorii nu sunt considerate grupuri vulnerabile de către respondenți: familiile monoparentale, copiii cu părinți plecați în străinătate și, în final, copiii de etnie romă (Figura 13). O contradicție din suita de răspunsuri acordate arată că orfanii de unul sau de ambii părinți sunt considerați defavorizați, în timp ce cei care provin din familii monoparentale nu.

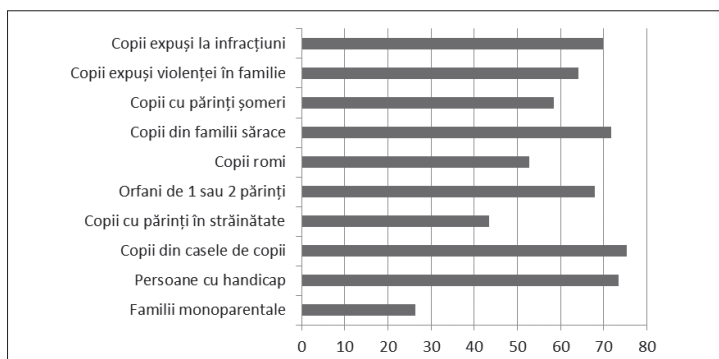

Figura 13 – Grupuri percepute ca fiind vulnerabile de către respondenții la chestionarul online de percepție (Anexa 7) (mai multe alegeri)

Din zece categorii potențial vulnerabile care ar putea primi sprijin, romii sunt pe penultimul loc în opțiunile respondenților. Acest rezultat arată că romii nu sunt percepuți de respondenți ca fiind săraci sau suferind în urma discriminării și marginalizării (Figura 14).

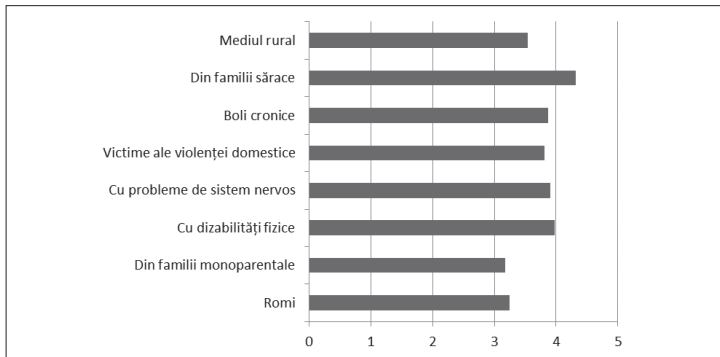

Figura 14 – Aprecierea nevoii măsurilor de sprijin pentru categorii de grupuri vulnerabile, pe o scară de la 1 – în foarte mică măsură la 5 – în foarte mare măsură

O întrebare care a vizat identificarea gradului de conștientizare a diferitelor tipuri de dizabilități se referea la tipurile de handicap care ar trebui luate în considerare în acordarea sprijinului la admitere (Figura 15):

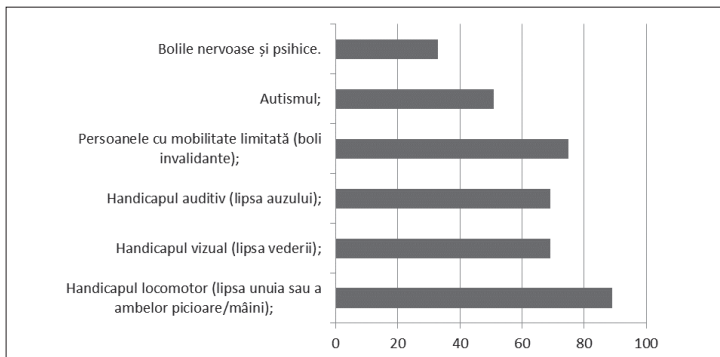

Figura 15 – Prioritatea diferitelor subcategorii ale grupului de „adulți și copii cu dizabilități fizice sau psihice” în accesul la diverse forme de sprijin

Adulții sau copii care au un handicap fizic sau psihic sunt considerați de majoritatea respondenților (3,4 din 5) ca fiind

îndreptățiți la o formă de sprijin, însă respondenții au diferențiat în cadrul acestei categorii subcategorii prioritizate diferit în atribuirea unei forme de sprijin, cei cu handicap locomotor fiind considerați cei mai îndreptățiți la un astfel de sprijin. Aceștia sunt urmați, în opinia respondenților, de către studenții cu handicap vizual și auditiv, ultimii ca prioritate în primirea unei forme de sprijin fiind cei cu boli nervoase și psihice.

În opinia respondenților, candidații au șanse diferite să termine studiile (Figura 16). Studenții romi, studenții cu boli cronice și studenții cu boli nervoase sunt considerați ca având cele mai puține șanse să termine studiile și să se integreze cu succes în mediul profesional.

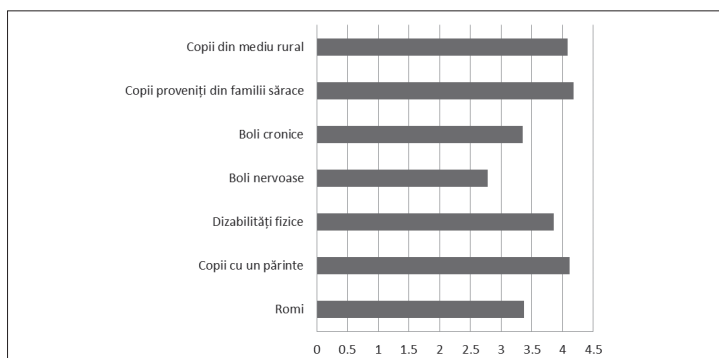

Figura 16 – Șansele diferitelor categorii să termine cu succes studiile academice, (pe o scală de la 1 – foarte mică, la 5 – foarte mare)

Între factorii care limitează succesul romilor în mediul academic, în opinia respondenților, primii trei sunt abandonul școlar în ciclurile anterioare, lipsa de suport de la familie și lipsa de bune exemple, cred respondenții (Figura 17):

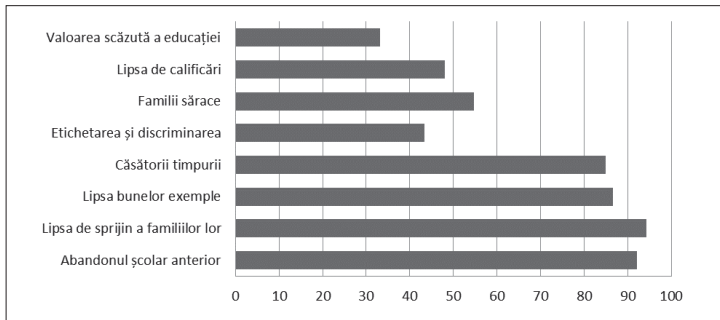

Figura 17 – Intensitatea percepută a factorilor care limitează accesul romilor

Răspunsurile la întrebarea anterioară (Figura 17) arată persistența stereotipurilor la respondenți, majoritatea identificând limite aparținând mediului cultural, în timp de limite obiective precum sărăcia și discriminarea sunt mai puțin menționate.

Pentru candidații care provin din medii defavorizate, respondenții au propus o varietate de măsuri, cu accent pe asigurarea unui nivel elementar de trai prin oferirea de locuri în cămin și masă gratuită (Figura 18), dar mai puțin pe facilitarea angajării sau acordarea de locuri special rezervate:

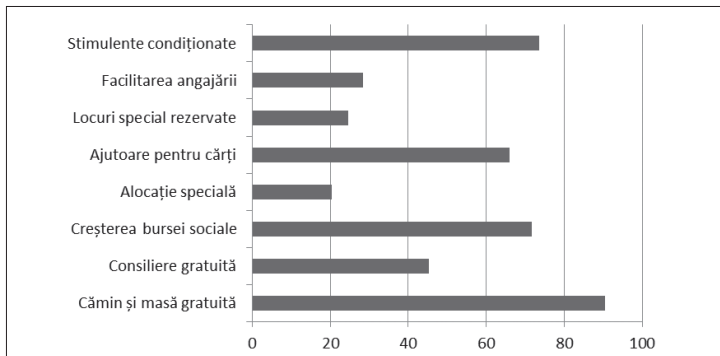

Figura 18 – Măsuri propuse pentru studenții din grupuri defavorizate

În ceea ce privește măsurile adoptate în universitatea de apartenență pentru studenții din grupuri vulnerabile, respondenții au fost întrebați ce grupuri defavorizate beneficiază de măsuri speciale și care sunt acestea. Percepția a fost disproporționat de mare (sau răspunsurile au fost date de complezență) în comparație cu realitatea descrisă în interviuri. Astfel, o varietate de grupuri defavorizate au fost prezentate ca beneficiind de o asistență extinsă (Figura 19):

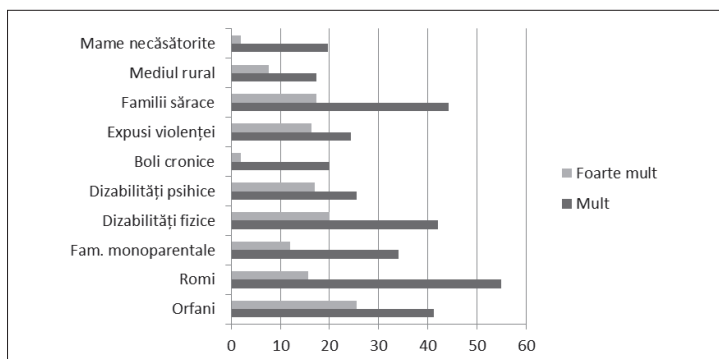

Figura 19 – Categoriile de studenți percepute ca beneficiind de măsuri concrete de sprijin

După cum se observă, răspunsurile la această întrebare arată fie o informare incorectă, fie o percepție supraevaluată față de ceea ce se face în realitate, fie răspunsuri date de complezență. Astfel, câteva categorii care nu se regăsesc deocamdată ca beneficiari de politici de stat și (cum a reieșit din interviuri) nici ca beneficiari ai unor politici interne au fost indicate ca atare: studentele mame necăsătorite, studenții victime ale violenței în familie, studenții cu boli cronice sau cu dizabilități psihice, studenții care provin din familii monoparentale.

Dintre tipurile de măsuri de sprijin, respondenții au cunoștință de faptul că unele sunt reglementate de către minister sau alte autorități publice următoarele forme de sprijin (Figura 20).

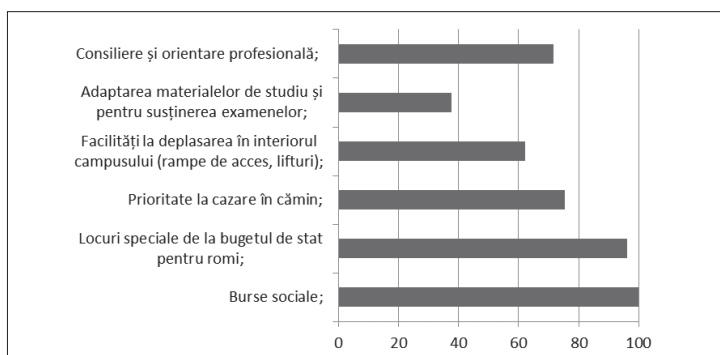

Figura 20 – Intensitatea percepută a măsurilor de sprijin acordate de către stat grupurilor vulnerabile

La întrebarea privind măsurile concrete care se adoptă în universitate/ facultatea lor pentru categoriile defavorizate menționate (întrebare deschisă), respondenții au indicat o varietate de măsuri, dintre care unele se regăsesc în răspunsurile primite la interviuri: programe de voluntariat care să includă și studenții din grupurile vulnerabile, pentru a le facilita integrarea socială în mediul academic; consiliere și adaptarea materialelor de studiu la nevoile lor; acordarea de prioritate în accesarea locurilor în tabelele studențești; acordarea de burse sociale speciale; acordarea de asistență în vederea susținerii examenelor (desemnarea unei persoane care să faciliteze participarea la examen); sprijinirea cu alimente, îmbrăcăminte, bani studenților asistați social și a celor orfani de ambii părinți; scutirea de taxe la admitere; proiecte pentru finanțarea suplimentară a bursei sociale; sistem de tutorat pentru urmărirea performanței acestora.

Majoritatea măsurilor indicate s-a situat în sfera sprijinului material, burse sau scutiri de taxe (confundând sprijinul acordat de stat cu măsurile interne, precum fusese formulată întrebarea) sau a măsurilor de sprijin adoptate pentru toți candidații, nu doar pentru

cei din categorii defavorizate (de exemplu, consilierea psihologică). La fel ca la întrebarea anterioară, o mare parte dintre răspunsuri par date mai degrabă de complezență decât cu gândul la o realitate concretă.

VI.7. Evoluția accesului pe locuri rezervate romilor: comparația cu alte studii în domeniu

Folosind date statistice, focus grupuri și interviuri cu actori cheie (între care 175 de studenți și absolvenți) studiul lui Surdu și Szira (2009) a investigat eficiența locurilor special rezervate pentru romi în licee și universități între 2000 și 2006, precum și caracteristicile procesului educațional. În continuare, vom compara concluziile obținute din analiza fenomenologică a datelor colectate în studiul nostru cu rezultatele cercetării sus-menționate

Informarea și procedura de acces

Surdu și Szira (2009, p.50) descriau procesul de accesare a locurilor special rezervate ca fiind un proces dificil, datorită lipsei de informații, birocrăției, timpului scurt de între anunțarea locurilor și depunerea dosarului, etc. De asemenea, ei au mai descoperit că ONG-urile etnice jucau un rol important în diseminarea informației și determinarea deciziei de a ocupa un loc din locurile special rezervate. Studiul nostru a arătat o situație radical diferită: flexibilitatea a crescut în universități atât în ceea ce privește procedura de alocare a locurilor între specializări, cât și în ceea ce privește procedura de înscriere. De asemenea, în studiul citat, universitățile și ONG-urile romilor nu comunicau reciproc, în timp ce din studiul nostru a rezultat o bună comunicare și existența medierii din partea administrației locale, în unele cazuri. Nu în ultimul rând, în datele noastre ONG-urile etnice ale romilor nu joacă un rol în

decizia candidaților: acestea au un rol important în diseminare și realizarea actelor pentru înscriere, însă candidații iau decizia în acord cu familia (care joacă un rol important în sprijinul acordat studenților pe perioada facultății).

Motive pentru accesarea locurilor special rezervate

Conform lui Surdu și Szira (2009, p. 82) motivele cele mai frecvente pentru accesarea locurilor rezervate erau: siguranța admiterii pe un loc la buget (41%), proceduri mai simple de admitere (26%), asigurarea unui loc la o anumită specializare (19%), dorința de a continua studiile (11%), și dreptul de a beneficia de aceste locuri (9%). Analiza datelor calitative din studiul de față arată o predominanță a primului motiv, siguranța ocupării unui loc la buget și a celui de-al treilea (siguranța de a ocupa un loc la o anumită specializare). De asemenea, conform cu procentul de 78% de respondenți care au declarat că ar fi urmat facultatea și în absența unui loc special rezervat (Surdu and Szira, 2009, p. 82), studiul nostru a evidențiat o perspectivă similară.

Specializări pe care studenții romi le preferă

Între 2000 și 2006, aproximativ 10.300 de romi au accesat locuri special rezervate în învățământul secundar și vocațional, și aproximativ 1420 de studenți în universități (Surdu, Szira, 2009, p.11). Specializările preferate în facultăți în acea perioadă au fost: științe umane 35%, arte 19%, științe economice 18%, administrație și drept 12%; mai puține preferințe pentru inginerie (9%), științe exacte (4%), medicină și farmacie (3%). În timpul celor șase ani analizați, doar două treimi din locurile rezervate au fost ocupate (idem). Același tip de preferință a fost evidențiat și de discuțiile cu responsabilii de procesele de admitere din universitățile analizate și de către beneficiarii locurilor speciale pentru romi.

Percepția politicii

În studiul citat (Surdu and Szira, 2009, pp. 48-49) există o diferență între percepția pozitivă a beneficiarilor și a ONG-urilor rome, pe de o parte (aceștia o percepeau ca pe un avantaj pentru admitere, o măsură de încurajare, o șansă care putea schimba mentalitățile) și percepția negativă a directorilor de școli (aceștia o percepeau ca politică tolerată, măsură discriminatorie, o nedreptate pentru studenții non-romi și o măsură inefficientă). Această diferență de percepție între cele două grupuri (beneficiari și actori cheie în implementare/actori colaterali) s-a menținut în studiul nostru. După cum a fost detaliat în subcapitolul alocat acestei teme, o mare parte dintre persoanele cu responsabilități executive și studenții non-romi au considerat politica drept o măsură discriminatorie și nedreaptă pentru restul studenților.

Sprijinul în timpul studiilor academice

Conform studiului din 2009 (Surdu și Szira, 2009, p. 89), 32% dintre respondenți primeau bursă socială, 14% o bursă de studiu și 5% bursă de merit. În studiul de față, beneficiarii erau informați în mare parte despre condițiile de obținere a burselor, dar mai puțin informați de posibilitatea de a obține alte forme de suport (cazarea sau alocații suplimentare). De asemenea, alte instrumente de suport (cazarea și masa la cantină) aveau reguli generale de alocare diferită de la o universitate la alta. Ca aspect suplimentar, în studiul nostru a rezultat că familiile studenților aveau un rol major în sprijinul acordat pe timpul facultății.

Performanța și comportamentul beneficiarilor

În studiul citat din 2009, 80% din respondenți s-au autoevaluat ca fiind în prima jumătate a rezultatelor din grupele/ seriile de care aparțineau. Datele calitative din studiul nostru arată că studenții

romi au o atitudine normală de a învăța, nu au probleme de integrare sau reclamații de conflicte sau de lipsă de disciplină, și cea mai mare parte se conformează regulilor procesului didactic. Din declarațiile personalului executiv din facultăți a reieșit că abandonul nu depășește nivelul celorlalți studenți, chiar este mai scăzut.

Relațiile cu colegii și profesorii

În studiul citat, 86% din studenții romi aveau mai mulți prieteni români decât prieteni romi, și 93% au raportat o bună înțelegere cu colegii (Surdu și Szira, 2009, p. 99). În studiul nostru, ca element de noutate, a rezultat că în nicio universitate nu se făcea publică lista cu persoanele care accesaseră locuri special pentru romi, ceea ce facilita integrarea acestora între studenții români. Relația cu profesorii, după cum a rezultat din interviuri, este mai degrabă neutră: tensiuni s-au raportat mai curând în licee (Surdu și Szira, 2009, p. 102).

Obstacole pentru accesarea locurilor rezervate

Surdu și Szira (2009, pp. 84-85) au identificat mai multe obstacole în finalizarea unui ciclu educațional de către romi. Factorii generali se refereau la percepția educației în societate (ca aducătoare de puține beneficii materiale și sociale), preconcepții și sărăcie. Factorii limitativi specifici se refereau la o lipsă a informației cu privire la locurile rezervate, reticențe în declararea identității de rom, lipsa de suport a familiei, teama de a pierde valorile comunității. Ca limite adiționale și motive de abandon (Surdu și Szira, 2009, pp. 92-93) s-au mai identificat: accesul scăzut la burse (birocrație, lipsa documentelor), lipsa sprijinului moral de la profesori și colegi, presiunea exercitată de colegi, căsătoriile timpurii.

În studiul nostru, rezultatele arată o îmbunătățire a nivelului de informare al candidaților și lipsa presiunii colegilor. Ceilalți factori

sunt activi în special în direcția unei ocupații alternative (căsătoria, angajarea), dar nu într-o proporție mai mare decât pentru studenții români. Ca element nou, lipsa de consecvență a fost prezentată ca o limită (U1, U5).

În comparație cu studiul realizat de Surdu și Szira în 2009, în studiul de față s-au relevat două aspecte suplimentare. Primul se referă la nivelul socio-economic al studenților romi înrolați pe locurile special rezervate: ei aparțin comunităților moderne, respectiv păturilor sociale superioare ale romilor. Într-un singur caz (U1) s-a menționat existența unor candidați din comunitățile tradiționale; în restul de șapte universități, beneficiarii politiciii au fost descriși ca persoane integrate cultural, între ei și restul studenților nefiind nici o diferență de comportament sau de status. De asemenea, majoritatea participanților la interviuri în studiu provenea din familii mediu situate ca situație materială, sau chiar din familii bogate, cu un număr mai degrabă mic de copii. Majoritatea a descris contextul lor de evoluție ca fiind același pentru copiii români, și contextual cultural al familiei lor ca neavând o conexiune (sau cel mult o conexiune slabă) cu cultura romani tradițională. În ceea ce privește discriminarea, doar aproximativ un sfert din beneficiarii intervievați au trecut prin episoade discriminatorii în liceu.

Aceste informații arată că numai pătura superioară a romilor are acces real la locurile special rezervate. Majoritatea, din multiple cauze, nu poate ajunge la nivelul studiilor academice.

Aspectul secundar, cu impact pe termen lung, se referă la lipsa înțelegerii problematicei grupurilor vulnerabile în universități. Universitățile plasate în zone defavorizate (U1, U4, U7) adoptaseră un set de măsuri pentru studenții provenind din familii sărace, dar acesta era singurul grup vulnerabil pe care îl luaseră în considerare.

Doar două universități din cele opt investigate au avut o politică coerentă în abordarea grupurilor vulnerabile (studenți cu

dizabilități sau romi). Celelalte șase universități pot fi descrise ca reactive, acceptând politicile dar fără să dezvolte instrumente interne de aplicare, și implementând astfel de politici cu o atitudine neutră sau negativă. În cazul specific al romilor, politica era respinsă de studenți și de o mare parte din personalul executiv interviuat, ignorându-se un complex întreg de factori determinanți de decalaje care ar justifica o politică pentru candidații/ studenții din grupuri vulnerabile. În cele șase universități „reactive”, cazurile de studenți din grupurile vulnerabile au fost rezolvate individual, mai degrabă ca urmare a unor proceduri interne.

VI.8. Eficiența politicii locurilor rezervate pentru romi și particularități ale implementării

În acest capitol se vor sintetiza interpretările datelor calitative și analiza datelor cantitative pentru a obține o perspectivă de ansamblu cu privire la eficiența și implementarea politicii locurilor rezervate pentru romi în învățământul superior. Primul aspect al investigației viza răspunsul la întrebarea în ce măsură această politică este o pârghie eficientă de stimulare a accesului acestei categorii defavorizate la studii universitare. Răspunsul nu este simplu de dat, în condițiile în care accesul romilor la educație (și în special la studii universitare) este condiționat de un complex de factori obiectivi și subiectivi. Totuși, din datele studiului au reieșit câteva concluzii:

- a. Politica stimulează accesul la învățământul superior doar pentru pătura superioară a romilor, cei care provin din familii cu venituri medii și ridicate, și din comunități/ familii moderne, integrate cultural în modelul majorității.** De asemenea, locurile speciale pentru romi au determinat o

migrație slabă sau inexistentă a romilor pentru studii: majoritatea celor intervievați sau a cazurilor prezentate locuia în centrul universitar respectiv (ceea ce înseamnă că romii care nu locuiesc în centrul universitar mediu sau mare au un acces redus la acest nivel de educație). Acest aspect contribuie la adâncirea decalajelor din interiorul comunităților de romi (în condițiile în care și alte studii au remarcat stratificarea puternică din interiorul comunităților de romi) și, pe termen lung, nu este o soluție pentru creșterea nivelului de instruire al romilor (și creșterea capitalului social în interiorul tuturor comunităților de romi).

- b. **Promovarea insuficientă și lipsa mijloacelor adiționale de sprijin face ca locurile special rezervate pentru romi să aibă un nivel mediu de ocupare de jumătate dintre cele disponibile.** Majoritatea au înregistrat o rată de ocupare de 50% sau mai mică. Excepțiile sunt reprezentate de U6 și U8, care sunt situate în centre urbane mari și se bucură de un număr mare de candidați, și de U1 care a înregistrat ocuparea a aproximativ o treime din locuri. Interpretarea acestui aspect trebuie nuanțată în funcție de tipul de promovare și de profilul universității, însă aspectul problematic rămâne (este o resursă care nu este folosită la nivelul maxim de eficacitate). Totuși, un aspect pozitiv reieșit din interviuri este rata de abandon care, pentru această categorie de studenți, este mai mică sau egală cu media abandonului în întreaga populație de studenți.
- c. Investigațiile calitative și cantitative au relevat, pe de o parte, **lipsa interesului managementului academic pentru problema echității, în mai multe cazuri** (cunoașterea vagă a problematicii grupurilor defavorizate, lipsa unei viziuni în

privața acestora), **lipsa de proactivitate și atitudinea pasivă în privința implementării politicilor din domeniul echității**. Pe de altă parte, politica investigată se implementează într-un climat neutru sau rece, în condițiile în care mulți respondenți (cu responsabilități sau fără) au declarat că nu sunt de acord cu ea și nu consideră romii un grup defavorizat. În cadrul interviurilor a reieșit că responsabili din universități ar privilegia alte categorii dezavantajate pentru a acorda resurse de tipul locurilor rezervate sau pentru politici de asistare în general, în timp ce studenții ar fi mai degrabă împotriva acordării de facilități de orice tip unor categorii dezavantajate. S-au înregistrat diferențe notabile între situații, după cum arată analiza pe cazuri – însă este extrem de dificil, într-un climat de dezinteres sau de ostilitate, ca o politică să atingă randamentul optim. Pe de altă parte, a fost evidentă preferința alternativă pentru alte categorii defavorizate (preferință pe care respondenții au exprimat-o fără să li se sugereze o comparație, dar care exprima de fapt refuzul politicii sau considerarea ei ca nelegitimă). Acest tip de gândire antagonică aparține modelului „resurselor limitate” și paradigmei concurenței în defavoarea cooperării, și nu face parte din principiile managementului modern.

- d. Contextul pentru implementarea politicii este reprezentat de problema accesului grupurilor vulnerabile la învățământul superior. Lipsa de interes a managementului universitar pentru tematica echității, precum și pentru lărgirea accesului, arată o rămânere generală în urmă a universităților românești față de curentul actual în plan european. **Orientarea declarată a multor respondenți către „performanță” în detrimentul echității rămâne discutabilă** în condițiile în

care multe universități românești încă nu se remarcă prin niciun indicator pe nivelul de performanță instituțională (performanța se reflectă în nivelul de pregătire și angajabilitatea absolvenților, legătura organică cu piața muncii, precum și în calitatea activității de cercetare) – iar universitățile românești, în ciuda unui efort de aliniere la standarde internaționale, demonstrează numeroase lacune la acest aspect. Pe de altă parte, din nou, antagonizarea celor două orientări – a orientării către performanță cu orientarea către echitate – este greșită, cele două tipuri de orientări nu se exclud. Un învățământ superior de calitate lucrează atât pentru creșterea capitalului social în ansamblul său și reducerea decalajelor la nivel social, cât și pentru stimularea vârfurilor și a pregătirii unor specialiști de calitate.

În acest sens, în ceea ce privește componentele implementării (Figura 31), din aplicarea grilei de analiză au reieșit diferențe între cele cinci aspecte considerate (perspectiva universității, mecanismele de promovare și acces, monitorizarea și componentele psiho-sociale). Din aplicarea criteriilor a reieșit că aspectul procedural este cel mai avansat (respectiv, procedura de admitere este flexibilă, iar colaborarea cu instituțiile și cu mediul non-profit este productivă) în timp ce perspectiva universității a variat de la avansat (U5 și U8) la conservator (U7, U6, U3). De asemenea, mecanismele de monitorizare nu au fost prezente în majoritatea cazurilor, rămânând cel mult la nivelul de informare ocazională chiar în universitățile avansate în aplicarea politicii. Mai departe, la nivelul cadrului psiho-social (atitudinea responsabililor și studenților, respectiv atitudinea beneficiarilor) s-a constatat o opoziție între atitudinea beneficiarilor care valorizează politica și atitudinea neutră sau ostilă a responsabililor sau studenților.

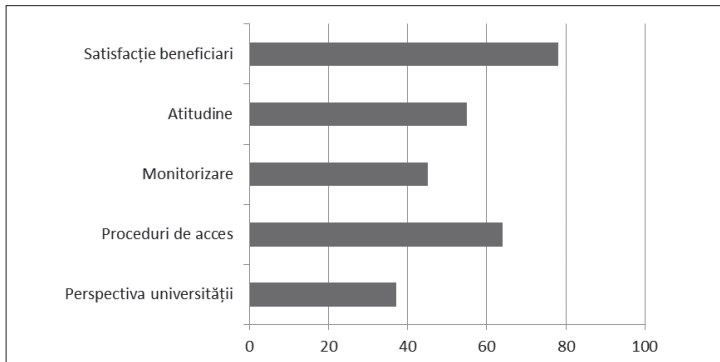

Figura 21 – Implementarea politicii, pe dimensiuni

În continuare vom trata cazurile universităților incluse în lotul cercetat în cadrul proiectelor. Astfel, dacă considerăm un continuum pe care la „plus” se situează acceptarea politicii și completarea cu politici interne susținute din resurse proprii, șase din cele opt universități se află la începutul de drum în ceea ce privește includerea grupurilor vulnerabile în perspectiva lor de ansamblu și mai ales al abordării strategice a acestor grupuri, și doar două dovedesc o aliniere pronunțată, în viziune și în atitudine, față de această problematică (Figura 22).

Universitățile au fost situate pe acest continuum ca urmare a evaluării aspectelor prezentate în grila de analiză. Întrucât studiul actual vizează în special locurile rezervate pentru romi ca politică, diferența între U5 și U8 reflectă faptul că U5 se adresează grupurilor vulnerabile în general și în special candidaților/ studenților cu dizabilități, în timp ce U8 s-a adresat cu prioritate romilor ca grup vulnerabil.

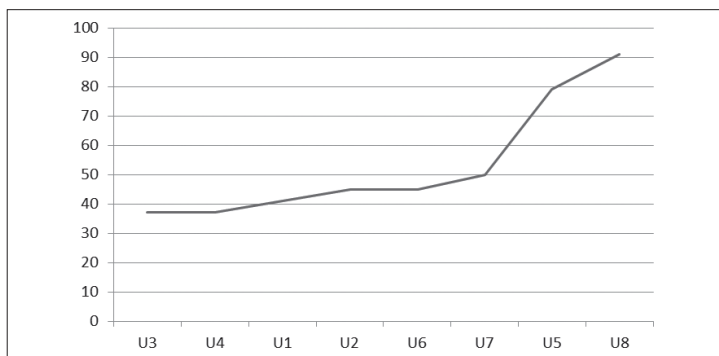

Figura 22 – Universitățile studiate și implementarea politicii (gradul de îndeplinire al criteriilor analizate – anexa 6 – de către fiecare dintre cele opt universități – U1:U8)

VI.9. Concluzii finale

Prin completarea rezultatelor calitative (interviurile) cu rezultatele cantitative (răspunsurile la chestionarele online) se obțin o serie de concluzii cu privire la implementarea politicilor de creștere a accesului și echității în învățământul superior, dar și (mai ales) cu privire la perspectivele universităților și abordarea lor strategică a acestui domeniu.

- a. Lipsa viziunii strategice cu privire la grupurile vulnerabile, cu toate că situația socială din România face ca aceste grupuri să fie consistente. Pe de altă parte, s-a remarcat opoziția artificială dintre echitate și performanță, în condițiile în care evoluțiile recente în plan european redefinesc rolul social al universității și performanța acestora în funcție de variabile noi (inclusiv creșterea accesului și asistența acordată unor categorii defavorizate);
- b. Lipsa de consistență în implementarea unor politici, care se introduc corect la nivel de procedură, dar fără o modificare corespunzătoare de atitudine și mentalitate. Pentru

obținerea de rezultate printr-o politică, variabilele culturale și de atitudine pot fi mai importante decât cele materiale. Interviuurile au arătat o necunoaștere a problematicii grupurilor vulnerabile și o excludere implicită a acestora, cu motivația orientării spre „performanță”, orientare care, în condițiile actuale, este doar o reformulare a legii „selecției naturale”.

- c. Printre obstacolele în implementarea politicii, studiul a identificat: promovarea insuficientă a oportunităților în rândul potențialilor beneficiari, tradusă prin numărul mic de candidați care se prezintă la examenele de admitere; diferențele de pregătire academică reflectate în rezultatele școlare slabe la niveluri inferioare de educație; lipsa de interes a potențialilor candidați pentru anumite specializări, ceea ce explică numărul mic de candidați în cazul unor universități de nișă etc. Indirect, chiar și fraudă observată în procesul de alocare a burselor sociale se constituie într-un obstacol în accesul tinerilor romi pe locurile de studii special destinate lor, întrucât determină scăderea popularității acestui gen de măsuri atât în rândul majorității comunității academice (care manifestă scepticism în legătură cu succesul acestor politici), cât și în rândul potențialilor beneficiari (care au astfel un motiv în plus de teamă de prejudecăți și preconcepții la adresa lor).
- d. Lipsa unei abordări coordonate a integrării grupurilor vulnerabile în comunitățile academice care să maximizeze valoarea resurselor disponibile la nivelul universității. De exemplu: prin orientarea studenților din grupurile vulnerabile către centrele de consiliere și orientare în carieră, acestea putând răspunde unor nevoi specifice de motivare și consiliere, ca o componentă a strategiei de integrare

și sprijinire a parcursului lor educațional. Această lipsă de conectare a centrelor de consiliere și orientare în carieră cu studenții din grupurile vulnerabile, cu risc crescut de abandon școlar, se produce pe fondul unei interacțiuni scăzute a acestor structuri cu majoritatea studenților, după cum reiese și din capitolul dedicat serviciilor sociale.

- e. Ca o concluzie pozitivă, eliminarea birocrăției și introducerea de proceduri flexibile poate fi considerată o îmbunătățire în privința implementării de politici pentru creșterea accesului și echității.

Cu privire strict la politica implementării locurilor special rezervate pentru romi, aceasta s-a dovedit a fi un caz particular, datorită ostilității sociale pe fondul căreia s-a construit această politică. Chiar dacă nivelul ostilității pare estompat, în interviuri, comparativ cu nivelul încă înalt de stereotipuri și discriminare care încă se manifestă în societatea românească, s-au identificat totuși respingerea sau lipsa de credibilitate a problematicei romilor ca grup vulnerabil de către studenți și responsabili. Politica locurilor speciale pentru romi este acceptată la nivel formal, dar pe fondul unei lipse de încredere în îndreptățirea sau utilitatea ei.

VI.10. Recomandări privind îmbunătățirea sistemului

Recomandările care se pot face în urma analizei realizate și a sugestiilor primite de la reprezentanții comunităților academice, în cadrul interviurilor din timpul proiectului, vizează atât universitățile în abordarea grupurilor vulnerabile, cât și instituțiile care urmăresc implementarea de politici pentru creșterea accesului și echității în învățământul superior.

Recomandările pentru universități se referă în primul rând la schimbarea perspectivei asupra grupurilor vulnerabile, din

categorii asistate și „ne semnificative statistic”, sau categorii nerentabile pentru rezolvarea problemelor materiale cu care se confruntă universitățile, în resursă socială. Scăderea demografică, care se manifestă din ce în ce mai mult la nivelul generațiilor de candidați, va aduce în prim-plan problema diversității candidaților, în sensul identificării și soluționării nevoilor lor. O perspectivă modernă și investirea de resurse suplimentare în asistarea unor grupuri defavorizate reprezintă o resursă în construirea reputației universității și a consolidării rolului său social. În al doilea rând, modificarea perspectivei trebuie însoțită de două consecințe importante: (a) o atitudine conștientă de educare a membrilor comunității academice (profesori, staff tehnic și studenți) în spiritul toleranței și deschiderii față de candidații și studenții care provin din grupurile defavorizate; (b) la nivel concret, elaborarea de măsuri interne specifice pentru diferitele grupuri vulnerabile ar face cu adevărat posibil accesul acestor categorii și ar elimina lipsa de coerență și tratarea individuală a cazurilor (care se manifestă în prezent și care nu fac parte din caracteristicile unei universități moderne). Valorificarea acestor măsuri ar include și inițierea unor măsuri adiționale de monitorizare a cazurilor (care nu sunt inițiate nici pentru alte categorii de studenți, dar care ar fi utile).

Recomandările pentru instituții se referă la cercetarea mai atentă a modului în care se aplică și se implementează politicile publice în domeniul creșterii accesului, precum și la generarea unor stimulente pentru cazurile de bună practică din mediul academic (de exemplu, acordarea de distincții sau de facilități pentru universitățile care dovedesc o mai mare deschidere sau preocupare în acest domeniu). Pentru creșterea eficienței politicilor (precum locurile special rezervate – pentru romi sau pentru o altă categorie) se recomandă corelarea lor fie cu norme și proceduri de aplicare, fie cu măsuri de suport adiționale (după cum s-a sugerat

și în interviuri, de exemplu, acordarea unor pachete educaționale complete).

Dincolo de nivelul propriu-zis al implementării, se cuvin precizate încă două aspecte legate de generarea politicilor. Pe de o parte, faptul că există pericolul ca unele politici să stimuleze doar o pătură mai bine plasată din interiorul acestor categorii defavorizate (de exemplu, doar pe cei care locuiesc în centre universitare tradiționale sau în centre urbane mari). Eficiența unei politici se obține și prin identificarea adecvată a beneficiarilor și în adoptarea de măsuri care să faciliteze accesul indivizilor cu adevărat dezavantajați în învățământul superior. Pe de altă parte, cercetarea a relevat existența multor categorii defavorizate care, fără să fie asistate de politici potrivite pentru nevoile lor, au șanse extrem de scăzute de a ajunge să urmeze o facultate. O orientare reală către creșterea echității și accesului presupune generarea de politici adaptate pentru aceste categorii defavorizate care devin din ce în ce mai numeroase. Acest imperativ nu este ușor de realizat, în condițiile actuale de austeritate bugetară și în care numeroase alte probleme cer o rezolvare imediată.

Atât pentru universități, cât și pentru instituțiile care generează politici publice, provocările vor presupune, în perioada următoare, oferirea de soluții în problema creșterii accesului, chiar dacă prioritățile par să se plaseze în alte sectoare, precum internaționalizarea, creșterea calității sau obținerea unui echilibru optim în plan material.

VII. Concluzii generale

Concluzii generale privind cele trei politici

Politicile educaționale specifice nu pot fi analizate decât într-un context general al dezvoltării sistemului românesc de educație. România se confruntă momentan cu provocările specifice masificării sistemului educațional, după 1990, coroborate cu declinul demografic și fenomenul de emigrare a tinerilor către alte state – provocări resimțite global (și de către alte state) și reflectate asupra sistemului educațional. Aceștia li se alătură alte tipuri de provocări: procentul ridicat de abandon școlar, rezultatele nesatisfăcătoare la examenele naționale și testele internaționale, rata mică de participare la educație a anumitor grupuri sociale, subfinanțarea cronică a educației și cercetării etc. Cu toate că acestea determină o scădere masivă a numărului de studenți înmatriculați în învățământul superior, reprezentând o provocare pentru universități în a-și asigura sustenabilitatea financiară, leadership-ul universităților pare mai degrabă să accepte situația curentă în detrimentul unei schimbări. Aceștia își explică această abordare prin oportunitatea de a atinge astfel un echilibru între resursele disponibile și necesarul pentru derularea activității. În acest caz, opțiunea lor pare să fie mai degrabă orientată către comasarea sau lichidarea unor programe de studiu și, eventual, orientarea către politici de internaționalizare a educației (pentru compensarea pierderilor financiare prin atragerea

de studenți străini, plătitori de taxă de studiu), decât spre creșterea accesului la educație a diverselor categorii sociale sub-reprezentate.

Din această perspectivă, o primă concluzie arată că, deși există o preocupare a universităților românești de a sprijini studenții cu nevoi sociale, susținerea lor prin politici instituționale de echitate este relativ scăzută și mai degrabă la nivel declarativ, în discursurile membrilor structurilor de top management, decât de sprijin și susținere a atingerii obiectivelor acestora. Mai mult, în discursul universităților, persistă elementele ce demonstrează continua lor preocupare pentru stimularea performanței academice și pentru calitate, percepută adesea greșit ca fiind în opoziție cu echitatea și lărgirea accesului. La nivel european, evoluțiile recente ale învățământului superior redefinesc rolul social al universității și iau în considerare capacitatea ei de a îmbunătăți accesul la educație a categoriilor defavorizate în evaluarea performanței acesteia.

Situația curentă a participării grupurilor vulnerabile în învățământul superior se datorează lipsei de viziune strategică privind aceste grupuri, în ciuda faptului că situația socială din România face ca acestea să fie consistente. Lipsesc astfel strategii coerente, asumate pe termen lung, la nivel central și instituțional, care să abordeze problematica atragerii grupurilor vulnerabile în învățământul superior, a integrării lor în comunitatea academică și a sprijinirii lor pentru a finaliza cu succes parcursul educațional. În acest sens, abordările universităților față de reprezentanții grupurilor vulnerabile s-au dovedit a fi mai degrabă stabilite ad-hoc, cu soluții individuale pentru problemele identificate și nu cu abordări sistemice pentru prevenirea sau preîntâmpinarea acestora.

Lipsei de viziune i se adaugă și lipsa de consecvență în implementarea politicilor de echitate, în pofida existenței unor proceduri în acest sens. Implementarea celor deja existente este adesea formală, fără o îmbunătățire corespunzătoare de atitudine și

mentalitate față de grupurile vulnerabile și a rolului universității în raport cu acestea. Absența atitudinilor corespunzătoare se datorează necunoașterii problematicei grupurilor vulnerabile și determină o excludere implicită a posibilității unui succes determinat de implementarea acestor politici (neîncredere în potențialul succes al politicii, în justificarea existenței ei sau a capacității beneficiarilor de a valorifica acest sprijin).

În ceea ce privește implementarea de politici naționale la nivelul universităților, aceste instituții oscilează între două solicitări aparent contradictorii. Pe de o parte instituțiile de învățământ își doresc mai multă autonomie instituțională, pe de altă parte manifestă nevoia unei coordonări mai clare în implementare, care să se reflecte în prevederi normative explicite și practici și instrumente predefinite de la nivel central. Pe fundalul lipsei unei viziuni și strategii pe termen lung privind grupurile vulnerabile, aceste nesiguranțe par a crea un cerc vicios al ineficienței politicilor de echitate care nu se pot îmbunătăți.

Lipsesc astfel strategii coerente, asumate pe termen lung, la cele două niveluri, care să abordeze problematica atragerii grupurilor vulnerabile în învățământul superior, a integrării lor în comunitatea academică și a sprijinirii lor pentru finalizarea cu succes a studiilor.

Pe lângă lipsa de viziune și strategie pe termen lung, susținerea doar parțială a politicilor de echitate generată de nesiguranța asupra justificării și utilității lor, studiul a identificat și alte obstacole care limitează eficiența acestor politici. Aceste obstacole își au originea în mai multe cauze: scăderea demografică și a numărului de absolvenți de bacalaureat (condiție *sine qua non* a accesului la învățământ terțiar), care conduce la scăderea numărului total de candidați potențiali; diminuarea valorii sociale și instrumentale a educației, disociată de modelele de succes în societate. Acestea

sunt bariere care acționează pentru ansamblul populației, în sensul reducerii participării la educație, dar pot acționa mai intens pentru grupurilor defavorizate, unde multe bariere se suprapun peste condiția socială precară, resursele financiare inexistente, grija privind asigurarea nivelului minim de trai.

Obstacolele care limitează accesul specific al categoriilor defavorizate la studii superioare au, la rândul lor, rădăcini în mai multe fenomene care se manifestă în perioada actuală. Unul dintre fenomene se referă la adâncirea decalajelor între minorități și populația majoritară, respectiv la scăderea șanselor categoriilor defavorizate de a finaliza cu succes învățământul secundar. Explicațiile sunt excluziunea socială, etichetarea și discriminarea la toate nivelurile, în paralel cu decalajul socio-economic, care pot descuraja inițiativa membrilor acestor grupuri de a urma o facultate.

Nu în ultimul rând, la nivelul universității există diverse limite în implementarea eficientă a politicilor de echitate. Acestea se referă la o atitudine pasivă, de neimplicare, sau cel mult reactivă și de adaptare individuală (a se vedea relatările despre cazuri individuale de studenți cu dizabilități care au fost tratate ca atare, nu conform unei politici sau proceduri interne instituționale). Lipsa de proactivitate face ca politicile analizate să aibă ca beneficiari preponderenți doar pe aceia care reușesc să atragă atenția asupra situației lor, au curajul și condițiile să ceară ajutor. În plus, lipsa de strategie și de promovare, precum și atitudinea neutră sau ostilă a unor angajați / studenți influențează negativ participarea grupurilor vulnerabile la învățământul superior.

O schimbare de atitudine față de grupurile vulnerabile este de dorit, astfel încât să poată fi valorificate aceste opțiuni (atragera și menținerea în sistemul educațional a grupurilor sub/ne-reprezentate), ca răspuns la declinul demografic și scăderea interesului față de educație.

În ceea ce privește bursele sociale, acestea nu îmbunătățesc accesul studenților din categoriile defavorizate la învățământul superior. Acestea au mai degrabă rol în menținerea studenților în facultate, ameliorarea fenomenului de abandon școlar din rațiuni financiare, precum și rol suport pentru finalizarea cu succes a studiilor.

De asemenea, studiul a evidențiat percepția comunității față de bursele sociale, văzute mai degrabă ca „burse second-hand”, inferioare altor tipuri de burse (ex. de merit, de studiu sau de performanță), cu care inevitabil intră în competiția pentru resurse. Aceasta este o urmare a modului în care sistemul de alocare al burselor este organizat, existând o linie unică de finanțare de la bugetul de stat pentru toate tipurile de burse, deși ele au obiective și beneficiari diferiți. Această situație tinde să afecteze statutul studentului cu bursă socială și eficiența ambelor tipuri de burse (sociale și de merit), ele fiind deopotrivă insuficiente pentru a acoperi cheltuielile minime de cazare și masă ale unui student, dar și pentru a stimula excelența. Neasigurând sprijinul financiar minim necesar pentru acoperirea cheltuielilor minime ale vieții de student, bursele sociale nu reușesc să stimuleze participarea la educație.

Percepția asupra justificării acestei politici și a potențialului său succes este alterată de fenomenul observat de defectare al sistemului de acordare a burselor. Datorita celor care prin fraudă reușesc să devină eligibili și ulterior beneficiari ai acestor burse sociale, s-a generat o atitudine negativă, de respingere a politicii. Existând puține inițiative de succes în diminuarea fenomenului de defectare, el are un impact puternic asupra sprijinului acordat acestei politici de către membri comunităților academice și determină un dezacord comun acceptat privind o potențială dezvoltare a acesteia. Astfel, membri comunităților academice au ajuns să considere mai degrabă că această politică este inutilă, argumentând că nu are justificare

și nici nu se pot aștepta rezultate pozitive (un impact pozitiv în rândul beneficiarilor).

Serviciile de cazare oferite studenților, alături de subvenția de cazare oferită de către Ministerul Educației (ca sprijin financiar indirect ce permite practicarea unor tarife preferențiale de cazare de către cămine) s-au dovedit o pârghie eficientă a stimulării echității. Un tip de profil întâlnit în rândul celor care au aplicat pentru un loc la căminele universității care iese în evidență, este acela al studentului cu risc mare de abandon școlar și excluziune socială. În ciuda dificultăților de gestiune eficientă a resurselor reduse, s-a observat o tendință de creștere a raportului dintre numărul de locuri de cazare disponibile și numărul de studenți. Aceasta situație poate determina creșterea accesului studenților din grupuri vulnerabile la serviciile de cazare, care să contribuie la creșterea șanselor acestora de a-și depăși o serie de bariere în calea continuării studiilor.

Nu aceeași contribuție o au însă **serviciile medicale** oferite prin intermediul cabinetelor medicale universitare. Ele nu se bucură de încrederea studenților sau de resurse potrivite potențialului lor de activitate: sunt slab dotate cu echipamente, materiale și personal insuficient ceea ce le afectează calitatea serviciilor oferite. Astfel, studenții apelează mai degrabă la ele pentru servicii administrative (emiteri de adeverințe, trimiteri medicale) și nu servicii medicale.

Majoritatea universităților dețin un **centru de consiliere și orientare în carieră**, însă adesea acestea au alocat un spațiu insuficient, personal redus și necalificat corespunzător activităților derulate. Aceste elemente afectează calitatea serviciilor oferite și dimensiunea acestora – centrele reușind să se adreseze unui număr mic de potențiali beneficiari. Deși există indici conform cărora centrele încearcă o permanentă diversificare a serviciilor oferite, din motivele enunțate anterior, membrii comunității academice manifestă o atitudine de neîncredere față de eficiența acestora, studenții

apelează arareori la serviciile lor, iar în universități nu există o politică integrată de orientare a studenților din grupurile vulnerabile către serviciile acestui centru. În concluzie, momentan, centrele de consiliere și orientare în carieră contribuie doar întâmplător și arareori la creșterea echității în educație prin susținerea continuării studiilor de către puținii reprezentanți ai grupurilor vulnerabile care frecventează aceste centre. Această lipsă de conectare a centrelor de orientare și consiliere cu eventualele probleme ale studenților din grupurile vulnerabile se produce pe fondul conec-tării scăzute cu majoritatea studenților.

Mai mult decât în situația celorlalte politici analizate, în cazul locurilor de studiu acordate tinerilor romi, atitudinea de respingere este mai dură datorită ostilității sociale pe fondul căreia s-a construit această politică. Nivelul acesteia este estompat în interviuri comparativ cu nivelul încă înalt de discriminare și prejudecăți manifestat la nivelul societății românești față de cetățenii de etnie romă. Lipsa de credibilitate a problematicei romilor ca grup vulnerabil și neînțelegerea nevoilor acestora, face ca politica locurilor speciale pentru romi să fie acceptată doar formal, pe fundalul lipsei de încredere în îndreptățirea sau utilitatea ei. Mulți dintre respondenți (cu responsabilități sau fără) au declarat că nu sunt de acord cu ea și nu consideră romii un grup defavorizat, ceea ce face ca politica să se implementeze într-un climat neutru sau rece.

Analiza a evidențiat că politica stimulează accesul la învățământ superior a unei părți a acestui grup vulnerabil, însă doar parțial, determinând fenomene de migrație slabă sau inexistentă a romilor pentru studii și doar arareori depășirea tuturor obstacolelor identificate în calea participării la educație.

Astfel, principalii beneficiari ai politicii, așa cum este implementată acum, sunt tineri romi proveniți din familii desprinse de comunitățile tradiționale, din păături sociale medii și superioare,

ce beneficiază de resurse financiare și sprijin din partea familiei pentru continuarea studiilor și nu de către profilul studentului vulnerabil, cum ar fi el descris prin prisma etosului politicii. Astfel, un efect nedorit al politicii este acela de a contribui la adâncirea decalajelor din interiorul comunităților de romi (în condițiile în care și alte studii au remarcat stratificarea puternică din interiorul comunităților de romi – caracteristică a acestora) și, pe termen lung, nu este o soluție pentru creșterea nivelului de instruire al romilor (și creșterea capitalului social în interiorul tuturor comunităților de romi).

Ineficiența politicii este determinată pe deoparte de promovarea insuficientă și lipsa mijloacelor adiționale de sprijin și se determină un nivel mediu de ocupare a locurilor alocate romilor (în medie: de aproximativ jumătate dintre cele disponibile). Acestora li se adaugă lipsa interesului managementului academic pentru problema echității, lipsa de proactivitate privind implementarea politicii și atitudinea pasivă sau de respingere față de această categorie de studenți.

Recomandări

Recomandări pentru nivelul național:

- asumarea unei viziuni și a unor priorități în domeniul echității, cu setarea clară a unor ținte naționale privind sprijinirea grupurilor defavorizate și cu risc crescut de abandon școlar și excluziune socială;
- alocarea unei finanțări corespunzătoare pentru creșterea subvenției de burse și de cămine-cantine, până la valori realiste care să pornească de la necesar;
- alocarea fondurilor separate pentru investiții în modernizarea spațiilor și echiparea lor corespunzătoare pentru activitatea derulată în cadrul acestora: cămine, cantine,

cabinete medicale, centre de consiliere și orientare profesională, spații educaționale astfel încât dimensiunea lor să fie corelată cu nevoia și cererea (mai multe locuri de cazare, mai multe burse sociale etc);

- corelarea alocării de fonduri suplimentare cu alte măsuri de creștere a resurselor disponibile politicilor de echitate. Acestea ar putea viza diversificarea surselor de finanțare sau utilizarea eficientă a resurselor disponibile în sistem (ex. organizarea stagiilor de practică a studenților la medicină și medicină dentară în cabinetele universitar);
- generarea unor stimulente pentru cazurile de bună practică din mediul academic (de exemplu, acordarea de distincții sau de facilități pentru universitățile care dovedesc o mai mare deschidere sau preocupare în acest domeniu);
- restructurarea politicii de acordare a burselor sociale în vederea diminuării fenomenului de fraudare și atingerea obiectivelor acestor fonduri;
- restructurarea politicii de acordare a locurilor speciale pentru romi, urmărindu-se creșterea numărului și diversificarea beneficiarilor pentru a atinge păturile vulnerabile și cu risc de excludere mai ridicat din rândul reprezentanților grupului etnic vizat;
- monitorizarea aplicării și implementării politicilor publice pentru creșterii accesului;
- îmbunătățirea cadrului legislativ și de implementare pentru aceste politici, astfel încât să motiveze universitățile să găsească soluții personalizate pentru contextul lor privind atragerea și sprijinirea grupurilor vulnerabile în a finaliza cu succes studiile. Totodată îndepărtarea barierelor care stau în calea angajării de personal specializat pentru cămine, cantine, centre medicale și centre de consiliere și orientare profesională și

- fac imposibilă alocarea de resurse umane și financiare corespunzătoare nivelului activităților acestor unități;
- clarificarea responsabililor privind gestiunea și finanțarea cabinetelor medicale și centrelor de consiliere și orientare profesională;
- colectarea sistematică de date, monitorizarea și evaluarea implementării acestor politici cu formularea periodică a recomandărilor de îmbunătățire a acestora pentru a le maximiza eficiența.

Recomandări la nivelul universităților

- schimbarea perspectivei asupra grupurilor vulnerabile, din categorii asistate și „neseemnificative statistic”, sau categorii nerentabile pentru rezolvarea problemelor materiale cu care se confruntă universitățile, în resursă socială;
- adoptarea unei atitudini conștiente de educare a membrilor comunității academice (profesori, staff tehnic și studenți) în spiritul toleranței și deschiderii față de candidații și studenții care provin din grupurile defavorizate;
- orientarea studenților din grupurile vulnerabile către centrele de consiliere și orientare, care ar putea reprezenta soluția pentru rezolvarea eventualelor probleme emoționale (ex.de integrare sau motivare) sau de adaptare cu care s-ar confrunta.
- elaborarea de măsuri interne specifice pentru diferitele grupuri vulnerabile ar face cu adevărat posibil accesul acestor categorii și ar elimina lipsa de coerență și tratarea individuală a cazurilor (care se manifestă în prezent și care nu fac parte din caracteristicile unei universități moderne);
- inițierea și intensificarea cooperării la nivel național între universități pentru dezvoltarea serviciilor sociale prin

schimbul de bune-practici și soluții identificate la problemele comune;

- alocarea de resurse din veniturile proprii pentru: creșterea spațiului alocat centrelor medicale și de consiliere și orientare profesionale și angajarea de personal calificat suficient pentru derularea activităților la o scală proporțională cu numărul de potențiali beneficiari;
- colectarea sistematică de date privind implementarea acestor politici, monitorizarea și evaluarea acestora cu formularea periodică a recomandărilor de îmbunătățire a politicii, din prisma universităților;
- monitorizarea evoluției reprezentanților grupurilor vulnerabile vizate.

VIII. Bibliografie

Achim, V. (1998). Țigani în istoria României. București: Editura Enciclopedică.

Alexe, D., Haj, C., Murgescu, B. (2014). „Struggling with social polarization. Financial student support in Romania in the framework of the Bologna Process” în Curaj, A.; Matei, L.; Pricopie, R.; Salmi, J.; Scott, P.; (Eds.) *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*, SpringerOpen, London, 2014.

Andreescu, G. (2005). Schimbări în harta etnică a României, Cluj: Editura CRDE, disponibilă la http://www.edrc.ro/docs/docs/etnomobilitate/Intregul_volum.pdf.

ANOSR, (2012). „Implementarea Procesului Bologna în România: Perspectiva Studenților”, București, 2012. Studiu accesibil în versiune electronică la: <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/Studiu-Procesul-Bologna-2012-Revizuit.pdf>.

ANSOR (2013). „Poziția ANOSR cu privire la Gestionarea Serviciilor Studențești de către Ministerul Educației Naționale”, București, 2013, documentul este accesibil în versiune electronică la: <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2012/07/2013-Pozitie-Gestiune-Servicii-Sociale-MEN-adoptat-AG-2013.pdf>

ANOSR (2014a). „Serviciile de consiliere și orientare în carieră – Perspectiva studenților”, 2014, studiu accesibil în versiune electronică la: <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2014/04/Serviciile-de-consiliere-si-orientare-in-cariera-Perspectiva-studentilor.pdf>.

ANOSR (2014b). „Sistemul de acordare a burselor. Perspectiva ANOSR”, București, 2014, studiu accesibil la: <http://www.anosr.ro/wp-content/uploads/2014/03/Perspectiva-ANOSR-privind-Sistemul-de-acordare-al-burselor.pdf>.

ARACIS (2011). „Metodologia de evaluare externă, standardele, standardele de referință și lista indicatorilor de performanță a Agenției Române de Asigurare a Calității în Învățământul Superior”, varianta proiect, 2011. Disponibilă aici: http://www.aracis.ro/fileadmin/ARACIS/Legislatie_-_Proceduri/Proiect_Metodologie.pdf; ultima accesare: octombrie 2015.

Banca Mondială (2007). „Romania Education Policy Note”,- disponibilă la: <http://siteresources.worldbank.org/INTROMANIA/Resources/EducationPolicyNote.pdf>.

Banca Mondială (2011). „Analiza funcțională a Sectorului învățământ superior în România” (Analiză în cadrul proiectului „Analiza funcțională a administrației publice centrale din România – II”) – disponibilă la: http://www.invatamant-superior.ro/wp-content/uploads/2013/05/MECTS_RO_Raport-Higher-Education_RO.pdf;

Bărbulescu I. Gh., Toderaș N., Ion O. A. (2012). „Purposes and criteria for evaluating the way in which the responsiveness principle is implemented within public organizations. Case-study: Romanian universities”, in *Quality Assurance Review for Higher Education*, Vol. 4, Nr. 2, 2012, p. 99-108;

Bennett, J. (2010). Project Inclusion of Roma people in early children's development services (research report) (*Proiect Incluziunea romilor la nivelul serviciilor de formare timpurie pentru copii – raport de cercetare*), Foundation for an Open Society, Fund for Roma people education, UNICEF, disponibil la <http://medlive.hotnews.ro/wp-content/uploads/2010/12/Raportul-Na%C5%A3ional-IRSDTC-pentru-Rom%C3%A2nia-rezumato.pdf>;

Brennan, J., Naidoo, R. (2008). Higher education and the achievement (and/or prevention) of equity and social justice (*Învățământul superior și atingerea (și/sau prevenția) echității și dreptății sociale*), Higher Education, vol 56, no 3, pp. 287-302;

(2015) „Joint Report of the Council and the Commission on the implementation of the Strategic framework for European cooperation in education and training (ET2020) New priorities for European cooperation in education and training” [*Raport comun al Consiliului și Comisiei Europene privind implementarea cadrului strategic al*

cooperării europene în domeniul educației, Communication from the Commission to the European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee Of The Regions.;

București (2012). „Making the Most of Our Potential: Consolidating the European Higher Education Area. Bucharest Communiqué” [Valorificând la maximum potențialul disponibil: Consolidarea Spațiului European al Învățământului Superior. Comunicatul Ministerial de la București], EHEA.

Consiliul Uniunii Europene (2010). Concluziile Consiliului din 11 mai 2010 privind dimensiunea socială a educației și formării profesionale (2010/C 135/02). Text disponibil în limba română aici: http://advocacy.ro/sites/advocacy.ro/files/files/pagina-audiere/alte_documente/2013-05/24._2010_-_ue_-_dimensiunea_sociala_a_educatiei_si_formarii_profesionale_ro.pdf; ultima accesare: octombrie 2015;

CNFIS (2013). „Raport public anual – 2013. Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun”, UEFISCDI – CNFIS 2014. Disponibil aici <http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2012/08/CNFIS-Raport-public2013-final.pdf>;

CNFIS (2014). „Raport public anual – 2014. Starea finanțării învățământului superior și măsurile de optimizare ce se impun” UEFISCDI-CNFIS, 2015, accesibil la: http://www.cnfis.ro/wp-content/uploads/2015/07/CNFIS-Raport-public2014_final_20.06.2015.pdf;

Curaj, A.; Matei, L.; Pricopie, R.; Salmi, J.; Scott, P.; (Eds.) *The European Higher Education Area: Between Critical Reflections and Future Policies*, SpringerOpen, London este disponibil integral în variantă electronică aici: <http://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-20877-0/page/2>;

Dima A. (2009). „Rolul Centrelor de Consiliere și Orientare în Cariera în Dimensiunea Socială a Procesului Bologna”, Editura Afir, București, 2009;

Duminiță, G., Cace, S. (coord.) (2006). „Politici de incluziune socială pentru grupurile vulnerabile. Creșterea accesului pe piața muncii”, Ministerul Dezvoltării, Lucrărilor publice și Locuințelor. Disponibil aici: http://www.agentiaimpreuna.ro/files/publicatii/7-Politici_de_incluziune_RO-p-ro.pdf; ultima accesare: octombrie 2015.

Duminică, G.; Ivasiuc, A. (2010) O școală pentru toți? Accesul copiilor romi la o educație de calitate. Raport de cercetare. [*A school for everyone? Access of Roma children to a quality education. Research report.*] UNICEF, Agenția Împreună, available at http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/o_scoala_pt_toti.pdf;

EU Agency for Fundamental Rights (2009). EU-Midis. European Minorities and Discrimination Survey [*EU-Midis. Chestionar privind Minoritățile Europene și Discriminarea*], EU Agency for Fundamental Rights, 2009, disponibil la http://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/413-EU-MIDIS_ROMA_EN.pdf;

EUMAP (2007). Acces egal la educație de calitate pentru romi, Open Society Institute, Budapesta, 2007. Disponibil aici: <http://www.anr.gov.ro/docs/Politici/Acces%20egal%20la%20educatia%20pentru%20romi.pdf>; ultima accesare: octombrie 2015.

Eurostudent (2008). Social and Economic Conditions of Student Life in Europe National Profile of Romania – eurostudent IV. Eurostudent, 2008. Disponibil aici: http://www.eurostudent.eu/download_files/members/Romania.pdf; ultima accesare: octombrie 2015;

EC (2015). European Education and Training Cooperation: New priorities [*Cooperare europeană în domeniul educației: noi priorități*], Comisia Europeană, 2015. Disponibil aici: http://ec.europa.eu/education/news/2015/0901-et2020-new-priorities_en.htm; ultima accesare: octombrie 2015;

EC (2010). „Europe 2020. Strategy” [*Strategia Europa 2020*], Comisia Europeană, 2010. Disponibilă, în limba română, aici: http://ec.europa.eu/europe2020/index_ro.htm; ultima accesare: octombrie 2015.

Gitlery, J.M., Hampson, G.P., Wheeler, L. și Bered-Samuel, E. (2010) „From Access to Success: An Integrated Approach to Quality Higher Education Informed by Social Inclusion Theory and Practice” [*De la acces la succes: o abordare integrată a calității învățământului superior prin teoria și practicile asociate Incluziunii Sociale*], Higher Education Policy (2010) **23**, 123–147

Goldthorpe (2003). „The myth of education-based meritocracy” [*Mitul meritocrației fundamentate pe educație*] New Economy, 10: 234–239. doi: 10.1046/j.1468-0041.2003.00324.x;

Green, A., Preston, J., Sabates, R. (2003). Education, equity and social cohesion: a distributional model The Centre for Research on the Wider Benefits of Learning [*Educația, echitatea și coeziunea sociale: un model distributiv. Centrul pentru cercetare privind beneficiile generale ale învățării*], Institute of Education, London, 2003;

Haj, C. (2014). Echitate versus calitate în politicile publice din învățământul superior, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, 2014 (*teză de doctorat, nepublicată încă*);

Halimi, S. (2005). Lifelong Learning for Equity and Social Cohesion: A new challenge for higher education [*O nouă provocare pentru învățământul superior*], pp. 11-23. Christopher MacIntosh, Zeynep Varoglu, Lifelong learning and distance education, UNESCO, Paris, 2005;

INSOMAR (2009). „Discrimination phenomena in Romania – perception and attitudes. Research report” [*Fenomenele discriminării în România – percepție și atitudini*] CNCD, INSOMAR, București, 2009;

Jigău, M., Fartușnic, C. (2012) „Estimarea dimensiunii fenomenului de abandon școlar folosind metodologia analizei pe cohortă”, (Raport pentru UNICEF), Editura ALPHA MDN, 2012;

Johnstone, B. D. (2004). Cost-sharing and equity in Higher Education: Implications of income contingent loans [*Co-plata (împărțirea costurilor) și echitate în învățământul superior: implicații ale împrumuturilor cu ramburs condiționat de venit*], Markets in Higher Education, vol. 6, pp. 37-59;

Kamenetz, Anya (2010) „Edupunks, Edupreneurs and the Coming Transformation of Higher education”;

Leuven (2009). „The Bologna Process 2020 – The European Higher Education Area in the new decade” [*Procesul Bologna 2020 – Spațiul European al Învățământului Superior în noul deceniu*], Comunicatul Întâlnirii Ministeriale din Leuven, EHEA, 2009.

Londra (2007). „London Communiqué. Towards the European Higher Education Area: responding to challenges in a globalised world” [*Comunicatul din Londra. Către un Spațiu European al Învățământului Superior care să răspundă provocărilor unei societăți globale*] declarația elaborate în cadrul întâlnirii Ministeriale din Londra, EHEA, 2007.

McCowan, T. (2004). The growth of private higher education in Brazil: implications for equity and quality [*Creșterea sectorului privat de învățământ în Brazilia: implicații asupra echității și calității*], Journal of Education Policy, vol 19, no 4, 2004;

Miroiu A. (2001). „Introducere în analiza politicilor publice”, Editura Punct, 2001;

Paris (2015). „Declaration on Promoting citizenship and the common values of freedom, tolerance and non-discrimination through education” [*Declarație comună privind promovarea cetățeniei și a valorilor comune a libertății, toleranței și non-discriminării prin educație*], Declarație elaborate în cadrul întâlnirii informale a Miniștrilor Educației statelor europene, Paris, 2015. Text disponibil în limba engleză: http://ec.europa.eu/education/news/2015/documents/citizenship-education-declaration_en.pdf; ultima accesare : octombrie 2015;

Perkin, H. (2007). Cap. „History of Universities” [*Istoria universităților*] în „International Handbook on Higher Education” [Manual internațional de Învățământ Superior], Springer Publishing, Dordrecht, p.159 – 206.

Popescu, R. (2011). Grupurile vulnerabile și economia social. Romi și femeii în dificultate – manual de intervenție, București: Editura Expert, pp. 9-11, 23;

Preda, M. (coord.) (2009). Riscuri și inechități sociale în România, Iași: Editura Polirom;

Președenția Română (2007). „România educației, România cercetării-- Raportul Comisiei Prezidențiale pentru analiza și elaborarea politicilor în domeniul educației și cercetării”, Raport al Președenției Române, București, 2007, p.8. Disponibil la: http://www.presidency.ro/static/ordine/Raport_CPapdec_2007_.pdf; ultima accesare: octombrie 2015.

Salmi, J., Haj, C., Alexe, D. (2014) „Equity from an institutional perspective in the Romanian HE”, în Curaj, A., Deca, L., Egron-Polak, E., Salmi, J. (Eds.) „Higher Education Reforms in Romania: Between the Bologna Process and National Challenges”, Springer, ISBN: ISBN 978-3-319-08053-6, 2014;

Salmi, J., Hauptman, A. (2006). „Innovations in tertiary education financing: a comparative evaluation of allocation mechanism”, Education Working Paper Series, Number 4, Banca Mondială, 2006.

Schwarzenber, A. (2008). „Public / private funding of higher education: a social balance” [*Finanțare publică/privată a învățământului superior: un echilibru social*]. HIS: Forum Hochschule, Hannover, 2008.

Simpson, E., Wendling, K. (2005). „Equality and Merit: a Merit-Based Argument for Equity Policies in Higher Education” [*Echitate și merit: un argument de tipul meritocratic în politicile de echitate din învățământul superior*] în „Education Theory” Journal, Vol.5, pp. 385 – 398. doi: 10.1111/j.1741-5446.2005.00001.x-11.

Souto-Otero, M. (2010). „Education, meritocracy and redistribution” [*Educație, meritocrație și redistribuție*], Journal of Education Policy, 397-413.

Surdu, L. (coord.), Enikő Vincze, Marius Wamsiedel (2011). Participare, absenteism școlar și experiența discriminării în cazul romilor din România, Romani Criss, UNICEF, București, Vanemonde, available at http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/ghid_absenteism.pdf;

Surdu, M.; Szira, J. (coord.) (2009) Analysis of the impact of affirmative action for Roma in high schools, vocational schools and universities [*Analiza impactului măsurilor afirmative pentru romi, la nivelul liceelor, școlilor vocaționale și universităților*], Roma Education Fund & Gallup, disponibile la http://www.romaeducationfund.hu/sites/default/files/publications/gallup_romania_english.pdf;

UEFISCDI (2013). „Echitate în învățământul superior din România”, disponibil la: http://www.politici-edu.ro/wp-content/uploads/2013/10/Equity-in-the-Romanian-Higher-Education-System_policy-document.pdf, UEFISCDI, București, 2013; ultima accesare: octombrie 2015.

UNESCO (2009). Comunicatul Conferinței „World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development” [*Conferința mondială privind învățământul superior: Noile dinamici ale învățământului*]

Superior și Cercetării pentru schimbare socială și dezvoltare], UNESCO, 2009. Disponibil online aici: <http://unesdoc.unesco.org/images/0018/001832/183277e.pdf>; ultima accesare: octombrie 2015;

Vlăsceanu L. (2010). „Universities and Reflexive Modernity: Institutional Ambiguities and Unintended Consequences”, Central University Press, 2010.

Yerevan (2015). „Yerevan Communique” [*Comunicatul de la Yerevan*], Comunicatul elaborate în cadrul Întâlnirii Miniștrilor Educației de la Yerevan, 2015. Disponibil, în limba engleză, aici : http://www.ehea.info/Uploads/SubmittedFiles/5_2015/112705.pdf; ultima accesare : octombrie 2015.

Date

Eurostat – bază online de date

INS – Tempo online

CNFIS, date colectate de la universități, rapoartele publice ale instituției

MEN – www.edu.ro

Direcția Generală pentru Protecția Persoanelor cu Dizabilități, date disponibile online

Eurostudent, 2008

Referințe legislative

Constituția României.

Legea nr. 1/2011 a Educației Naționale.

Cadrul strategic pentru creșterea participării, calității și eficienței învățământului terțiar din România, 2014-2020.

Strategia Națională pentru Învățământ Terțiar 2015-2020.

Strategia privind reducerea părăsirii timpurii a școlii 2020.

Strategia națională privind incluziunea socială și reducerea sărăciei (2014-2020).

Ordinul Ministerului Educației nr. 3666/2012 privind aprobarea Codului drepturilor și obligațiilor studentului.

Ministerul Informațiilor Publice (2001). Strategia Guvernului României de Îmbunătățire a Situației Romilor. adoptată prin HG 480/2001.

HG 445/1997 privind stabilirea criteriilor generale *de acordare a burselor și a altor forme de sprijin material pentru elevii, studenții și cursanții din învățământul de stat, cursuri de zi.*

H.G 1418/2006 pentru aprobarea Metodologiei de evaluare externă, a standardelor, a standardelor de referință și a listei indicatorilor de performanță a ARACIS.

HG 430/2001 de aprobare a Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației romilor.

OUG nr. 137/ 2000 privind prevenirea și sancționarea tuturor formelor de discriminare.

Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.

Legea nr. 42/1990 pentru cinstirea eroilor-martiri și acordarea unor drepturi urmașilor acestora, răniților precum și luptătorilor pentru victoria Revoluției din decembrie 1989.

Legea 448 din 2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap.

Legea 329/2009 privind reorganizarea unor autoritati si institutii publice, rationalizarea cheltuielilor publice, sustinerea mediului de afaceri si respectarea acordurilor-cadru cu Comisia Europeana si Fondul Monetar International.

Legea nr. 116/2002 privind prevenirea și combaterea marginalizării sociale.

Legea 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat în România.

Legea 677/2001 pentru protectia persoanelor cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal si libera circulatie a acestor date (publicata in Monitorul Oficial nr. 790 din 12 decembrie 2001) interzice prelucrarea datelor cu caracter personal legate de originea rasială sau etnică, de convingerile politice, religioase, filosofice sau de natura similara creând premisele pentru nedeclararea de către cetățeni a apartenenței la etnia romă.

OUG 73/2004 privind instituirea subvențiilor individuale de sprijin pentru cazare pentru studenții care locuiesc în alte spații decât căminele instituțiilor de învățământ superior de stat.

OUG 49 din 26 iunie 2014 privind instituirea unor măsuri în domeniul educației, cercetării științifice și pentru modificarea unor acte normative.

Ordinul Ministerului Educației nr. 3277 din 16 februarie 1998 cu privire la Departamentele de consultanță pentru alegerea rutei profesionale și plasamentul pe piața muncii.

OMEN nr. 650/2014 pentru aprobarea Metodologiei cadru privind organizarea și funcționarea centrelor de consiliere și orientare în carieră în sistemul de învățământ superior din România.

Ordinul Ministerului Educației nr. 3235 din 16 martie 2005 privind organizarea ciclului de studii universitare de licență; precum și alin 4 din art. 4 al Ordinului Ministerului Educației nr. 3617 din 16 martie 2005 privind aplicarea generalizată a Sistemului European de Credite Transferabile.

IX. Anexe

Anexa 1 – Lista experților implicați în elaborarea studiului

Impactul sistemului de burse sociale

Daniela Alexe – este expert în politici educaționale în cadrul Unitatii Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI), coordonator al activităților privind Echitatea și accesul în educație, precum și a celor privind Managementul Universitar (IEMU) și în cadrul Centrului pentru

Politici Educaționale (CPE), având ca arii de expertiză învățământul superior, implementarea Procesului Bologna și politicele pentru echitate. Ea este în prezent doctorand în științe politice în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrație Publică (SNSPA), București. Anterior, a fost președintele Alianței Naționale a Organizațiilor Studențești din România (ANOSR), fiind responsabilă de strategia politică a federației și de coordonarea activităților privind politicile educaționale și organizaționale ale structurii.

Bogdan Murgescu – este profesor de istorie economică și director al Consiliului Școlii Doctorale din cadrul Universității din București. A fost colaborator (fellow) în cadrul Fundației Alexander von Humboldt din Berlin (1998 – 2000; 2006) și profesor asociat în cadrul Universității din Pittsburg (2002) și al Universității Central Europene din

Budapesta, Ungaria (2004). Actualmente este președintele Societății de Științe Istorice din România și membru al unor comitete academice. Principalele domenii de interes sunt economia și istoria, aspectele metodologice și sociologice ale studiilor istorice, istoria comunismului și a transformărilor postcomuniste, precum și dezvoltarea capitalului uman. Până în 2011 a ocupat funcția de vicepreședinte al Consiliului Național al Finanțării în Învățământul Superior (CNFIS) și a coordonat publicarea anuală a rapoartelor privind finanțarea învățământului superior din România.

Impactul serviciilor sociale pentru studenți

Cezar Haj – este expert politici publice în domeniul Învățământului Superior, în cadrul Unității Executive pentru Finanțarea Învățământului Superior, Cercetării, Dezvoltării și Inovării (UEFISCDI) unde coordonează activitățile proiectului „Internaționalizare, echitate și management universitar pentru un Învățământ Superior de calitate” (IEMU). Cezar Haj

a urmat programul Școlii Doctorale din cadrul Școlii Naționale de

Studii Politice și Administrative (SNSPA), din București și a obținut titlul de doctor în științe politice cu o lucrare ce adresează dimensiunea echității în învățământul superior. Anterior, Cezar Haj a lucrat în calitate de consultant al Băncii Mondiale și a fost membru al Secretariatului Bologna de la București în perioada 2010-2012, perioadă în care a contribuit la implementarea planului de lucru al Procesului Bologna (2009-2012) și a organizat Conferința Ministerială din București (2012) și cea de a treia ediție a Bologna Policy Forum, sub coordonarea Ministerului Educației Naționale și a coordonatorilor politicilor din cadrul Spațiului European al Învățământului Superior (SEIS / EHEA).

Nicolae Toderas – este doctor în științe politice, lector universitar în cadrul Departamentului de Relații Internaționale și Integrare Europeană din SNSPA și este specializat în politicile Uniunii Europene, precum și în evaluarea instituțiilor și organizațiilor. Este Director al Departamentului Servicii pentru Comunitatea Universitară din SNSPA, iar din iulie

2012 este membru al Rețelei Team Europe România. A publicat mai multe lucrări referitoare la politicile UE, guvernanta UE, guvernanta învățământului superior, dezvoltare regională, evaluarea instituțiilor și organizațiilor, precum și aprofundarea relațiilor Republicii Moldova cu UE, mai ales în domeniul politicilor educaționale. Este membru al unor asociații profesionale din domeniul relațiilor internaționale și al studiilor europene, precum și din domeniul evaluării politicilor publice și a programelor. În ultimii cinci ani a participat activ la implementarea unor proiecte strategice în domeniul reformei structurale a învățământului superior din România. De asemenea, dl. Nicolae

Toderaș contribuie activ la transferul de politici, abordări, instituții și instrumente în domeniul guvernanței învățământului superior din România în Republica Moldova.

Ana-Maria Stăvaru – și-a susținut teza de doctorat în Științe Politice, având ca temă „Dezvoltarea sistemului național de evaluare a intervențiilor publice în România: design organizațional, cultură și capacitate de evaluare”. Ariile sale de interes includ evaluarea politicilor publice și a programelor, politicile educaționale, dezvoltarea capacității ad-

ministrative, managementul programelor, integrarea europeană și politicile UE. În ultimii ani a adeseșăsurat activități didactice la nivelul universitar, activități de cercetare și editoriale și a publicat mai multe lucrări. A participat activ la implementarea unor proiecte cu finanțare națională și internațională privind dezvoltarea capacității instituționale, dar și dezvoltarea de programe de studiu, curriculum și calificări universitare.

Impactul Locurilor speciale pentru romi

Diana-Maria Cismaru – este doctor în sociologie, conferențiar în cadrul Facultății de Comunicare și Relații Publice și director al Departamentului de Relații Publice din cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative din București (SNSPA). Diana Cismaru este autorul și co-autorul mai multor volume

în limba română: „Învățământul universitar din Romania: perspective istorice, culturale și sociale” (2014), „Antreprenoriatul și performanța în afaceri” (2013), „Social media și managementul reputației” (2012), „Relații publice – coeziune și eficiență prin comunicare” (2011), „Organizația inteligentă – zece teme de managementul organizațiilor”(2010), „Comunicarea internă în organizații” (2008). Experiența dânsei în proiecte de cercetare include proiecte naționale și internaționale precum: Fenco – Scrutinizing the impact of CCS communication to the general and local public” (ERA-NET/FP7/International, 2009-2010), „Instrumente și mecanisme pentru creșterea accesului în învățământul superior pe baza parteneriatelor orizontale și verticale între universități și instituții locale și centrale” (POS-DRU 2011-2013), „EHR – Antreprenoriat pentru resurse umane” (POS-DRU 2012-2013), „Politici publice fundamentate în învățământul superior” (PODCA, 2013). Dna. Cismaru a finalizat un stagiu de cercetare la Universitatea „George Washington” (2011) și are ca domenii de interes: comunicarea instituțională, managementul reputației, metode inovative de predare.

Delia Gologan – este membru în echipa IEMU și student doctorand în domeniul științelor politice în cadrul Școlii Naționale de Studii Politice și Administrative (SNSPA), București specializându-se în domeniul analizei normative a politicilor publice din Învățământul Superior, echității în educație și asigurarea calității în ÎS și este expert politici publice în cadrul proiectelor coordonate de UEFISCDI pe aceste domenii. A absolvit studiile de Master în Politici Publice și Integrare Europeană la SNSPA și a fost expert activ în grupul de experți internaționali în cadrul

Programului de Evaluare Instituțională (IEP) derulat de către Asociația Europeană a Universităților (EUA), membru al grupului de experți în asigurarea calității al Organizației Europene a Studenților (ESU QA pool) și al grupului de experți ARACIS (2011 – 2013). În perioada august 2012 – august 2013 a fost membru al consiliului Agenției Române de Asigurarea Calității în Învățământul Superior (ARACIS).

Anexa 2 – Lista universităților participante în cadrul studiului

- Academia de Studii Economice din București
- Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați
- Universitatea de Medicină și Farmacie „Gr. T. Popa” din Iași
- Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
- Universitatea Transilvania din Brașov
- Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Cluj – Napoca
- Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
- Universitatea de Vest din Timișoara

Anexa 3 – Formular colectare date pentru studiu de impact privind politicile de echitate

A. Informații privind instituția de învățământ superior

Numele instituției de învățământ superior:

Oraș:

B. Informații generale

1. Caracteristicile populației de studenți din universitate

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nr. total de studenți romi (declarați) – ciclul licență					
Nr. de studenți cu dizabilități – ciclul licență					
Nr. de studenți cu vârsta peste 30 de ani – ciclul licență					
Nr. de studenți cu vârsta de peste 60 de ani – ciclul licență					
Nr. de studenți înmatriculați pentru a doua oară la ciclul licență (studenți ce urmează o a doua facultate după finalizarea unui ciclu de licență)					

2. Abandon școlar

2.1. Universitatea dumneavoastră, la nivel central, calculează anual numărul de studenți care au abandonat studiile (pe domeniu de studiu și pe ciclu)? ☐ Da / ☐ Nu

Cum definește universitatea pe care o reprezentați „abandonul universitar”?

Pentru facultățile cu programe de studiu, la zi, la ciclul de licență vă rugăm completați următorul tabel (a se integra într-un document separat, anexat prezentului formular):

Facultate: Licență, forma de studii: la zi	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Numărul total studenți înmatriculați în anul anterior de studiu în universitate					
Numărul de studenți, dintre cei înmatriculați în anul anterior, care nu au reușit să acumuleze numărul total de credite pentru trecerea anului, din care:					
Numărul de studenți care au repetat anul anterior de studiu					
Numărul de studenți care au abandonat facultatea în anul anterior					
Numărul de studenți care au abandonat studiile deși aveau creditele necesare pentru înmatricularea în următorul an					

Separat, vă rugăm completați acest tabel pentru formele de studii: **ID și FR**, cu datele centralizate **la nivel de universitate**.

2.2. Există studii/cercetări realizate la nivelul universității privind motivele abandonului?

☐ Da / ☐ Nu

**Dacă da, vă rugăm să le furnizați (în întregime sau doar concluziile acestora dacă aceste studii nu se regăsesc sub forma unui document).*

C. Servicii sociale

3. Cămine

3.1 Studenți beneficiari ai locurilor din cămin

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Numărul total de locuri în căminele universității					
Numărul total de locuri subvenționate					
Numărul total de locuri alocate pentru studenți înmatriculați la ciclul licență					
Numărul total de locuri alocate pentru studenți înmatriculați la ciclul masterat					
Numărul total de locuri alocate pentru studenți înmatriculați la ciclul doctorat					
Numărul total de locuri alocate pentru cadre didactice și alte categorii					
Nr. total de cereri înregistrate din partea studenților pentru ocuparea locurilor în cămine (toate ciclurile)					
Nr. total de cereri soluționate pozitiv (nr. de studenți care beneficiază de cazare în căminele universității)					
Numărul studenților care studiază pe locuri bugetate cazați în cămine (toate ciclurile de studii)					
Numărul studenților care studiază pe locuri cu taxă, cazați în cămine (toate ciclurile de studii)					
Numărul de studenți care beneficiază de subvenție mai mare (dublă sau crescută) din care: – Etnici români de pretutindeni – Studenți cu părinți cadre didactice – Studenți orfani de ambii părinți – Studenți din centre de plasament					
Numărul total al studenților cazați, repartizați în funcție de criterii de merit (media anului anterior de studiu, notă examen de admitere, credite ECTS etc.)					
Numărul total al studenților cazați pe criterii sociale (dacă este cazul) din care: – Studenți din familii cu venituri reduse – Studenți orfani – Studenți proveniți din centre de plasament – Familii de studenți (se trece numărul total de persoane) – Studenți cu copii – Studenți cu probleme medicale – Studenți cu dizabilități – Studenți din mediul rural – Altele (dacă este cazul, vă rugăm specificați)					

În cazul studenților cazați pe criterii sociale, există criterii de merti în accesarea acestor locuri? ☐ Da / ☐ Nu

3.2 Investiții în cămine – datele se raportează pe ani calendaristici

	1991/1992	1992/1993	1993/1994	1994/1995	1995/1996	1996/1997	1997/1998	1998/1999	1999/2000
R1: Valoarea investițiilor în modernizarea căminelor (lei) (RK-urile) (fără a include cheltuielile aferente reparațiilor curente)									
R2: Valoarea investițiilor în construirea unor cămine noi (lei)									
Total investiții în cămine (R1 + R2) (lei)									
Ponderea investițiilor realizate cu finanțare de la bugetul de stat (%)									

	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
R1: Valoarea investițiilor în modernizarea căminelor (lei) (RK-urile) (fără a include cheltuielile aferente reparațiilor curente)														
R2: Valoarea investițiilor în construirea unor cămine noi (lei)														
Total investiții în cămine (R1 + R2) (lei)														
Ponderea investițiilor realizate cu finanțare de la bugetul de stat (%)														

Menționați rezultatele investițiilor (specificând nr. locurilor de cazare create/ reduse, nr.de cămine construite/ modernizate etc.)
începând cu anul 1990:

3.3 Taxa de cămin per student (*regie*)

Tip cămin (în funcție de nr. pers./cameră) ¹	Taxa de cămin pe student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) – student bugetat					Taxa de cămin pe student (medie, pe lună, exceptând lunile aferente vacanței de vară) – student la taxă					Taxa de cămin pe stu- dent (medie, pe lună) în lunile de vacanță de vară				
	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
1 pers./cam.															
2 pers./cam.															
3 pers./cam.															
4 pers./cam.															
5 pers./cam															
Peste 5 pers.cam															

3.4 Metode alternative de servicii de cazare²

- Universitatea apelează la metode alternative de acces la servicii de cazare pentru studenți? ☐ Da / ☐ Nu
- Dacă da, câți studenți au beneficiat de astfel de metode alternative de servicii de cazare ?

-
- Dacă da, vă rugăm descrieți tipul de măsuri practicate de universitate ca metode alternative de cazare, menționând câți studenți apelează, în medie, într-un an universitar la metodele alternative de cazare oferite de universitate, costurile acestora și unitatea/entitatea/organizația care le gestionează.

¹ În cazul unor tarife diferite între cămine, vă rugăm să ne furnizați o medie aritmetică.

² Servicii alternative de cazare = alte tipuri de servicii / contracte încheiate de către universitate cu instituții/persoane juridice pentru a oferi studenților o alternativă la serviciile proprii de cazare

3.5. Vă rugăm descrieți modalitatea de acoperire, din venituri proprii, a cheltuielilor de cazare pentru unii studenți aflați în situații speciale (exemple: studenții cu situații financiare dificile), dar care nu se încadrează în categoria celor subvenționați (specificând tipul de măsuri practicate și numărul estimativ de studenți sprijiniți prin intermediul acestor măsuri) (*dacă este cazul*).

3.6 Vă rugăm descrieți strategia proiectată de către universitate referitoare la dezvoltarea serviciilor de cazare pentru studenții universității (*dacă este cazul*).

4. Cantine

4.1 Aspecte generale

Numărul de cantine (unități de tip cantină) deținute de universitate destinate studenților:

	Capacitatea maximă (nr. locuri)
Unitatea 1	
Unitatea 2	
Unitatea 3	
Unitatea 4	

4.2 Studenți beneficiari ai serviciilor unităților de tip cantină

Universitatea monitorizează numărul de studenți beneficiari ai serviciilor de masă ale unităților de tip cantină?

☐ Da / ☐ Nu

	2000/2001	2001/2002	2002/2003	2003/2004	2004/2005	2005/2006	2006/2007	2007/2008	2008/2009	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
R2: Valoarea investițiilor realizate în cadrul universității, în construirea/deschiderea unor noi unități de servire a mesei pentru studenți (tip cantine) (lei)														
Total investiții în cantine (R1 + R2) (lei)														
Ponderele investițiilor realizate cu finanțare de la bugetul de stat (%)														

Descrieți destinația investițiilor în serviciile de cantină (menționând îmbunătățirile aduse unităților de tip cantină/ nr.unităților deschise etc.) din anul 1990:

4.5 Metode alternative de servicii de masă³

Universitatea apelează la metode alternative de acces la servicii de masă pentru studenți? ☐ Da / ☐ Nu

- Dacă da, câți studenți au beneficiat de astfel de metode alternative de servicii de masă?
-
- Dacă da, descrieți modalitățile prin care universitatea apelează la metode alternative de acces la servicii de masă pentru studenți, dacă este cazul, cu descrierea variantele alternative puse la dispoziția studenților, menționând numărul studenților care au apelat la astfel de metode și costurilor lor, precum și firma care gestionează aceste servicii.
-

³ alte tipuri de servicii / contracte încheiate de către universitate pentru a oferi studenților o alternativă la serviciile de masă ale unei unități de tip cantină sau pentru a acoperi lipsa unei cantine proprii ;

4.6 Vă rugăm descrieți modalitatea prin care se acoperă diferența dintre subvenția de la bugetul de stat și costurile reale de masă, în cazul în care subvenția este insuficientă pentru a acoperi costurile.

4.7 Vă rugăm descrieți procedura / situațiile în care universitatea practică măsuri de acoperire a costurilor de masă din veniturile proprii pentru anumiți studenți aflați în situații speciale, menționând tipul de măsuri practicate și numărul estimativ de studenți sprijiniți prin aceste măsuri, în medie, per an universitar (*dacă este cazul*).

4.8 Vă rugăm descrieți strategia proiectată de către universitate de dezvoltare a serviciilor de masă pentru studenții universității (*dacă există*).

5. Servicii medicale

5.1 Aspecte generale

Numărul de unități:

Spațiul total disponibil (în metri pătrați) pentru unități în care se desfășoară doar activități specifice medicale:

5.2. Universitatea dispune de o evidență clară referitoare la numărul de studenți care beneficiază anual de serviciile medicale oferite de unitățile de specialitate ale universității?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da:

5.4 Personal de specialitate:

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nr. posturilor cu specific medical ocupate de care dispune universitatea					
Nr. posturi ocupate de către angajați ai altor instituții (ex. spitale, primării)					

5.5 Vă rugăm descrieți modalitatea prin care universitatea contribuie la oferirea de servicii medicale alternative studenților (*dacă este cazul*) descriind măsurile utilizate, entitățile/structurile/organizațiile care le gestionează, precum și numărul estimativ al studenților care au beneficiat de astfel de servicii.

5.6 Vă rugăm descrieți tipul de măsuri practicate pentru acoperirea costurilor necesare pentru intervenții medicale, din veniturile proprii ale universității, pentru acei studenți aflați în anumite situații speciale cu menționarea numărului estimativ de studenți sprijiniți prin aceste măsuri de sprijin.

5.7 Vă rugăm descrieți strategia proiectată de către universitate de dezvoltare a serviciilor medicale pentru studenții universității (*dacă există*).

6. Centre de consiliere și orientare în carieră (profesională)

6.1 Aspecte generale

Numărul de unități:

Spațiul total disponibil (în metrii pătrați) pentru unități în care se desfășoară doar activități de consiliere:

Numărul total de angajați ai centrelor:

Dintre care:

- Nr. angajaților full-time:

- Nr. angajaților de specialitate (psihologi / sociologi):

- Alte categorii (specificați):

6.2. Universitatea dispune de o evidență clară referitoare la numărul de studenți care beneficiază anual de serviciile centrului de consiliere și orientare în carieră?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da:

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nr. studenților care au apelat la serviciile centrului					
Nr. studenților romi care au apelat la serviciile centrului					

7. Vă rugăm să descrieți modalitatea de diseminare a informațiilor privind oferta educațională a universității, menționând canalele de promovare utilizate și evidențiind modalitățile de informare a potențialilor studenți privind:

- serviciile sociale oferite de către universitate (cămine, cantine, servicii medicale etc.) către potențialii studenți

- serviciile sociale oferite de către universitate, către studenții înmatriculați

D. Sistemul de burse studențești

8. Studenți beneficiari ai burselor sociale și de merit

8.1 Fondul de burse

	Licență					Master				
	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Procent din fondul de burse (fonduri publice) alocat pe criterii sociale										
Procent din fondul de burse (fonduri publice) alocat pe criterii de merit (burse de studiu, merit, performanță)										

8.2 Studenții universității dumneavoastră pot cumula bursele sociale și cele obținute în baza performanțelor academice (de studiu, merit sau performanță)?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da, menționați numărul studenților care au beneficiat de minim două tipuri de burse simultan în anul universitar 2013-2014 (bursă socială și bursă de merit/studiu):

8.3 Număr și valoarea burselor alocate din fonduri publice

Ciclul Licență	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Numărul de burse sociale alocate (pe an universitar)					
Valoare medie a bursei sociale (pe lună, per student)					
Numărul de burse de merit alocate (pe an universitar)					
Valoare medie a bursei de merit (pe lună, per student)					
Numărul de burse de studiu alocate (pe an universitar)					
Valoare medie a bursei de studiu (pe lună, per student)					

	Ciclul de Master (date per facultate)									
Numărul de dosare sociale depuse în vederea obținerii unei burse sociale	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea	Facultatea
2009/2010										
2010/2011										
2011/2012										
2012/2013										
2013/2014										

9. Studenți care lucrează

Universitatea dumneavoastră are o procedură de monitorizare a studenților care lucrează în regim full-time?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da:

	2013/2014
Numărul de studenți care lucrează	
Nr. mediu de studenți beneficiari ai burselor sociale care lucrează	
Nr. mediu de studenți beneficiari ai burselor acordate pe criterii de merit (performanță academică) care lucrează	

10. Continuarea studiilor

Universitatea dumneavoastră are o procedură de monitorizare a absolvenților care își continuă studiile după finalizarea studiilor de licență?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da:

	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Numărul de studenți care își continuă studiile, din care:					
Numărul de studenți beneficiari ai locurilor special destinate romilor, la ciclul de licență careși-au continuat studiile urmând un program de master					

11. Alte tipuri de sprijin

Universitatea dumneavoastră acordă alte tipuri de sprijin, din veniturile proprii, pentru studenți din grupuri defavorizate ?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da, vă rugăm se enumerați tipul de servicii/măsuri oferite ca sprijin studenților din grupurile defavorizate menționând și numărul mediu anual al beneficiarilor acestora:

E. Locuri special destinate romilor

14. Universitatea dumneavoastră alocă locuri speciale studenții romi?

☐ Da / ☐ Nu

Dacă da:

Ciclu: Licență	2009/2010	2010/2011	2011/2012	2012/2013	2013/2014
Nr de locuri de studiu destinate romilor (per universitate)					
Nr de studenți romi ce au aplicat pentru locurile destinate romilor (candidați)					
Nr de studenți romi admiși pe locurile special destinate romilor					
Nr de studenți romi participanți în mobilități de studiu/practică de tip Erasmus (dintre cei înmatriculați pe locuri speciale)					
Nr de studenți romi absolvenți în termenul tradițional (ex. trei ani pentru ciclul licență) dintre cei înmatriculați pe locuri speciale (fără prelungirea perioadei de studiu)					
Nr de studenți romi beneficiari ai burselor de merit, studiu și performanță dintre cei înmatriculați pe locuri speciale					
Nr de studenți romi beneficiari ai burselor sociale dintre cei înmatriculați pe locuri speciale					
Nr de cereri de cazare depuse de studenții înmatriculați pe locurile special alocate romilor					
Nr de studenți romi beneficiari ai locurilor de cazare în căminele universității dintre cei înmatriculați pe locuri speciale					

15. Vă rugăm descrieți modalitatea de repartitie a locurilor special destinate romilor per facultăți, dacă există o procedură formală de alocare (când a fost ea aprobată, cum se împart responsabilitățile de decizie și implementare între structurile universității etc.)

16. Vă rugăm să descrieți modalitatea de diseminare a informațiilor privind oferta educațională a universității, menționând canalele de promovare utilizate și evidențiind modalitățile de informare a potențialilor studenți privind:

- locurile special destinate romilor

F. Regulamente / proceduri de anexat

17. Vă rugăm anexați copii sau scan-uri după următoarele documente (în versiunea în care au fost ele aprobate de către Senatul universitar / consiliile facultăților) (pentru ultimul an universitar):

- Regulamentul de admitere + procedurile aferente (ex. procedura de admitere a studenților pe locurile special destinate studenților romi) – aferent anilor universitari 2014/2015 și 2013/2014;
- Regulamentul de funcționare a Centrului de consiliere și orientare în carieră (sau a structurii similare care îndeplinește această funcție) – aferent anilor universitari 2014/2015 și 2013/2014;
- Regulamentul de acordare a burselor sociale și a celor alocate pe criterii de performanță – aferent anilor universitari 2014/2015 și 2013/2014;
- Regulamentul de distribuire a locurilor în căminele universității – aferent anilor universitari 2014/2015 și 2013/2014;
- Materiale informative referitoare la investițiile în cămine, cantine și obiective medicale la nivel de universitate cu finanțare de la bugetul de stat (ex. Raportul rectorului);

- Materiale informative referitoare la investițiile în cămine, cantine și obiective medicale la nivel de universitate cu finanțare din veniturile proprii;
- Regulamentele de funcționare a serviciului de cantină (afectant anilor universitari 2014/2015 și 2013/2014, plus orice regulament mai vechi disponibil);
- Regulamentele de funcționare a serviciului medical al universității aflate în vigoare pentru ultimii doi ani universitari;
- Documente referitoare la activitatea serviciului medical al universității (rapoarte anuale și studii tematice ș.a.);
- Alte studii (ex. De nevoi ale studenților, etc.) relevante.

Anexa 4 – Ghid interviuri semistructurate vizite de studiu în universități

A. Aspecte generale

Vizitele de studiu în universități sunt organizate ca instrument de colectare de date (calitative și cantitative) de la universitățile selectate pentru a fi utilizat în studiul de impact al politicilor publice de echitate și acces în învățământul superior

Politicile sunt analizate din trei perspective diferite: a accesului la educație, integrare și parcurgerea cu succes a studiilor, precum și finalizarea studiilor prin obținerea de diplome (certificare formală). Întrebarea principală la care studiul își propune să răspundă este dacă aceste instrumente sunt suficiente pentru creșterea accesului, a participării și a absolvirii studiilor superioare pentru categoriile vulnerabile. Se urmărește, pentru fiecare în parte:

- Investigarea măsurilor de asigurare a echității și de întărire a gradului de acces a studenților proveniți din grupuri vulnerabile la educație;
- Descrierea actualei stări de fapt în ceea ce privește reglementarea și implementarea politicilor educaționale în acest sens, la nivel național și instituțional;
- Identificarea și prezentarea unor practici pozitive referitoare la dezvoltarea acestor trei tipuri de instrumente;
- Identificarea și prezentarea unor recomandări în vederea îmbunătățirii impactului politicilor publice asupra accesului, integrării, participării și performanței academice a studenților proveniți din grupurile vulnerabile

(de completare, modificare, înlocuire a instrumentelor analizate).

B. Înainte de derularea vizitei de studiu

Vizita de studiu este organizată ca o serie de interviuri semi-structurate cu persoane cu responsabilități în legătură cu politicile privind echitatea (prorector probleme sociale, directorul general administrativ al universității, membrii Senatului etc.) în acord cu prevederile agendei propuse de vizită de studiu. Aceasta se definește pentru fiecare universitate în parte împreună cu responsabilul din partea universității.

Înainte de derularea vizitei de studiu, responsabilii din partea universității facilitează organizarea vizitei de studiu (ex.rezervarea sălii de întâlnire, organizarea întâlnirilor cu fiecare dintre persoanele de interes, organizarea pauzelor de cafea etc.) și completează formularul de colectare a datelor privind cele trei tipuri de servicii suport analizate în cadrul studiului. Formularul a fost transmis responsabililor universității de către experți.

C. În timpul vizitei de studiu

Pentru standardizarea modului de colectare a datelor se va folosi un ghid de interviu semistrukturat ce va cuprinde întrebări vizând:

- testarea prevederilor din formularul de colectare de date;
- clarificarea răspunsurilor universității din formularul de colectare de date;
- aprofundarea particularităților universității, care nu au fost surprinse prin întrebările adresate și răspunsurile furnizate prin intermediul formularului de colectare de date;
- metodologia / scopul studiului.

Se recomandă urmărirea pe parcursul întâlnirilor a structurii:

I. întrebări / aspecte generale (*ce urmează a fi adresate tuturor persoanelor intervievate*):

- Introducerea echipei de experți;
- Prezentarea pe scurt a obiectivelor vizitei de studiu;
 - cadrul general și scopul studiului de impact;
 - sublinierea ideii conform căreia această vizită de studiu nu reprezintă o evaluare a universității;
- Din perspectiva dvs, cum definiți echitatea în învățământul superior?
- Care sunt categoriile de tineri subreprezențați/ defavorizați în învățământul superior? (Definiție: categorii de tineri care, din cauza unui obstacol, nu pot ajunge în învățământul superior sau abandonează pe parcurs).
- Există o strategie dezvoltată și adoptată în vederea atragerii acestora către învățământul superior și integrarea lor în mediul academic sau pentru creșterea numărului de studenți? Dacă da, vă rugăm specificați obiectivele acestei strategii și instrumentele utilizate pentru implementarea acesteia.
- Care este **percepția dumneavoastră** privind **impactul** pe care serviciile sociale oferite de către universitate, bursele sociale și locurile special destinate romilor îl au în creșterea accesului studenților proveniți din grupuri vulnerabile, la educație?
- Ce ați schimba, de la nivel național, în modul de funcționare a celor trei politici? (exemplu: privind modul de acordare a subvențiilor, numărul de locuri, perioadă etc.).
- În afara celor trei politici naționale, mai simțiți nevoia unor alte politici care să vizeze grupurile defavorizate?

II. întrebări specifice (personalizate pentru fiecare persoană intervievată în parte)

1. Rector
1.1 Care sunt cele mai mari provocări cu care se confruntă universitatea și care privesc numărul și categoriile de studenți proveniți din grupuri dezavantajate (și vizate de către universitate)?
1.2 Care sunt măsurile instituționale pentru a preîntâmpina provocările menționate? Ce impact considerați dumneavoastră că au acestea?
1.3 Universitatea are o strategie pentru dezvoltarea serviciilor sociale (cămine/cantine – construcție, reabilitare)? O puteți descrie pe scurt menționând legătura acestora cu misiunea și viziunea universității?
1.4 Puteți oferi o sugestie de îmbunătățire a acestor servicii de la nivel național? – Ce ați schimba, de la nivel național, în modul de funcționare a celor trei politici? (exemplu: privind modul de acordare a subvențiilor, numărul de locuri, perioadă etc.). – În afara celor trei politici naționale, mai simțiți nevoia unor alte politici care să vizeze grupurile defavorizate?
2. Prorector probleme sociale, Director General Administrativ
2.1 Cum este implementat sistemul de distribuire al locurilor special destinate romilor la nivelul universității? – cum sunt distribuite aceste locuri între facultăți? Ce argumente sunt stau la baza acestei distribuții? – cine are decizia finală privind admiterea lor?
2.2 Cum se distribuie fondul de burse per facultăți ?
2.3 Cine alocă fondurile pentru burse sociale și de merit și pe baza căror argumente se realizează alocarea și se stabilește valoarea acestora?
2.4 Universitatea suplimentează fondul de burse pentru sprijinirea studenților cu nevoi financiare? Dacă da, cum și cu cât?
2.5 Considerați că pentru a avea acces la burse sociale, studenții ar trebui să îndeplinească simultan și criteriile de merit (ex. să fie integraliști, să aibă media studiilor peste un anumit prag etc.)?
2.6 Dacă ar fi să alegeți dumneavoastră, ce ați prefera: mai multe burse mai mici, sau mai puține burse, dar mai mari?
2.7 Care credeți că sunt motivele principale pentru abandonul școlar?
2.8 Ce categorii de studenți obișnuiesc să abandoneze studiile?
2.9 Considerați că bursele sociale ameliorează fenomenul de abandon?
2.10 Ce ați schimba, de la nivel național, în procedura de alocare a fondului pentru burse?
2.11 Există mecanisme de monitorizare a performanței studenților din grupurile vulnerabile? – Există astfel de monitorizări pentru beneficiarii serviciilor sociale, a burselor sociale și/sau a locurilor special destinate romilor? – Cum apreciați performanțele academice ale studenților cu burse sociale? Dar participarea la cursuri?
2.12 Ce alte mecanisme utilizează universitatea pentru a asigura accesul, parcurgerea și finalizarea studiilor de către studenții proveniți din grupuri vulnerabile?

2.13 Care este percepția dvs în ceea ce privește caracteristicile corpului studențesc? Câți dintre ei sunt: – Studenți săraci/studenți bogați – Studenți din mediul rural – Studenți romi – Studenți cu dizabilități – Studenți care provin din familii care au ÎS
2.14 Care sunt caracteristicile studenților căminiști? (particularități venit, mediul de proveniență, dizabilități, etnie)
2.15 În ce măsură universitatea dumneavoastră a realizat investiții în serviciile suport pe care le oferă studenților proveniți din grupuri vulnerabile în ultimii 23 de ani? În ce măsură aceste investiții au influențat impactul pe care serviciile le au asupra accesului, integrării (participării) și finalizării studiilor de către aceste categorii de studenți?
2.16 Puteți descrie eventualele schimbări suferite de către serviciile sociale și a modului lor de alocare, de-a lungul timpului?
2.17 Universitatea dispune de un dispensar studențesc? – Câți angajați are? (sunt permanenți / de tip part-time)? – Cum se acoperă cheltuielile acestora? Sunt ele acoperite din fonduri de la Ministerul Sănătății? – aveți dezvoltată vreo strategie de dezvoltare a acestora?
2.18 Puteți oferi o sugestie de îmbunătățire a acestor servicii de la nivel național? – Ce ați schimba, de la nivel național, în modul de funcționare a celor trei politici? (exemplu: privind modul de acordare a subvențiilor, numărul de locuri, perioadă etc.). – În afara celor trei politici naționale, mai simțiți nevoia unor alte politici care să vizeze grupurile defavorizate? – Ce ați schimba la nivelul universității dumneavoastră?
3. Studenți reprezentanți membri ai senatului universitar/consiliilor facultăților/organizații studențești;
3.1 Ca elevi știți de existența acestor servicii suport (cămine-burse sociale)? – Au reprezentat ele un factor motivator în alegerea universității voastre? – Cum apreciați informațiile disponibile pentru elevi (potențialii studenți) privind aceste informații?
3.2 Beneficiați de aceste servicii? – Câți sunteți la buget? – Câți sunteți bursieri? (social – merit) – Câți locuiți în cămin?
3.3 Există acțiuni ale structurilor universității de promovare a acestor servicii în rândul studenților, după admitere? Care?
3.4 Există informații accesibile studenților privind aceste servicii (reguli de distribuire, costuri aferente accesării acestora etc.)? – Eventualele modificări sunt comunicate în timp util?
3.5 Ce impact considerați că are sistemul de burse asupra: – acoperirii nevoilor sociale (pt bursele sociale) – îmbunătățirii performanțelor academice (pentru câștigarea și menținerea bursei de merit)
3.6 Ce ați schimba în sistemul de burse?

3.7	Considerați ca pentru a avea acces la burse sociale, studenții ar trebui să aibă impuse și criterii pe baza de merit?
3.8	Cât de mult pot influența reprezentanții studenților modul de distribuire a bursei (număr și valoare)? Pe baza căror argumente vă susțineți punctul de vedere? (numărul și valoarea bursei)
3.9	Considerați că se acorda suficiente burse sociale în universități/in universitatea dumneavoastră?
3.10	Cum apreciați serviciile de cazare? (număr, condiții, condiții de acces)
3.11	Cine credeți că ar trebui să aibă prioritate în căminele studențești?
3.12	Studenții săraci au acces la serviciile de cămin? Dar cei din mediul rural?
3.13	Știți de existența locurilor speciale pentru romi? Ce părere aveți despre acestea? Cunoașteți studenți care beneficiază de ele? Cum se integrează în comunitatea academică?
3.14	Aveți sugestii de îmbunătățire a acestor servicii oferite de universitate? (descrieți aceste sugestii menționând în responsabilitatea cui ar intra)
4.	Membrii senatului implicați în comisiile permanente privind serviciile sociale / Membrii comisiilor de acordare burse / Consiliul de Administrație
4.1	Sunteți implicat în distribuirea locurilor special destinate romilor? – Cum este implementat sistemul de distribuire al locurilor special destinate romilor la nivelul universității? – Cum sunt distribuite aceste locuri între facultăți? Ce argumente sunt stau la bază? – Cine are decizia finală privind admiterea lor?
4.2	Sunteți implicat în procesul de distribuire a bursei? – Puteți explica cum se distribuie fondul de burse per facultăți? – În ultimii 10 ani cât de des a fost modificată/a actualizată procedura? (ce modificări a suferit în timp?)
4.3	Cine și pe baza căror argumente sunt alocate fondurile pentru burse sociale și cele de merit precum și valoarea acestora? – Ce procent din totalul bursei alocate reprezintă burse sociale? Este acesta suficient? – Sunt ele suficient de mari sau de multe? – Sunt ele suficient de motivatoare pentru studenți sau îi influențează doar pe cei din anii mici de studii? – Cât este de amplu fenomenul de fraudare a sistemului de acordare a bursei sociale?
4.4	Universitatea suplimentează fondul de burse pentru sprijinirea studenților cu nevoi financiare? Dacă da, cum și cu cât?
4.5	Care credeți că sunt motivele principale pentru abandonul școlar?
4.6	Ce categorii de studenți obișnuiesc să abandoneze studiile?
4.7	Considerați că bursele sociale ameliorează fenomenul de abandon?
4.8	Considerați că pentru a avea acces la burse sociale, studenții ar trebui să îndeplinească și criteriile de merit? (să fie integrați, să aibă o medie peste un anumit prag etc.?)
4.9	Ce ați schimba, de la nivel național, în procedura de alocare a fondului pentru burse? – De exemplu, ce părere ați avea dacă ele ar fi acordate de către consiliul local/ județean?

4.10 Există mecanisme de monitorizare a performanței studenților din grupurile vulnerabile? – Există astfel de monitorizări pentru beneficiarii serviciilor sociale, a burselor sociale și/sau a locurilor special destinate romilor?
4.11 Ce alte mecanisme utilizează universitatea pentru a asigura accesul, parcurgerea și finalizarea studiilor de către studenții proveniți din grupuri vulnerabile?
4.12 Care este percepția dvs în ceea ce privește caracteristicile corpului studențesc? – Studenți săraci/ studenți bogați – Studenți din mediul rural – Studenți romi – Studenți cu dizabilități – Studenți care provin din familii care au ÎS
4.13 Care sunt caracteristicile studenților căminști? (particularități venit, mediul de proveniență, dizabilități, etnie) – Dețineți informații legate de modul de apreciere a studenților referitoare la condițiile de cazare și masă oferite de către universitatea dumneavoastră?
4.14 În ce măsură universitatea dumneavoastră a realizat investiții în serviciile suport pe care le oferă studenților proveniți din grupuri vulnerabile în ultimii 5 ani? În ce măsură aceste investiții au influențat impactul pe care serviciile le au asupra accesului, integrării (participării) și finalizării studiilor de către aceste categorii de studenți?
4.15 Puteți descrie eventualele schimbări suferite de către serviciile sociale și a modului lor de alocare, de-a lungul timpului?
5. Secretar General Universitate / Responsabil admitere /Departament imagine, PR, comunicare
5.1 Există o strategie de promovare a universității în vederea atragerii unui număr cât mai mare de studenți?
5.2 Ce mecanisme de promovare a serviciilor sociale, burselor sociale și locurilor special destinate romilor sunt folosite de către universitate? – Cine este responsabil? – Sunt ele adaptate publicului țintă? – Căror elevi vă adresați? (în funcție de mediu de rezidență, zonă, liceu, etc)
5.3 Oferă universitatea consultanță potențialilor studenți proveniți din categorii vulnerabile pentru admiterea în învățământul superior? – În ce măsură potențialii studenți proveniți din aceste categorii accesează servicii de consultanță? – Universitatea acordă sprijin sub altă formă decât de tipul consultanței acestor potențiali studenți? – Care este durata medie de timp care se scurge de la momentul depunerii aplicației până la înmatricularea acestor studenți? – Descrieți procesul pe care aceștia sunt nevoiți să îl parcurgă înainte de admitere și după ce sunt considerați admiși pentru înmatriculare.
5.4 Care credeți că sunt principalele obstacole întâmpinate de către potențialii studenți proveniți din grupurile vulnerabile în a avea acces la educație (ex. dificultatea probelor de la admitere, costurile și dificultatea parcurgerii studiilor etc.)?
6. Studenți care au accesat locurile special destinate romilor
6.1 Cum ați auzit de existența locurilor special destinate romilor și de posibilitatea accesării lor?

6.2 Cum apreciați dificultatea procedurilor aferente accesării acestor locuri? Ce bariere ați întâmpinat în accesarea acestora?
6.3 Care a fost motivul pentru care ați ales să accesați aceste locuri? Sunteți mulțumiți de alegerea făcută?
6.4 Descrieți modul în care universitatea, prin structurile și serviciile sale, a contribuit la facilitarea integrării voastre în comunitate academică și v-a sprijinit în atingerea unor rezultate pozitive.
6.5 Există mecanisme de monitorizare a absolvenților și a ratei lor de integrare pe piața forței de muncă? – Universitatea dispune de statistici privind parcusul profesional, după absolvire, a studenților proveniți din grupuri dezavantajate? – Dar a celor care au beneficiat de serviciile suport oferite de către universitate (a serviciilor sociale, a burselor sociale sau a locurilor special destinate romilor)? – Știți câți dintre aceștia aleg să își continue studiile la următorul nivel de studiu?
7. Director Centru de consiliere și orientare în carieră
7.1 Există mecanisme de direcționare a studenților proveniți din grupuri vulnerabile către centrul de consiliere și orientare în carieră?
7.2 Există servicii pe care centrul de consiliere și orientare în carieră le oferă special acestor studenți? – Centrul monitorizează integrarea și performanța studenților care beneficiază de serviciile suport oferite de către universitate (servicii sociale, burse sociale, locuri special destinate studenților romi etc.)? – Există servicii personalizate pentru studenții romi?
7.3 Puteți oferi sugestii de îmbunătățire a acestora? – La nivelul universității; – Prin sprijin de la nivel național? – Prin completarea cu alte politici?
8. Director Cămine-Cantine
8.1 Care este procentul de studenți din totalul celor înmatriculați în universitate care accesează serviciile de cămine-cantine? – Câți dintre aceștia provin din grupuri vulnerabile? – Care este proporția de studenți proveniți din grupuri vulnerabile care nu reușesc să beneficieze de astfel de servicii și care credeți că sunt motivele (ex. nu îndeplinesc criteriile de alocare a lor, nu își permit acoperirea costurilor aferente utilizării acestor servicii etc.) ?
8.2 Cum ați evalua sistemul de subvenții pentru cămine-cantine?
8.3 Considerați ca ar trebui schimbat ceva la el? – Cum funcționează unitățile de tip cămine-cantine la dumneavoastră? În profit sau pierdere? – Ce soluții ați găsit?
8.4 Puteți oferi o sugestie de îmbunătățire a acestor servicii de la nivel național? – Ce ați schimba, de la nivel național, în modul de funcționare a celor trei politici? (exemplu: privind modul de acordare a subvențiilor, numărul de locuri, perioadă etc.). – În afara celor trei politici naționale, mai simțiți nevoia unor alte politici care să vizeze grupurile defavorizate? – Ce ați schimba la nivelul universității dumneavoastră?

Vizita de studiu se va încheia cu o sesiune de concluzii / clarificări finale cu reprezentantul universității, ce va fi urmată de o vizită în campusul universitar care să includă: căminele studențești, unitățile de tip cantină a universităților și sediul altor structuri care oferă servicii suport pentru universitate.

D. Ghid focus grup universități

Profilul participantului: studenți dintr-o universitate implicată în proiect, ciclul licență care îndeplinesc cel puțin una dintre următoarele condiții:

- Student căminist
- Student bursier (bursă de merit)
- Student bursier (bursă socială sau medicală)

Întrebări de încadrare în grup:

1. Ciclul de studiu
2. Anul de studiu în care sunteți înmatriculați
3. Domeniul de studiu/ Facultatea
4. Câți dintre voi sunt studenți bugetari și câți dintre voi studiați în regim cu taxă?
5. Câți dintre voi locuiesc în cămin? Există supracazări?
6. Câți dintre voi primesc bursă?
 - De merit
 - Socială
7. Câți dintre voi lucrează?
8. Pentru bursieri: câți dintre voi lucrează?
9. Care este motivul principal pentru care v-ați angajat?

Întrebări care adresează specific serviciile sociale pe care universitatea le pune la dispoziția studenților săi:

Burse

1. Înainte de a aplica la facultate, știați de existența burselor și a căminelor studențești?
2. A contat, pentru voi, această informație în alegerea universității/ facultății?
3. De unde v-ați informat cu privire la oferta universității?
4. Pentru aceia dintre voi care au burse sociale: v-a motivat existența burselor sociale în decizia de a urma o facultate? A fost complicat să aflați datele/ informațiile necesare pentru obținerea burselor?
5. Pentru aceia dintre voi care au burse de merit: vă străduiți să luați note mari ca să vă păstrați bursa? Se face reclasificarea studenților pentru bursă, anual?
6. Pentru aceia dintre voi care au o bursă socială: Ce faceții cu banii de bursă? Ce categorii de cheltuieli reușiți să acoperiți cu aceasta?
7. Dacă ați avea 300 lei, i-ați da unui student cu probleme financiare sau studentului care are cele mai mari note? (analiza percepției asupra scopului burselor)
8. Pentru aceia dintre voi care au burse: Care estimați că este procentul frecventării cursurilor în cazul vostru? Dar a seminariilor? Este acesta diferit de al colegilor voștri care nu beneficiază de o bursă?
9. Cam ce sumă de bani vi s-ar părea suficientă pentru a vă acoperi cheltuielile curente aferente perioadei studenției astfel încât să vă puteți concentra doar pe pregătirea universitară?
10. Care este contribuția părinților/familiei la întreținerea voastră în timpul studiilor?
11. Care sunt cele mai importante „cheltuieli culturale” (pentru participarea la evenimente/acțiuni culturale) realizate în ultimele 3 luni exceptând lunile de vară? (în primăvară, lunile

- martie, aprilie, mai). Puteți explica de ce s-a întâmplat așa?
12. Dacă ați primi o dată, în mod excepțional, suma de 1.000 lei, ce ați face cu acești bani?

Întrebări generale:

13. V-ați gândit vreodată să abandonați facultatea sau aveți colegi care și-au abandonat studiile? De ce?
14. De ce alte tipuri de servicii sociale ați avea nevoie pentru a vă putea finaliza studiile cu succes?

Este vreun aspect important pe care ați dori să îl menționați?

E. După derularea vizitei de studiu

Fiecare echipă de câte doi experți va elabora un raport al informațiilor culese pe durata interviurilor și a vizitei. Acestea vor constitui raportul de vizită de studiu și va contribui la fundamentarea studiului de impact.

Anexa 5 – Listă persoane intervievate în cadrul vizitelor de studiu

Situație centralizatoare

Tip persoană intervievată	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7	U8
Rector	1	1	0	0	0	0	1	1
Prorector	1	2	1	1	1	1	1	1
DGA	2	1	1	2	1	1	2	1
Secretar General	1	1	1	1	1	1	1	1
Responsabil Admitere	1	1	1	1	0	0	1	1
Responsabil Media	0	0	0	0	1	1	0	0
Mb.senatului	6	8	4	3	3	3	5	6
Dir.Cămine-Cantine	0	1	1	2	1	1	1	0
Dir. Centru de consiliere și orientare în carieră	0	1	1	1	1	1	1	1
Studenți	6	5	3	3	8	4	10	6
Studenți romi ocupanți ai locurilor speciale pentru romi	0	1	0	0	3	2	0	13
Total / universitate	18	22	13	14	20	15	23	31

Total persoane intervievate: 156

Dintre care studenți: 64 (dintre care, studenți romi: 19)

Anexa 6 – Cadrul de analiză - criterii

A. Perspectiva universității față de problematica grupurilor vulnerabile/problematica romilor în mod particular

- Există o identificare corectă și cât mai cuprinzătoare a grupurilor defavorizate.
- Există o perspectivă a universității și o abordare strategică a acestor grupuri (sau a unora dintre ele).
- Politicile actuale de sprijin pentru grupuri vulnerabile/romi sunt considerate legitime și utile.
- Universitatea asigură măsuri de sprijin adiționale pentru grupurile vulnerabile (care sunt implementate cu resurse proprii).
- Există un set de măsuri pentru implementarea politicilor adresate grupurilor vulnerabile, aplicate unitar la nivelul structurilor (facultăți, departamente).
- Există o corelare a politicilor de stat pentru grupuri vulnerabile/romi cu alte facilități disponibile (cazare, cantină, etc.)

B. Mecanismele de informare și acces pentru locurile special destinate romilor

- Există eforturi de promovare specifică a locurilor special rezervate pentru romi, iar măsurile de informare sunt adaptate grupurilor vulnerabile (romii, în cazul de față).
- Stafful cooperează cu actorii intermediari în procesul de ocupare a locurilor speciale pentru romi (ONG-uri, primării, familiile candidaților).

- Există o procedură flexibilă de repartizare care permite valorificarea la maxim a acestor locuri special rezervate.
- Procedura de admitere este simplă și flexibilă, eliminându-se birocrăția.
- Procentul de ocupare a locurilor este mai mare de 75%.
- Rata de retenție/ succes a candidaților pe locurile speciale pentru romi este mai mare de 80%.
- Barierele perturbatoare pentru implementarea politicii publice pentru grupul vulnerabil sunt reduse la minim.
- Factorii implicați în aplicarea politicii fac recomandări de îmbunătățire.

C. Evoluția și monitorizarea studenților admiși pe locuri speciale pentru romi.

- Facultatea/ universitatea dispune de mecanisme de monitorizare a traseului și a performanței studenților admiși pe locurile speciale pentru romi.
- Factorii responsabili se informează cu privire la promovabilitate, situația generală și comportamentul romilor admiși pe locuri speciale.
- Candidații admiși pe locurile speciale pentru romi beneficiază de consultanță și orientare în timpul facultății.
- Rata de abandon pentru studenții admiși pe locuri speciale pentru romi este mai mică sau egală cu rata abandonului pentru studenții admiși pe locuri obișnuite.
- Există un consens cu privire la șansele de succes ale romilor de a finaliza studiile, în condițiile unui sprijin administrativ adecvat.

- D. Atitudinea profesorilor, a staffului tehnic și a studenților
- Sunt de acord cu politica de sprijin a grupurilor vulnerabile/ romilor în special și înțeleg utilitatea acesteia.
 - Sprijină, dacă este cazul, prin comportament și atitudine, integrarea unor membri ai grupurilor vulnerabile în grupurile de studenți și activitățile didactice.
 - Nu manifestă comportamente de etichetare și excludere cu privire la membrii grupurilor vulnerabile/ a romilor în special.
 - Au o atitudine pozitivă și manifestă un nivel redus de stereotipuri cu privire la membrii grupurilor vulnerabile/ ai romilor în special.
 - Facilitează, conform poziției ocupate în universitate, rezolvarea unor probleme punctuale ale studenților care fac parte din grupuri vulnerabile.
- E. Percepția studenților care au fost admiși pe locuri speciale pentru romi
- Apreciază politica locurilor special rezervate pentru romi ca fiind utilă.
 - Apreciază transparența și flexibilitatea instituției cu privire la locurile special rezervate pentru romi.
 - Apreciază procedura de admitere și înrolare la studii academice ca fiind simplă.
 - Prezintă o intenție scăzută de abandon, încrederea în posibilitatea de a finaliza studiile fiind la un nivel ridicat.
 - Își autoevaluează performanța ca fiind la un nivel apropiat de al celorlalți studenți.
 - În timpul procesului de admitere sau didactic, nu se simt etichetați sau discriminați.

- Apreciază comportamentul profesorilor și al colegilor ca fiind pozitiv sau neutru cu privire la apartenența lor etnică.
- Se simt sprijiniți de familie și de către personalul tehnic/profesori pentru a avea succes în finalizarea studiilor.

Anexa 7 – Chestionar online pentru universități pe tema categoriilor vulnerabile

(instrumentat prin surveymonkey.com)

Tema: politici pentru grupurile vulnerabile/ încadrarea romilor în categoriile vulnerabile.

Număr de chestionare: 100 (4-7 chestionare/univ., depinde de numărul facultăților componente) din 12-15 universități.

Chestionarul de față explorează abordarea facultății în a cărei echipă de conducere sunteți cu privire la accesul grupurilor vulnerabile în învățământul superior. Vă rugăm să răspundeți la întrebări pe baza regulamentelor și practicilor pe care le puneți în practică cu privire la aceste categorii sociale.

1. Pe o scală de la 1 la 5, în ce măsură următoarele aspecte pre-dispun mai mult o categorie socială sau un grup să devină grup vulnerabil?
1 – foarte puțin; 2 – puțin; 3 – nici mult, nici puțin; 4 – mult; 5 – foarte mult;
 - a. Adulții sau copiii din această categorie au un handicap fizic sau psihic.
 - b. Mediul social în care cresc adulții și copiii este nesănătos (există violență, prostituție, droguri, infracțiuni).
 - c. Familiile respective trăiesc în sărăcie și în condiții de locuire proaste.
 - d. Copiii cresc cu un singur părinte sau doar cu un bunic/ bunici.

- e. Copiii cresc în sistemul de protecție socială de stat (plasament, case de copii).
 - f. Adulții și copiii sunt de etnie romă.
 - g. Adulții au un nivel scăzut de educație.
2. Din următoarele exemple, care ar putea fi considerate ca făcând parte dintr-un grup vulnerabil (mai multe alegeri)?
- a. Familiile monoparentale;
 - b. Persoanele cu handicap;
 - c. Copiii care au crescut în sistemul de protecție socială de stat;
 - d. Copiii ai căror părinți au plecat în străinătate;
 - e. Copiii orfani de unul sau de ambii părinți;
 - f. Copiii de origine romă;
 - g. Copiii care provin din familii sărace, în care venitul pe membru de familie este sub salariul minim pe țară;
 - h. Copii care provin din familii în care ambii părinți sunt șomeri;
 - i. Copiii care au fost expuși violenței în familie;
 - j. Copiii care au fost expuși la infracțiuni (consum de droguri, trafic de persoane, prostituție).
3. Pe o scală de la 1 la 5, care din categoriile următoare credeți că au nevoie de măsuri și politici de sprijin pentru a urma o facultate?
- 1 – foarte puțin; 2 – puțin; 3 – nici mult, nici puțin; 4 – mult; 5 – foarte mult;*
- a. Căndații orfani de un părinte sau de ambii părinți;
 - b. Căndații de etnie romă;
 - c. Căndații care provin din familii monoparentale (au fost crescuți doar de mamă sau de tată);

- d. Candidații cu dizabilități fizice;
 - e. Candidații cu dizabilități nervoase sau psihice;
 - f. Candidații care au fost expuși violenței în familie sau au antecedente de abandon școlar;
 - g. Candidații cu boli grave sau cronice;
 - h. Candidații care provin de familii extrem de sărace;
 - i. Candidații din mediul rural;
 - j. Candidații sunt femei necăsătorite, cu copii sub doi ani.
4. Pe o scală de la 1 la 5, care sunt șansele pentru fiecare din categoriile următoare, dacă ar beneficia de sprijin adecvat, de a termina o facultate și de a avea succes în mediul academic și profesional?
- 1 – foarte mici; 2 – mici; 3 – nici mari, nici mici; 4 – mari; 5 – foarte mari*
- a. Candidații orfani de un părinte sau de ambii părinți;
 - b. Candidații de etnie romă;
 - c. Candidații care provin din familii monoparentale (au fost crescuți doar de mamă sau de tată);
 - d. Candidații cu handicap fizic;
 - e. Candidații cu handicap psihic;
 - f. Candidații care au fost expuși violenței în familie sau au antecedente de abandon școlar;
 - g. Candidații cu boli grave sau cronice;
 - h. Candidații care provin de familii extrem de sărace;
 - i. Candidații din mediul rural;
 - j. Candidații sunt femei necăsătorite, cu copii sub doi ani.
5. Cu privire la persoanele cu dizabilități, indicați care dintre ele ar trebui luate în considerare în politicile pentru acordarea sprijinului la admitere (mai multe alegeri posibile);

- a. Handicapul locomotor (lipsa unuia sau a ambelor picioare/mâini);
 - b. Handicapul vizual (lipsa vederii);
 - c. Handicapul auditiv (lipsa auzului);
 - d. Persoanele cu mobilitate limitată (boli invalidante);
 - e. Autismul;
 - f. Bolile nervoase și psihice.
6. Cu privire la persoanele de etnie romă, pe o scală de la 1 la 5 indicați intensitatea factorilor care limitează accesul lor în învățământul superior:
- 1 – foarte slabă; 2 – slabă; 3 – nici puternică, nici slabă; 4 – puternică; 5 – foarte puternică;*
- a. Abandonează școala de timpuriu (din gimnaziu/liceu);
 - b. Familiile nu-i încurajează să-și crească nivelul de educație;
 - c. Nu au exemple bune în familie (părinții cu nivel de educație scăzut);
 - d. Fetele sunt căsătorite de părinții lor de mici și fac copii înainte de 18 ani;
 - e. Sunt etichetați și expuși discriminării în plan social;
 - f. Provin din familii sărace și nu au cu ce să se susțină în școală;
 - g. Prestează munci necalificate, pentru care nu au nevoie de facultate.
7. Pentru copiii care provin din mediul familial sărac, din sistemul protecției de stat sau au crescut fără unul sau ambii părinți (din diferite motive) ce măsuri preferențiale ar trebui adoptate pentru îmbunătățirea accesului la studii universitare de licență?

- a. Asigurarea unui nivel elementar de trai (cămin și masă gratuită la cantină);
 - b. Consiliere psihologică gratuită pe toată perioada facultății;
 - c. Creșterea nivelului bursei sociale;
 - d. O alocație specială pe perioada facultății;
 - e. Acordarea de ajutoare pentru cărți și rechizite;
 - f. Locuri finanțate de la bugetul de stat special rezervate;
 - g. Facilitarea angajării după terminarea facultății;
 - h. Stimulente suplimentare în cazul unor rezultate bune pe parcurs (tabere, evenimente studențești, burse în străinătate).
8. Pe o scală de la 1 la 5, în ce măsură categoriile următoare sunt luate în considerare de facultatea dvs prin măsuri concrete de sprijin la admitere și după admitere?
- 1 – foarte puțin; 2 – puțin; 3 – nici mult, nici puțin; 4 – mult; 5 – foarte mult;*
- a. Candidații orfani de un părinte sau de ambii părinți;
 - b. Candidații de etnie romă;
 - c. Candidații care provin din familii monoparentale (au fost crescuți doar de mamă sau de tată);
 - d. Candidații cu dizabilități fizice;
 - e. Candidații cu dizabilități psihice;
 - f. Candidații care au fost expuși violenței în familie sau au antecedente de abandon școlar;
 - g. Candidații cu boli grave sau cronice;
 - h. Candidații care provin de familii extrem de sărace;
 - i. Candidații din mediul rural.
 - j. Candidații femeii necăsătorite cu copii sub doi ani.

9. Precizați care sunt măsurile de care beneficiază aceste categorii, prin reglementări ministeriale sau, în cazul celor financiare, de la bugetul de stat:
 - a. Burse sociale;
 - b. Locuri speciale de la bugetul de stat pentru romi;
 - c. Prioritate la cazare în cămin;
 - d. Facilități la deplasarea în interiorul campusului (rampe de acces, lifturi);
 - e. Adaptarea materialelor de studiu și pentru susținerea examenelor;
 - f. Consiliere și orientare profesională;

10. Precizați care sunt măsurile inițiate de facultatea dvs. în sprijinul categoriilor enumerate mai sus (altele decât cele inițiate de minister sau de la bugetul de stat):

11. Care este numărul de burse sociale acordate în anul universitar curent?

12. În ce măsură au fost ocupate locurile speciale pentru romi în ultimul an academic (2013-2014)?
 Au existat locuri, au fost ocupate locuri.

13. Funcția dvs:

14. Vârsta : sub 35; 35-45; 45-55; 55-65; peste 65.

15. Genul: ☐M / ☐F

16. Vechimea în învățământul superior: sub 5 ani; 5 -15 ani;
15 – 25 ani; peste 25 ani.

Mulțumim pentru participare!

